

ЗБОРНИК
ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
IV
КЊИГА 4

ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
IV

КЊИГА 4

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942 ГОД.

БЕОГРАД
1952

НАПОМЕНЕ РЕДАКЦИЈЕ

У овој књизи објављује се архивски материјал партизанских команди и јединица који се односи на борбе у Босни и Херцеговини од почетка јануара до краја априла 1942 године. Документарна грађа за прва три мјесеца 1942 год. није могла бити укључена у претходну књигу која обухвата период јануар — март 1942 год., пошто је пронађена тек онда када је штампање Треће књиге било завршено. Међутим, због посебног значаја тих докумената за разумијевање догађаја који су се збили у том временском раздобљу, Редакција је одлучила да их сада публикује, без обзира што се на тај начин документарни материјал за исти период јавља у двије књиге.

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942

ЈАНУАР — ФЕБРУАР — МАРТ — АПРИЛ

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЦРНОВРШКОГ БАТАЉОНА НОП ОДРЕДА „ЗВИЈЕЗДА“ ОД 9 ЈАНУАРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О РАЗОРУЖАВАЊУ ЧЕТНИКА¹

ШТАБ ЦРНОВРШКОГ БАТАЉОНА
Н. О. П. ОДРЕДА
„ЗВИЈЕЗДА“

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Драги другови,

Према Вашем наређењу од 7 овог месеца, подносим следећи извештај: Прва црногорска чета Другог батаљона² са једним водом Црновршке чете ступили су у акцију 7 овог месеца у 5 часова и успели су да разоружају све четнике који су се налазили на полсјајима; разоружавање је трајало око 2 часа, јер су исти били у припитом стању. После разоружавања објашњен је разоружаним политички значај данашњих партизанских борби. Пушака је заплењено 42, револвера 2, бомби 7, муниције 2000. Утисак на партизана и позадину био је првог момента неповољан, док се није објаснило, тј. партизани су се држали за све време добро и сами мештани су учествовали у разоружавању, док је позадина интервенисала код партизана а сутрадан су одобравали акцију. Разоружани четници су реагирали један моменат, док су касније тражили скоро сви да пређу у партизане, с мотивацијом да су били преварени од стране четника.

Према Вашем наређењу да све оружје и муницију пренесемо у Чевљановиће — немогуће је ради великог снега. Мишљења сам да оружјем које је заплењено могу се наоружати дру-

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3482.

² Прве пролетерске бригаде

гови из партизанских чета који немају оружја и појединци од разоружаних четника који могу бити партизани према изјави штаба Црепољске чете.

Истогa дана, тј. 7 овог месеца, око 4 сата после подне, појавила се једна четничка чета са 120 пушака и опколила Црногорце позивајући [их] на предају. Црногорци су били спремни да приме брбу, али у исти моменат дошли су Србијанци³ и опколили четнике, тако да су их присилили на предају и положили оружје.⁴ Све вође четника прве и друге групе, њих 11, повели су Србијанци са собом, а остале четнике пустили кућама након политичког предавања; такође оружје [и] муницију од четника друге групе однели су Србијанци. Црногорци су запленили и 2 пушкомитраљеза, која су предата Црепољској чети која мора осигуравати положаје према Вучијој Луци.

Задаци Црновршке и Црепољске чете су: да чувају положаје према Вучијој Луци од надирања непријатеља и извоза животних намирница у град, тако исто Биоско, Мрковићи, и патролирања између поменутих положаја. За очување поменутих положаја потребно је 80 до 85 другова. Број другова Црновршке чете и Црепољске износи потребан број за очување положаја.

Скије које сте тражили са Црепољског не постоје осим 1 пар и извежбаних скијаша 3. Веза са Мокрањским батаљоном успоставиће се одмах и поднеће се извештај. Храна се добила из Мокрањског батаљона преко коморе. Магацина хране на Црепољском није ни постојало.

По наређењу да се 2 тешка митраљеза ставе у састав Другог црногорског батаљона са једним водником, вод је формиран и дат у састав поменутог батаљона.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај, 9 јануара 1942

Командант

Војо⁵

³ Четврти (Краљевачки) батаљон Прве пролетерске бригаде

⁴ Да положи оружје.

⁵ Војо Љујић

БР. 2

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РОМАНИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 ЈАНУАРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ О ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА ЗА СЛУЧАЈ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ НАПАДА И О РАЗОРУЖАВА- ЊУ ЧЕТНИКА¹

ШТАБ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

„РОМАНИЈА“

Бр. службено

10 јануара 1942

ГЛАВНОМ ШТАБУ НО ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА Б и Х

Положај

Рогатица. — Драги другови, друг Чича вас је сигурно из-вијестио о нашем извјештају од 8 ов. мј. у ноћи, према којем је дошло 2 чете Нијемаца и неколико чета недићеваца у Вишеград. Депеше су јављене у цијелости а дошле су шифром, коју смо успоставили са свим нашим командама. Чим су дошле ове депеше, наредио сам да се у Рогатицу упуту као појачање Романијска чета, чији је један дио био у Соколовићима на чишћењу, заједно са једном четом из Шумадиског батаљона, а други дио у Подроманији. Чета је јучер прије подне кренула, те ће већ данас узети положај на Семећу. Препоручио сам штабу Рогатичког батаљона да са Романијском, те дијеловима Сељанске и Месићке као и Гучевске чете (поузданим људима) постави засједе на Семећу и то по дубини, да посједне све косе и ћувике, те да се добро камуфлирају за случај непријатељског извиђања авионима.

У току јучерашњег дана није се у Рогатици и на том дијелу ништа важно десило. Синоћ је дошао Хоџа² из Рогатице, те ми је причао да су стварно долазили на Лијеску неки Нијемци (њих око 50), али без шињела. Постојао је утисак да је то нека бјеганија. Распитивали су се гдје има комуниста и могли ли се провући.

Паљански фронт.

Синоћ нам је депеширао Милан Симовић³ да се непријатељ из Пала покреће и да, према добивеним обавјештењима, има на-

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3488.

² Народни херој Авдо Хоџић

³ Народни херој Милан Симовић, командант Прачанског батаљона Романиског НОП одреда, погинуо за вријеме Друге непријатељске офанзиве јануара 1942 године.

мјеру да данас ујутро нападне наше положаје код Пала. Јавио сам му да са својим снагама (дијелови Прачанског и Романијског батаљона) задржи непријатеља, а да нам свакако данас ујутро јави депешом да ли је успиједио напад или не, како бисмо могли послати појачања. Као појачање дошла би у обзир Копитска и Соколовићка чета, које имају од јучер налог да се данас јаве у Подроманији (што сигурно неће бити учињено данас него сутра). У случају хитне потребе мораћемо рокирати неке снаге са Романије (I гласиначку) или извршити притисак на мокрањском сектору како би растеретили паљански фронт.

До 9.30 немамо никаквог извјештаја да се је предвиђање друга Симовића испунило.

Соколовићи. — У ту општину послата је једна чета Шумадиског батаљона да заједно са дијеловима Романијске, II гласиначке и Копитске [чете], која је тамо била на отсуству, а која се добровољно прикључила нашим снагама, да изврше преметачине, одузму опљачкане вриједности и створе законито стање у општини. Јучер је дошао извјештај од командира те чете: да ће за обављање тога посла требати бар десет дана, да му чете из нашег одреда не чине велике услуге, да се појединци опијају итд. Овластио сам га да узме све под своју команду и да разоружа сваког оног који не буде вршио дужност како треба и који се буде опијао. С њиме остаје тамо само II гласиначка чета, док Копитска и Соколовићка долазе на Подроманију, а Романијска је већ отишла у Рогатицу.

Разоружавање на Романији. — Ситуација је тамо рашчишћена. Другови Младен Цвитковић и Пеко Јокановић отишли су са четама Посавском⁴ и једном четом из Шумадијског батаљона, те су разоружали око 100 четника на мокрањском фронту. Одузето је око 100 пушака, које ће бити упућене овамо. Пошто је услед овог разоружања настала празнина на фронту, а становништво се препало, оставили смо — више из политичких разлога — те двије чете на положају. Оне остају тамо привремено, а мислимо да ће се један велики дио разоружаних људи поновно увести у наше чете, под строгим дисциплином. Једанаесторица људи, који су били иницијатори, доведени су овамо. Извршено је саслушање. Сви кажу да су били заведени од четника, да су им пријетили, да су им причали да су партизани остали без војске итд. Они сви пристају да положе партизанску заклетву, да ступе у чете које им ми одредимо и да за најмању грешку буду стријељани. Ми смо их ипак упутили у затвор, па ће се за дан два одлучити куда ћемо их распоредити.

⁴ Посавска чета Београдског батаљона Прве пролетерске бригаде

Болница из Куле данас сели овамо у Бијелу Воду — у кућу гдје је био штаб. Рањеници из Рогатице су евакуисани.

Молимо, да овај извјештај покажете и другу Чичи, ако је још тамо, као и В. Ш.

П. с. Односи са четницима су разбистрени. Након једног низа депеша, које све не могу цитирати, јер запремају читаву биљежницу, имао сам јутрос телефонски разговор са капетаном Пејићем, који је на концу изјавио да се слаже с нама у погледу чишћења ситуације са пљачкашима. Пејић је изговорио дословно, након што сам му отворено рекао све о Тодоровићу и Дангићу, који су иницијатори пљачке (обзиром на њихово становиште према муслиманима), да му није стало хоће ли бити побијено 50 пљачкашких глава и хоће ли они који пљачкају и не чувају положаје (на Романији су скоро сви ухваћени на спавању) бити разоружани. Хтио је само да чује да ли је наша акција уперена против четника као цјелине. Рекао сам му да није. Каже да многи људи из њиховог водства мисле да је ово још стара Југославија и не увиђају да је дошло ново вријеме. Ово је рекао на моју примједбу да Тодоровић и Дангић страхом и парама купују наше чете, које онда постају неспособне за борбу. Изложио сам му да је војвода Ђекић са Племићем и Рајком Мијатовићем сакупио око 300 бандита и да пријети по Сјетлини и Прачи, да су напали нашу болницу у Сјетлини и да постоји опасност и већих сукоба. Рекао сам му да упозори те људе, да ћемо ми послати довољне снаге на њих, које ће их моћи разоружати, а да ћемо коловође, ако одмах не престану са тим радом, осудити и стријељати. Пејић је одмах упутио војводи Ђекићу сљедећу депешу: „Команди Златиборског одреда — Према извјештају партизанског штаба партизани су разоружали само оне четнике који су пљачкали и који нису чували своје положаје. Истрага се води. Командант жели да се избјегну инциденти. Не треба нападати него треба бранити; непријатељ је пред нама. По заповијести команданта, начелник штаба капетан Пејић“.

Пејић је затражио да се састанемо на Хан Пијеску, да бисмо о томе подробно разговарали. То ћемо оставити док дође друг Чича, ако за то буде имао воље.

Према синоћњем писму, које је добио Штаб бригаде, остаје Краљевачки батаљон, који данас стиже овамо, на положају Педише—Добродоли. Да не би на томе мјесту, које не може ни да прими тако велики брзј људи на стан и храну, био сакупљен цијели батаљон и стајао неактиван, ми ћемо замолити Штаб бригаде да нам дозволи да дијелове тог батаљона употријебимо за политички рад на мокрањском и романиском фронту, те и као чишћење села од пљачке, реквизицију опљачканих вриједности итд. Батаљон се за случај потребе може (обзиром на

то да имадемо директну телефонску везу са положајем на Романији) сакупити за неколико сати.

Другарски вас поздрављамо са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ ОДРЕДА,
Начелник штаба,
друг **Мика**⁵

(М.П.)

БР. 3

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА МАЈЕВИЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13
ЈАНУАРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ О БОРБАМА И ПОЛИТИЧКОЈ
СИТУАЦИЈИ НА МАЈЕВИЦИ¹**

ШТАБ МАЈЕВИЧКОГ
Н. О. П. ОДРЕДА
Бр. 38/42

ГЛАВНОМ НОП ШТАБУ ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ

Положај

Друг политички комесар² укратко вас је обавијестио прије неколико дана о нашим задњим борбама. Ми ћемо то мало на-допунити.

1) Борбе са хрватском војском и легијом у Шибовници: прије тих борби чули смо да тузлански трговац Хациефендић формира легију за одбрану Тузле.

Били смо обавијештени да ће нас напасти 1/1, али нису дошли; дошли су другога. Јачина њихова није провјерена. Зна се да их је било око 3 сатније. То су видјели људи кад су ишли у Тузлу. Неки цијене да их је било и 500. Било како било, то је требало да буде та толико развикана офанзива која ће уни-

⁵ Морис Фликер-Мика

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ

² Народни херој Фадил Јахић-Шпанац, политички комесар Мајевичког НОП одреда, погинуо у борби са четницима у селу Вукосавци на Мајевици 20 фебруара 1942 године.

штити „бунтовнике“. Како ћете видјети из даљњег нашег извјештаја, они су подузели исте мјере у Равни.³

Борбе су почеле изјутра у 9 сати 2/1 у Хумцима (само једна наша патрола), затим око 12 сати развила се борба у Лукавици (село близу Челића), одатле су нападе челичке усташе. Они су брзо одбијени. У исто вријеме водила се борба на Смиљу (изнад Шибошнице). Борба је трајала до у сам мрак. Легија је била продрла до првих кућа (Антићи) у селу Пиперима, али је била одбијена. Побацали су месо и остало које су били понијели. Изгоријеле су само неке споредне зграде; куће и храна су спасене.

Четници који су дошли скоро у та села, нису се скоро никакo борили (осим појединаца). У Лукавици су просто побјегли.

Други дан борби (3/1). Преко патрола сазнали смо да су легионари заноћили у Шибошничкој школи. Зато смо их напали у 4 сата ујутро (наших око 50 до 60 пушака и 2 пушкомитраљеза). Припуцавање је трајало до самог сванућа. Непријатељ је имао и тешки митраљез. Кад је свануло притисли смо јаче на непријатеља и он се је почео повлачити према Хумцима и Навиоцима. Многи су падали мртви или рањени. Наше лијево крило прешло је у напад, док десно није. Са средине смо погрешно пребацили пушкомитраљез на лијево крило. Десило се нешто неочекивано: док је непријатељ на свом десном крилу отступао, дотле је његово лијево крило продрло на наше десно и средину. Због опасности опкољавања морали смо сви да заузмемо друге положаје. Но ипак смо успјели одбити дио непријатељских снага које су се почеле повлачити према Тузли (изгледа да је то била хрватска војска) и успут палила је нешто у селу Висори. Други дио непријатељских снага продро је опет до Антића и поново почео палити. Ми смо га опет протјерали и много тога спасли од паљевине. Четника нигдје није било. Ми смо изгубили друга Крсту Бјелетића, командира, кога ви добро познате јер је био код вас курир. Лакше је рањен политички комесар исте чете Живан Цвијетиновић, сељак-омладинац; друг Шпанац⁴ је мало окрзнут по носу. Код непријатеља је било доста губитака; то смо примијетили још први дан борбе. Сељаци причају да је отишло за Тузлу 6—7 саоница што рањених што мртвих. Ми смо други дан нашли двојицу војника мртва у саоницама са 1 бомбом. У школи је било много крви. Наше везе нас обавјештавају да је било мртвих 32, а рањених 29 непријатељских војника. Плијен: 1 пушка и доста намирница од усташа који су побјегли. Између осталог превезли смо око десетак мет. сухих шљива, исто толико кукуруза. Усљед божић-

³ Семберија

⁴ Фадил Јахић-Шпанац

них празника нисмо могли превући остало, па су четници запалили једну магазу у којој је било око 30 мет. зоби. Штаб ће испитати до кога лежи кривица, а и продискутовати ће недостатке у овој борби.

Исти тај дан челичке и корајске усташе нападе су село Пирковци и почеле палити, али су одбијене. Између осталих ту су ушли у борбу и опћински стражари и страже око Штаба. И други дан (4/1) корајске су усташе покушале да продру према Милином Селу, али су брзо одбијене.

Борбе Брчанске чете и четника (21). Како нас извјештава штаб Брчанске чете, њих су нападе 4 усташке сатније и 2 сатније војске. То је далеко надмоћнији непријатељ. Другови нас извјештавају да је један партизан рањен у руку, а непријатељ да је имао 2 мртва и много рањених (број се није мстао утврдити). Четници су изгубили 2.

Акције Бијељинске чете. Од њих смо добили слиједећи извјештај: „У понедељак 29 децембра 41. год. разорили смо пругу на бистричком мосту и проузроковали сурвавање локомотиве и 2 вагона у ријеку Бистрик. Број људских жртава је непознат. Односно, према информацијама недовољно испитаним има међу путницима и особљем воза 6—7 мртвих и исти број рањених. Исте ноћи извршен је напад на Кутну станицу (жичару), разоружана су 4 стражара и Кутна станица је запаљена, али услед буре, снијега и недовољног горивог материјала паљење није успјело у потпуности. Сутрадан 30/ХП 41. увече извршен је напад на брод „Панчево“ који је био усидрен поред десне обале Саве. Бродска посада је заробљена и пуштена на слободу а брод, пошто је претходно пскупљено што се на брзину могло, потопљен је тако да му из воде вири само $\frac{1}{2}$ мет. димњака. Са брода се успјело однијети: 17 ћебади, 3 бунде, нешто машинског алата, 1 бицикл који је пропао (пао је непријатељу у руке), 5 кг масти, 1 кг шећера, као и нешто одијела, које је подијељено на лицу мјеста нашој војсци која је ту акцију вршила, као и разне ситнице, без веће вриједности, које су највећим дијелом пропале пошто није било довољно коморе да их одвуче. На броду су такође заплијењене још и 4 заставе: њемачка, мађарска, румунска и хрватска, које се налазе код нас. Од оружја није ништа нађено, као и новаца.

Може се напоменути да је брод био један од већих бродова и по процјени верзираних људи вриједи око 10,000.000 динара. Власништво је неког швапског дионичког друштва из Панчева.

Послије ових наших акција знатне снаге хрватске војске удариле су на нас и ми смо се морали повући правац Клис — Црњелово и даље за Ксрјениту. Петорица наших другова са

пушкама су се приликом повлачења задржали у Свињаревачком Луту.

Ред вожње је послје нашег напада измијењен и воз сада иде само дању. Приликом разоружавања Кутне станице задобили смо 4 пушке а 1 смо нашли код једног сељака.

У току јучерашњег дана наша десетина која се налази на Бобетином Брду заплијенила је у Бухриним зградама, које се налазе нешто ван Кораја, 7 говеда и 1 коња, а у класури код истих зграда нашла је једну потпуно исправну пушку⁴. Бухро, то је логорник из Кораја познат ради својих злочина. То је извјештај Бијељинске чете од 2/1. 42.

Извјештај од 8/1. 42. Трећег о. мј. сукобили смо се код загонске цркве са једном бандом усташа у јачини од 8—10 људи, у моменту када су покушали да демолирају и лупају загонску цркву, да излупају и опљачкају попов стан у непосредној близини, као и да изврше силовање над женом једног трговца који се налази у непосредној близини. Успјели смо све то да осујетимо управо кад се један дио налазио пред црквом а један дио у поповој кући. Били смо примијењени. Наступали смо потпуно незаклоњеним тереном, цестом ка цркви. У моменту када смо се пребацивали преко цесте сви су већ били напољу пред црквом и отворили на нас жестоку ватру. Не задржавајући се и у налету са протупаљбом брзо смо их ућуткали, претворивши њихов отпор у бијег, гонећи их 2 до 3 км према Бијељини уз сталну борбу. Убили смо 3 а 1 живог заробили. Плијен: 3 пушке, 2 бомбе и обућа и одјећа. Четвртог — Салиха Салиховића, познатог озлоглашеног малтацију, кога смо живог ухватили и на лицу мјеста стријељали. Четврта пушка је негдје бачена и ни смо могли да је нађемо, вјероватно да је бачена негдје у поток. Исте вечери пребацили смо се у Ковачиће с циљем да одржимо и ту један народни састанак, али у исто вријеме помео нас је овај случај: друг Михајло Миљановић, који је послан недалеко по једног нашег сарадника, наишао је недавно на једну четничку групу који су га с пушком на готовс зауставили, са захтјевом да им преда оружје или да иде у четнике или у смрт; он је примио друго: пристао је да иде с њима; дјечак који је ишао с њим дошао је к нама и извјестио нас. С мјеста смо пошлци у потјеру, но послје Љељенче изгубио им се сваки траг. Друг Михајло се 6 ов. мј. вратио са пушком и муницијом, побјегавши из четничког логора у Малешевцима, односно из Ђуриног⁵ батаљона. Био је с Ђуром, па се и Ђуро са своје стране потрудио да му

⁵ Ђуро Бижић, жандармериски наредник, командант четничког батаљона. Убијен у борби на Малешевцима, новембра 1942 год., којом је приликом Шеста источнобосанска бригада поред других четничких група потпуно уништила његов батаљон. Послије овог пораза четници се на Мајевици никад више нису опоравили.

скине петокраку звијезду. Уопште, Ђуро се све више и више испољава као отворени наш непријатељ. О томе вам свједоче, уосталом, већ упућени случајеви одбјеглог к нама Бранка Зечевића, као и премлаћивање нашег повјереника Аврамовића из Забрђа. Да сам стигао ону банду, ја бих им већ показао како се разоружавају поштени борци“.

Закључак

Ми од вас нисмо добили дуже времена ништа писмено, нарочито нас интересује стање и успјеси код других одреда. Познато је да и ми морамо ускладити своје акције са акцијама у другим крајевима. Зато би морали бити више обавјештавани, а и да нам ви дајете конкретније упуте. На пр. стално се проносе гласови о доласку Црногораца. Молимо вас да нам јавите шта је на ствари. Кад би они дошли к нама, ми би много и политички добили. Затим ми смо ликвидирали (нарочито у Мајевици) сва мања упоришта непријатеља. Пред нас се сада постављају задаће: ликвидација Челића, Кораја, угрожавање Тузле итд. У Равни, поред Угљевика и Брезовог Поља, има још неколико мањих упоришта непријатеља које треба ликвидирати. Али зато ту су потребне веће снаге (на четнике не рачунамо). Истина је да смо ми од краја новембра прошле године двоструко се ојачали. Но, ипак, ако нападнемо Челић, морамо тамо привући све снаге; у том случају остали наши крајеви остају отворени. Осим тога ваља рачунати и са Корајом који ће Челићу сигурно притећи у помоћ. Уз то Челић треба одржати, а и читав низ питања која се постављају с тим у вези.

У вези са зворничком цестом хтјели бисмо вас обавијестити слиједеће: По причању сељака, 8 ов. мј. прошло је покрај Пожарнице из Тузле према Калесији 5 топова (1 брдски). А 9 ов. мј. једна наша патрола избројала је 10 саона муниције које су [отишле] истим правцем, о томе више ништа не знамо. Исти је дан повучена војска из Пожарнице. Изгледа да ће легија вршити заштиту тих крајева заједно са осталим селима до Калесије. Зворничка цеста могла би се и ту угрожавати, али су потребне јаче снаге јер се налазимо непосредно пред Тузлом. Зато водите и о томе рачуна кад нам будете одређивали задатке.

Јаче снаге хрватске војске биле су на Мајевици (Површнице), она је такође повучена, али су оставили нешто војника као неку заштитницу. Четници су то дознали и растјерали. Имају и плијена, али се не зна колико. Наше везе биле су врло споре премда је била у плану једна веза са једним официром. Ми смо одлучили да тај положај запосједнемо. Имају и ровови са пећима. Запосјели смо га прије два дана. На тај начин налазимо се пред Г. Тузлом на 9 км. Поред војничког значаја тај положај има и другу вриједност: бит ће лакше одржавати везу

са Тузлом. Баш ових дана јављају из Тузле о преметачини код двојице курира, и већ смо изгубили везу са Тузлом. Парт. форуми требали би озбиљно да се забаве са чињеницом да у таквом кратком времену догађају се толика хапшења само ради везе с нама.

Односи са четницима: Као што сте видјели из цитираног извјештаја Бијељинске чете, четници настављају са провокацијама. Они су отишли толико далеко да су неки дан наши другови из Бијељинске чете морали да премлате неке четнике и они сада леже у болници. Треба очекивати да ће се ствари заоштравати. У мајевичком крају нема још сукоба. Они и даље тврде да ће доћи Недић и Пећанац, да ће морати брзо ударити на партизане, и остале бљувотине. Много су се политички активизирали, а имају и војних успјеха (око 30 пушака су добили, 1 тешки митраљез, 3 пушкомитраљеза кад су напали Модранску ђуприју, на прузи Бијељина — Угљевик). И ми у приличној мјери одржавамо конференције по селима. То ради и војска и позадина. Али парт. организација много заостаје за догађајима. Овај крај треба што чешће контролирати. До сада није било тако. Нарочито смо оскудни пропагандним материјалом. Наша средства за умножавање су недовољна, а боља немамо гдје набавити.

= = = . = = =

Да ли да вам шаљемо и даље празне чауре, покварене пушке за поправак, па да их вратите? Нешто ми можемо овдје поправити, али све не можемо.

Шљиве, јабуке шаљемо сваки пута по нешто. Задњи пута смо вам предложили на који начин би вам послали веће количине шљива.

Онај доктр⁶ није још стигао иако је био пошао са задњом партијом; изгледа да није могао изаћи из града. Шаљемо вам овај летак Муслимана из Бијељине. Прича се да је ту резолуцију потписао и Мурат-бег Пашић и да је поднио оставку на положај логорника. Резолуцију није потписао градоначелник Изет-бег.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13/I. 42. год.

(М. П.)

За штаб

Стјепан Јосић⁷

⁶ Односи се на др Мустафу Мујбеговића, љекара из Тузле, који је 14 фебруара 1942 год. дошао, на позив Партије, у Мајевички партизански одред, а погинуо 20 фебруара, приликом напада четника на штаб Мајевичког НОП одреда.

⁷ Народни херој Иван Марковић-Ирац

П. С.

Овдје [се] духан тешко набавља, а у Шековићима кажу да има у Романији. — Пошаљите или нам купите. Батерија (киселина) можемо нешто набавити, али пошаљите новаца.

Из Брчког (затвора) су побјегли слиједећи другови: Хасан Бурић, Ивица Ђермановић, Сафет Салиховић, Зијад Салиховић, Хасан Требинчевић. Овамо нису стигли, него су изгледа отишли у Бос. Посавину. Они су повлачили неке ствари из жидовских кућа. Стражар је отишао да види главу једног четника коју је на ножу носио кроз град један усташа Рашид. Они су то искористили и побјегли. Глава је једног четника који је у Равни погинуо 2. I. сг.

Стј. Јосић

БР. 4

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РОМАНИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 14 ЈАНУАРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О СТАЊУ НА ПОЛОЖАЈИМА У ВЕЗИ СА ПРИПРЕМАЊЕМ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ¹

ШТАБ
РОМАНИСКОГ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број службено

Дне 14 јануара 1942 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА Б и Х
(за Врховни)

Драги другови, по наређењу В. Ш. од 8 ов. мј. извршили смо следеће:

Романијска чета је предата у састав Шумадиског батаљона и засада привремено стационира у Рогатици, док се у Рогатицу могу упутити нове снаге.

У рејон Подроманије нисмо засада, због очекиване офанзиве, могли да упутимо ниједну чету. Чим се стабилизира, биће овдје постављена Копитска чета.

Свим батаљонима су издата упутства и наређења за вршење партизанских акција и наређење је подвучено да се од-

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3490.

мах има да извршава. Чим завршим најнужније послове у штабу, идем на фронтове да сам контролишем а евентуално и руководим тим акцијама.

Реорганизација цијелог одреда, уклањање лабавог и опортунистички расположеног старјешинског кадра је закључено на сједници штаба и већ је започето са његовим провођењем.

Ради се на организацији обавјештајне службе, која дјеломично већ функционише.

Минерски вод је упућен у састав бригаде са свега 5 авионских бомби, с тим да се још потребни експлозив затражи од одреда „ЗВИЈЕЗДА“.

У вези с наређењем В.Ш. од 13 ов. мј. — 13 часова, доставља се у прилогу препис писма², које је упућено другу Фићи, политкому I прол. бригаде, из којег се види организација мјера, које смо подузели да се спријечи успјех намјераване офанзиве. У смислу тога писма упућена су већ наређења свим штабовима батаљона и јединицама које су већ у покрету. Томе писму додајемо слиједеће: Јучер по подне смо добили обавјештење да је већ кренуло из Вишеграда преко Семећа, 2 дивизије Нијемаца, а из Међеђе дуж пруге једна. Данас смо добили обавјештење да су те дивизије обична априлска шала, која се надопуњује с тим да у Рудом има наводно 8000 партизана.

Обзиром на чињеницу да је прије неколико дана из Вишеграда упућено према Добруну и Вардишту јединих 200 Нијемаца из Вишеграда због неких окршаја са партизанима око Вардишта, нема засада изгледа да би из правца Вишеграда могле доћи јаче непријатељске снаге.

У Прачи се већ налази Космајски батаљон у јачини од око 100 људи. Тај батаљон ће, поред заштите и помоћи нашим четима у борби са непријатељем, имати да изврши и чишћење четничких пљачкаша у околини Праче и Сјетлине, што ће се извршити иза евентуалне непријатељске офанзиве. Правац Власеница — Хан Пијесак смо осигурали са Планинским батаљоном друга Светозара Косорића, који је већ раније — иако четнички — одржавао с нама везе, изјашњавао се као партизански и сада показује намјеру да дефинитивно пређе у партизане. Засједе тога батаљона ће бити постављене на цести Хан Пијесак — Власеница и надамо се да ће моћи да задрже непријатеља.

У вези са обавјештењем које смо примили да четничке перјанице бјеже и напуштају своје чете, доставља се у прилогу препис депеше³ и телефонског разговора Фоча — Власеница од 13 јануара ов. г. из којег се види да на томе има заиста нешто на ствари и да су се четнички вође уплашили властитих

² Види том IV, књ. 3, док. бр. 14.

³ Овом депешом Редакција не располаже.

дјела. У вези с тим упућено је писмо одреду „Шековићи“⁴ да покуша да се стави на чело четничких чета у борби против непријатеља. Ако то успије, остали би четнички вође без своје војске. Према обавјештењима изгледа да је и Аћим Бабић побјегао у Србију.

Са нашег паљанског и мокрањског фронта добили смо обавјештење да је непријатељ на Палама вршио на сам Божић (6 ов. мј.) смјену посаде и њено извјесно појачање, а то је покушао да маскира нападом на мокрањском фронту. Напао је положај Сињевске чете, спалио куће у којима је та чета становала и убио два партизана из те чете, међу којима и политиком те чете друга Стевана Минића. Ово је тежак губитак, јер је та чета — захваљујући његовом раду — најбоља партизанска чета Мокрањског батаљона. Непријатељ је имао 6 мртвих и нешто рањених.

Друг Горчин,⁵ главни интендант одреда је отпутовао у Подроманију да организује евакуацију најважнијег материјала на сигурна мјеста и да у том смислу изда наређења осталим командама.

Писма упућена четничким командантима су послана одмах по поузданим куририма, али сумњамо да ће их писма стићи, јер су побјегли.

По наређењу Главног штаба од 12 ов. мј. послана је депеша штабу батаљона у Прачу да се другови Сељо⁶ и Коста⁷ позову у Г. Ш. Команди мјеста у Рогатици је упућена шифрирана депеша да се одмах пошаљу 2 радио-станице, а данас упућујемо наш телефонски вод са потребним материјалом да успостави телефонску везу до вас. Због оскудице телефонског материјала трајаће успостављање ове везе мало дуже времена.

Друг Горчин није могао да буде одмах упућен у Г. Ш. због тога јер нема замјеника. Извршена је реорганизација команде мјеста и касарне и то тако да је за команданта мјеста на Сокоцу постављен друг Марко Ећимовић, за команданта касарне друг Владо Карановић, а за политичког комесара касарне друг Грујо Новаковић. Ове измјене биле су неопходне да би се заведе ред у касарни и команди мјеста и појачао политички рад у псадини у смислу наређења В.Ш и Г.Ш. као и закључака посљедњег савјетовања. Моментано немамо погодних лица за попуњење ових мјеста и према томе немамо ни замјеника за друга Горчина. Одлазак друга Горчина из нашег одреда значило би упропастити досадашњи рад на организацији интендантуре ци-

⁴ Бирчански НОП одред

⁵ Часлав Јовановић, интендант Шесте источnobосанске бригаде, умро на Мајевници 1942 године.

⁶ Народни херој Слободан Принцип

⁷ Коста Нађ

јелог одреда и зато молимо, ако је икако могуће, да друг Горчин остане још неко вријеме у нашем одреду. Барем тако дуго док му нађемо замјеника. Друг Горчин ће у смислу наређења друга Тита одмах након што изврши организацију евакуације бити упућен у Гл. односно В.Ш. да организује снабдијевање В.Ш. и Пролетерске бригаде.

Општа ситуација: У вези са разоружавањем четничких пљачкашких банди настала је међу четницима узбуна и различита реакција. Четничке банде на Семећу пријете партизанима да ће им, у случају њиховог напада на Талијане, Нијемце или недићевце, пуцати у леђа и заузели су положаје да се бране од партизана који „пљачкају“ по Соколовићкој општини. Четници око Хан Пијеска и Власенице у вези с тим разоружавањем као и доласком Нијемаца су узрујани, уплашени и неки траже заштиту од нас, а неки бјеже. Управо нам је телефонирала другарица, болничарка у Хан Пијеску, да је тамо паника и да по четничким надлештвима нико ништа не ради. Разоружани четници око Мокрога враћају се у своје јединице, обећавају да ће бити добри партизани, јер досад нису знали која је разлика између партизана и четника и траже оружје. Општа ситуација је повољна за нас, само још није стабилизирана. Ради се на томе да се то искористи и наши редови учврсте.

Од Планинског батаљона друга Светозара Косорића добили смо позив на састанак, који смо одредили за петак 16 окт. мј. на Видрићима. На том састанку намјеравамо поставити захтјев да се батаљон, који је већ до сада показивао да је де факто партизански, а само де јуре четнички, отворено изјасни као партизански и пређе под нашу команду. Ово би значило јачање наших редова, наше продирање међу четнике, учвршћење и осигурање наше болнице у Хан Пијеску као и осигурање правца Власеница — Хан Пијесак. О резултату овога разговора ћемо извијестити накнадно.

Синоћ око 19 часова примили смо од друга Роћка⁸ депешу, која се у препису прилаже заједно са одговором који му је упућен. Савјет да се упути у Шековиће дао сам му на своју руку и одговорност, обзиром на његов став и непознавање прилика. Јутрос је депешом извијестио да је нашу депешу примио и да креће за Власеницу.

Стање кадрова је, упркос свих настојања, врло слабо, немамо их и молимо да нам се, у смислу обећања друга Тита, што прије пошаље обећаних 10 другова Црногораца. Не можемо довољно да нагласимо, колико су нам ти другови у данашњој ситуацији потребни.

Достављамо у прилогу писмо генерала Новаковића са извјештајем да смо му упутили одговор у коме су наведене све

⁸ Родољуб Чолаковић

четничке махинације и напади на нас, образложење наших мјера против пљачкашких банди, с тим да смо писмо упутили В.Ш. на даљи рад. У вези с тим писмом напомињемо да су четници у Прачи и Сјетлини врло дрски, отворено пријете, њихове оружане патроле упадају у наш штаб батаљона итд. итд. и онемогућавају сваки рад на организацији и прикупљању хране. Молимо за дозволу да, после евентуалне офанзиве непријатеља из правца Пала, помоћу Космајског батаљона направимо тамо ред. Са другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

П. С. Чишћење аеродрома⁹ је наређено и извршавање тога посла је повјерено другу Станку, који је на тај начин корисно запослен.

(М. П.)

За штаб,
Командант одреда.
друг Чича¹⁰

⁹ Аеродром је припреман за спуштање совјетских авиона који су узалуд очекивани. Види том IV, књ. 3, док. бр. 12, примједба бр. 2.

¹⁰ Славиша Вајнер

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РОМАНИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 14
ЈАНУАРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О ПОКРЕТИМА
ЊЕМАЧКИХ ТРУПА И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹**

ШТАБ
РОМАНИЈСКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број: службено

Дне 14 јануара 1942 г.

24 часа

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

У вези са данашњим извјештајем од прије подне допуњавамо са најновијим подацима.

Вечерас се је телефоном јавио из Власенице друг Роћко², извјестио да је примио писмо друга Исе³ и да ујутро креће у штаб. По његовим информацијама налазе се Нијемци у непознатој јачини у Новој Касаби. Јављено му је да нареди одреду Шековићи да, уколико Нијемци прођу даље, извјесне снаге одреда прате Нијемце и стално их узнемиравају с леђа. Прекјучер је већ наређено, а данас поновљено Планинском четничко-партизанском батаљснуд да постави засједе на Плочама на цести између Хан Пијеска и Власенице. Вјерујемо у успјех.

Из Рогатице имамо вијести да су Нијемци у јачини од 300—400 људи кренули из Међеђе истим путем којим је ишла и бригада⁴ за Рогатицу, а један дио снага кренуо је цестом преко Пешурића. На Пешурићима се налази Селјанска чета у засједи, а осталим снагама Нијемаца ће се у Сутјески супротставити наша Романијска, те од Рогатичког батаљона Гучевска и Месићка чета. Друг Шкорић⁵ извјештава да има наде да ће и која четничка јединица помоћи у овој борби, у коју сврху је пошао у четнички штаб на преговоре. Чвор Месића осигураће једна чета Београдског батаљона, који се сада налази у Прачи.

Београдском батаљону је наређено, да важна писма и остало још ноћас отпреми под јаком стражом у штаб.

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ, под бр. 3489.

² Родољуб Чолаковић

³ Исо Јовановић, секретар Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину

⁴ Прва пролетерска бригада

⁵ Милош Шкорић

Чете Краљевачког батаљона се налазе у Кнежини и Пустоселу, а Посавска чета Шумадиског батаљона је задржана у Шахбеговићима.

Ако буде што важно и хитно јавићемо накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант одреда
друг Чича

(М. П.)

П. с. Сада израђујемо летак, који ћемо ујутро растурит по читавом ослобођеном подручју, с намјером да се народу објасни ко се искрено бори за народну слободу, а ко је издајица и петоколонаш.

15 јануар 1942. Јутрос смо сазнали да су вијести о доласку Нијемаца у Нову Касабу неистините и да се не зна поуздано да ли су Нијемци стигли и до Дрињаче. Четнички вође су побјегли сви, а начелник штаба капетан Пејић се склонио у Братунац.

Из Рогатице имамо обавјештење од друга Златка⁶ да је непријатељ знатно јачи и да наши командири траже да се повуку без борбе на положаје иза Рогатице. Наређено им је да се без борбе не смију повлачити и да борбу има да приме пред Рогатицом и то системом дубинских засједа.

Прилажемо препис писма које смо упутили генералу Новаковићу као наш одговор на његово писмо, које је јучер достављено В. III.

Прилажемо препис летка који ћемо растурити по свим сељима цијелог слободног подручја.

друг Чича

⁶ Златко Тричковић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КАЛИНОВИЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 22
ЈАНУАРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА
БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ О СИТУАЦИЈИ У ВЕЗИ СА НЕПРИ-
ЈАТЕЉСКОМ ОФАНЗИВОМ¹**

ШТАБ
КАЛИНОВИЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број сл.
Дне 22/1 1942 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ Б. Х.
Н. О. П. В.

20 овог мјесеца један црногорски партизански батаљон² који је стављен под команду овога одреда ушао је без отпора у Фочу по директивама штаба овога одреда, гдје је успостављена и наша народна власт. У Фочи је разоружано око 100 четника.

Други партизански црногорски батаљон³ требао је јучер већ да уђе и он у Фочу и да настави даље операције по предвиђеном плану. Немамо још извјешћа о томе, али ће стићи свакако на вријеме.

Добили смо извјешће да су Устипрачу и Горажде заузели сада Хрвати⁴ (непотврђено), као и да су ушли од Стамбулчића у Врхпрачу и Сјетлину и да се сада воде борбе код Ракита (између Стамбулчића и Сјетлине) и између Праче и Сјетлине, као и негдје код села Неправдића (Романија).

Црногорским партизанским батаљонима је наређено да одмах по уласку у Фочу продуже са надирањем ка Устиколини и Горажду, а јављено је Санџачком одреду да умаршира у Чајнице и да тамо разоружа четничке банде и успостави нашу народну власт. До данас немамо никаквих вијести од Чајница и Санџачког одреда.

Обзиром да недићевци надиру од Рогатице и Устипраче и Вишеграда, желиће свакако и да уђу и у Фочу, да се споје са Италијанима у Калиновику и да нам на тај начин пресијеку све везе са Црном Гором и Херцеговином. Већ осјећамо притисак из Сјетлине преко Јабукe и Коријена, гдје су до сада одбијени сви нападаји. У овоме смислу предузели смо све мјере

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3470.

² Батаљон „Војвода Момчило“ Дурмиторског одреда

³ Батаљон „Бајо Пивљанин“ Дурмиторског одреда

⁴ Мисли се: домобрани

да се обезбиједимо од напада из Калиновика, а и од напада од Горажда, Јабукe, Праче и Сјетлине.

Партизани у Фочи су добили наређење да се добро и ХИТ-НО извиди ситуација у Горажду, па ако су тамо само слабе непријатељске снаге, онда да се Горажде нападне, да се евакуише све од средстава за живот у Црну Гору, па ако ударе неодољиво велике снаге, да се повуку наше чете ка Фочи. Извиђање је предузето прије 2 дана, немамо извјештаја о даљњем развоју догађаја.

Уколико задржимо само Фочу, настаћемо да је спремимо за што упорнију одбрану од Горажда и Калиновика, као и од правца са Превице и Јабукe (порушићемо све мостове путне и жељезничке, поставићемо засједе на тим мјестима, организираћемо службу извиђања итд.). Сада је предвиђена евакуација свих средстава за живот из фочанских четничких магацина ка Шћепан Пољу и даље за Црну Гору. Мислим да се нашло бар неколико стотина метара жита, много дувана и свакако и остале робе.

Предвиђено је и одашиљање бар једне црногорске чете на Јабуку ради организовања отпора на томе сектору и ради деморалисања четничких банди у томе крају.

На сектору требевићкоме од Сарајева непријатељ већ неколико дана покушава нападе и гађа стално са бацачима и артиљеријом, али је све до сада одбијено. Чете на Требевићу које су прешле четницима под команду ђенерала Новаковића нису хтјеле да изврше његово наређење да се повуку за њима правцем Јабукa па даље за Борац, већ су остале и даље да чувају своја села, те смо ми сада преузели уистини команду над њима и надамо се да ће [се] ту сада моћи сузбити сваки четнички утицај у најкраћем времену.

Када је ударила хрватска војска и усташе од Стамбулчића, Врхпрачани и Јабучани су почели да бјеже ка Устиколини и тек на нашу интервенцију су заустављени и образован је тамо сада фронт. Ђенерал Новаковић је био побјегао до Дрине и војвода Ђекић, али се је овај први већ вратио до Јабукe. Уколико стигнемо, ухватићемо обојицу чим се мало смири стање на фронтовима...

21 овога мјесеца Трново је (села Леђићи, Шабанци и Дујмовићи) било нападнуто од стране усташа са Бјелашнице. Напад је одбијен. Имали смо 1 рањеника и 1 мртва, а они 1 рањеника заробљеног и 2 мртва. Надамо се да ће данас поновити напад. Са ове стране неће моћи да нам много шкоде. Предузели смо све мјере да им осујетимо тај план. Изгледа да су координирали акције од Сјетлине, Праче, Сарајева, Бјелашнице, Вишеграда и Рогатице.

Вијести из Борачко-језерског батаљона чекамо ових дана. Стање по посљедњим извјештајима је код њих добро. Они већ врше успјешне акције на прузи Сарајево — Мостар.

Ми вршимо све припреме за прелаз на герилску борбу, а у исто вријеме ојачавамо све фронтове да би на случај неодољиво јаче снаге могли да даднемо бар што је могуће жилавији отпор. Фочу исто тако ћемо бранити док се год може, али не и по сваку цијену.

Старамо се да стално одржавамо везе са Херцеговином и Црном Гором. Уколико будемо морали и напустити Фочу, везе ћемо свакако да одржимо.

Четничке банде из Трнова су разоружане, а у затворима се налази око 20 четника-петоколонаша. Већи дио ових ће да буде сутра стријељан. Ухапсили смо и неке Србе петоколонаше.

У свима предјелима на територији овога одреда има још доста четничких банди у којима ћемо морати на доста мјеста да вође стријељамо, а масе пуштамо кући, па ћемо их доцније мобилисати као народну војску.

Вршимо сада и попис добровољаца муслимана за партизанске редове. Биће одзив добар. Уколико се дочепамо веће количине четничког оружја, моћи ћемо створити полубатаљон, а можда и цели батаљон муслимана. Сада би свакако жељели да их увучемо пре него кренемо и будемо принуђени на прелаз на герилце.

Уколико се сада стабилизирају овакови фронтови и Фоча заиста буде остала наша, предузећемо скори напад и на Калиновик. Он би, изгледа по свему, лако пао, а ту би нашли неколико вагона муниције за топове које већ имамо, као и до 100 аутоматских оруђа. У Калиновику их сада има око 800, 4 брдска топа, 3 тенка мала и до 120 Хрвата и усташа.

По ликвидирању Калиновика, а и напореда са њиме, вршили бисмо чишћење Требевића, уз садејство одреда Романије и нападе на пругу Сарајево — Прача, као и јаче нападе на постаје и возове на прузи Сарајево — Мостар на цијелој дужини.

По паду Калиновика пао би и Улог у наше руке, те би тако било све сем Борча чисто до Невесиња.

Уколико црногорски партизани у заједници са херцеговачким спријече продирање четника ка јужној Херцеговини заузећем Гацка и Автовца, било би од велике користи за општу ствар.

Највише ћемо муке имати за везе са одредом „Романија“, а према томе и са вама.

Друг Коста⁵ је код нас и он ће се налазити ових дана у
Фочи и сам ће [се] старати за везе штабова наших, херцеговач-
ких и црногорских.

Поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Раде⁶

(М. П.)

БР. 7

**НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕР-
ЦЕГОВИНУ ОД 24 ЈАНУАРА 1942 ГОД. ШТАБУ РОМАНИ-
СКОГ НОП ОДРЕДА О ИМЕНОВАЊУ ЧЛАНОВА ШТАБА
ОДРЕДА И НАРЕЂЕЊЕ ЗА СРЕЂИВАЊЕ СТАЊА У ОДРЕДУ¹**

ГЛАВНИ ШТАБ НО ОДРЕДА

ЗА Б. Х.

Положај, 24 I 42

Бр. службено

ШТАБУ НОПО „РОМАНИЈА“

Положај

1. За привремени Штаб постављам следеће другове:

Командант одреда Божо Југовић

Замјеник команданта Младен Цвитковић

Политички комесар одреда Грујо Новаковић

Замјеник политичког комесара Павле Горанин.²

2. Испитали смо положај у коме се моментано налази ваш
одред. У вези с тим положајем наређује вам се следеће:

а) Чете које су остале у пуном саставу настојте одржати. По-
кушајте на сваки начин да те чете привикнете на нов начин
борбе, то јест не држање сталних фронтова него герилски на-
чин ратовања, не бити у дефанзиви него предузимати макар
мање нападе на непријатеља тамо гдје је он у мањем броју и
када је на преноћишту или у покрету. Водити рачуна да је за

⁵ Коста Нађ

⁶ Раде Хамовић

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ

² Народни херој Павле Горанин-Илија

вас једино корисна тактика изненађења: ноћни препади, засједе и свака друга врста војничког лукавства.

б) Овакав начин борбе претпоставља добро организовану обавјештајну службу. Томе посветите велику пажњу. Не би било лоше да се један од добрих другова посвети само тој ствари. Нарочито у ту сврху користити жене, старце и дјецу. Партиска организација мора вам у овом питању указати најпунију помоћ. Та се служба мора организовати на тај начин да будете на вријеме обавијештени о свакој појави непријатеља. Села у том погледу треба такође потпуно повезати, да при појави непријатеља у једном селу буде одмах сусједно село обавијештено.

ц) Од чета које су се дијелом растуриле организујте мање партизанске четице са 15 до 20 људи, које ће бити лако покретне. Те чете треба да се крећу по цијелој територији, да руше саобраћај, нападају мања непријатељска одјељења, прискачу у помоћ приликом нападања на поједина села итд. Осим ових герилских чета настојте да организујете сеоску милицију која ће штитити села од непријатељских зулума.

д) Политички рад данас је за вас свакако најважнија и најпреча дужност. Потребно је [да] људство што прије преболи моментано опадање морала. Треба објаснити да је ово само мали и врло краткотрајни успјех непријатеља, а њему су дани већ одбројани. Нарочито треба објаснити да непријатељ не би дошао ни до овог свог привременог успјеха својом снагом, већ једино и само помоћу петоколонашког четничког вођства које је с непријатељем било у директном споразуму. После ове грозне издаје четништво ликвидирано је као идеологија и учините све да се оно потпуно дотуче. Али водите рачуна да се данас више него икада мора радити међу четничком масом, јер она већ на својим леђима осјећа ту издају и неизбежно ће прелазити на нашу страну. Потребно је такође до максимума развити и рад међу муслиманима и објаснити да је успјех непријатеља врло краткотрајан. Објаснити им какав смо, ми партизани, имали став према муслиманском невином свијету и како смо га спроводили у живот. Исто онако као што смо употребили све наше снаге да заштитимо невини муслимански свијет, то данас чинимо у погледу Срба. Развијати идеју солидарности и узамног заштитивања.

3. Све људство способно за борбу остаје и даље на терену. Неборце треба пребацити на други терен, према указаној прилици.

4. За ваш штаб било би најбоље да се смјести негдје у близини Мокрањског батаљона, али другови из Штаба морају се обавезно кретати по цијелом терену и лично радити на организацији партизанских чета и са њима одржавати најтешње везе.

5. Резервну муницију смјестите на сигурна склоништа. Један дио „манлихерове“ муниције уступите одреду „Звијезда“.

6. Стоку и животне намирнице склоните на сигурна мјеста. Један дио стоке са Подлипника уступите одреду „Звијезда“, односно Црновршком батаљону.

7. Везу са нама одржаваћете преко с. Мораге. Одржавати тијесну везу са одредом „Звијезда“.

Све ове мјере које вам се наређују врло су хитне.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб:
Угљеша³ с. р.

БР. 8

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЈАХОРИНСКОГ НО ДОВОЉАЧКОГ
ОДРЕДА ОД 1 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ОДРЕДА И РА-
СПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹**

ШТАБ ЈАХОРИНСКОГ ОДРЕДА
НАР. ОСЛОБОДИЛ. ПАР. ВОЈСКЕ
1 - II - 1942 Положај

**ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И
ДОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ**

Фоча

Подносимо сљедећи извјештај:

1) Да је по наређењу Главног штаба на овом сектору основан штаб Јахоринског одреда у који су ушле сљедеће јединице тј. чете:

Мрежичка чета, I јабучка чета, II јабучка чета, Јахоринска чета, Устиколинска чета и Бистричка чета, која је напустила положај по наређењу свога командира Стјепана Лучића,²

³ Угљеша Даниловић

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ.

² Стјепан Лучић, бивши претсједник општине у Палама, издајник — четник, стријељан у току рата од партизана.

за што сам поднио и оптужбу војном суду при Краљ. батаљону. Овима јединицама додата је и 3 црногорска чета II батаљона Пролетерске бригаде.³

2) Све јединице налазе се на положају сем Бистричке чете, и то на следећим мјестима:

Мрежичка чета на положају Трново — Дујмовићи, I јабучка чета у Каменици — Ораховице, II јабучка чета Коријен — Тријеска, Јохоринска чета Мркодо — Врхпрача, Устиколинска чета Средње — Ораховице и Црногорска чета Јамнићи — Тријеска — Коријен.

На овај начин затворен је цјелокупни сектор овога одреда.

3) Приступило се раду на формирању јединица према постојећим наређењима, која смо добили од стране команданта Краљевачког батаљона. Исто ће се привести крају у најкраћем року. Такође приступило се раду на оснивању нар. ослоб. одбора у селима која припадају рејону овога одреда.

На овоме послу лично ради политички комесар овога одреда са командантом.

Сељаци ово примају врло радо, али треба дужи рад са истима док буду правилно схватили дужност и важност ове народне власти.

4) Војници су, уколико се може видјети из њиховог држања, вољни за борбу са непријатељем, али је дисциплина врло слаба, што је последица разорног дејства четничких вођа или боље речено издајника нашег народа. Но ипак, поред свега тога, родољубивост бос. народа учиниће олакшицу да се ово штетно дејство потпуно отклони.

Од овога можемо само изузети један незнатни дио који још не види или неће да види шта су све допринијели поштом босанском народу наши домаћи издајници и плаћеници, те смо овакве ставили под најстрожи надзор.

5) На сектору овога одреда вођене су мјестимично мање борбе са појединим јединицама, које су увијек завршене у корист нашу, а овај штаб настојат ће и убудуће да не би били изненађени и да се непријатељ најенергичније сузбије.

Према наређењу потребно је да сви борци добровољачке војске носе на капама националне тробојке, те молимо да нам се пошаље материјал за исте, јер је рок 3 фебруар. А исто се не може свршити прије него се добије материјал. Исто тако потребно нам је, ако постоји могућност, да нам се упути неколико комада петокраких звијезда.

³ Ова чета добила је, 21 јануара, од ВП задатак да помогне на формирању и организационом учвршћењу Јохоринског добровољачког батаљона на ком послу је и остала све до почетка Треће непријатељске офанзиве, априла 1942 године.

Сазнајемо да се у околини Фоче — Јошанице — Слатине налазе неки типови који разорно дејствују [на] позадину, као што је то свештеник Момчило Гргуревић — Чеибићи и неки официр југословенске војске који се повратио из Њемачке, који се зове Вуковић. Ово се ставља до знања да се поводом овога изврши провјера, и ако постоји тих изрода, да се њихово штетно дејство паралише. Молимо да се по истом куриру упуте ове одреду радио-вијести као и најновија обавјештења, ако их има. Што се тиче магацина за исхрану, на сектору овога одреда није до сада постојало, али се најенергичније ради да се то створи помоћу и преко народних одбора, што ће се урадити у најкраће вријеме, ако ситуација дозволи.

Молимо за објашњење шта да радимо са избјеглицама — погорјелцима који се у великом броју налазе у селима овога одреда, што веома отежава прехрану војске као и смјештај. Сазнајемо да се у пратњи генерала Новаковића налазио Слободан Мاستило, за којег се другови изражавају да је добар борац, па се исто ставља до знања ради провјеравања, јер ако је учинио какве грешке, то потиче из његова неискуства и незнања.

Молимо, ако има на расположењу метака од француске пушке и од аустриске „манлихерке“, да се додијели овој команди бар нешто.

Обавијештен сам од војника овога одреда да је на једној сједници генерал Новаковић говорио командирима о припреми и плану за напад на партизана који су били у касарни у Подруманији. Ово достављам до знања да се исто провјери.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Томо Међовић

Командант Јахоринског одреда

Повјерљиво

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА КАЛИНОВИЧКОГ СЕКТОРА ОД 7 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ ОКО КАЛИНОВИКА И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Калиновик

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Положај

Данас сам добио извештај са Улога од друга Рада² и Пере³; овај извештај прилажем у овом писму да би се упознали са ситуацијом. Сав овај крај заражен је четничком пропагандом и петоколонашима. Ми се овде не можемо поуздати ни у једну мештанску чету ради напада на Талијане, једино их можемо употребити за осигурање од стране Борча и Жупе.

Што се тиче блокаде Калиновика, ми смо разместили чете тако да можемо контролисати улазе и излазе из Кал. Јучер 6-II водила се цео дан борба са Талијанима и усташама. Они су изашли из Калиновика у јачини од 300—350 и пошли у правцу Јажићи, Виховићи и Јелашци у намери да пале села и отерају стоку из тих села. Сви њихови покушаји, који су били потпомогнути са једном артиљерис. и митраљеском ватром, били су одбијени и непријатељ је имао око 20 жртава. Крагујевачки бат. је одлично дејствовао и са једним бочним нападом на непријатеља изненадио га и нанео му осетне губитке и натерао непријат. у бекство. Треба напоменути то да су се Талијани одмах повукли а остале су само усташе. Са наше стране нема жртава.

Пошто је Раде тражио појачање за Улог, ми смо упутили тамо 2 ускочку чету бат. „Војв. Момчила“ а од тамо смо повукли једну домаћу чету за осигурање од Жупе у село Божановићи. Наше чете су распоређене тако: Божановићи, Влахоље, Мосоровићи, Јажићи, Виховићи, Јелашци и Грајсалићи; ово су им базе а они истурају патроле и бомбашке групице са задатком сталног узнемиравања непријатеља.

Мишљења [смо] да ће бити потребно још снага за напад на К.[алиновик] или још тешког оруђа.

Пошто нам је артиљериска ватра раскинула телефонске везе, а телефонисти побегли за време борбе, нисмо могли одмах

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2874.

² Раде Хамовић, командант Калиновичког одреда

³ Перо Косорић

успоставити везу са вама; у току данашњег дана биће успостављена веза.

Имамо потешкоће за хлеб, пошто немамо брашно; са осталом храном иде.

7-II-1942

Положај

За оперативни штаб

Коста⁴ и Раја⁵

БР. 10

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 30 ЈАНУАРА ДО 9 ФЕБРУАРА 1942 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
II КРАЈИШКОГ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА

ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама и политичком раду од 30. I. до 9. II. 42 године

Војне акције:

30. I. 1942 год. Једна патрола нашег I батаљона минирала је Журински мост на прузи између Бос. Новог и Благаја.

Истог дана једна патрола тога батаљона нашла је један тешки митраљез без штита и постоља у Стрижни гдје су се дан прије водиле борбе са непријатељем.

30-31. I. 42 г. Снаге нашег I батаљона извршиле су напад на Стрижански мост. Након што је отпор непријатеља скршен, мост је миниран, као и пруга, на три мјеста. Том приликом убијени су три усташе а један рањен, скочио у Уну. Тројицу живих усташа партизани су заробили. Заплијењено је 9 карабина и доста друге спреме. Партизани без губитака. У исто вријеме једна група партизана запалила је чуварну између Равница и Добрљина. Покидана је телефонска веза на већој дужини.

Истог дана дио снага тога батаљона минирао је жељезничку пругу и мостове од станице Сводна до пред Бос. Нови, као и све четири скретнице на станици Благај. Телефонска веза уништена је на дужини од 2 км.

⁴ Коста Нађ, члан Главног штаба за БиХ

⁵ Раја Недељковић, командант Крагујевачког батаљона Прве пролетерске бригаде.

¹ Извјештај је умножен на шапирографу. Редакција посједује један примјерак на коме нема датума.

31. I. 42 г. Дио снага нашег III батаљона минирао је мост на прузи између Козарца и Хаџимехтића. Мост је јако оштећен, саобраћај обустављен.

Истог дана минирани је жељезни мост зв. Вријеска између Козарца и Омарске. Разрушена пруга на већој дужини.

Дио снага нашег III батаљона извршио напад на непријатељско упориште Маховљани. Непријатељ је био забарикадиран у зиданим зградама и имао рововска утврђења, тако да су наше снаге у свануће биле присиљене да се повуку, јер су биле заузеле положај на брисаном простору.

1. II. 1942 г. Једна патрола II батаљона минирала је мост на цести Приједор—Козарац. Уништењем овог моста онемогућен је сваки саобраћај између Приједора и Козарца. У исто вријеме дио снага тога батаљона минирао је пругу између Приједора и Козарца. Пруга је разрушена на већој дужини.

Истог дана минери I батаљона поставили су мину са електричним паљењем на прузи између Новог и Равница, гдје се очекивао пролаз оклопног воза. Воз је стварно наишао, али су испред њега ишли жељезничари и хрв. војници гртајући снијег — претпостављајући да су наши поставили мину. Кад су партизани видјели да ће непријатељски војници и жељезничари открити мину, запалили су је. Од експлозије погинуло је неколико непријатељских војника, један жељезничар и један поштански службеник који је пошао да успостави телефонску везу. Одмах после тога кренуле су усташе у село Равнице, али су их наше снаге протјерале. Партизани нису имали губитака.

Дио снага нашег II батаљона узнемиравао је непријатеља који се забарикадирао у једној великој зиданој кући у Козарцу.

2. II. 1942 г. Дио снага нашег I батаљона протјерао је, после краће борбе, непријатеља који је покушао да продре у села Пољавницу и Равнице. Том приликом погинула су 3 хрв. војника, неколико их је рањено а 1 заробљен. Заплијењен је 1 карабин, 2 бомбе и око 500 метака и нешто друге спреме. Непријатељ је побјегао чак преко Уне напустивши саму станицу Равнице коју су наши запалили. Минирани су скретнице. Ни овог пута партизани нису имали губитака.

Патрола једне наше позадинске чете заробила је Србина-домобрана у селу Цикоти (преко Сане) са карабином и 80 метака.

3. II. 1942 г. Дио снага II батаљона извршио је напад на станицу Балтине Баре и разоружао непријатељску посаду. Станица спаљена. Заплијењено 7 карабина, нешто муниције и доста друге спреме. Разоружана је и непријатељска посада у станици Пејићима. И ова станица је спаљена. Заплијењена 2 карабина и 1 аустриска пушка. У обје станице заробљено је 13

хрв. војника (већином муслимана), који су, пошто су им објашњени циљеви наше борбе, пуштени кућама. Приликом разоружавања непријатељске посаде у Балтимин Барама погинуо је партизан друг Драгоја Вокић. Док се водила борба на поменим двјема станицама, непријатељ је побјегао из рудника Расавци, у који су послје тога ушле наше снаге и заплијениле сљедећи материјал: 1000 кг карбита, 150 л гаса, 350 електричних упалача, 2000 метара корде, 180 метара кабла, 2 габлн машине, 1 сандук експлозива и много другог материјала. Спаљено је 3000 литара бензина, јер је пренос истог био немогућ (бензин се налазио у 2 бачве по 1500 литара). Сутрадан је наишао непријатељски воз из Приједора. Воз је прошао мимо наших засједа, партизани су потом разорили пругу и тек онда припуцали на воз који је појурио натраг према Приједору и исклизуо из шина. Развила се оштра борба између партизана и хрватских и њемачких војника који су се налазили у возу. Непријатељ је имао 8 мртвих и 11 рањених. Међу погинулим био је 1 њемачки официр и 2 војника. Заробљен је стројовођа „Шипадова“ воза Петар Сарић, који је због злочинстава почињених над српским становништвом стријељан. Борба је трајала до у ноћ, када се непријатељ повукао према Приједору. Партизани су спалили све вагоне и уништили локомотиву. У овој борби погинуо је друг Мађар Ђурађ. Лакше су рањена 4 партизана.

3-4. II. 1942 г. Дио снага III батаљона заједно са позадинским четама вршили су рушење пруге између станица Козарац —Омарска, Омарска—Пауљи (чуварна бр. 21) — Пискавица — Шушњари. Пруга је разорена на дужини од око 10 км. Минирана су два бетонска моста а три дрвена спаљена. Истовремено извршен је напад на чуварну бр. 21. Послије седмочасовне борбе заробљено је 18 војника са 18 карабина и 2 п. митраљеца. Један непријатељски војник је рањен. Партизани без губитака.

3. II. 1942 г. Дио снага нашег III батаљона у заједници са позадинским четама протјерале су непријатеља који је покушао да се пребаци преко ријеке Јабланице у село Врбашку. Том приликом рањена су два позадинца. Непријатељ је имао више рањених и једног погинулог које је однио собом. Партизани без губитака.

4. II. 1942 г. Дио снага нашег I батаљона одбио је непријатеља који је покушао да продре у села Равнице и Пољавницу. Непријатељ је имао 10 мртвих и неколико рањених. Рањени су партизани Шурлан Милан, Србљанин Игњатије и Лончина Гојко. Заробљен један непријатељски војник са карабином и 50 метака.

Истог дана снаге нашег I батаљона извршиле су напад на станицу Сводну. Непријатељске снаге: 146 војника са 7 п.митраљеца и 2 официра. Борба је трајала око 4 сата. Акција је успјела

100%. Заробљена је читава сатнија са оба официра. Заплијењено: 130 карабина, 7 пушкомитраљеза. 4000 метака, 40 бомби и сва остала спрема једне сатније. У борби су рањена 3 хрв. војника. Рањен је партизан друг Кукрика Милош. Том приликом минирани су темељи моста на Прејутовцу. Миниране су и три скретнице према Новом, као и мотор за воду, те 2 каце за воду које су биле поново успостављене. Запаљене су све зидане куће у које би се могла настанити непријатељска војска. На самој станици спаљена 4 вагона. Запаљена је и чуварна бр. 9. **ТОКОМ ЧИТАВОГ ЈАНУАРА И ПРВИХ ДЕСЕТ ДАНА ФЕБРУАРА НИЈЕ ИЗВЕЗЕНА НИ КИЛА РУДЕ ИЗ РУДНИКА ЉУБИЈЕ.** а наши храбри партизани I батаљона завјетују се да извоз руде неће ни убудуће дозволити ни по коју цијену. Заробљени хрватски војници пуштени су на слободу, пошто су им објашњени циљеви наше борбе, и резервни надпоручник, док је активни поручник задржан као талац јер је потстрекавао војнике на борбу против партизана и ранио нам једног друга.

5. II. 1942 г. Дио снага нашег III батаљона одбио је напад непријатељске војске из Ивањске.

Истога дана непријатељ је са двије стране покушао да се пробије кроз наше засједе, али је тај покушај остао безуспјешан. У борби рањен је друг Томо Карарић. Непријатељ је имао више мртвих и рањених. Тога дана непријатељ је запалио више кућа дуж пруге, а усташки разбојници, преобучени у домобранске униформе, убили су више сељака, жена и дјеце.

6. II. 1942 г. Миниран мост на цести, на потоку Прљуговац. Исту вече минирале су три скретнице и сама станица у Сводној.

Истог дана снаге I батаљона извршиле напад на железничку пругу између Новог и Равница. Разорено 40 метара пруге.

7. II. 1942 г. Дио снага I батаљона одбио је непријатеља који је покушао продор у села Водичево и Куљани. Том приликом запаљене су двије непријатељске бараке (стражаре) које су удаљене 900 метара од Добрљина.

7. II. 1942 г. Дио снага нашег III батаљона извршио је напад на Омарску. Из рововских утврђења, из зиданих зграда, непријатељ је пружио јак отпор. Наши су пришли на врло блиско отстојање, али су се у свануће морали повући на боље положаје. Током дана владало је затишје. Чим је пао мрак, непријатељ се извукао према Пискавици. Наше снаге, мало касније, ушле су у станицу, гдје су заробиле 6 хрватских војника под пуном ратном спремом. Заробљена су два усташе (који су стријељани), шеф станице и још неколико железничара. Заплијењено 8 карабина и нешто муниције. Станица је запаљена, као и више државних зграда, 2 чуварне; скретнице су минирале и потрване. Уништена једна композиција од 8 вагона и локомотива. Непријатељ је имао три мртва, 16 рањених и 8 заробље-

них. Наши губици: један мртав и пет рањених. Нанесена је велика материјална штета непријатељу.

8. II. 1942 г. Стријељане су 4 усташе из Добрљина.

Истог дана снаге нашег II батаљона извршиле су напад на Расадник (Урије—Приједор). Заробљено 7 хрватских војника са 7 карабина, једним пушкомитраљезом, са око 1.500 метака, 9 шаржера за п.митраљез и друге спреме. Само разоружавање извршено је без пуцања. Ова акција је од великог значаја јер је извршена у самоме граду Приједору.

Политички рад у четама:

Што се тиче политичког рада унутар наших чета, он се редовно обавља, иако се све чете налазе стално у акцијама и на положајима. Одржавају се разна предавања, читају се и објашњавају радио-извјештаји и леци, читају се разне књиге и брошуре, као и лист „БОРБА“.

Политички рад у позадини:

Наш рад на селу је сталан и свакодневан. Одржавају се разне конференције, дијеле радио-извјештаји и леци, бирају се народно-ослободилачки одбори у оним селима гдје још нису изабрани. Одржане су конференције у сљедећим селима: Прушцима, Јутрогости (на којој су присуствовали сељаци из Црне Долине, Брезичана и Јутрогосте), Марићкој, гдје је одржан збор са Украјинцима,² изабран народно-ослободилачки одбор за њих саме од њих самих. Збору су присуствовале и Украјинке. Затим, одржан је збор у Бусновима и Марићкој.

У посљедње вријеме нарочито је важна и активна сарадња неких муслиманских села (Орахова, Козарац, Кевљани, Јакуповићи и др.) са нашом Народно-ослободилачком партизанском војском. У свим поменутиим селима изабрани су народно-ослободилачки одбори.

Крајем прошлог мјесеца и почетком фебруара отворене су четне амбуланте, и то на терену II батаљона двије, на терену III батаљона три, и на терену I батаљона отворена је батаљонска болница која је, као и амбуланте, уређена по свим хигијенским прописима. Њега и исхрана другова рањеника је на завидној висини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политичког комесара:

Чоче³ с. р.

Политички комесар:

Бошко⁴ с. р.

² Односи се на припаднике украјинске националне мањине који живе у појединим селима Босанскоградшког и Прњаворског среза.

³ Ратко Вујовић

⁴ Бошко Шиљеговић

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДЕ СЕКТОРА ТРЕБИЊЕ — ДУБРОВНИК
ОД 11 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП
ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ О РЕЗУЛТАТИМА НАПАДА НА
ПРУГУ ХУМ — УСКОПЉЕ — ЗЕЛЕНИКА И СТАЊУ НА
СЕКТОРУ¹**

КОМАНДА СЕКТОРА
ТРЕБИЊЕ—ДУБРОВНИК

11-II-1942 год.

Бр. 16

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П.О. ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

Ластва

Послали смо вам два извјештаја о акцијама на нашем терену, те их сада само надопуњавамо.

1) Приликом напада на воз Ускопље — Хум заробљено је 33 талијанска војника, који су спроведени за Зубце. Пошто је велика оскудица са храном, биће их врло тешко исхрањивати, па би требало наћи неку солуцију да се скину са терета (можда тражити од Талијана да им шаљу храну или томе слично). Доставили смо вам извјештај командира Шумске чете о плијену, а можда има још каквих података, али их још нијесмо добили.

2) Приликом напада 9 ов. мј. на воз Ускопље — Зеленика заробљено је 33 Талијана, од којих су два официра... Италијана били су рањени, па су данас упућени са писмом преко наших положаја у италијанску команду у Дубровник. Тражили смо од Талијана да дођу покупити мртве и да не праве репресалије, јер да ћемо вршити одмазду над заробљеницима са којима се до сада поступало са прописима ратног права.

Овом приликом било је 25 Талијана мртвих. Заплијењено је: 41 пушка (5 покварених), 4 пушкомитраљеза (2 покварена), око 50—60 бомби, ухваћено је више жељезничара, међу којима је било и усташа.

3) Јучер 10 овог мјесеца су ликвидирани :

а) ПРИМОРАЦ ИВАН, кондуктер, усташа, заробљен у возу Ускопље — Хум;

б) РАДЕЉ МАТО, чувар пруге из Габриле — Цавтат — Ускопље — Хум;

¹ Извјештај је умножен на шапирографу, сачувани примјерак налази се у архиви ЦК КПЈ.

в) **МАРТИНОВИЋ ПЕРО**, жељезничар из Чапљине, заробљен Ускопље — Зеленика;

г) **МИЉАНИЋ**, жељезничар из Миљанића — Конавли, заробљен Ускопље — Зеленика;

д) **ЧУПИЋ МАТО**, трговац из Требиња, иначе Конављанин, усташа;

Данас су ликвидирани:

а) **ПУШИЋ АНДРИЈА**, машиновођа из Зеленике;

б) **ПОПОВИЋ ПЕРО** из Жаљова, који је убио једног партизана и био се ставио у службу четника (попа Даниловића) као целат партизанских вођа. Исто тако учествовао је и давао отпор када је казнена експедиција² била опколила домобране ради хватања попа Даниловића и осталих петоклонаша и том приликом по[гину]о је један Црногорац. Послије тога побјегао је Талијанима и дао им податке о партизанима (послато вам је његово саслушање код Талијана).

4) Јављају из Дубровника: Дивизија „АЛПИ“ вратила се из Мостара и један дио трупа је укрцао на бродове и упутио се према истоку — не зна се да ли за Грчку или за Бари. Јављају и то да је један теретни брод потопљен код Шибеника од непознате подморнице. Брод је имао тонажу 8000 Т.

5) Талијани јучер нијесу вршили никакав покрет, премда ми то на полагају, на коме се налазимо, очекујемо. Сада сазнајемо да је блокирана жељезничка пруга ХУМ — УСКОПЉЕ и то са доста снага; види се колико им је стало до тога да овај пут свакако одрже, јер им је колски саобраћај Требиње — Дубровник угрожен и њиме врше мали транспорт, а уколико га и врше, онда то чине са јаким снагама. Исто тако контролишу са јаким снагама и жељ. пругу ХУМ — ТРЕБИЊЕ.

6) Штаб Зубачке партизанске чете извјештава нас: Данас смо добили обавјештење од нашег командира положаја „Драча“ да је ударио гром у хрватску бараку на Кличању више Требиња. До сада је пронађено око 35 што мртвих што рањених. Не зна се колико их има још под рушевинама. Један официр је полудео од страха.

Црвена армија је с нама — побједа ће бити наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ЗА ШТАБ,
Пол. комесар
Раде Правица с. р.

² Мисли се на репресалије које су предузимане против четничког Ђоравог батаљона због његовог издајничког рада и сарадње са Италијанима.

Драги другови,

Задњих дана на путу Подроманија—Рогатица вођене су велике борбе. Заробљено је 50 хрватских војника а убијено је око 20 усташа и војника. Многа села су попаљена, међу којима и Мандра, одакле је наших већина људи. Ми ћемо пребацити

43

нашу једну чету према Стијеници да што прије ухвате везу са
Црногорцима из Лађевина. Пошаљите нам радио-вијести.
Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб одреда
Грујо²

Данас се одржава састанак са „Звијездом“.

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABOVA ROMANISKOГ NOP ODREDA I NOP ODREDA »ZVIJEZDA« OD 14 FEBRUARA 1942 GOD. OPERA- TIVNOM ŠTABU ZA ISTOČNU BOSNU O SITUACIJI POSLIJE DRUGE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹

ŠTAB NOP ODREDA »ROMANIJA«
ŠTAB NOP ODREDA »ZVIJEZDA«
Položaj, 14 II. 1942

KOMANDANTU OPERATIVNOГ ŠTABА ISTOČNE BOSNE

Dana 13 februara održana je konferencija pretstavnika NOP
odr. »ROMANIJA« i NOP odr. »ZVIJEZDA«. Na konferenciji su
bili prisutni такође i pretstavnici OK »ROMANIJE« i »ZVIJE-
ZDE«.

Konferencija je sazvana u cilju pretresanja naših vojnih i
političkih задатака u данашњој ситуацији:

- 1) VOJNO-POLITIČKA SITUACIJA NA SEKTORU »ZVIJEZDE« I
»ROMANIJE«.

Neprijateljska ofanziva je prestala. Glavnina hrvatske vojske
kao i sve trupe njemačke vojske povlače se sa naših sektora. Hr-
vatska vojska ostavlja manje posadne jedinice u važnijim mje-
stima na komunikacijama. Sa povlačenjem glavnine vojske došlo
je do prodiranja većeg broja ustaša, koji sa posadnim jedinicama
hrvatske vojske svakodnevno prodiru u sela Romanijskog odreda,
pale, pljačkaju i ubijaju. Hrvatska vojska i ustaše nalaze se u

² Грујо Новаковић

¹ Original u arhivi CK KPJ pod br. 3496

Mokrom (manje snage), Podromaniji i Sokolcu 800 ustaša i vojnika (ova vojska je raspoređena po obližnjim selima i drži dominirajuće kote), Rogatica sa 4—500 hrv. vojnika i ustaša (prema podacima Gučevske čete Rogatica je blokirana i neprijateljska vojska nema sredstava za ishranu). Uporno pokušava da se probije u okolna sela radi pljačke i paljenja. Njeno kretanje od Rogatice prema Sokolcu sprečavaju Gučevska četa i neke četničke čete. Prema izvještaju Birčanskog odreda Vlasenica je bila ispražnjena od ustaša i sada se tamo nalazi major Dangić i još neki oficiri sa navodno malim četničkim snagama. Birčanski odred je i ovoga puta propustio da uzme Vlasenicu u svoje ruke, iako je imao velikih uspjeha u lomljenju neprijateljske ofanzive. Prema našim informacijama, u Han Pijesku se također nalaze četnici i tamo su održali konferencije sa komandirima i komandantima. I u Knežini su se nalazile ustaše. Uspjele su da se izvuku bez borbe krivicom izdajničkog držanja četnika, koji su držali u opsadi Knežinu. Neprijateljske snage u Olovu nisu velike. Dva puta do sada pokušao je [neprijatelj] da se probije na naš teritorij i suzbijen je. Komunikacija Olovo — Zavidovići je uspostavljena. Duž pruge postoje razbacane manje neprijateljske snage. Na vareškom frontu od početka ofanzive vlada zatišje. I tu se neprijatelj povlači prema Sarajevu. Naše ranije položaje prema Varešu zauzeo je neprijatelj, jer smo u novoj situaciji morali da odustanemo od opsjedanja. Neprijateljska ofanziva vrši se protiv Zeničkog bataljona. On se malo pomjerio u cilju da se što neposrednije poveže sa Ozrenskim odredom. Situacija u Ozrenskom odredu nije nam poznata.

Poslije nepr. ofanzive, kao i za vrijeme iste, četničke čete su se po planu koncentrisale na pojedinim mjestima, izbjegavajući svugdje borbu sa neprijateljem, čak i u onim slučajevima kada su ustaše palile njihova vlastita sela. Odnos četnika prema njemačkoj vojsci bio je saveznički. Oni su na pojedinim mjestima vodili Nijemce protiv naših četa, čak su kod Rogatice učestvovali u borbi zajedno sa Nijemcima.

Četničke mase nisu dezorganizovane i nepovezane. Postoje izvjesni operativni i organizaciono-politički centri koji pokušavaju da te čete ponovo gurnu u akciju. To su: Vidrići, Vlasenica, Han-Pijesak, Kusače, Borika (glavni centar sa velikim zalihama hrane i direktnom vezom sa Srbijom preko Kamenka Jeftića).² Prema sigurnim podacima, četnici drže vezu sa Srbijom preko Starog Broda i Gornje Jagodnje. Nedićevci-oficiri ponovo se prebacuju i šire propagandu o prisajedinjenju 17 bosanskih srezova »majci« Srbiji (prilažemo akt četničkog štaba u Borikama od 3 febr. t. g.).

Kao što vidite, četničke čete za vrijeme ofanzive kao ni sada nisu dezorganizovane u onoj mjeri kako to procjenjuje V. Š. i

² Kamenko Jeftić, četnički komandant

G. Š. Čete održava propaganda o Nediću kao i otvorena antikomunistička kampanja. Četničke vođe uspijevaju da pojedine četničke čete gurnu u tabor kontrarevolucije. Vršu otvoren teror nad onima koji se kolebaju i ne prilaze njima. Situacija nije ista u tome pogledu svugdje. Na sektoru do ceste Vlasenica — Han Pijesak — Sokolac četničke čete prilaze nama, bilo kao partizanske ili NO čete. Ovih dana je jedan četnički bataljon koji se nalazi između Olova i Kladnja tražio dodir s nama i pokazao se spremnim da prihvati našu komandu. Ista je situacija sa dijelom Knežinskog bataljona koji je ovih dana pristupio (jedna četa) Romanijskom odredu kao NO dobr. četa. Mi ćemo preduzeti sve da ovaj sektor potpuno očistimo od četnika. Situacija s druge strane puta potpuno je drukčija. Tamo se nalaze gore pomenuti centri koji su direktno povezani sa Nedićem.

Općenito, četničke mase usljed terora ustaša izgubile su ranije povjerenje u četničko vodstvo, ali ih još drži na okupu strah pred Nedićem kao i pred novom ofanzivom njemačke vojske. Mase su zamorene i izgubile perspektivu borbe.

Sa našim boljim partizanskim četama pokušaćemo da suzbijemo takvo raspoloženje i jačom političkom propagandom ukazamo im na pravi put nar. osl. borbe.

Gdje stignemo vršimo razoružavanje četnika. Štab odreda »ZVIJEZDA« prije nekoliko dana strijeljao je Radu Šarenca koji je pobjegao sa Igmana od straha pred odgovornošću od Brigade.

Odlazak [Prve proleterske] Brigade ocjenjujemo kao veliku i vojničku i političku pogrešku. Brigada sa našim obnovljenim partiz. četama mogla je čuda da napravi. Kulačko-četnička kampanja još uvijek traje ali ne iščezava ni strah od Brigade.

ZAKLJUČAK: Ističemo neophodnu potrebu prebacivanja kojeg dijela Brigade bar na sektor Romanijskog odreda. Brzi dolazak Brigade potpuno bi spriječio sve pokušaje četnika da se ponovo organizuju. Danas je za to vanredno povoljan momenat, svaki izgubljeni dan otežava našu situaciju. Pod uslovima ustaške ofanzive same naše snage nisu u stanju da rade sa potrebnom brzinom i efikasnošću.

2) STANJE U ODREDIMA — KONKRETNI ZAKLJUČCI O UZAJAMNOJ POMOĆI

Težište nepr. ofanzive bilo je na Romanijskom odredu. Odred nije pokazao dovoljno otporne snage. Razlozi su: demoralizacija koja je izazvana četničkom agitacijom i prelaženjem pojedinih četa u četnike kao i upornom četničkom agitacijom o Nediću i Nijemcima kao zaštitnicima Srba i ustaša; naglo i masama potpuno neshvatljivo povlačenje Brigade (u većini slučajeva Brigada se povlačila sa borbenih položaja i time prouzrokovala i povlačenje romanijskih četa); zatim, velike snage neprijatelja i njegovo ne-

smetano kretanje iz pravaca koje su trebale da štite četničke čete. Skijaški odredi neprijatelja unijeli su zabunu u naše čete. Vojničko nerazumijevanje posla na mnogim mjestima teško nam se osvetilo (Han Pijesak, Pjenovac, Ploče).

Današnje stanje Romanijskog odreda: formirane su I, II i III romanijska četa. Prve dvije potpuno partizanske i udarne čete, na nivou Brigade (broje 120 partizana). Treća romanijska je dobrovoljačka, sastavljena od dijelova Knežinskog bataljona, kolebljiva i nepouzdana. Mokranjski bataljon sa 5 četa. Priprema se čišćenje tih četa i promjena komandnog kadra. U četama ima kolebljivih četničkih elemenata koje treba očistiti. Bataljon je imao nekoliko sukoba i ostao organizaciono nedirnut. Pračanski bataljon za vrijeme ofanzive prebacio se većim dijelom preko ceste i pruge zajedno sa štabom. Dva najbolja druga iz tog štaba Milan Simović i Milan Jakšić poginuli su od jedne ustaške zasjede, a komandant je obolio i tek jučer smo dobili od njega pismo da se nalazi na Orahovicama i da je još uvijek bolestan. Dijelovi Pračanskog bataljona su se povratili i vode danas gerilsku borbu sa neprijateljem. Stanje u tom bataljonu još nije sređeno, ali nas drugovi koje smo tamo poslali izvještavaju da će ih srediti iako imaju ogromne nedostatke u pogledu kadrova. Sjetlinska četa nalazi se sa komandantom bataljona u Orahovicama. Na Glasincu imamo tri partizanske čete od kojih ćemo stvoriti Glasinački bataljon. Čete su prilično dobre. Zadatak im je da gerilskim akcijama zaštite Glasinac i spriječe kretanje na komunikacijama Podromanija — Rogatica i Podromanija — Sokolac — Pijesak. U okolini Rogatice formirana je Gučevska četa (dobra i borbena), Mesička koju treba reorganizirati i Seljanska koja zbog toga što je opkoljena boričkim četnicima želi da ostane neutralna. Poslednjih dana odvojio se veći dio četničke Sočičke čete i želi da pride nama kao NOD četa. Na tom terenu mogao bi se stvoriti NOD bataljon dobrog kvaliteta, jer su čete vrlo borbene. O Rogatičkom odredu već smo vam javili.

Podaci o borbama:

Glasinačka četa i još jedna partiz. novoformirana četa sa Glasinca sa bivšom četničkom Sočičkom četom imala je sukob sa hrv. vojskom koja je htjela da prodre u Rogaticu. U borbi je poginulo 12 nepr. vojnika a ostatak je uspio da prodre u Rogaticu. Sutradan su iste čete uhvatile u škripac jednu nepr. patrolu od 52 vojnika od kojih je nakon kratke borbe 10 ubijeno a ostalo zarobljeno. Nisu imali automatskog oružja. Dan iza toga, 11 II, pokušala je grupa ustaša i hrv. vojske od oko 200 ljudi da se probije za Rogaticu, ali je od istih četa vraćena sa gubicima na traga na Sokolac. Pri povratku je vršila represalije na selima kraj ceste i ubila je oko 100 seljaka zapalivši sela: Kula, Bjelosavići.

Prinčiči. Gučevska četa je razbila jedan odred vojske koji se probijao za Rogaticu. Poginulo je 12 nepr. vojnika a 8 zarobljeno. Zarobljena je velika komora, 2 radio-aparata, veća svota novca, 6 sanduka municije i živežne namirnice. Jedna patrola Seljanske čete napala je kod Rogatice odred neprijatelja od 70 ljudi. Ubijeno je 10 nepr. vojnika, ranjeno 30, zarobljeno 2. Dvije glasilačke čete drže stalne zasjede na putu Sokolac — Pijesak i sprečavaju neprijatelju svako kretanje u tom pravcu uništavajući svakodnevno manje nepr. snage. Taj put je za neprijatelja potpuno presječen. Mokranjski bataljon je zarobio jednu patrolu od 8 ljudi sa puškama i municijom. Istura manje patrole prema Romaniji koje će sada biti pojačane sa I romanijskom četom sa zadatkom da gerilski djeluju na komunikacije. Zapovijesću Oper. štaba od 7 febr. Romanijski odred trebao bi sa jačim snagama da krene u pravcu Rogatice radi blokiranja iste. Stavljajući nam se u dužnost da u zajednici sa Seljanskom četom postavimo zasjede na putu Višegrad — Rogatica. Taj zadatak se ne može izvršiti s obzirom na potrebu da se najbolje čete zadrže na Sokolcu radi gerilskog djelovanja na komunikacije kao i radi zaštite sela. Prema naređenju V. Š. stavili smo u dužnost četama Pračanskog bataljona da otpočnu sa partizanskim akcijama na pruži Pale — Višegrad. U istoj zapovijesti V. Š. navodi se sljedeće: »Otsada vi ne smijete podržavati frontove na koje ste stalno insistirali, pa čak i dijelove Brigade uvlačili u te frontove. Shvatite partizansku taktiku; nije nam cilj na kraju krajeva zauzimanje varoši. Cilj nam je da neprijatelju nanесemo što više gubitaka. Upad u neku varoš treba vršiti samo u cilju olakšanja naše borbe« ... itd. Prema tome vaša zapovijest od 7 II ne može se izvršiti radi situacije koja postoji na Glasincu, a blokada Rogatice u ovakvim prilikama bila bi suprotna direktivama V. štaba. NOP ODRED »ZVIJEZDA«: Ovaj odred na cijelom sektoru nije bio izvrnut nepr. ofanzivi. Ofanziva se razvijala iz pravca Olova i iz pravca Sarajevo — Vučja Luka. Neprijatelj je na oba mjesta sa većim gubicima suzbijen. Sve čete odreda ostale su nedirnutе. Ranije čete koje su se kolebale u odnosu na četnike sada se nalaze pod našom čvršćom komandom. U smislu direktiva V. Š. i G. Š. izvršena je reorganizacija četa svih bataljona. Čete broje 30—40 ljudi. Radi se na čišćenju svih kolebljivih, naročito kulačkih elemenata. Komandni kadar na slabijim mjestima je promijenjen.

a) Crnovrški bataljon. Ima 6 četa. Većina tih četa ima zadatak da gerilski djeluje na pruži Sarajevo — Brod kao i na nepr. posade u okolini Sarajeva.

b) Vareški bataljon. Reorganizovan kao i Crnovrški. Ima 5 četa koje gerilski djeluju na komunikacijama Sarajevo — Podlugovi i Podlugovi — Vareš kao i na nepr. terenu u blizini komunikacija. Jedan dio vareških četa ima zadatak da razbije veze

nepr. vojske Vareš — Zavidovići. Sve čete nalaze se u povremenim sitnim partizanskim akcijama.

c) Mednički bataljon (Mujin). Poslije povlačenja sa opsade Vareša nalazi se u zasjedama prema Olovu. Mednički bataljon je očišćen od svih kolebljivih i nepouzdatih elemenata. Danas ima 2 dosta dobre i borbene čete. Prema odluci današnje konferencije Mednički bataljon će se prebaciti na Romaniju sa zadatkom da gerilski djeluje sa četama Romanijskog odreda. Ove bi čete kasnije došle u obzir za prebacivanje prema Rogatici.

d) Niškički bataljon. Ima tri čete. Nalazi se prema Olovu. Izviđa u pravcu Očevlja i Kamenskog. Imao je nekoliko sukoba sa ustašama koji su pokušali da prodru dublje na naš oslobođeni teritorij. Neprijatelj je uspio da zapali jedno selo i odatle se povukao. U borbama je zaplijenjen puškomitraljez, nekoliko pušaka i municije. Uхваćeno je nekoliko prononsiranih ustaša.

e) Zenički bataljon. Ima 2 čete, dobre partizanske i čvrste. Po ranijem planu jedna od njih trebala je da uđe u Brigadu. Pored toga ima jedan muslimanski vod koji radi na mobilizaciji muslimana. U sastav toga bataljona treba da uđe i jedna četa iz Ozrenskog odreda koja je mobilisana na području Zeničkog bataljona. Ovaj bataljon ima česte sukobe sa ustašama i hrv. vojskom od Zenice i Kaknja i Kraljeve Sutjeske. Tačne podatke o borbama nemamo. U sastav Zeničkog bataljona biće upućena i Višoka četa koja se nalazi na sektoru Vareškog bataljona. Neprijatelj zasjedama sprečava vezu sa ovim bataljonom, a preko njega imamo namjeru da uspostavimo vezu sa Ozrenskim odredom.

U štabu odreda »Zvijezda« formirana je jedna udarna četa od najboljih partizana. Pored vojnih, ta četa će imati i kulturnopolitičke zadatke.

Zaključak:

Istaknuta je potreba što hitnijeg čišćenja terena na teritoriju Romanijskog odreda. U tom cilju štab NOP odreda »Zvijezda« uputiće čete Medničkog bataljona na teritorij Romanijskog odreda. Po potrebi odred »Zvijezda« uputiće još jednu crnovršku četvu na isti teren. Ove čete u zajednici sa nekim četama Romanijskog odreda imaće zadatak da rade na čišćenju terena od četnika.

3) STAV PREMA ČETNICIMA I DIREKTIVA V. Š. O STVARANJU NOD VOJSKE

S obzirom na ranije izloženu situaciju u ovom dijelu Bosne stvaranje dobrovoljačkih odreda NO vojske ne razvija se uspješno. Većina četničkih snaga nalazi se skoncentrisana na sektoru Romanijskog odreda koji nema toliko vojničke snage da tu koncentraciju razbije i mase stavi pod svoje vojničko rukovodstvo.

Zaključak:

Za brzu likvidaciju četničkih uporišta potrebna je, makar i mala, pomoć Brigade. Odlučno da se razvije široka politička agitacija protiv četnika i kulačkih elemenata koji četništvo podržavaju. Sa pojedinim četama odredi će krstariti po četničkom teritoriju u cilju neposrednijeg uticaja na četničke mase. Svaka saradnja sa četničkim elementima kao takvim odbija se.

4) KULTURNI RAD.

Dok se u našim četama do sada nešto radilo u pravcu političkog vaspitanja masa, dotle se u kulturnom pogledu nije učinilo ništa. Sasvim je zanemarena činjenica da umjetnost može da odigra važnu ulogu u NO borbi i da je ona u stanju da pozitivno djeluje kao i da bude potstrekač za nove napore. Čete Prolet. brigade sa svojim kulturnim i zabavnim životom otvorile su nam oči i mi danas uviđamo da se i po našim četama mora hitno postaviti pitanje kulturnog i zabavnog života. Istaknuta je potreba stvaranja jednoga plana po kome bi se taj kulturni i zabavni život organizovao. U tu svrhu stvorio se jedan zajednički odbor oba odreda kome će se staviti u dužnost da stalno radi na tom polju. Za potrebe ovoga rada hitno se postavlja nabavka sve moguće literature o SSSR-u kao i ostale liter. koja je masama pristupačna. Postavilo se pitanje pokretanja zajedničkog lista ovih odreda i zaključilo se da za prvo vrijeme tu potrebu može uspješno da zadovolji »Glas bosansko-hercegovačke omladine«.³

5) PARTIJA U VOJSCI.

Na konferenciji je istaknuta potreba što hitnijeg stvaranja partiskih organizacija po svim četama. Čvrste part. organizacije spriječiće kolebljivost seljačkih masa koje se nalaze u našim partizanskim četama. Istaknuta je potreba izgradnje seljačkih partijskih kadrova.

Zaključeno je da se što hitnije postupi po direktivi CK upućenoj političkim komesarima.⁴

6) RUDARSKI BAZEN.

Osnovna slabost naših partizanskih četa proizlazi iz nikakvog učešća proletarijata u našoj NO borbi. Pred nas se postavlja pitanje da se mobilišu koliko-toliko radničke mase u naše partizanske čete. U tome cilju stavljeno je u dužnost Partiji kao i vojnim jedinicama rudarskog bazena da porade na uspostavljanju što širih veza sa proletarijatom iz rudarskih centara. Zaključeno je i to da se od odgovornog foruma Partije traži veći broj radništva iz Sarajeva.

³ Organ NO saveza bosansko-hercegovačke omladine

⁴ Vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 34.

7) SANITETSKA SLUŽBA.

Oba odreda ostala su nakon povlačenja Brigade u neobično teškoj situaciji u pogledu saniteta. Odgovorni drugovi o tome apsolutno nisu vodili računa, tako da je s ranjenicima Brigade, a i njenim postupcima, odredima natovarena u najkritičnijoj situaciji teška dužnost koju bi i u normalnim prilikama jedva riješili. Cijeli sanitetski kadar koji je imao bar malo stručne spreme otišao je sa Brigadom. Od ljekara ostala je samo jedna ljekarka koja je svojevremeno na silu mobilisana i koja ni svojim stručnim znanjem a ni fizičkim uslovima nije u stanju da odgovori zadacima jedne partizanske bolnice. Sav sanitetski materijal prve pomoći odnesen je, dok je odredima ostao, doduše skupocjen, ali za naše prilike neupotrebljiv sanitetski materijal. Mi sada obilujemo raznim serumima ali nemamo ni joda, ni gaze, ni zavoja, alkohola, hidrogen-superoksida. Bilo je nekoliko slučajeva da su naši drugovi od sasvim lakih rana umirali baš zbog nedostatka sanitetskog materijala, što u svakom slučaju loše djeluje na moral ranjenika i ostalog ljudstva. Potreban nam je sanitetski materijal ali ćemo i sami nastojati da partizanski dođemo do njega. Potrebna su nam najmanje dva ljekara. S obzirom na situaciju ne možemo vršiti veću koncentraciju ranjenika, što samo po sebi otežava staranje i njegu, sve kad bi i imali ranije kadrove.

8) PITANJE INTENDANTURE.

To pitanje je raspravljeno i riješiće se u smislu odluke V. Š.

9) UREĐENJE POZADINE.

Dosadnji rad na uređenju pozadine ocijenjen je kao negativan. NOO-i pretežno su bili sastavljeni od kulaka koji su redovno bili neprijateljski raspoloženi prema nama i vrlo su često uspijevali da razorno djeluju po našim četama. U uređenju pozadine treba povesti kurs protiv kulaka i osloniti se na siromašne i srednje seljake.

10) ZNAKOVI ZA RASPOZNAVANJE.

Potekla je inicijativa od izvjesnih bataljonskih štabova da se u našim partizanskim četama na zgodan način riješi pitanje znakova za raspoznavanje drugova koji vrše rukovodeće dužnosti (desetari, vodnici itd.). Raspravili smo to pitanje i mišljenja smo da te znakove treba uvesti. Tražimo vaše mišljenje.

11) OPERATIVNI ŠTAB i G. Š.

Mišljenja smo da sjedište štaba za Istočnu Bosnu treba da se prebaci ili na sektor odreda »Romanija« ili odreda »Zvijezda«. Tu mu se pruža mogućnost da uspostavi stalnije veze između odreda Istočne Bosne. Osim toga na ovom terenu bi se realnije gle-

dalo na situaciju. Ukoliko cijeli štab ne bi mogao da se preseli bilo bi potrebno da neko iz štaba dođe do nas.

Čak smo mišljenja da bi i G. Š. zajedno sa PK trebao da se vrati.

Letak⁵ Oper. štaba za Ist. Bosnu ocijenjen je na konferenciji kao letak koji svojim sadržajem i parolama (opšta mobilizacija... a kod nas čišćenje) ne odgovara situaciji u ovom dijelu Bosne.

12) VEZE.

Uspostavljena je stalna veza između odreda »Romanija«, Birčanskog i »Zvijezda«. Odred »Zvijezda« uspostavio je vezu sa Ozrenskim odredom preko Zeničkog bataljona.

Molimo da ovaj izvještaj uputite V. Š.-u i G. Š.-u za B i H. Sa drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. polkoma odr. »Romanija«

Ilija⁶ s. r.

Polkom odr. »Zvijezda«

Aco⁷ s. r.

Zamj. k-dnta odreda »Romanija«

Mladen Cvitković s. r.

Zamj. k-dnta odr. »Zvijezda«

Vojo⁸ s. r.

P.S. Konferenciji je prisustvovao k-dnt odreda »Romanija« ali ju je napustio prije nego je zaključak otkucan.

Radi što uspješnije i efikasnije saradnje između nas i Birčanskog odreda uputili smo polkoma Medničkog bataljona do štaba Šekovačkog odreda. On treba da se sa njima detaljno sporazumije u pogledu Vlasenice i Han Pijeska.

⁵ Vidi tom IV, knj. 3, dok. br. 28.

⁶ Narodni heroj Pavle Goranin

⁷ Hasan Brkić

⁸ Vojo Ljujić

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА МАЈЕВИЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 18
ФЕБРУАРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА БО-
СНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ О ЧЕТНИЧКИМ ПРОВОКАЦИЈАМА
И О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА МИЛАДИЈЕ¹**

ШТАБ МАЈЕВИЧКОГ
НОП ОДРЕДА
Бр. 55/42
Дана 18-II-42 г.

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ**

Положај

Дне 10 ов. мј. били смо вам упутили 2 наша курира са врло опширним извјештајем. Уз њега је био и извјештај ОК за ПК и ОК СКОЈ-а. На Јелици их је пресрела једна четничка десетина и разоружала их и отела сва писма. Једну ноћ су били затворени у четничком штабу, одакле су побјегли. Ми смо цијелу ствар испитали и по неким знаковима изгледа да су четници знали да ће наши курири тај дан проћи. Ми смо обадва курира смијенили, а ове шаљемо са оружаном пратњом.

Ми нијесмо упућивали никакав протест четничком штабу, јер смо то сматрали непотребним. Једино смо поштрили будност, одлучили да курире шаљемо под оружаном пратњом и изнијели цијели случај пред народне борце.

Ускоро смо сазнали да су 14-ог ов. мј. у Злом Селу ухапшени и разоружани 6 курира и 1 другарица који су ишли из Шековића к нама. Један дан смо требали да све то провјеримо. 16-ог ов. мј. упутили смо писмо четничком штабу у којем смо тражили да нам се пусте другови. Од њих нисмо добили одговора све до данас (18-II). У свом одговору они наводе да наши другови нијесу имали никаквих знакова на шубари а ни икаквих легитимација. Ми смо све те наводе одбили и поново тражили да нам изруче наше другове.

Уједно смо подузели сљедеће мјере:

1) Данас ће се у више села одржати протестни зборови на којима ће бити донесене резолуције које вам шаљемо.²

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ.

² Редакција не располаже наведеним резолуцијама.

2) Издата је наредба у којој ће се објаснити друговима партизанима цијела ствар.

3) Предузете су мјере осигурања да се спријечи пребацивање тих другова преко Саве, тј. да их се преда хрватским властима. Наиме, јучер смо обавијештени да је замјеник Леке,³ Радивоје Керовић⁴ изјавио да ће наше другове предати хрватским властима, а оног „Турчина“⁵ међу њима стријељати.

Већ према развоју ситуације предузимат ћемо мјере.

Прије два-три дана пребјегао је нама један четник који нас је обавијестио да је једна четничка десетина, чији су чланови из села у којем се налази наш штаб, и који држе положаје 2 сата недалеко од нашег штаба, добила задатак да побије чланове штаба и команданта општине. Тај се четник није са тиме сложио и побјегао к нама. Ми смо га испитали и задржали смо га код себе уз становите мјере опреза. Он се боји ићи кући, јер — каже — хоће да га убију.

= = = . . . = = =

Нокас су неки четници пуцали пред домом у Лопарама и викали: излазите напоље, то ће бити наше! Ово је већ трећа провокација сличне врсте.

= = = . . . = = =

Обавијештени смо са потпуно поуздане стране да ће нас напасти непријатељ између 20 ов. мј. до 1-III. Од саме Тузле у два три правца треба да нас нападне једна пуковнија (преко 3 хиљаде људи). Такођер ће нас напасти од Бијељине и Брчког. Ове колоне које ће наступати од Тузле састављене су од хрватске војске, легије итд. Ми смо за сада одлучили да не напуштамо наш териториј него да дамо отпор на герилски начин, али ипак ћемо цијелу ствар још узети у претрес. Ви нам пошаљите ваше мишљење. На четнике не треба да рачунамо. Видите и сами шта њихово водство ради. Наравно, да ће бити много поштених четника који ће се борити с нама. Да није четничких провокација ми би ових дана извршили неке акције далеко од наших територија, те би на тај начин дошли до оружја а и развукли непријатеља.

Дне 10-II напали смо на Миладијама (између Челића и Брчког) једно војничко упориште. Послије трочасовне борбе заробили смо 38 пушака (све пушке), нешто метака, 1 тешки

³ Стево Дамјановић, звани Леко, капетан бивше југословенске војске, четнички командант на Мајевци

⁴ Радивоје Керовић, злогласни четнички војвода. Убијен послје рата као одметник.

⁵ Исмет Куносић, службеник из Тузле, члан КПЈ. Том приликом убијен од четника.

митраљез, ђебади, шињела и цокула. Ми смо имали 3 рањена и 1 мртвог, а непријатељ 10 мртвих и више рањених. О томе ћемо вам још писати, као и још о једној неуспјелој акцији једне бијељинске чете о којој се још води истрага.

Из свега овога можете сами закључити да нам је апсолутно потребна знатна оружана помоћ, и то што прије. Најбоље би било кад би се од вас могао пребацити један дио Пролетерске бригаде. Њезин долазак имао би великог политичког одјека у нашим крајевима. Обавијестите нас о свему што прије.

== - - - ==

Стигао је доктор⁶ о коме је била ријеч. У вези с њим ми би вам дали ове сугестије. Он је родом из ових крајева, у граду је живио око 13 год. и повезан је са Муслиманима из околних села. Зато би политички разлози изискивали да он остане овдје а санитетски да иде к вама, јер је за њега за сада овај одред премален. Но, ипак треба нагласити да ће се овај одред ширити, и да ће се према томе и његове задаће на пољу лекарске службе проширити. Он наводи те разлоге и оставља вама да одлучите. Мишљење је штаба да би он требао да остане овдје. Већ смо — по нашем мишљењу — направили грешку са Мајом⁷ који је требао да дође у своје родне крајеве. Ако доктор остане овдје, ми би вам послали докторицу тамо. Уједно вам јављамо да се у нашој близини налазе 4 Жидова лијечника (међу њима има и жена лијечника) који лијече сифилис по селима. Они неће да бјеже, па вас питамо да ли их требамо заробити и послати вама.

Пошаљите нам што прије новаца јер га имамо врло мало.

Препис оног извјештаја који су заплијенили четници послат ћемо вам други пута.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

18-II-42

(М. П.)

Зам. команданта
Ратко Перић

За штаб,
Командант одреда
Стјепан Јосић⁸
Ратко Перић _____

П. С. Писали [смо] Бирчанском штабу да нам отсада курире шаље уз оружану пратњу.

Стј.

⁶ Др Мустафа Мујбеговић

⁷ Цвијетин Мијатовић

⁸ Народни херој Иван Марковић-Ирац

Данас смо послали једну десетину као заштиту говорницима у села Прибој и Пељаве (четничка зона). И тамо ће се донијети споменуте резолуције.

Стј. Ј.

БР. 15

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ ФОЧАНСКОГ БАТАЉОНА ОД 22 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. О ЈАЧИНИ ЈЕДИНИЦА НА ПОЛОЖАЈУ И МОБИЛИЗАЦИЈИ НОВИХ БОРАЦА¹

ИЗВЈЕШТАЈ О СТАЊУ I ФОЧАНСКОГ БАТАЉОНА НАР. ОСЛ. ДОБРОВ. ВОЈСКЕ

I миљевинска чета у јачини од 59 бораца са 59 пушака отишла на положај са командантом батаљона дана 20/II-42 (на Борјама на вечери). Број бораца по списку јесте 85, пушака 75. Остатак одлази данас на положај.

II миљевинска чета у јачини од 54 борца са 37 пушака на положају у Говзи.

Стање II фочанске чете је следеће:

По мобилном списку треба да се мобилише 65 бораца. Пријавило се у току јучерашњег дана 21 борац и то: 7 из села Превраћа и 14 из Фоче. Упућени су нови позиви са патролама у села Превраћа и Градац, а борци из града Фоче ће се данас прије подне са позивима и патролама мобилисати. Пушака ће бити у чети око 30.

Фочанска омладинска чета

Број бораца 51.

Мобилисано 60 бораца: од тога ослобођено од стране Команде мјеста за рад 5 бораца, друг Бодирога² узео у своју чету 2 борца, у затвору 1 борац, а Петар Елез у Загорском батаљону.

Пушака у чети има 37 (крагујевки, трометки³ и шинара⁴)

револвера 3

бомби 4

22 фебруара 1942

За Штаб I фочан. батаљона
полит. ком.

Боро Тошовић

¹ Докуменат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 3410.

² Василије Бодирога

³ Врста пушке

⁴ Врста пушке

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA DURMITORSKOG NOP ODREDA OD 23 FEBRUARA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU O KONCENTRACIJI NEPRIJATELJSKIH SNAGA U ROGATICI I FORMIRANJU PRVOG ČAJNIČKOG BATALJONA¹

OPERATIVNI ŠTAB
DURMITORSKOG NAR. OSL. PARTIZANSKOG
ODREDA
BR. Sl.
23-II-1942 G.

VRHOVNOM ŠTABU N. O. P. i D. V. JUGOSLAVIJE

.....

Drugovi,

Neprijatelj je nastavio sa koncentracijom svojih snaga u Rogatici. Juče, 22 o. m., prodrla je još jedna grupa i to nešto veća od ranijih u Rogaticu. Prema ocjeni patrola, njena prethodnica sastojala se od dvije satnije, a glavnina je bila znatno veća. Gučevska četa nije mogla napraviti zasjedu na drumu, jer su ih neprijatelji prvoga dana zaobišli i upali im u selo, te su se oni morali povući da brane selo. Selo je odbranjeno, ali su im ipak zapaljene dvije kuće, zaklano dvoje djece i četiri žene — praksa je ustaških bandita da kolju izreda. Zasjedu na Gromilama držao je drug Uroš Popović,² ali je morao da se povuče.

Patrole koje je uputio štab bataljona iz Varošišta javile su da je došlo nekih 50 četničkih vojnika iz Srbije, 6 oficira i neki kapetan Bogdan Marjanović, koji je saopštio da će za svakoga ubijenoga ili zarobljenog partizana platiti po 25000 dinara. Najavljuje dolazak još 200 takvih vojnika. Tražio je da Gučevska četa smijeni komandira — druga Radovana ili da ga razoruža. Četa nije na to pristala. Drug Uroš je lično o tome obaviješten, jer je bio juče u Gučevu s Radovanom.

Od Renovice nemamo ništa novo — sem što su juče, pa i sinoć do 9 časova, tukli topovima naše položaje.

Drug Miloš javlja sa Ustiprača da su neki muslimani, bježeći ispred seljaka-pljačkaša, koji sebe nazivaju četnicima, došli na most na Limu noseći prilične količine hrane (svaki po 20—30

¹ Original u arhivi CK KPJ pod br. 2681.

² Uroš Popović, poginuo kao vodnik voda Petog bataljona Četvrte proleterske brigade kod Nevesinja 1943 godine.

kg.). Talijani su, kad su procijenili o čemu se radi, mitraljezima rastjerali te muslimane — koji su se razbjegli: neko ka Rudome, neko natrag u Kaoštice, a neki su poskakali u Drinu — i hranu koju su ovi ostavili, pokupili i odnijeli u Višegrad.

Juče smo formirali **štab I čajničkog bataljona nar. osl. vojske:** kom. Gojko Krezović, politkom Spasoje Cerovina s Prače, njegov zamjenik Radoje Đurđevac iz ovoga Krezovićeva voda koji je sada na Ustiprači. Mjesto z.[amjenika] k.[omandanta] ostalo nepopunjeno za sada. Heleta³ će biti u Štabu kod mene, a u bataljonu će biti kao savjetodavac i veza. Sada bi bilo vrlo potrebno da se tome štabu doda jedan drug politički izgrađen, da malo, za prvih desetak dana, pomogne rad političkog komesara i pravilno postavi rad u bataljonu koji ćemo mi kontrolisati. Pošaljite nam za to jednoga vojnika iz brigade. Ovo bi trebalo odmah, jer ćemo mi gledati da štab bataljona odmah otpočne posao.

Formirali smo od već mobilisanih ljudi sa teritorije ovoga sreza četiri čete: I četa (Mile Krezović, sada 50), II četa (Uroš Komnenović, sada 40), III četa (Vlado Krezović, sada 20) i IV četa (Gojko Gladanac, sada 35). Pored ovih ima i jedna omladinska četa koja se nalazi na položaju Velike Bukve i sarađuje sa Mićanovićem. Sve pomenute čete su na položajima, sem Mila Krezovića koja je ovdje na tečaju. Mi ćemo te čete dovoditi ovdje na kratke tečajeve, a istovremeno ćemo sa njima vršiti i mobilizaciju na taj način što ćemo ih slati u sela da mobilišu one ljude koji su po već sastavljenim spiskovima mobilisani. Tako će se sve ove čete popuniti na 70—80 ljudi. Ljudstvo za ovaj bataljon primaćemo sa teritorije Sreza čajničkog, a kad se popuni ovaj, obrazovaćemo drugi bataljon.

Potrebno bi bilo, dok mi izvučemo sve čete sa položaja i ponovo ih vratimo tamo popunjene, da nam se pošalje onaj bataljon o.kome smo juče telefonom govorili — da ne bi ostale male snage na frontu, jer neprijatelj ima mnogo snaga u Rogatici!

(M.P.)

ZA ŠTAB
KOMANDANT D. N. O. P. O.
drug
Obrad Cicmil

³ Stevo Eleta

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЈАХОРИНСКОГ ОДРЕДА ОД 25 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ О САСТАВУ И СТАЊУ ОДРЕДА¹

СТРОГО ПОВЈЕРЉИВО

ШТАБ ЈАХОРИНСКОГ ОДРЕДА

25 фебруар 1942 год.

СРЕДЊЕ

**ГЛАВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ**

Устиколина — Горажде

На основу Вашег акта од 18 - II - 1942 године² овај штаб подноси следећи извјештај:

а) Штаб Јахоринског одреда сачињавају следећа лица: командант МИРКО ШЋЕПАНОВИЋ, политички комесар ТОМО МЕЋОВИЋ, начелник штаба ВЕЉКО ВУКОВИЋ,³ бивши активни пешадиски потпоручник (комуниста), интендант одреда ВОЈИН НЕНАДИЋ.

б) У саставу овога одреда има три батаљона и то: Устиколински, Јабучки и Прачански батаљон.

в) Штаб Устиколинског батаљона чини: командант МИЛЕ РАДОВИЋ,⁴ политички комесар РАДОЈЕ К. СЕКУЛИЋ, замјеник команданта ЈОВО ДАВИДОВИЋ, интендант батаљона ПАВЛЕ РАДИШИЋ. У саставу овога батаљона су следеће чете:

1) Устиколинска чета. Командир чете ВЛАДО БЛАГОЈЕВИЋ,⁵ замјеник ГОЈКО ДАВИДОВИЋ, политички комесар ДОЗЕТ ДУШАН. Бројно стање чете износи 64 борца.

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3569.

² Тим наређењем Главног штаба НОП одреда за Босну и Херцеговину Јахорински добровољачки одред, у чији је састав ушао и Прачански батаљон, стављен је под команду Оперативног штаба за Источну Босну. Дотле је био под командом штаба Краљевачког батаљона. Прве пролетерске бригаде, који га је и формирао послје свог доласка на тај терен. Докуменат о томе у архиви ЦК КПЈ под бр. 2848.

³ Као командир Треће чете Другог батаљона Прве пролетерске бригаде, у борби на Колешком, 24-V-42, тешко рањен и послје неколико дана умро у болници у Изгори.

⁴ Касније пришао четницима и као такав учествовао у борбама против партизанских јединица на овом терену, све до своје смрти.

⁵ Погинуо на тој дужности, марта 1942 год., у борби против усташа.

• 2) **Жешчанска чета.** Командир чете АЋИМ КОВАЧ,⁶ замјеник МИТАР МОЈОВИЋ, политички комесар МИЛУТИН МИЈАТОВИЋ. Бројно стање чете 66 бораца.

3) **Мрављачка чета.** Командир чете КОЈО АНТУНОВИЋ, замјеник ФУШТАР ЈАНКО, политички комесар ПРЕДРАГ ГЛИГОРИЋ. Бројно стање чете 71 борац.

4) **Друга јахоринска чета.** Командир чете НИКОЛА ТОМИЋ, замјеник МАРКО ВУКАДИН, политички комесар МИЛОЈЕ МИЛАНОВИЋ. Бројно стање чете 75 бораца.

5) **Иловачка чета.** Командир чете ЉУВОМИР САВИЋ,⁷ замјеника нема, политички комесар НИКОЛА ЈОНЧИЋ. Бројно стање чете 90 бораца.

Укупно бројно стање УСТИКОЛИНСКОГ БАТАЉОНА је 370 бораца.

Људство за овај батаљон мобилисано је из сљедећих села: Устиколина, Туловићи, Главица, Брајићи, Цапе, Алуге, Барне Њиве, Брда Доња, Брда Горња, Мијановићи, Кремен, Врањевићи, Жељево, Грабовик, Боровићи, Осоје, Жешће, Вина, Крећа, Врбица, Милаковац, Лигати, Кутле, Брдо, Мрављача Доња и Горња, Хаџићи, Мутевелићи, Бунчићи, Вучинићи, Буцало, Росковићи, Кундуци, Забина Шума — сва ова села налазе се у Општини устиколинској; Некопе, Црнци, Бошковићи, Гуња, Немковићи, Рајетићи, Мирушићи, Роповићи, Гакове Батковићи, Стијена, Иловача, Шашићи, Боговићи Доњи и Горњи — сва ова села налазе се у Иловачкој општини; Средње, Вијари, Шиљци, Граб, Плетеништа, Чолопек, Назувци, Прибета, Ораховица, Црвица, Зоројевићи и Бошковићи — сва ова села налазе се у Прачанској општини.

Добровољачких листова издато је у овоме батаљону свакој чети по 20 комада. А за остале је nestало, тј. нијесу нам упућени.

Командант овога батаљона МИЛЕ РАДОВИЋ је врло послушан, војнички слабо способан, тј. слабо стручан. ...

Командири овога батаљона имају више негативних особина него Радовић, али углавном важи за исте предња оцјена.

Политички комесар батаљона РАДОЈЕ СЕКУЛИЋ је из Треће црногорске чете Пролетерске бригаде, политички довољно уздигнут, агилан у раду, једном ријечју комуниста. Четни комесари за овај батаљон додијељени су из Краљевачког батаљона Пролетерске бригаде; такође су агилни у раду и политички раде неуморно у својим четама.

⁶ Касније пришао четницима; послје ослобођења осуђен од народне власти због свог непријатељског рада.

⁷ Касније пришао четницима и као такав погинуо у борби против партизана.

ЈАБУЧКИ БАТАЉОН

Штаб сачињавају: командант МИЛОШ БОБИЋ,⁸ бивши активни поручник (комуниста), замјеник команданта СЛОБОДАН ТРИФКОВИЋ,⁹ ађутант МИЛОВАН ШУКО, политички комесар ВЛАДО КОВАЧЕВИЋ (комуниста), замјеник политичког комесара ЈОВО САМАРЦИЋ, партизан, симпатизер Комунистичке партије; интендант батаљона ЈОВАН САМАРЦИЋ.

У саставу овога батаљона јесу следеће чете:

1) **Прва јабучка чета.** Командир ВИДО МАСТИЛО, замјеник ВЛАДО СКАКАВАЦ, политички комесар МАТО РАДУЛОВИЋ. Бројно стање чете 104 бораца.

2) **Друга јабучка чета.** Командир ВАСО КОВАЧ,¹⁰ замјеник МЛАЂЕН ШАРОВИЋ, политички комесар ПЕТАР РАДОВИЋ. Бројно стање чете 88 бораца.

3) **Прва јажоринска чета.** Командир ТРИФКО ПАВЛОВИЋ, замјеник ДАНИЛО ЦЕРОВИЋ, политички комесар ДИМИТРИЈЕ ШАРАНОВИЋ.¹¹ Бројно стање чете 95 бораца.

4) **Јошаничка чета.** Командир МИЛЕ ГАВРАН, замјеник МАРЈАН ПЕЈОВИЋ, политички комесар ИЛИЈА ВУКАДИНОВИЋ. Бројно стање чете је 38 бораца.

Укупно бројно стање Јабучког батаљона износи 325 бораца.

Људство за овај батаљон мобилисано је из следећих села: Врхпраче, Сјетлине, Горњих Пала, Подграђе, Колаковића, Милотине, Столца, Јаворнице, Бошковића, Јамића, Таулића, Рачића, Родијеља, Стојковића, Дражева, Модрог Поља, Страганаца, Ребића и Дамчића. Ова села припадају већином Општини јабучкој.

А посебно Јошаничка чета је из следећих села: Цвилин, Окосавићи, Марисолићи, Гудељ, Острмци, Црнетићи, Боговићи, Владокови, Драгојевићи, Тохали и Баћи. Ова села припадају Општини устиколинској.

Добровољачких листова издато је свакој чети овога батаљона по 20 комада, а за остале нисмо још добили.

Командант овога батаљона војнички је добро спреман, бивши акт. поручник (комуниста). Политички комесар КОВАЧЕВИЋ ВЛАДО, комуниста, свестрано добар. Замјеник политичког комесара симпатизер комунизма и као такав заузимљив и добар.

⁸ Погинуо као припадник НОВЈ концем 1943 године.

⁹ Касније се прикључио четницима и погинуо у борби против партизана 1944 године.

¹⁰ Касније издао Народноослободилачку борбу; 1944 год. ухваћен и стријељан од партизана.

¹¹ Погинуо као политички делегат вода Треће чете Другог црногорског батаљона Прве пролетерске бригаде у борби на Ситници 19/20 новембра 1942 године.

Шуко и Трифковић политички скроз неисправни, велики симпатизери четника и њихових банди, ...

Командири чета овога батаљона углавном су добри, и са њима се да радити како војнички тако и политички. Војнички су слабо стручни, али су расположени за борбу. Масовност истих је доста добра, те према томе поклања им се пажња од стране политичких комесара и одговорних лица да се што боље и што прије политички уздигну, како они тако и војници.

Политички комесари чета овога батаљона као и политички комесар батаљона придодати су из Треће црногорске чете Пролетерске бригаде; у раду су врло агилни и заузимљиви.

ПРАЧАНСКИ БАТАЉОН

За сада штаб сачињава једино начелник Штаба ИЛИЈА ГРБИЋ,¹² а командант овога батаљона је погинуо РИСТО ФОРЦАН.¹³

У саставу овога батаљона су следеће чете:

1) **Прва прачанска чета.** Командир ВУКО ЧВОРО. Бројно стање 80 бораца.

2) **Витешка чета.** Командир МАНОЈЛО РАДОВИЋ.¹⁴ Бројно стање 30 бораца.

3) **Трећа паљанска чета.** Командир ВУКАШИН ЛУЧИЋ. Бројно стање 45 бор.

4) **Друга прачанска чета.** Командир ГРУЈО ЦВЕТАНОВИЋ.¹⁵ Бројно стање 55 бораца. На основу извјештаја који сам добио, ова чета још није ступила у састав батаљона, али напомиње да ће се скоро и са њом ступити у везу.

Људство је мобилисано углавном са територије Општине прачанске.

Укупно бројно стање овога батаљона је 210 бораца.

За детаљније податке о овоме батаљону не могу Вам за сада дати с обзиром на то што од њега нисам добио тражене податке, јер сам тек сад са њим везу ухватио. Детаљније податке доставиће овај штаб накнадно, јер у овоме батаљону, као што се види из извјештаја, није извршена формација штаба батаљона и чета истог. Да би се то извршило што правилније и у складу са тим штабем, молим да се овоме штабу достави директива — упутство о извршењу ове радње.

¹² Ухваћен од четника децембра 1942 год., одведен у Калиновик и стријељан.

¹³ Погинуо као партизан крајем 1942 године.

¹⁴ Касније издао Народноослободилачку борбу.

¹⁵ Касније је пришао четницима; 1944 год. као четнички командант ухваћен и стријељан од стране партизана.

УКУПНО БРОЈНО СТАЊЕ ЈАХОРИНСКОГ ОДРЕДА ИЗНОСИ
905 БОРАЦА.

Као што је познато томе штабу, у рејону овога одреда налази се Краљевачки батаљон и Црногорска чета из Пролетерске бригаде, чије је присуство од велике политичке и војничке важности. Из наведених јединица су и политички комесари, чији рад у добровољачким јединицама овога одреда [је] од неопцењиве важности на раду за уздизање политичке свијести код мјештанских јединица овога одреда.

Напомињем да интензивним радом код омладине овога краја може се постићи задовољавајући резултат, на чему се и непрестано ради. А као знак да се је доста постигло у томе правцу, јесу примјери из посљедње двије акције које је овај одред вршио, гдје су се мјештанске добровољачке јединице држале храбро и извршавале сва наређења претпостављених старјешина, команданта и командира, својих другова. А то је знак да је постигнут успех доста добар на војничком, политичком и организационом пољу.

На основу горњег предлажем да се јединице Пролетерске бригаде не повуку са овога сектора без претходне замјене, ако то може бити, јер би рад одмах стао на мртвој тачци, а што значи велику штету.

О организацији народних одбора радило се и ради даље у којему је правцу постигнут доста добар успех.

Магацини за прехрану овога одреда оснивају се у Превили и Јабуки гдје се стално налази на раду интендант овога одреда којему организационо помаже политички комесар овога одреда ТОМО МЕЋОВИЋ.

Санитетска служба за сада није организована али су се у томе правцу предузеле мјере, наиме из сваке су чете овога одреда одређена по два борца на курсу у ФОЧИ. За сада санитетску службу врши један медицинар који се налази у селу ЗОРОЈЕВИЋИ.

У благајни овога одреда нема новаца иако смо прије 20 дана од Главног штаба добили 6000 (шест хиљада) динара. Тај новац је раздијељен за потребе јединица као на примјер: куповину соли, цигарет-папира, за куповину хране болесницима итд.

Црногорска чета Пролетерске бригаде на реону овога одреда наиме код јединица приређује културне и политичке састанке, како са самим борцима тако и са мјештанима овога краја што је од велике политичке важности. Такође врши и службу контроле над сеоским одборима и мјештанима за извршење већ издатих наређења.

За одржавање везе са тим штабом одредили смо сталног курира до Устиколине, одакле ће примати пошту од Вас и од-

носити пошту овога штаба за тај штаб. Молим да наређења упућена од тога штаба а која се тичу оперативних радњи долазе овоме одреду преко штаба Краљевачког батаљона који је у исто вријеме и Оперативни штаб на овом сектору, јер ја, према наређењу Главног штаба партизанско-добровољачких одреда за Југославију, морам се претходно савјетовати са штабом Краљевачког батаљона, док се исти налази на овоме сектору. Ово ради тога да не би омашком дошло до несугласног рада.

Како сам запазио лично за вријеме рада на терену и међу војницима, добро би било када би се овај одред назвао „ЈАХОРИНСКИ ОДРЕД ГАВРИЛА ПРИНЦИПА“, јер име овога хероја популарно је и у другим крајевима Југославије а камоли у Босни. Овај предлог молим да се усвоји ако тај Штаб сматра да је умјесан.

Како сам ја од Главног штаба одређен да вршим дужност команданта Јахоринског одреда привремено до даљег наређења, то стављам до знања томе Штабу да ја нисам овдје на сталној дужности, те да би се на вријеме припремио други за ову дужност ако будем морао бити ја смијењен.

Сједиште овога одреда налази се на самом положају у селу СРЕДЊЕ а то је отприлике на средини сектора, од десног и лијевог крила овога одреда.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ -- СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Томо Међовић

Командант
Мирко Шћепановић

Начелник штаба
Вељко Вуковић

(М. П.)

БР. 18

**БРОЈНО СТАЊЕ ПЕТОГ ШУМАДИСКОГ БАТАЉОНА ПРВЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА ДАН 26 ФЕБРУАРА 1942 ГО-
ДИНЕ¹**

ЈУТАРЊИ РАПОРТ

Команданта V шумад. батаљона на дан 26 фебруара 1942 године

Ред. бр.	НАЗИВ ЈЕДИНИЦЕ	На лицу	У бол- ници	У пра- тејој чети	По син- ску	Примедба
1	Штаб батаљона	3	—	—	3	
2	1 чета	32	15	5	52	
3	2 чета	30	7	—	37	
4	3 уживчка чета	54	1	—	55	
Свега :		119	23	5	147	

Политички комесар,
Џингалашевић²

(М. П.)

Командант,
Вељко³

¹ Докуменат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2796.

² Станко Џингалашевић, нестао у Петој непријатељској офанзиви 1943 године.

³ Вељко Томић

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ИСТОЧНЕ БОСНЕ ОД 28 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ У МЈЕШТАНСКИМ ЈЕДИНИЦАМА И НА ТЕРЕНУ РОМАНИЈЕ И ГЛАСИНЦА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ИСТОЧНЕ БОСНЕ

ДНЕ 28-II-15 часова 1942 г.

Бр. службено

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ П. и Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ми смо прексиноћ стигли у с. Ђедовце (код пута Подроманија — Рогатица). Хтјели смо исте ноћи да се пребацимо на Гласинац, али нисмо могли услед борбе, нисмо знали положаје.

Јучер смо добили извјештај и стање тамо изгледа овако: Хрватска војска и даље пали села око Сокоца. Јучер су изгорјела села Видрићи, Надићи, Брајаковићи (с лијеве стране пута Соколац — Хан Пијесак), Старо Село и Маргетићи с десне стране. Прекјуче је на том дијелу била борба. Нападале су три усташке сатније. Домаће четничке чете уопште нису давале отпора него су се повукле према Соколовима. Борбу су прихватиле само наше три партизанске чете које су биле тамо. У борби је била и Ударна чета из одреда „Звијезда“ која се јуче овамо пребацила. Наши су имали два мртва и неколико рањених а непријатељ преко двадесет убијених. Четничке чете мирно су посматрале борбу и нису притицале у помоћ. Наши су били приморани да се повуку, а непријатељ је отишао у правцу Кошутце и Жљебова.

Романиски штаб направио је грешку што су довели наше три чете да бране села и да уствари буду предстража четничким четама, које неће да се боре. Умјесто да те чете баце [на] друм Подроманија — Рогатица и да исти пресјеку, они су их оставили да бране села која сами домаћини неће да бране. Али, кад су се већ нашле ту, правилно је што су прихватиле борбу и тим се показале борцима који бране села насупрот четницима.

Према овоме стање око Гласинца је врло лоше. Четнички командири потпуно су деморалисали људство, чак толико да људи мирно гледају како им горе села а не дају отпор. По свему изгледа да су људи изгубили главе и чекају некакву обећану

¹ Оригинал, коме недостаје завршетак, налази се у архиви ЦК КПЈ.

помоћ из Србије. Наша интервенција намеће се врло хитно, јер ће нам паљење села довести у питање исхрану. Наша интервенција састојала би се у ликвидирању четничких командира и мобилисању људства у борбу.

У простору Романија — Подроманија — Прача стање је много боље. Људство се бори. Али борба се води углавном дефанзивно, да се непријатељ одбије од села. Поред пута Подроманија — Рогатица налазе се чете: 1. четничка чета Софрена Башовића, 50 људи (с. Павичићи), 2. IV романиска чета, 70 људи (бр. Витан), 3. I сочичка чета, 60 људи (с. Ђедовци, командир ове чете је четник али у чети има људи који нагињу нама), II сочичка чета, 60 људи (с. Маравићи). То је с ове стране пута Подроманија — Рогатица. С друге стране пута налази се Гучевска чета (Гучево), један вод I сочичке чете, 20 људи (с. Рабар) и један вод Гласиначке чете, 20 људи (с. Читлуци). Ове чете углавном само штите села, али су прије пет дана нападе и једну непријатељску колону, али јој нису могле спријечити пролазак. Изузев прве, остале су спремне да пресијеку пут али их за то нема довољан број, јер непријатељ пролази само са већим снагама а ове чете су развучене на дугом фронту. Пут се је могао пресећи само на тај начин да су на погодном мјесту двије јаче групе које би непријатеља упуштале међу се, опкољавале га и уништавале. Теренске прилике то омогућују иако је снијег дубок а и терен је откривен.

Према Прачи, Сјетлини и Боговићима положаји се држе: Шајнковићи — Грнчале — Шаруље — Орах — Дебел — Добра Вода. На овим положајима налазе се следеће чете:

1. Чворска чета, око 100 људи (добровољачка), 2. Манојла Радовића, 30 људи (добров.), 3. Млађена Ђосовића, 20 људи (добр.), 4. Грује Цвјетиновића, 50 људи (четници). Грује је задрт четник који сарађује са Борицом, и синоћ је тамо отишао на састанак, али се његова чета бори. Овај је терен за нас врло важан, јер се одатле могу врло лако вршити герилске акције на пругу. Људство је стално на положајима и јако је преморено, а и сам је фронт дугачак за тај број људи, зато смо тражили од Јакшића² да се једна домаћа чета пребаци на ову страну Праче, о чему смо вас обавијестили. Ми смо тамо формирали добровољачки батаљон. За команданта батаљона поставили смо Манојла Гарића,³ замј. Михаило Чворо, политком Илија Грбић, замј. Томо Мањкаловић. Гарић је поштен човјек, добар борац и врло популаран, али се колеба да се прими за команданта и још нам није дао дефинитиван пристап. Као главни задатак батаљону поставили

² Павле Јакшић, тада командант Краљевачког батаљона Прве пролетерске бригаде

³ Манојло Гарић, касније постао четник, погинуо у борби против партизана

смо герилске акције на пругу, поред одбране села, али ће с тим ићи тешко док им не стигне помоћ, јер су људи везани за полагаје. Као најважнији непосредни задатак наредили смо им рушење моста између Праче и Сјетлине, али би требало да и ви ово наредите Јакшићу.

БР. 20

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 28 ФЕБРУАРА 1942 ГОД. О БОРБИ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У СЕЛУ ВЈЕТРЕНУ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Дана 28 фебруара 1942 године

САОПШТЕЊЕ

Команда сектора Требиње—Дубровник својим писмом од 26 о. мј. извјештава следеће:

Дана 22 фебруара 1942 године, партизани казнене експедиције Граховског народно-ослободилачког партизанског батаљона, појачани са партизанима батаљона „Недељко Чабриновић“, народно-ослободилачких партизанских одреда из чете Површ, спустили су се у Дубоке Љути (код Цавтата) до куће гдје је становао чувени шпијун, издајник, члан Културбунда и члан Гестапо-а Паул Тилија, те истог ЛИКВИДИРАЛИ.

Дана 25 фебруара 1942 године пошла је италијанска војска у три правца према Бобанима (Требињска Шума) и то: Од Диклића преко Просјека три чете, од Јасенице Луга преко Неваде око три чете и од Запланине преко Славогостића око 150 италијанских војника. Циљ им је био да пљачкају села.

Ови из Диклића и Јасенице састали су се у Невади и опљачкали село, као што су одмах заузели положај више села Вјетреног (на путу од Неваде за Влаку), спремни да пусте у засједу италијанску летећу чету која се почела из Неваде кретати за Влаку. Борба је отворена прије него што су то наши жељели, јер су били примичењени од Италијана. Борба је тра-

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2923.

јала од 1 сат послје подне па до 8 сати увече и непријатељу су задати велики губици. Имао је тридесет мртвих и рањених. Ова летећа италијанска чета била је састављена од фашиста и усташа, те иако су били опкољени давали су очајнички отпор забарикадиравши се у куће у селу Вјетреном. Како су се у тим кућама налазиле породице наших људи, то наши партизани нијесу могли да врше нападе с бомбама, јер би тиме и наше људе и неборачко становништво изложили опасности.

На нашој страни погинуо је друг СТАНКО КЕШЕЉЕВИЋ, партизан Вилушке чете, а теже рањен друг МИЛАН РАДОЊА, партизан Захумске чете, док је лакше рањен друг ПЕРО САМОПЈАН, партизан Шумске чете.

Црвена армија је с нама — побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Из Штаба

БР. 21

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БИРЧАНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 МАРТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА ИСТОЧНУ БОСНУ О СИТУАЦИЈИ У БИРЧАНСКОМ КРАЈУ¹

ШТАБ БИРЧАНСКОГ Н.О.П.О.

Драги другови,

2-III-942.

Ваше наређење од 10-II- добили смо. Ваша је констатација потпуно тачна у односу правца према Дрини. Ових дана је нарочито јако развијена агитација Рачићевих агената и петоколо-наша. Отворено су уз Недића, тероришу сељаке, одузимају вуну, седла, узде, одела, жито и гоне их на фронт. Све су скоро Дангићеви жандари из Сребрнице — ма да се издају за праве Србијанце. Предузећемо све да људе задржимо, а и ове који прелазе разоружамо. Неке смо везе похватили са Рајком Челоњом, кога је Рачић ухватио и хтео убити али је он побегао; радимо с њим на стварању нар. осл. добров. војске. Гледаћемо у најкраћем року да очистимо Власеницу. Изгледа да су четници у Мајевици напали на партизан. штаб. Послали смо одмах курире и очекује-

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2753.

мо их. Пружићемо им и оружану помоћ по потреби. Наше јединице се налазе на Трнову — Пелемићу — према Кладњу — Дебелом Брду — Рашеву — Рак. Брду — Сајтовићима — Томићима (П. Борогову), карта Кладањ — Зворник, размера 1 : 100.000.

Одред броји 300 чвршћих партизана који би се борили против усташа а и против четника, али у случају да нас они нападну.

Поред тога и ударна чета постоји (45—50 људи).

По нашем мишљењу, појава Пролетер. бригаде једино би могла да побољша нашу ситуацију, нарочито на овом сектору Власеница — Милићи — Дрињача — Братунац — Сребрница — Х. Пијесак, где је упориште четника. Али сељаци у овим местима појавом Бригаде добили би веру и самопоуздање и лакше би се онда радило. Известићемо о развоју ситуације, али признајемо да је стање критично. Зато мислимо да је хитна потреба доласка Бригаде — али не да се ангажује у борби против усташа већ против Рачића и официра и његових жандара.

Четничких снага има око Кладња (100), око Хан Пијеска — Сокоца — Кусача — Папраче — мало у Милићима. Батаљони им обично броје 50—60, највише 100 људи. Дobar део је против официра, само су неодлучни да их збаце — већ их трпе и слушају.

Ми настављамо пропагандом и лецима раскринкавајући их.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. ком. одреда
Цвико Мијатовић-Мајо

За штаб Бирч. одреда
К-т.
Шпанац Милосављевић²

Рачић и четничка команда врше велики притисак на наш одред; изазивања, ултиматуми и затварања наших људи су на дневном реду. Ми оштро реагирамо. Сваки час може доћи до борбе. У Шековићима је посада са аутоматским оруђима. Власеницу би могли сами заузети, али би у том случају имали неке јединице домаћих четника против нас и морали би се повући зато радимо на томе да с нама учествују у нападу и неки четници, као Рајко Челоња и друти. Четничка команда тражила је од појединих батаљона да ударе нама с леђа кад ми нападнемо Власеницу. Знамо досад да су неки батаљони то одбили.

Наша је ситуација, међутим, нарочито отежана због ситуације на Мајевци, где је борба већ почела. Опасно је одавде одвајати снаге, а четници су у Мајевци надмоћнији, па ако побеге тамо, долазе овом одреду за леђа.

² Михаило Милосављевић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА ЗА ГАЦКО И НЕВЕСИЊЕ ОД 3 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВРШЕНИМ АКЦИЈАМА И СИТУАЦИЈИ У ГАТАЧКОМ И НЕВЕСИЊСКОМ СРЕЗУ¹

ШТАБ ОПЕРАТИВНОГ СЕКТОРА
ЗА ГАЦКО—НЕВЕСИЊЕ
Врба — 3. III. 1942 год.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА
ЈУГОСЛАВИЈУ**

Гдје буде

Драги другови,

Прије неколико дана послали смо вам извјештај о ситуацији на сектору Гацко — Невесиње. Веза је била прекинута од усташа на Поповом Мосту. Послали смо један вод из чете Жуповићког батаљона да успостави везу и он се налази на овим положајима према вашем првом наређењу.

Ситуација на овом сектору је оваква:

Досадашњи рад по питању чишћења петоколониша и четничких банди имао је успјеха, али још у потпуности није дорасла.² У Срезу гатачком разбојник поп Перишић се ушанчио у 2—3 села, а остали дио среза је углавном очишћен. У Невесињском срезу, гдје је био збјег четничких „вођа“, ситуација се добро поправља захваљујући Ударном батаљону, који је извео неколико успјелих акција: ликвидација Тодоровића, Тркље и још неколико разбојника,³ разоружано 60 четника, успјелу борбу са четницима и Талијанима у Братачу гдје је било 3 камиона мртвих и рањених Талијана и четника — све то у мноме поправља ситуацију у Невесињском срезу. Има још понека оаза, гдје ће се немилосрдно предузети све мјере разоружања и ликвидације „вођа“. Већина се сад разбјегла Талијанима и покушавају бомбардовањем и другим репресалијама да отупе оштрицу борбе, али то још више води њиховом демаскирању пред масама.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2685.

² Омашка; треба да стоји: довршен.

³ О овим догађајима опширније говори саопштење Оперативног штаба за Херцеговину од 28 фебруара 1942 године. Саопштење се налази у архиви ЦК КПЈ под бр. 2563.

Да питање Борча постаје сваким даном све актуелније с обзиром на све јачу сарадњу усташа, четника и Талијана, и временске прилике које ће омогућити да усташе из Борча пређу у напад на околна села (случај Попов Мост, 2 ов. мј. усташе из Фазлагина Куле нападе су гранични дио Билећког среза: Брестицу и Дохумље). Оперативни штаб за Херцеговину је упознат и он врши припреме, а ми смо доставили један план о броју људства. Узели смо око 2000 бораца (Невесиње 600, Гацко 400, а остатак јужна Херцеговина и Црна Гора). Сада имамо за обезбјеђење села око 170 партизана и око 150 у Ударном батаљону који је у покрету, а попуњавамо га снагама из Невесиња, по потреби. Детаљније о свему по питању Борча јавићемо вам, а ми до 10 марта не можемо ништа предузети ради других акција.

Прије него што се пређе на Борач, морамо ликвидирати попа Перишића у Гацку и његову банду, јер нам је у многоме омео везе са Оперативним [штабом] за Херцеговину и Црном Гором.

Везу која је потребна, са Калиновичким одредом не можемо ухватити (велики снијег, ненасељени предјели, присуство Талијана у Улогу) иако смо неколико пута покушавали. Јављам Г. Ш. за Б. и Хер. да нас веже преко Фоче.

Летке за Борач сте нам обећали, а ви ћете са своје стране упутити, па нам је потребно да их по наредној курирској вези пошаљете, како би их што прије користили. Исто тако сав остали, новији, пропагандни материјал. Исто тако потребно нам је писаћег прибора и санитетског материјала.

О свему смо извијестили и Г. Ш. за Б. и Хер.

О свему нам дајте своје предлоге.

Друг. поз.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Пол. комесара,
Блажо Бурчић

Командант,
Дукица Граховац⁴

⁴ Дукица Граховац народни херој, тешко рањен за вријеме борби на Борчу 17 априла 1942 год. и послје два дана умро од задобијених рана.

**САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА
ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 4 МАРТА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ
ИТАЛИЈАНА И ЧЕТНИКА КОД БРАТАЧА И МОСКА¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Дана 4 марта 1942 године

С А О П Ш Т Е Њ Е

I.

Штаб Ударног батаљона Оперативног штаба народно-ослободилачких партизанских одреда за Херцеговину својим писмом од 1 марта ове године извјештава сљедеће:

26 II 1942 године једна колона италијанских војника пошла је из Невесиња према селу Братачу, предвођена четничким изродима, у намјери да село опљачкају и попале. У самоме селу налазиле су се неке мање јединице нашег Ударног батаљона.

Италијани, предвођени четницима, успјели су неопажено да опколе скоро цијело село. Наши храбри партизани, иако у врло малом броју, уз помоћ мјештана дали су отпор и напали их.

У борби која је трајала неколико сати Италијани су се у нeredу повукли заједно са својим четничким слугама у правцу Невесиња.

Непријатељ је имао доста мртвих и рањених, али се тачан број није могао утврдити, зна се само тачно за три пуна камиона мртвих и рањених отпремљена за Невесиње. На нашој страни било је два погинула друга и седам рањених, од којих два теже рањена.

Овом акцијом наши јуначки партизани не само да су спријечили паљење и плачкање села, него су још и непријатељу нанијели осјетне губитке, премда су били у врло малом броју.

Наши ударници и даље настављају немилосрдно чишћење пете колоне и свих слугу и плаћеника окупаторског зликовца.

II.

Штаб сектора Требиње — Билећа својим писмом од 3 III ове год. извјештава сљедеће:

¹ Оригинал, умножен на шапирографу, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 3586.

Ноћу између 2 и 3 марта о. г. извршен је препад на италијански гарнизон на Моску (средина пута Требиње — Билећа), који је у потпуности успио у сваком погледу. Препад на непријатеља извршен је са свих страна, према унапријед утврђеном плану.

Артиљерија са Кравице непрестано је тукла брзом паљбом наше положаје али без икаквог успјеха, јер су [се] наши приближили гарнизону на самих 200—300 м и одатле осули на непријатеља јаку ватру. Наш тешки бацач, који је први пут употребљен у оваквим препадима, другим својим метком погодио је посред непријатељског гарнизона и направио међу њима велику панику.

Губици на непријатељској страни нијесу се могли утврдити али су били знатни. На нашој страни није било ни погинулих ни рањених.

Непријатељ је и послеје повлачења наших непрестано цијелу ноћ тукао са Кравице и са Моска артиљериском ватром полсжаје куда је мислио да има наших. Од те артиљериске ватре није било никакве штете.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Из Штаба

П. с.

Према извјештају који смо овог момента добили од Ударног батаљона из Херцеговине, поред раније разоружаних четника о којима смо већ издали саопштење, још су накнадно разоружали 70 (седамдесет) четника. Ово чишћење пете колоне настављају и даље.

Имена погинулих другова јесу:

МИРКО РАДОВАНОВИЋ, командир Чуковачке чете;

МИЋОВИЋ МИЛУТИН из Шипачна — Никшић.

Рањени другови сви су ван опасности по живот и на путу оздрављења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Из Штаба

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НОП И ДОБРОВОЉАЧКОГ ДРИНСКОГ
ОДРЕДА ОД 4 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О СТА-
ЊУ У ОДРЕДУ¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗАНСКОГ И ДОБРОВОЉАЧКОГ
ДРИНСКОГ ОДРЕДА

Бр. службено

4. марта 1942

**ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О. ПАРТИЗАНСКЕ И
ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

У прилогу доставља се оперативна заповијест овога одреда из које се виде сви подаци које је тражио тај штаб телефонски 23 ов. мј.

Стање батаљона овога одреда је следеће:

I батаљон јачине 280 људи, потпуно наоружан и има 5 пушкомитраљеза, врло доброг моралног стања, учествовао је и прекаљен у више борби.

II батаљон јачине 270 људи, потпуно наоружан и има 1 митраљез и 1 пушкомитраљез, доброг моралног стања и прекаљен у више борби.

III батаљон јачине 280 људи, наоружан са 180 пушака, а има 100 војника ненаоружаних, сада је тек мобилисан, па ипак доброг стања. Са истим је одржан курс од 5 дана из војничке и политичке наставе. 4 чета истог батаљона још се мобилише, зашто су предузете најенергичније мјере, па ће се употребити по задатку који је за исту изложен у приложеној заповијести. Предузели смо енергичне мјере за прикупљање оружја од позадинског људства по селима, кога оружја у народу још много има, па се надамо у брзи успјех, за наоружање наведених 100 војника.

Челебићка омладинска чета, јачине 50 војника, врло добар је моралног стања и потпуно наоружана са пушкама.

У току данашњег дана II и III батаљон и чета код Реновице биће на својим положајима, а први батаљон стићи ће на свој положај у току сутрашњег дана, а јутрос стиже у Горажде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

Командант:

друг,

Г. Крезовић²

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2687.

² Гојко Крезовић, погинуо 1943 год. као капетан ЈА.

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 5 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИНИ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Број: 132

Дана: 5 марта 1942 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ

**НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Гдје буде

Привремени Оперативни штаб поднијеће кратки извјештај од времена од како је извршено његово формирање. У најскоријем времену послаћемо вам један детаљан извјештај из којег ћете моћи видјети ситуацију у Херцеговини, замашност акција и народно-ослободилачког покрета.

Привремени Оперативни штаб за Херцеговину направио је на овоме терену велики прелом од свога формирања и преласка на рад, што је почело наредбом број 1, коју смо послали свима штабовима батаљона на своме подручју, Главном штабу за Босну и Херцеговину и Главном штабу за Црну Гору.² Ова наредба била је образложена једним писмом црногорским друговима који су се налазили на терену Гацка на раду, а које вам шаљемо у прилогу.

Ова наредба и мјере које смо према њој предузели показује да смо правилно оцијенили политичку и војну ситуацију у Херцеговини, јер је и наређење Врховног штаба бр. службено од 4 фебруара о. г. потврдило нашу линију. Ми ништа нисмо учинили опречно наређењу Врховног штаба, него смо у већини случајева већ били почели извршавати, а великим дијелом и

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2565.

² Наредба (стр. пов.) број 1 Оперативног штаба НОП војске за Херцеговину од 5 јануара 1942 год. У њој се наређује да се одмах приступи извођењу акција на територији Невесињског, Коњичког, Гатачког, Билећког, Требињског, Љубињског и Столачког среза, као и јужно-далматинског приморја. Наредбу су потписали народни хероји Сава Ковачевић, као командант, и Петар Драпшина као комесар Оперативног штаба за Херцеговину. Докуменат у архиви ЦК КПЈ под бр. 2917.

извршили оно што је наређено у поменутој наредби. Извршена су савјетовања и реорганизација штабова батаљона Х.[ерцеговачког] Н. О. П. одреда и формирана су два нова батаљона и именовани њихови штабови: Билећки батаљон и батаљон „Јубомир“.

Велики успјех који се постигао за ова два мјесеца, велике и многобројне акције противу окупатора, стријељање око 250 петоколонаша и њихових главешина, уништавање усташа и четника, разоружавање несигурних елемената, стварање нових партизанских јединица, реорганизација и учвршћивање партизанске војске, могу се приписати тој чињеници што Оперативни штаб није схватио једнострано своју улогу. Акције које су извршене, савјетовања и рад учврстили су партиске и војничке кадрове Херцеговине. Херцеговачки комунисти и партизани све се више осамостаљују у раду. То најбоље доказују акције, великог обима, чисто херцеговачке, у Требињској Шуми, код Билеће и код Стоца. У почетку су све акције извођене уз помоћ црногорских снага, а данас има више акција које изводе чисто херцеговачке снаге. Водили смо такав курс да руководство свугдје преузимају херцеговачки другови, што је већ у великој мјери учињено, а ускоро ће се моћи и политички и војнички осамосталити.

Масовно уништавање петоколснаша свих боја и издајничких четничких банди имало је огроман политички значај. Масае у потпуности одобравају убијање петоколснаша.

Војничка и политичка ситуација у овоме крају Херцеговине је таква, да ми не сматрамо да је став Врховног штаба о формирању добровољачке војске у Херцеговини за примање. Ми смо још и раније водили курс на то да у Херцеговини може постојати само партизанска војска, процијенили смо да имамо снаге да се то спроведе и спровели смо углавном. Кула реакције, Невесиње, потпуно је разбијена, ту су уништени не само бројни домаћи четници, него и разне главешине са стране, чије уништење има велики значај (професор Лазар Тркља, бивши секретар земљорадничке партије, мајор Бошко Тодоровић, четнички командант Источне Босне и Херцеговине, и др.). Једино још у Гатачком срезу, обухватајући неколика гранична села Црне Горе и Херцеговине, постоји једна организована банда попа Радојице Перишића, коју ћемо настојати у најскорије вријеме да ликвидирамо у заједници са друговима из Црне Горе. У осталим срезовима више нигдје не постоји организована четничка банда, него само још ловимо по коју заосталу разбојничку групу и одбјегле појединце.

Пета колона и четници тако се темељито уништавају, да за један велики број ових изрода није ништа друго остало него и да јавно покажу што су, слуге фашистичког окупатора и

реакције, непријатељи народа и прогреса, тиме што су из страха побјегли у окупаторове гарнизоне и јавно шпијунирају за непријатеља.

Акције које су изведене на територији Херцеговине имале су огроман утицај на хрватско-муслиманске масе према Неретви, на Далмацију и Боку, а упоредо с тим и на акције у Црној Гори.

Дсгађаји у Васојевићима, у Црној Гори, привремено су нас омели да ликвидирамо и са бандом попа Перишића у гатачко-голијском крају.

Ситуација у Херцеговини развија се добро. По нашем мишљењу, једино нека велика казнена експедиција окупаторова могла би омести нормалан пораст ослободилачке борбе, бар привремено. Уколико се догађаји буду овако развијали, ми ћемо у најскорије вријеме имати сву територију Оперативног штаба, изузев градова, потпуно очишћену од окупаторске, усташке и четничке власти.

21 фебруара о. г. погинуо нам је новопостављени командант Оперативног штаба друг Ђоко Путица, нагазивши на разбојничку четничку засједу у селу Љубомиру, Билећки срез. Његовом погибијом изгубили смо једног одличног војничког руководиоца и члана партије. Његово мјесто привремено ће преузети други другови, као што ћете видјети из приложеног записника, а о коначној замјени бит ће говора у опширном извјештају који ћете добити ускоро. Четничка банда која је успјела да нам зада овакав тежак ударац ликвидирана је углавном погибијом преко 30 њених чланова.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

В. д. команданта,
Петар Илић

(М. П.)

ПРИЛОЗИ:

- 1) Записник о примопредаји дужности у Оперативном штабу,³
- 2) Саопштење о погибији друга Ђока Путице,⁴

³ Примопредаја дужности извршена је 4 марта 1942 год. у Ластви због погибије дотадашњег команданта Оперативног штаба за Херцеговину Ђока Путице. За вршиоца дужности команданта одређен је Петар Драшћин а за његовог замјеника Ненад Васић. За политичког комесара постављен је Миро Попара. Примопредаји су присуствовали Сава Ковачевић и Саво Оровић. Докуменат у архиви ЦК КПЈ под бр. 2924.

⁴ Народни херој Ђоко Путица ухваћен је и убијен 21 фебруара 1942 год. од четничке банде Саве Ковача, на путу између села Домашева и Ждријеловића у општини Љубомир. Докуменат у архиви ЦК КПЈ под бр. 2564.

3) Саопштење Окружног комитета К.П.Ј. за источну Херцеговину о стријељању б. члана партије Ђ. Скочајића⁵ и разна друга саопштења.

П. с.⁶ Драгоцјену и богату архиву, нађену код мајора Б. Тодоровића, послали смо Главном штабу за Црну Гору, преко кога ћете је добити.

(М. П.)

(М. П.)

БР. 26

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ИСТОЧНЕ БОСНЕ ОД 7 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ИСТОЧНОЈ БОСНИ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА
ИСТОЧНЕ БОСНЕ
Бр. службено
7 марта 1942 год.

Писано у штабу Романијског одреда.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Ударни батаљон² није још формиран, јер другови из одреда „ЗВИЈЕЗДА“ радили су алкаво и нису извршавали наша наређења. Батаљон ћемо у најкраћем року формирати.

Ситуацију у Бирчанском одреду и на Мајевици видјећете из приложених писама.

Потребна наређења издаћу Бирчанском одреду.

Усташе су продрле до Хан Пијеска и борбе су се на седмог марта водиле на Краљевом Пољу према Плочи у правцу Власенице. Пријети опасност да падне Власеница, јер четничке банде саботирају борбу, а официри спремају се да бјеже преко Дрине.

⁵ Редакција није пронашла ово саопштење.

⁶ Дописано руком.

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2572.

² Ради се о формирању Првог ударног босанског батаљона, који је 2 августа 1942 год. ушао у састав Шесте источnobосанске ударне бригаде.

Штаб Мајевичког одреда страдао је због своје неопрезности, јер никакве страже није било, — случај који се поновио Романијском одреду. Једном би требало наше штабове одреда научити памети. Потребно је да им ви издате наређење у погледу обезбјеђења и уопште рада, гдје би се штабови за аљкавост требали смјењивати, а и строго казнити. О. Ш. ће у том погледу исто тако издати наређење.

С обзиром на акцију чишћења према Дрини потребно је, другови, да нас стално обавијештавате докле су наше снаге допрле, а ми ћемо са ове стране пута Романија — Власеница редовно вас извјештавати о свакој промјени ситуације, а уједно усређивати наш рад и покрет према покрету ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ.

Међу босанским четницима огромна колебљивост, и нећемо имати велике муке у борби против њих. Ситуација иде нама у прилог, само наши другови нису то знали искористити.

Никаква ударна чета није по нашој директиви бранила села, зато сноси кривицу штаб Романијског одреда који је уствари и по други пут упропастио одред, тако да морамо наново људе сакупљати и сврставати у чете. Кривце ћемо да казнимо.³

За обавјештајну службу нема овдје друга који би био способан да је организује. Док сам био у Горажду тражио сам друга за то, па ми га пошаљите.

Други дио снага Пролет. бригаде требало би да пређе на ову страну пута и да се споји са Бирчанским одредом. Друг Темпо вам је о томе већ подробно све изложио.

Командант

(М. П.)

Слободан Принцип

П. С.

Писма из Мајевике предати В. Ш.⁴

С.

³ У току Друге непријатељске офанзиве Романијски одред се распао тако да је остао комплетан само Мокрањски батаљон. Послије офанзиве већина бораца је прикупљена, па је извршена реорганизација Одреда. Горња примедба се односи на овај догађај.

⁴ Ова реченица дописана је мастилом.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КАЛИНОВИЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10
МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О ИЗВРШЕНИМ АК-
ЦИЈАМА И СТАЊУ ОКО КАЛИНОВИКА¹**

ШТАБ
КАЛИНОВИЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Број: Службено
Дне 10. марта 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Ф о ч а

У вези ранијих извештаја о акцијама јединица Калиновичког одреда народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске, доставља се извештај о извршеним акцијама у правцу Улога и Жупе према Бјелимићима.

Акције вођене према Улогу биле су неуспешне. Борбе су биле тешке, јер се је већином водило на јуриш. Непријатељ је био упоран у одбрани и држао се је врло храбро. Узроци за неуспех леже у томе што су неке чете ишле у нападу пребрзо и што су откриле пре времена намере наших делова. Наши губици нису у никаквој сразмери према успеху, јер је било доста жртава.

Акције вођене у правцу Жупе биле су лакше и дале су према жртвама врло добре резултате. Непријатељ је у паничном бекству напуштао положаје и оставио је:

талијанских војника погинулих 7, рањених 17;

хрватских војника 2 погинула (командир станице Нурковић и још један), рањених је било више, али се тачан број не зна;

усташа, што Жупљана, што Борчана, било је и мртвих и рањених 25.

У тим операцијама заплењено је:

око 4 вагона жита, 700 крупних говеда, и око 3000 коза и оваца.

Овај се плен дели према распореду Главне интендантуре на све јединице од Сарајева — Улога до Фоче.

Акције у правцу Жупе нису завршене и врше се припреме за продужење.

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3475.

Стање око Калиновика је непромењено. 6 марта су талијанске трупе у заједници са хрватским покушале да се пробију, али су одбијене са жртвама. Колико је било жртава није познато.

На терену у Оперативном штабу налази се стално друг Раде,² који руководи свим акцијама.

Из извештаја команданта Јабучког батаљона који је јучер 9 марта достављен у Штаб одреда види се да је непријатељ у току тог дана покушавао да се пробије у правцу Реновице. Напад је одбијен. По добивеним подацима, непријатељ има намеру да у најскорије време изврши напад у правцу Трнова између Пала и Сјетлине. Све јединице на овом сектору се налазе у приправности под оружјем. Снаге нису довољне да затворе широки простор преко Равне Горе, зато је тражено појачање од Оперативног штаба. Ако се та помоћ добије, биће упућена у предео Бистрице, да се затворе сви путеви у правцу Црне Ријеке и Трнова.

На осталим деловима требевитског фронта нема никаквих промена.

Дисциплина по јединицама је добра и настоји се свим силама да се још више учврсти. Одржавањем сталних конференција и правилним обавештавањем, настоји се да се дисциплина још више учврсти.

Здравствено стање бораца је одлично. Исхрана тече правилно. Оброци су довољни. Предузете су мере за парење одела и веша код свих јединица. Станови се крече и рибају сваких 10 дана.

Опште стање у Калиновичком одреду је задовољавајуће. Са другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Заменик команданта, друг
Вој. Ј. Ђокић³

² Раде Хамовић

³ Народни херој Војислав Ђокић, мајор бивше југословенске војске, члан Врховног штаба, погинуо у Петој офанзиви код Фоче, као начелник штаба Седме дивизије, 1943 године.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕР-
ЦЕГОВИНУ ОД 13 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА
БОРАЧ И О БОРБИ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНСКЕ ВОЈСКЕ КОД
БРАНОГ ДОЛА¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

Бр. Службено

13 март 1942 г.

Југовићи

1918 ч

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗ. И ДОБРОВ.
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Где буде

По други пут јављам, како је то захтевано, да ћемо моћи у предвиђен рок извести акцију.² Снаге и наоружање пристижу, као и одговорни другови.

Баш сада јавише нам да су итал. изашли из Нев.[есиња] и да су потисли наше и попалили 3 села. Када дознамо јавићемо детаљније. Предузели смо мере.

Јављају нам, још није стигао званичан извештај, да је батаљон „Љубомир“³ сачекао код Браног Дола Итал.[ијане]. Било је 80 мртвих осталих на бојишту, много рањених и доста пушака и муниције.

Везу преко Бастаса успоставићемо.

Црвена је армија с нама — победа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
Петар Илић

(М. П.)

¹ Оригинал извјештаја, у рукопису, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2566.

² Односи се на припреме за напад на Борач.

³ Батаљон „Љубомир“ формиран је 8 фебруара 1942 године. Командант батаљона био је Лука Поповац, замјеник команданта Трипо Зотовић, политички комесар Василије Ковачевић, замјеник политичког комесара Јово Грковац. О томе види док. у архиви ЦК КПЈ под бр. 2919.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ИСТОЧНУ БОСНУ
ОД 15 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА
И ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У САРАЈЕВСКОЈ
ОБЛАСТИ И БИРЧАНСКОМ КРАЈУ¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА ИСТОЧ-
НУ БОСНУ

Положај, 15 марта 1942
Број службено

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП и Д. ВОЈСКЕ

1. Формирали смо наш Пролетерски батаљон.² Батаљон се састоји од четири чете и једног пратећег вода. Три чете имају по 42 борца, једна 45, пратећи вод 21. Батаљон има сада укупно 198 бораца. Има свега 5 пушкомитраљеза. Зеничка чета још није стигла. Она треба да донесе 6 пушкомитраљеза. Пратећи вод има два тешка митраљеза и један тешки бацач са девет бомби. Прилажемо вам списак командног кадра.

2. Батаљон је био окупљен у Средњем. Према вашем телефнском наређењу данас смо извршили покрет и стигли смо у с. Каљину. Сутра ћемо бити на одређеном мјесту (Д. Бабина — Врабци). Ту ћемо предузети формирање добровољачке војске од батаљона Кнежинског а по могућству и од Оловског, и успоставити везу са Бирчанским одредом и Рајком Челоњом.

3. Успоставили смо везу са Пролет. бригадом преко Озерковића, а ту ћемо везу отада одржавати краћим путем.

4. Усташе и хрватска војска из Олова направили су покушај да продру у Хан Пијесак, али у томе нису успјели јер их је повратио Оловски батаљон. Према посљедњим обавјештењима, непријатељ је био продро у Петровиће, али је ту опкољено 150 непријатељских војника а главнина се повратила на траг у Олово. У Олову се налази око 400 непријатељских војника. Посљедња 3—4 дана у том правцу није било никаквих борби.

Одред „Звијезда“ покушао напад према Очевљу са двије чете али није успио. Разлог је дубок снијег који на том терену отежава операције.

Према обавјештењима одреда „Звијезде“, непријатељ врши неку концентрацију у Семизовцу. Постоји могућност да на-

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2573.

² Односи се на Први ударни босански батаљон.

прави покушај према Олову преко Средњег. Наши положаји за одбрану добри су.

Добили смо сљедећи извјештај од Бирчанског одреда. Овако изгледа дешифрован:

„Јуче је дошао курир из Србије. У Ребељу су били Нијемци и Ваљевски одред је разбијен. Поп Владо Зечевић упутио се према Босни. 5-III прешао је код Факовића. Четници су му организовали засједу. Са њим треба да је Мартиновић, њих око 200 кренуло је из Србије. Владо је, по другом обавјештењу, био у Братунцу са 80—85 људи, кренуо поред Милића, ноћио код Челоње и продужио према Хан Пијеску. Послали смо курира да ухвати везу. Други дио Ваљевског одреда отишао је за Посавину. У Цулинама, преко пута Дрињаче, било је много Нијемаца, изгледа да иду према Ужицу или Вишеграду. У Србији је наређено да се дуж путева у ширини 500 метара не смије сијати кукуруз и да се мора сасјећи шума.

Рајко Челоња примио је свој батаљон и налази се према Хан Пијеску. Рачић је командант операција према Хан Пијеску и Олову. Њихов оперативни штаб налази се у Милићима. На Хан Пијеску је и капетан Богдан Дакић који је прешао из Србије са око 100 људи“.

Наше је мишљење да треба радити брзо и то из сљедећих разлога. Ситуација око Хан Пијеска може још дуго остати непромијењена. Наше чете у том случају лежале би без веће војничке активности. Организовањем фронта према хрватској војсци³ четници ће ојачати свој положај. Питање хране за војску поставља се врло хитно, јер су резерве при концу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант,
Слоб. Принцип

³ Мисли се на домобране

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАР-
НЕ ГРУПЕ ОД 16 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О
ИЗВРШЕНОМ ПОКРЕТУ ПРЕМА ВЛАСЕНИЦИ И ПРЕДЛОГ
ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ ЧЕТНИКА¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ГРУПЕ
бр. 19
Власеница

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ**

1) 13 о. м. смо вам упутили курира да вас обавести да смо примили препис Темповог писма, да се слажемо са његовим предлогом и да полазимо. 14 о. м. у 7 часова све јединице Пролетерске групе кренуле су са просторије на којој су се налазиле (Грбићи — Бабић Кула — Закомо — Думановићи — Рађевићи — Точионик) стигле после подне на просторију Плане — Поджепља — Криваче.

Ту је Оперативни штаб донео одлуку да се још исте ноћи крене даље и у зору ликвидира с. Милићи, где се, по примљеним извјештајима, налазио четнички Оперативни штаб; а да у висини Хан Пијеска (просторија Кусаче — Плане — Поджепља) остану извесне снаге да контролишу развој догађаја код Хан Пијеска и спрече евентуално бекство официра — издајника тим правцем. Остали батаљони кренули су 15 о. м. у 1,30 ујутру. Пут се показао много тежи него што смо претпостављали, снег висок, пртина само једна, и то према Штедри (морали смо кренути њоме). После марша од 3 до 4 часа морали смо да вратимо коње пратећих оруђа који нису могли да се пробију кроз снег. Коње је вратила Омладинска чета III батаљона, а оруђа су бригадири натоварили на леђа. У с. Нурићи стигли смо тек око 10 сати, пошто је пут преко брда био готово непроходан. Ту смо мобилисали нешто коња и одмах наставили даље за Милиће, камо смо стигли око 16 часова. Четнички штаб је био обавештен о нашем доласку и побегао је на сат — сат и по пре нашег уласка у село. У том штабу се између осталих — како смо дознали — налазио и капетан I класе Манојло Пејић, Тодоровићев бивши начелник штаба, а сада заменик начелника Оперативног штаба (мајора Врањешевећа). Запленили смо један топ

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3186.

80 мм., потпуно исправан — али је Пејић успео да извуче муницију, изгледа према Власеници, камо је и он био побегао.

Увече, истог дана, тј. јуче, 15 о. м., Оперативни штаб Пролетерске ударне групе решио је да, и поред великог умора људства, изврши напад на Власеницу сутрадан у зору, тј. данас, 16 о. м. Из Милића смо пошли око 2 сата, јутрос, и ушли без отпора у Власеницу јутрос, око 6 часова. Господа официри су одавде побегли према Хан Пијеску још синоћ. Они ће вероватно покушати да се повуку ка Србији. Очевидно је да је брзина наших јединица све збунила и није им дала времена да се приберу и снађу. Према телефонским разговорима које смо јутрос — док нису прекинули линију — слушали, види се да међу официрима и жандармима влада велики страх, готово паника.

Ми смо јутрос, одмах по доласку у Власеницу, написали и умножили летак који смо преко мештанских четника упутили на положаје, позивајући их да заједно са нама чисте своје редове од издајника итд. Нерасположење мештанских четника према официрима расте, изгледа, из дана у дан. Тако нас је у Власеници дочекао приличан број четника који нису хтели да пођу са официрима, и који су одбили да предузму борбене мере безбедности против нас. Мештанским јединицама — као и болници — послали смо хлеб на положаје. Вероватно ће Рачић — који се сада зове Милетић — покушати да окупи четнике за борбу против нас, али, по свему судећи, има врло мало изгледа да у томе успе. Он са собом има свега стотинак верних жандарма. Већ смо потражили везу са појединим мештанским командирима. Везу са Бирчанским одредом нисмо још успоставили, иако смо ми, последњих дана, упутили неколико курира.

Можемо вам са поносом и радошћу рећи да су јединице обеју бригада са потпуним успехом положили и овај тешки испит. Постоје још извесни недостаци, углавном организационе природе, али верујемо да ћемо их отклонити. Морал је сјајан. Приликом уласка у Власеницу није испаљен ниједан метак.

2) На путу између Рађевића и Мислова наишли смо на оних 60 партизана из Ваљевског одреда. Међу њима су Здравко,² Милосав,³ поп Влада,⁴ Мартиновић,⁵ Мома Ђурић, Данило Лекић.⁶ Упутили смо их у Борике, на одмор и као посаду, с тим да извесним деловима контролишу Стари Брод и да наставе рад око окупљања мештанских чета који смо били започели

² Здравко Јовановић, радник из Вањева, тада командант Ваљевског батаљона Прве пролетерске бригаде, погинуо у Словенији, као начелник штаба корпуса, 1944 године.

³ Милосав Милосављевић

⁴ Вlado Зечевић

⁵ Ратко Мартиновић

⁶ Данило Лекић, замјеник команданта Прве пролетерске бригаде

и морали прекинути. Рекли смо им да ступе одмах у везу са вама, као и са штабом Дурмитског одреда, објаснили смо им укратко ситуацију и задатке. Препоручили смо штабу Дурмитског одреда да им упуту неко појачање.

3) Овог момента су стигле овамо чета Брајиначка (Бирчански одред) и Мајевичка. Гледаћемо да „власт“ у Власеници пренесемо што пре на њих, како бисмо се ослободили за нове акције и задатке. У Милићима је остао један наш батаљон.

4) Веза са Оперативним штабом Источне Босне није учвршћена. Нисмо добили одговор на писмо које смо им упутили 13 о. м. Потражићемо поново везу.

5) Сада се као главно питање поставља куда даље. Постоје две главне непосредне могућности: а) очистити сву територију до Дрине; б) ликвидирати Хан Пијесак — посредно, отсецањем, с тим да у самој опсади учествују мештанске јединице углавном — и створити чврсту, повезану базу Гласинац — Романија — Црни Врх (укључивши Власеницу — Шековиће — Олово — Звијезда).

6) Сада је стигао извештај из Милића да је јутрос — време неназначено — једна колона — изгледа Рачић — прошла правцем Сикира — Супач — Мишићи, у Мишићу заробила наше осматраче, запленила намирнице које смо јуче били упутили из Милића мештанским четата које су на положајима око Хан Пијеска. Према истом извештају, на Сикири се налази још једна група са капетаном Момчиловићем, који је тражио да преговара. Покушаћемо ту групу да заробимо, али нема много вероватноће да ћемо успети. Капетан Рачић изгледа да је наставио према Сребреници. Наше људство је сувише уморно да бисмо могли да га гонимо са извесним изгледима на успех; а и извештај је стигао сувише касно. Ми смо били предвидели да ће се Рачић вероватно извући баш тим правцем, који је најтежи и самим тим на први поглед најневероватнији, али нисмо стигли да га затворимо. Штета је, несумњиво, што је птица одлетела, али с друге стране моћи ћемо много лакше да покупимо и повежемо мештанске јединице. Рачић је пре бекства покушао да окрене мештанске четнике против нас, говорећи им како су у Милиће дошле усташе.⁷ Мораћемо, бар кратко време, да оставимо мањи део наших снага у околини Хан Пијеска, и да прихватимо команду над свим мештанским јединицама, па ћемо је постепено пренети на штаб Бирчанског одреда и на Оперативни штаб Источне Босне.

7) Рачић, са Дангићем, вероватно ће покушати да се учврсти на просторији Сребреница — Братунац, ако не пређе одмах у Србију евентуално да потражи помоћ од Немаца. Али не знамо

⁷ Ова реченица је дописана руком.

да ли је потпуно измирио старе рачуне са Немцима и да ли ће смети тако слободно да отпутује у Србију. Између осталог, и зато мислим да не губећи времена пређемо на извршење задатка горе изложеног под а), да их докончамо пре него што стигну да се приберу и окупе. (Наредили смо рушење друмова према Сребреници и Дрињачи). То је моје (Кочино) мишљење, дефинитивну одлуку ћемо наравно донети у сагласности са осталим члановима Оперативног штаба.

8) Има ли изгледа да од вас добијемо муницију за заплењени топ?

9) Очекујемо ваше даље директиве.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

16 - III - 1942 — 19,00 ч.

ЗА ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ГРУПЕ
К. А. Поповић

(М. П.)

10) У болници у Власеници пронађене су приличне количине разноврсног санитетског материјала.

11) Јутрос, 17 о. м., дознајемо да је Рачић јуче покушао да окупи неке јединице — повукавши их са положаја — да би напао наше снаге у Милићима. Те су јединице пошле са њим, али када су сазнале чему су намењене, напустиле су га и јавиле се нама.

Сада предузимамо приремену команду над свим јединицама око Хан Пијеска, у сарадњи са штабом Бирчанског одреда. Неке јединице су напустиле положај. Издали смо наређење свима да се врате; дезертере ћемо стрељати.

Ухватили смо у селу Супачу 16 четника (Дражених) који су били побегли из Власенице.⁸

⁸ Став 10 и 11 су дописани руком на крају документа.

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА КАЛИНОВИЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 17
МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О САСТАВУ ОДРЕДА,
ФОРМИРАЊУ НОВИХ ЈЕДИНИЦА И ОРГАНИЗОВАЊУ ЦИ-
ВИЛНЕ ВЛАСТИ¹**

ШТАБ
КАЛИНОВИЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број Сл.

Дне 17 марта 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Ф о ч а

ИЗВЕШТАЈ

Како је већ раније наговештено било да ће се приступити подели Требевићког батаљона, та је подела сада извршена.

Штаб Требевићког батаљона формиран је од другова:

командант батаљона друг Алекса Бојовић „Брко“,

политички комесар батаљона друг Илија Ђорђевић.

У саставу свог батаљона су следеће чете:

Бистричка,

Паљанска,

Требевићка и

Касиндолска

Партизанске чете

Штаб Кијевског батаљона формиран је од другова:

командант батаљона друг Обрен Андрић,

политички комесар батаљона друг Живко Јошило,

заменик пол. ком. друг Владо Јокановић.

У саставу овог батаљона су следеће чете:

Кијевска,

Крупачка,

Трновска и

Партизанске чете

Мрежичка, која је по потреби повучена на положај Дујмовића и која је стављена под команду овог батаљона.

Приступљено је формирању партизанског ударног народно-ослободилачког батаљона „Ранко Дивљан“, како се из прило-

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 3476.

женог наређења види. За формирање овог штаба батаљона предвиђени су:

за команданта батаљона друг Обрен Андрић,
за политичког комесара друг Слободан Кезуновић.

Формирању штаба приступиће се одмах, чим се формира Омладинска чета.

Кад се заврши са тронедељном наставом формиране Омладинске чете, приступиће се формирању Друге омладинске чете.

Штаб Игманског батаљона биће формиран у најскорије време и о саставу штаба доставиће се извештај накнадно. У комбинацији за команданта батаљона је друг Иван Величанин, док за политичког комесара овог батаљона још није донета одлука.

За команданта Кијевског батаљона по формирању ударног батаљона „Ранко Дивљан“ одредиће се друг Душан Дашчић, садањи командир Крупачке чете. За командира Крупачке чете одредиће се друг Обрен Ивановић, досадањи водник 1 вода Крупачке чете.

Паралелно са овим радовима приступљено је формирању резервних чета и приступиће се прво формирању Црноријечке чете. Та чета ће имати око 100 бораца годишта 1902—1923 год.

Формирање резервних чета обавиће се по општинама, па ће се у најкраће време приступити формирању и осталих чета. Трновска општина моћи ће да формира две резервне чете, Пресјеничка и Умчанска једну чету, Кијевска и Требевићка једну чету. Све чете биће јачине до 100 бораца, годишта 1902-1923 год.

Водови ће ових чета бити груписани по селима. Команду над овим четама имаће команданти батаљона према одговарајућим територијама. Трновски батаљон који ће се по извршеном овом формирању образовати имаће 4 чете, а команда овог батаљона моћи ће се дати другу Млађену Влашком, садањем командиру Трновске чете.

Ове ће резервне чете бити формиране као војне јединице и биће стављене под команду командира чета и водника, а имена тих старешина и политичких комесара доставиће се накнадно.

Ове ће чете служити као допуна садањим наоружаним четама, а употребљаваће се и као радне ударне чете за пољске радове као и за оправке комуникација и објеката потребних нашим партизанским јединицама.

Поред овог изложеног рада на формирању војних јединица, приступљено је и организовању цивилне власти.

Образован је Срез трновски са седиштем у Трнову. Изабран је од општинских делегата и Срески народно-ослободилачки одбор на дан 15 марта о. г.

Пре избора Среског народно-ослободилачког одбора, биле су образоване сеоске општине које су биле раније бирале Општинске народно-ослободилачке одборе.

У Срез трновски припадају сада следеће општине:

Трновска општина,
Црноријечка општина,
Пресјеничка општина,
Ледићка општина,
Кијевска општина,
Умчанска општина,
Требевићка општина и
Крупачка општина.

У Крупачку општину улази и село Војковићи које још није потпуно ослобођено. Образовање Општинских народно-ослободилачких одбора као и образовање Среског Н.О.О. примљено је од грађанства са симпатијама. Значај народне управе схваћен је правилно, прихваћен одушевљено и већ се испољава у многим пословима иницијатива народа.

Истовремено са овим радом приступљено је отварању народних основних школа за децу са редовном наставом. У срезу има 8 основних школа, тако да скоро на сваку општину отпада по једна. Поред ове наставе, омладинске организације врше алфабетске течајеве скоро по свим селима. За дечје основне школе има и потребно стручно наставно особље. Оскудева се једино у школском прибору и писаћем, који се услед отежаних веза сада тешко набавља. Предузимају се мере да се и овај недостатак отклони.

Услед провале у Сарајеву, везе су моментано отежане, али се настоји да се оне што пре успоставе и нормализују.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

за штаб одреда
заменик команданта друг,
Вој. Ј. Ђокић

IZVJEŠTAJ SVETOZARA VUKMANOVIĆA - TEMPA OD 18 MARTA 1942 GOD. DRUGU TITU O OSLOBOĐENJU VLASENICE¹

VRHOVNOM ŠTABU

(Drugu Titu)

Noćas oko 2 sata poslije pola noći dobili smo konačno izvještaj od štaba Brigade o ulasku istih u Vlasenicu. Mi smo naredili da naš bataljon usiljenim maršem pođe ka Vlasenici. Istovremeno uputili smo naređenja Knežinskom bataljonu da se stavi pod komandu štaba Romaniskog odreda i da zauzme položaj na cesti Sokolac — Han Pijesak. Isto tako uputili smo naređenje Olovskom bataljonu da se stavi pod komandu odreda »Zvijezda« i da zauzme položaje oko Olova, sa desne strane rijeke Biočice.

Romaniskom odredu naredili smo da sa svim snagama koje mu stoje na raspoloženju zatvori romanisku cestu na cijeloj dužini od Mokrog do Han Pijeska. (Mokranjski bataljon već je izvršio jednu akciju na romaniskoj cesti, gdje je zarobio 7 vojnika i jedan teški mitraljez). Isto tako naredili smo odredu »Zvijezda« da sa svim raspoloživim snagama potpuno blokira Olovo.

Iz Vlasenice poći ćemo prema Ozrenu čim situacija ovdje bude potpuno raščišćena.

Krivo nam je što naš bosanski Udarni bataljon nije prvi ušao u Vlasenicu. To bi bilo važno radi samog stanovništva a i samog bataljona koji je bio spreman da putuje i dan i noć da tamo stigne prvi. Mi smo mogli stići na vrijeme, ali smo se pridržavali vašeg naređenja i obavještenja, koja smo dobili od Brigade iz Sokolovića.

18 marta 1942

S drugarskim pozdravom
Tempo

¹ Original u arhivi CK KPJ pod br. 2560.

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 18 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ИСТОЧНОЈ БОСНИ¹

Власеница, 18 марта 1942 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ
— ДРУГУ ТИТУ —

Положај

Стигли смо синоћ овдје са батаљоном и смјестили се. Ситуација коју смо затекли овдје је следећа:

1 — На фронту према Хан Пијеску налазе се: Милићки батаљон (400 бораца), Доњозалуковачки батаљон, Дервентски батаљон (Челоња) и један дио Оловског и Првог планинског батаљона. Сви команданти батаљона дошли су у Власеницу и ставили се под команду Оперативног штаба, који је образован на Хан Пијеску. На фронту према Хан Пијеску налази се и Крајишки одред, који је прешао у нар. осл. војску. Укупно домаћих бораца, одн. бораца из домаћих чета има на Хан Пијеску преко 1200 људи. Тамо се за сада налази и један батаљон из Пролет. бригаде. Од Соколовића па до Хан Пијеска има неких 10 четничких чета, које су страшно деморалисане. А од Кнежине па до Хан Пијеска налазе се такође кнежинске чете и још неке малополске чете. Све те чете и ти батаљони налазе се прилично деморалисани и стављају се под нашу команду без колебања. Али сви су деморалисани и ни на какву активност не можеш их покренути. Све бјежи на све стране.

2— У разговору са Оперативним штабом ударних пролет. бригада видео сам да они намјеравају да рашчисте Дрињачу, Братунац и Сребрницу, па да се одмах поврате натраг те да повуку и онај батаљон са Хан Пијеска и да се упуте према Мајевци. Ја не знам какви су ваши планови у погледу даљњих покрета, али сматрам да је потребно да вам изнесем моје предлоге: а) Мислим да бригаде треба да оставе гарнизоне у Дрињачи, Братунцу и Факовићу, те на тај начин задрже границу према Србији у нашим рукама. б) Да један батаљон остане око Хан Пијеска с тим да организује домаће чете и политички ради међу њима. ц) Да један батаљон оде у Соколовиће са задатком да организује те чете и да политички ради међу њима. Задатак

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2559.

тога батаљона био би да од тих чета створи два батаљона, и то један партизански (четири чете већ су се изјасниле за партизане и траже за команданта каквог енергичног човјека са стране) и један добровољачки. Са тим батаљонима Пролет. батаљон требало би да организује добре засједе на цести Соколац — Хан Пијесак и да ту на засједи дођу до муниције (прије два дана прошло је друмом око двадесетак кола пуних муниције и војничког одијела, које је пратило свега 200 хрв. војника). д) Да један батаљон пође у Кнежину и да све чете Кнежинског батаљона и малопољске организује и политички ради међу њима. Даље, да са њима организује засједе на цести са лијеве стране друма Соколац — Хан Пијесак. Овај батаљон могао би политички радити међу Оловским батаљоном и организовати акције према Олову од Биоштице (ријеке) па до друма Олово — Кладањ. Наравно да ови батаљони не би примали борбу на себе, већ би организовали фронт одн. бусије на друму. Присуство тих батаљона подигло би морал домаћих чета и ми бисмо дошли до муниције и Хан Пијесак би морао пасти. Наша два босанска батаљона² отишла би правцем Озрен — Требава — Мајевица или обратно и рашчистила тај терен, те организовала пребацивање жита. Мислим да ми морамо држати наше снаге на Дрини с обзиром на правац нашег даљег надирања у Србију, које се поставља најдаље кроз двадесетак дана. Из разговора са Кочом³ и Роћком⁴ — они се не слажу са овим, па је потребно да ви брзо донесете потребне одлуке.

3 — Синоћ су обје пролет. бригаде⁵ отишле правцем према Братунцу и Сребрници, док је Бирчанска група отишла правцем према Дрињачи да рашчисти овај терен. Овај покрет дошао је са извјесним закашњењем, усљед чега може да дође до каквог мањег отпора, јер они ужурбано спремају одбрану. Али ја мислим да ће се све разбјећи, јер босанске чете одбијају да се боре. Једино што ће пребацивати све ствари и намирнице за Србију. Мислим да ће све чете на зворничком фронту остати на својим положајима. Перо Ђукановић је тражио састанак са Роћком. Уосталом са Роћком траже састанак и кап. Ђуковић и Бошко Нерић, команданти (први зворничког фронта, а други II планинског батаљона).

Ми смо формирали Гласиначки батаљон у Озерковићима, али Соколовићки батаљон још није формиран, јер тражимо командно особље које је погодно.

² Односи се на Први и Други ударни босански батаљон који су 2 августа 1942 год. ушли у састав Шесте источnobосанске ударне бригаде.

³ Коча Поповић, тада командант Прве пролетерске бригаде

⁴ Родољуб Чолаковић

⁵ Односи се на Прву и Другу пролетерску бригаду.

Потребно је да ПК пређе овамо. Ово нарочито важи за Црног,⁶ који је овдје неопходан.

Потребно је да одмах ми одговориш. Да ли да ја одем на Озрен и Мајевицу са нашим батаљоном?

С другарским поздравом

С. Ф. С. Н.

Темпо

П. С. Сада тек добијам два писма од Тебе која си ми писао у Сарајево и у првом писму ми јављаш да си ми упутио хитно курира да и ја одем за Крајину. Треба видјети зашто писма не стижу и зашто стижу са таквим закашњењем. То Калиновички одред брљави.⁷ Јави ми да ли да са Озрена се пребацим у Крајину. Ово наравно ако ме никако нећеш пустити у Македонију.

Темпо

BR. 34

NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DV JUGOSLAVIJE OD 21 MARTA 1942 GOD. ZA FORMIRANJE ROGATIČKOG NO DO- BROVOLJAČKOG ODREDA¹

VRHOVNI ŠTAB
NARODNO OSLOBODILAČKE PARTIZANSKE
I DOBROVOLJAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE
21-III-42 godine

ROGATIČKOM NARODNO OSLOBODILAČKOM DOBROVO- LJAČKOM ODREDU

Rešenjem Vrhovnog štaba Narodno Oslobodilačke Partizan-
ske i Dobrovoljačke Vojske Jugoslavije formira se štab Rogatičkog
Narodno Oslobodilačkog Partizanskog Odreda. U sastav ovoga od-
reda spadaju sve trupe sa teritorije Rogatičkog sreza. Odred for-
mirati u potreban broj bataljona o čemu podnijeti izvještaj. Ja-
čina bataljona da se kreće između 200 do 300 boraca.

⁶ Народни херој Васо Мискин-Црни

⁷ Гријешн

¹ Original nije pronaden. Kopija dokumenta nalazi se u arhivi
CK KPJ pod br. 2445.

Štab odreda sačinjavaju: komandant odreda drug Radomir Nešković, politički komesar Milosav Milosavljević, za zamjenika političkog komesara Vojin Lukić, za privremenog načelnika štaba odreda Vasilije Jovanović.

Za političke komesare bataljona određuju se drugovi: Babić Aleksandar, Dumić Đura, Dimitrijević Diša i Marko Vujić.

Kao vojni stručnjaci za bataljone određuju se drugovi: Rade Rustanović, Bogosav Mitrović, Savo Dopuđa i Mića Stanojlović.

U sastav odreda pripada i Pračanski bataljon, kao i sve one snage na prostorijski Bogovići — s. Sokolovići. O ovoj organizaciji i njenoj praktičnosti i mogućnosti podnijeti nam izvještaj.

Zadatak odreda.

1) Partizansko dejstvo na putu Podromanija — Rogatica. Ne smije se dozvoliti prolaz neprijatelju ovim pravcem, jer se posada Rogatice ne može dugo držati — najviše 10 dana.

Neprijatelja treba puštati da se uvuče do Han Stjenice, a onda ga treba napasti sa svih strana i uništiti.

2) Oko Rogatice postaviti vrlo laki zastor, koji će sprečavati neprijatelju da ispada u okolna sela radi pljačke.

3) Održavati vezu sa Drinskim i Jahorinskim odredom. Ove veze da se održavaju kuririma i povremeno.

4) Magacin u Borikama obezbijediti i njegova sredstva upotrebiti za ishranu. Magacin prenijeti po potrebi.

Zaplenjene namirnice upotrebljavaju se za ishranu vojske prema planu Vrh. štaba.

5) Plije ratnog materijala jeste zajednička svojina Narodno-oslobodilačke Partizanske i Dobrovoljačke vojske. Zato ceo plijen treba prikupiti a njegov raspored vrši Vrhovni štab na predlog Štaba odreda.

6) Po jedinicama zavesti red i vojničku disciplinu. Sve elemente koji su protiv narodno oslobodilačke borbe treba otkloniti.

7) Dobrovoljci mogu nositi na kapama samo nacionalnu trobojku. Nikakvi drugi znaci ne dozvoljavaju se.

Podneti nam detaljan izvještaj o formiranju jedinica, njihovoj jačini i naoružanju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Vrhovni štab, nač. štaba

**ИЗВЈЕШТАЈ СВЕТОЗАРА ВУКМАНОВИЋА-ТЕМПА, КОМАН-
ДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА БОСНУ И ХЕР-
ЦЕГОВИНУ ОД 24 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О
ОРГАНИЗОВАЊУ ЈЕДИНИЦА У ИСТОЧНОЈ БОСНИ¹**

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБРОВОЉАЧКЕ
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЗА ДРУГА ТИТА

Положај

Прије два дана послао сам вам детаљан извјештај о стању на овом сектору. Од тада рад на организовању фронта, одн. привезивању домаћих чета на полсјајима, кретао се доста повољно. Истина, још увијек има доста бораца у позадини али се сваким даном стање поправља. Нарочито стање је још увијек неповољно на зворничком фронту, иако се стање из дана у дан поправља. На том фронту још увијек морамо држати двије чете из Мајевичког батаљона како би попунили фронт а и подигли морал код домаћих чета. Иначе на свим осталим секторима ниједна наша снага није привезана за фронт. Чак смо ослободили читав један батаљон из Бирчанског одреда у јачини од 150 бораца који остају као покретна снага тога одреда у Шековићима. Овај батаљон је учествовао у заузимању Дрињаче од четника и спреман је да се бори противу четника у заједници са Пролет. бригадом. Треба мало више радити сада са њим, па да се и сам осјети јаким да се бори противу четника и без присуства Пролет. бригаде. Исто тако у Власеници имаћемо једну покретну снагу од 80 бораца која служи као резерва. Ових 80 бораца већ су сконцентрисани у Власеници. Поред тих снага, Мајевички батаљон, који је састављен од Мајевичана и Бирчака у јачини од 200 бораца, остаје за сада у Дрињачи, као што сам ти већ јавио. Издали смо строге наредбе да се сваки борац мора јавити у своју чету и истовремено смо послали патроле по свим селима да скупе све борце. Радимо политички и већ смо издали неколико летака за враћање бораца на фронт. Штабови одреда већ су почели функционисати. Сада се врши организовање батаљона, јер су чете из појединих батаљона биле растурене по разним фронтovima. Ми смо предузели мјере за пребацивање тих чета у своје батаљоне и издали смо упутства свим одредима и батаљонима да напусте досадашњи четнички начин ратовања.

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2561.

Наиме, да батаљони не буду растурени него да буду испуњени те да патролирањем на вријеме могу успјешно интервенисати у случају напада. А исто тако да могу успјешно бацати поједине чете у дубоку позадину и на тај начин изненађивати непријатеља иза леђа и са бока и то јаким снагама итд. ЈЕДИНО ШТО СЕ ПОСТАВЉА ПИТАЊЕ У ВЕЗИ СА ОРГАНИЗОВАЊЕМ ОВИХ ОДРЕДА И БАТАЉОНА: СА КОЈИМ КАДРОВИМА УСПЈЕШНО СВЕ ТО ИЗВРШИТИ. ЈА МИСЛИМ ДА СЕ НАМА СТАВИ НА РАСПОЛОЖЕЊЕ ЈЕДАН ДИО ПОЛ. КОМЕСАРА ИЗ ВАЉЕВСКОГ ОДРЕДА КОЈИ СУ ПРЕШЛИ ИЗ СРБИЈЕ.

Рад на организовању позадине повољно се развија у Власеничком срезу, али у Сребрничком мало се урадило, јер тамо је требало да крене Роћко, који се нешто разболио а и није имао воље да иде, јер је стално истицао како он треба да иде са Бригадом, јер га је за то Тито одредио. Ми смо стали на становиште да он није више пријеко потребан Бригади већ је овдје далеко потребнији. Ово стога што је Перо Косорић добио задатак да буде на том терену са Бригадом и њој на услузи. Он је из тога краја и моћи ће да буде више од користи.

Батаљони бригада већ пролазе кроз Власеницу (без она два батаљона који су остали у Сребрници и Дрињачи) за одређене положаје. Сматрам да би та два батаљона требала остати тамо бар једно десетак дана још, јер за то вријеме ми бисмо могли створити наше покретне снаге које би их смијениле. Знам да је то растурање бригада, али мислим да би било важно овај терен добро утврдити и држати, нарочито ако се мисли ићи за Србију у догледно вријеме. Другови из Оперативног штаба пролет. ударних бригада мало се колебају, јер не знамо перспективе даљњих наших акција. Потребно је да нас одмах обавијестите у том погледу.

Ја ћу сјутра да одем за Дрињачу да коначно формирам Други босански батаљон Пролет. ударне бригаде (Мајевички батаљон). Онда ћу да одем за Средње да приступим организовању пута наших батаљона за Озрен, Требаву и Мајевицу.

Јавите ваша наређења у том погледу да се знамо оријентисати. Видите и то да ли да идемо обратно, тј. прво на Мајевицу а онда на Требаву и Озрен.

С другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

24 марта 1942 год.

Положај

Темпо

О стању у Крајишком одреду сигурно ће ти јавити штаб прол. ударне групе

који је са њима водио разговоре.
Разговор са тим Дакићем² преузећу
да видим ко стоји иза њих и шта
би они могли користити. Јави о
вашем мишљењу.³

БР. 36

ПРИЈЕДЛОГ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕР- ЦЕГОВИНУ ОД 28 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ЗА ПОСТАВЉАЊЕ РУКОВОДЕ- ЋЕГ КАДРА У СЈЕВЕРНОМ И ЈУЖНОМ ХЕРЦЕГОВАЧКОМ ОДРЕДУ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Број: 202

Дана: 28 марта 1942 године

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Предлажемо да се поставе сљедећи другови у штабове два
херцеговачка одреда.

СЈЕВЕРНИ ОДРЕД

- 1) Командант ВЛАДО ШЕГРТ, досадашњи командант У-дарног батаљона;
- 2) Политички комесар МИЛИЈА СТАНИШИЋ, досадашњи политички комесар Ударног батаљона;
- 3) Замјеник команданта ДУКИЦА ГРАХОВАЦ, досадашњи командант батаљона „Невесињска пушка“;

² Богдан Дакић

³ Ова примједба је дописана руком.

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2925.

- 4) Замјеник политичког комесара ЖИВОТА НЕИМАРОВИЋ.²

ЈУЖНИ ОДРЕД

- 1) Командант ВЛАДО ТОМАНОВИЋ,³ досадашњи командант сектора Требиње—Билећа;
- 2) Политички комесар ПЕТАР БОЖОВИЋ, досадашњи командант сектора Требиње—Дубровник;
- 3) Замјеник команданта ДУШАН ГРК, досадашњи политички комесар столачког батаљона;
- 4) Замјеник политичког комесара ЧЕДО КАПОР.

Сви предложени другови су чланови Партије. Сви су, сем једнога, друга Чеда Капора, опробани у борбама у Херцеговини. Сви су масовни и као цјелина моћи ће задовољити, иако појединачно задсвољили би неки само дјеломично.

Такођер предлажемо да се одреде дужности у Оперативном штабу овако:

- 1) Командант друг ПЕТАР ИЛИЋ, привремени вршилац дужности команданта;
- 2) Политички комесар друг МИРО ПОПАРА, досадашњи политички комесар истогa штаба;
- 3) Замјеник команданта друг НЕНАД ВАСИЋ, досадашњи замјеник команданта;
- 4) Замјеник политичког комесара друг ПАВЛЕ КОВАЧЕВИЋ.

Сви предложени чланови су и до сада били у Оперативном штабу, сем друга Павла Ковачевића, који је додијељен недавно од Црногорског П. К. на политички рад у Херцеговину.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

В. д. команданта,
Петар Илић

(М. П.)

² Живота Ненмаровић, погинуо од четника, јуна 1942 године, приликом повлачења херцеговачких партизана у Босну.

³ Владо Томановић, погинуо за вријеме Пете непријатељске офанзиве.

**САОПШТЕЊЕ ШТАБА БИЛЕЋКОГ НОП БАТАЉОНА ОД 28
МАРТА 1942 ГОД. О БОРБИ ПРОТИВ ТАЛИЈАНА КОД С.
ВЛАЈИЊЕ¹**

**ШТАБ БИЛЕЋКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА**

САОПШТЕЊЕ

27-ог марта 1942 године, баш на дан годишњице обарања срамног ТРОЈНОГ ПАКТА сила осовине од стране нашег народа, комбиноване снаге нашег батаљона и батаљона Бањско-вучедолског, у јачини од 80 људи, страховито су потукле фашистичке гадове 56-ог пука из Билеће. Рано ујутро око 7 сати ова фашистичка гамад пошла су у јачини око 1500 људи у три правца према селу Влахињи, са 4 тенка и 8 камиона пуних муниције и другог материјала. За собом су водили ксмору од 60 мазги. Овај њихов пук, као што су они говорили, био је „неначети пук“, био је дика и понос талијанске војске. Пуна су им уста била кад су изговарали: „чикванта шије регемент“ — 56 пук, то су нарочито истицали кад су хтели потценити њихове претходнике из 55 пука, које смо ми 23-ег јануара 1942 године страховито потукли на Враћевици, где смо ранили и убили 131 Талијана и где смо им поред осталог ратног плена заробили 2 топа, који су били први топови народно-ослободилачке борбе наше кршне Херцеговине.

Ток јучерашње борбе одиграо се на следећи начин. Непријатељске претходнице нагазиле су на наше претстраже више званог места Златиште и после краћег пушкарања морале су се повући на прве одбранбене линије. Непријатељски војници били су толико дрски и куражни, да су наступали стрељачким стројем у стојећем ставу. Вероватно да их је куражила хвалисавост њихових официра, који су стално пред војницима викали: „квешто њенте чикванта чинкве“ — није ово 55-ти, али наши први плотуни приковали су их за земљу, од које се касније ови надувени хероји нису смели одвојити. Борба се развијала на положају: ЈЕЛИН ВАЛ — ПЛИТКИ ДО — КАВЛЕНИЦЕ — СЕЛО ВЛАХИЊА — ГРЕДЕ. Прву борбу прихватили су позадинци из Баљачке чете и ударници из Мирушке чете, којима су прискочили у помоћ другови из Доњовучедолске чете са другом командантом Бањско-вучедолског батаљона. Наше је положаје претходно

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2759.

тукла жестока артиљериска ватра. Затим су у њих продрли непријатељски тенкови, који нису збунили наше другове, већ их напротив окуражили. Иза тенкова наступила је непријатељска пешадија, коју су наши црвеноармејци дочекали јаком пушчаном ватром. На све стране чуло се јаукање и дозивање непријатељских војника. Официри су на њих викали и терали их напред, али ово им није помагало, њихови војници били су непомични. Истом после друге њихове јаке артиљериске ватре, непријатељски војници направили су један кратак али катастрофалан покрет. Наше „партизанке“ сиктале су као гује луте и превртале окупаторове војнике. Главни циљ непријатељева похода било је паљење и плачкање села Влахиње, а затим села Мируша. Друг командант нашег батаљона² са 14 другова преузео је лично одбрану села Влахиње. Два су пута фашисти напали да га попале и опљачкају али им није успело. Они су били одбијени са великим губицима. Кад је непријатељ видео да не може опљачкати и попалити село, исто је изложио страховитој артиљериској ватри, у коме су остали чврсти и постојани његови браниоци. На левом крилу нашег положаја држао је заседу са Мирушанима друг политички комесар батаљона,³ на коју су заседу нагазили издајници нашега народа — четници на челу са познатим разбојником Савом Ковачем. Другови су их дочекали са палбом „нишани“ — „пали“. Ових изрода било је 18 са 2 Талијана. Наша их је ватра оборила на земљу, а затим, међу њима, њихова сабраћа Талијани испалили су три бацача, мислећи да су место њих наши другови. Међу њима чуо се јаук и лелекање. Тражили су санитетски материјал и лекарску помоћ. Не зна се тачан број њихових жртава, али рачуна се да их има око 5 мртвих и рањених. На лицу места нађени су трагови крви и једна четничка шубара. Пред сам мрак око 5 сати непријатељ је почео отступати у паничном страху. У то време биле су већ пристигле и снаге батаљона „Владимир Гаџиновић“ и снаге Црквичке чете, које су се нарочито истакле у гоњењу непријатеља. Друг командант Бањско-вучедолског батаљона⁴ са политичким комесаром Баљачке чете⁵ организовали су успешно гоњење непријатеља, коме нису дали мира све до Златишта, иако је њихове стрељачке стројеве засипала ужасна непријатељска артиљериска ватра. Друг командант нашег батаљона са друговима Љубомиром Пејовићем⁶ и Бориславом Вујовићем терали су непријатеља све до његовог логора.

² Владо Вучинић, у борби у селу Мируше маја 1942 год., опкољен од четника и пошто није могао да се спасе, извршио самоубиство.

³ Томо Вујовић

⁴ Петар Комненић

⁵ Борислав Вујовић, умро у болници код Бос. Петровца 1942 године.

⁶ Сељак из Парежа, погинуо као партизан, 1943 год. у Босни.

Ту су се прикрили, и кад је непријатељ постројио своју војску у густе редове ради пребројавања, они су јаком пушчаном ватром заупуцали у њихове редове, услед чега је настала велика гужва и галама међу непријатељским војницима и после неколико минута њиховог паничног бежања приметило се да их је неколико остало на земљи, које су покупили у камион и одвезли у војну болницу. Нарочито су се истакли у овој борби другови: КРСТО КОМЛЕНИЋ, ОБРЕН ШУПИЋ, ЉУБОМИР ПЕЈОВИЋ, БОРИСЛАВ ВУЈОВИЋ, МИЛАН ПАПИЋ и друг политички комесар Баљачке чете. Успеху ове наше борбе допринело је и лепо време. 27 март је био леп и сунчан дан. Мирис његовог ваздуха био је помешан са мирисом љубичица наше питоме партизанске Влахиње и димом барутних гасова, што је све освежавало наше другове и давало им полета за оваку јуначку борбу. Непријатељ је имао 12 мртвих, од којих су била 2 официра, 36 теже рањених, од којих су сутрадан 6 умрла, и 21 лакше рањен. Наше су жртве друг МИЛОРАД ГЊАТО, који је погинуо, 2 теже рањена и 3 лакше рањена.

Црвена армија је с нама — победа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај, дана 28 марта 1942 године.

ИЗ ШТАБА БИЛЕЋКОГ Н. О.
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА

БР. 38

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ОД 31 МАРТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О СТАЊУ У ИСТОЧНОЈ БОСНИ, ФОРМИРАЊУ НОВИХ ОДРЕДА И РЕОРГАНИЗАЦИЈИ РОМАНИСКОГ ОДРЕДА¹

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

П о л о ж а ј

Данас сам стигао у штаб Романијског одреда, Први босански батаљон већ је на путу за Округлицу, гдје ће бити 2 о. м. увече. Ту ће се одморити један дан, па ће онда продужити даље

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2562

за извршење задатка који сте нам поставили.² Ја сутра путујем такођер за Округлицу. Искористио сам прилику, те сам одржао састанак са штабом Романијског одреда. На састанку смо претресли ситуацију у којој се одред налази и донијели слиједеће закључке.

1) Штаб одреда се реорганизира. Досадашњи командант Божо Југовић, (сељак) и политком Грујо Новаковић остају и даље на својој дужности. Као замјеник команданта дошао је друг Милосављевић³ (шпанац), досадашњи командант Бирчанског одреда, док је за замјеника политксмесара дошао друг Златко Тричковић (шпанац), досадашњи полком Мокрањског батаљона. Досада штаб одреда био се само свео на друга команданта, који је прилично неспособан, а политком био је у болници. Зато смо сматрали да је потребно да друга Пера Косорића разријешимо дужности члана Оперативног штаба и поставили смо га били за политкомесара овога одреда. Али пошто смо чули да сте противу тога нашега поступка, ми смо поступили овако, тј. друга Перу Косорића повратили смо у Оперативни штаб. Истину говорећи, штаб Романијског одреда много би боље функционисао да је друг Перо остао у њему. Овако смо морали ослабити и Мокрањски батаљон и Бирчански одред, да бисмо појачали Романијски одред, који ће у најближој будућности морати да игра велику улогу.

2) Реорганизовали смо батаљоне који ће потпадати под овај одред. Према овој реорганизацији у овај одред спадаће слиједећи батаљони: а) Мокрањски батаљон (партизански) у јачини од 315 бораца са 8 пушкомитраљеза (о положајима које држи овај батаљон већ сам вас извјестио), б) Кнежински батаљон (бивши четнички) превели смо у нар.-осл. добровољачку војску. Од њега смо одвојили једну чету и пребацили је у Оловски батаљон. У састав истог батаљона дошао је и бивши Гласиначки четнички батаљон, који је уствари једна чета у јачини од 60 бораца. Сада Кнежински батаљон броји укупно 220 бораца. Досада се овај батаљон налазио једним дијелом према Олову, а другим дијелом према Сокоцу. Сада смо наредили да читав батаљон пређе на положаје дуж друма Соколац — Крам. Досадашњи штаб овог батаљона потребно је смијенити и то ће бити извршено. ц) Копитски батаљон (Први соколовићки) треба да буде партизански, но о њему немам извјештаја. Друг Перо Косорић добио је задатак да формира овај батаљон, али још није извјестио о томе шта је извршио. д) Соколовићки батаљон (бивши четнички) преведен је у нар.-осл. добровољачку војску, али нисмо добили извјештаја од Пера Косорића о томе да ли је

² Мисли се на одлазак у зенички крај и на Озрен у циљу чистиња четничких елемената.

³ Михајло Милосављевић

извршио формирање и свог батаљона. Оба ова батаљона налазе се са оне стране друма Хан Пијесак — Соколац. е) Гласиначки батаљон (партизански) у јачини од 225 пушака и једним пушкомизраљезом, држи положаје у Павичићима и Вукосављевићима. ф) Прачански батаљон — стање непознато, јер је он потпадао под Јахорински одред, који не сматра за потребно да треба да обавјештава Оперативни штаб за Ист. Босну о стању у свом одреду. г) Паљански батаљон (стање непознато, као и у Прачанском батаљону). Наредбом штаба одреда у свим овим батаљонима постављени су команданти и политички комесари. Њихове замјенике нисмо одредили, јер немамо кадрова, но то ће се некако пребродити. Најгоре је са замјеницима политкомесара, јер способних кадрова уопште немамо. Поред ових батаљона, непосредно под командом штаба одреда стоји: а) Романијска чета у јачини од 47 бораца, која стационира у Шахбеговићима и држи некакве бусије око Дикаља, наравно без успјеха. б) Семизовачка чета, која је из одреда „Звјезда“ пребачена на овај терен и служи као заштита штаба Романијског одреда. Ова чета броји 36 бораца, већина радника и са њом ће се мало више политички радити, тако да ће она ући у бригаду. Сви батаљони изузев Прачанског и Мокрањског су врло неактивни. Ово нарочито важи за Кнежински, Копитски и Соколовићки батаљон. Мокрањски батаљон има свакодневно акције на цести и увијек заробљава по неколико пушака и метака. Само што он то ради са малим снагама и не покушава да прави веће масовне бусије на романијској цести.

3) У погледу војничких операција одреда донијели смо слиједеће закључке:

а) Мора се организовати велика масовна бусија дуж друма од Мокрог према Сарајеву. Овај задатак извршиће Мокрањски батаљон без Озренске чете. Да би тај задатак извршио, Мокрањски батаљон мора напустити досадашњу праксу држања некаквих положаја на растегнутој линији, гдје никада нико не напада. б) Мора се организовати друга већа бусија на друму Романија — Подроманија. Но приликом организовања ове бусије мора се имати на уму да непријатељ држи посаде на блиским растојањима дуж друма и да према могућностима имају се ликвидирати те посаде. Овај задатак извршиће Озренска и Романијска чета са ове стране друма, а двије чете из Гласиначког батаљона и нешто снага из Паљанског и Прачанског батаљона — са оне стране друма. Гласиначки батаљон моћи ће извршити овај задатак, јер је растерећен доласком чета из Рогатичког одреда на Витњу и Ђедовцима. Ради руковођења читавим овим припремама око организовања ове друге бусије одлазе на тај терен командант одреда и његов замјеник. Истовремено, они су добили задатак да се повежу са неким официром хрватске војске

у Подроманији са којим је већ успоставио везу Гласиначки батаљон и од кога је већ добио нешто муниције. Дата су им упутства да извиде све могућности око заузимања магацина муниције у Подроманији и запљене исте, па да одмах обавијесте Пролетерску бригаду, како би се она могла ангажовати око те акције. ц) Мора се организовати трећа бусија на друму Соколац — Хан Пијесак, односно разровати и потпуно уништити тај друм и спријечити свако саобраћање између Соколца и Хан Пијеска. Тај задатак имају већ Пролет. бригаде и два Соколовићка батаљона са оне стране друма. Са ове стране друма дејствоваће Кнежински батаљон, док ће Оловски батаљон бити на положајима око Олова. Са штабом Пролет. бригаде уговорили смо да један батаљон пређе са ове стране друма у рејон око Кнежине, гдје ће служити као појачање Кнежинском батаљону. На овом сектору остаће друг Село,⁴ који је добио у задатак да организује ову бусију у заједници са Пролет. бригадом и да прочисти и среди Кнежински и Оловски батаљон. Оловски батаљон, као што сам вам раније јавио, постао је под команду штаба одреда „Звјезда“. Он броји 260 пушака, рачунајући ту и ону једну чету из Кнежинског батаљона и другу чету из Првог планинског батаљона.

4) Претресна је политичка ситуација у вези са акцијом Пролет. бригаде на терену Источне Босне. Констатовано је прелажење свих четничких батаљона на терену Источне Босне у народно-ослободилачку добросвољачку војску. Једино Факсвићки и Скелански још увијек су резервисани, јер изјављују да хоће да причекају неколико дана, док не виде да ли ће доћи Нијемци или неће. Са зворничког фронта побјегла је још једна чета састављена од избјеглица са Мајевице са својим командантом батаљона (наредник Гајић) на Мајевицу. Од Спречанског батаљона побјегло је такођер десетак људи. Све остало људство ставило се под нашу команду. Једино још увијек има појединаца које морамо очистити из батаљона, а неке чак и стријељати. Читав народ и сви борци очекују сада да ћемо ликвидирати Хан Пијесак. Ако то учинимо, ми ћемо и политички у потпуности завладати овим крајем. Сада, пак, на терену Источне Босне Дангић и његова издајничка официрска банда немају никаквог упоришта. Нико није зажалио за протјеривањем тих бандита. Једино само појединци, ту и тамо, не покоравају се нашој власти. Но ми ћемо оштрим мјерама те појединце ушуткати. Једино што констатујемо да се та издајничка банда концентрише сада на Мајевици. Ту хоће да начине упориште за своју издајничку работу. Пиравац њиховог даљег продирања са Мајевице јесте Требава и Озрен и већ је стигло писмо једног њиховог

⁴ Народни херој Слободан Принцип

главара са Озрена који се сада налази у Србији да је он прешао са 6 хиљада четника преко Дрине и да иде преко Мајевице и Требаве на Озрен. Но у овом кретању ми ћемо са нашим Првим босанским батаљоном спријечити их. У вези са читавом овом ситуацијом на терену Источне Босне, поставили смо појачање нашег политичког рада у свим батаљонима који су прешли у нар. осл. добровољачку војску. Како смо констатовали да за читав тај рад немамо довољно кадрова, то смо затражили од вас да нам пошаљете неколико другова који су прешли из Србије. Али и без тога, поставили смо као главни задатак изградњу нових кадрова, нових способних политичких комесара који ће прихватити посао у своје руке. Политкомесару и замјенику политкомесара овога одреда дата су детаљна упутства у овом погледу.

5) Претресано је питање интендантуре, па је констатовано да одред нема једну организовану интендантуру. Поставили смо интенданта одреда и ставили му задатак да при сваком батаљону мора имати интенданта и мора редовно шиљати извјештаје о стању исхране у овом одреду Главној интендантури у Власеници. Досада се уопште нема неки преглед залиха, нити се може тачно установити вријеме за које одред може још се исхрањивати. У том погледу оштро је постављено да се са тим стањем мора прекинути.

6) Претресано је питање здравственог стања у одреду и санитета, па је констатовано да се зараза пјегавог тифуса шири по свим селима, а нарочито око Власенице. У вези с тим већ је организована једна болница за заразне, а једна за рањенике. Али на читавом овом терену нема ниједног љекара, који би могао предузети на себе успјешно спречавање ширења ове заразе. Исто тако не постоји ниједно превијалиште ни код једног батаљона. Поставили смо да ја пошаљем са Озрена једног љекара (тамо их има 3), те да он преузме на себе одговорност за уређење санитета у овом одреду. За то вријеме у сваком батаљону мора се организовати превијалиште и мора се предузети шишање све војске и изоловати заразне болеснике. Но у овом погледу биће тешкоћа. Сељаци крију своје заразне болеснике, а за превијалиште немамо уопште завојног материјала. Несумњиво, да ћемо тешко пребродити све ове тешкоће, али морамо све учинити да их пребродимо.

То је углавном читава ситуација у којој се налази Романијски одред. Како је констатовано да су штабови батаљона прилично алкави у подношењу детаљних извјештаја о јачини батаљона, наоружању, војничким акцијама, политичком раду итд., то смо најоштрије поставили да сваки батаљон мора шиљати сваког другог дана детаљне извјештаје о ситуацији на

њиховом терену. Извјештаји морају бити: посебно извјештај команданта, а посебно политкомесара.

Ја сам вас већ обавијестио да смо организовали нове одреде, и то Власенички у чији састав су ушли: Милићки, Дервентски и Власенички батаљон. Овај одред, у јачини од око 700 бораца, држи положаје према Хан Пијеску. Други одред је Бирчански, у чији састав су ушли неколико нових бивших четничких батаљона. У састав овога одреда улазе сада слиједећи батаљони: Доњозалуковачки, Шејковачки (партизански), Тупанарски, Спречански и Папрачки (бивши Папрачки и Цикотски батаљон спојени су у један батаљон). Ови батаљони држе положаје према Кладњу, Ступарима и на лијевом крилу зворничког фронта. Бројно стање њихово још није познато, али тамо је на терену око сређивања ових батаљона читав штаб Бирчанског одреда. Ми смо у сваки батаљон убацили по једну партизанску чету из Бирчанског одреда, те на тај начин батаљони ће се и политички подићи. Осим тога, Брајиначки партизански батаљон није везан ни за какав положај и служи као покретна снага овога одреда. Овај батаљон је добар, учествовао је у акцијама око Дрињаче и са њим треба мало више радити, па ће моћи ући и у бригаду. Двије чете од овог батаљона у јачини од 100 пушака сада се налазе у Дрињачи, гдје је потребно њихово присуство услед одласка 2 батаљона бригаде са овог терена. Трећа чета из овог батаљона налази се у Шејковићима у јачини од 50 пушака и служи као покретна снага овог одреда. Трећи одред који је формиран јесте Сребренички одред, који је раније имао 5 батаљона. 3 батаљона већ су се углавном повратила на зворнички фронт, и то: Кравички (Дрињача), Братуначки и Сребренички. Факовићки и Скелански још се нису повратили. Бројно стање овог одреда још није познато, јер ни штаб одреда још није формиран, јер апсолутно немамо политичког комесара. Поред ових трију одреда постоји још Крајишки одред⁵ у јачини од 150 људи. Ситуација са овим одредом је мало нејасна, но о томе ће вас детаљно извијестити друг Марко, да вам ја не бих о томе понављао ствари.

У рејону Сребренице и Братунца налази се Други босански ударни батаљон у јачини од 180 бораца са нешто око 11 аутоматских оружја. Ја сам био у Дрињачи и формирао овај батаљон од Мајевичана и Бирчака. Од Мајевичана ушло је у

⁵ Односи се на одред, који је формиран од групе бораца Крајишника и Личана, који су прешли у марту 1942 год. са капетаном бивше југословенске војске Предрагом Марковићем из Србије у Источну Босну. То су били махом радници и ђаци из Бос. Крајине и Лике који су до рата живјели у Србији. Најбољи борци овог одреда ушли су у састав Друге пролетерске чете Бирчанског НОП одреда и Омладинске чете ударног батаљона Групе ударних батаљона, а остали у састав добровољачке војске.

батаљон око 140, а од Бирчана 40. Преостали Мајевичани који нису ушли у бригаду сачињавају једну чету која служи као заштита Оперативног штаба у Власеници. Већина од њих је плакала зашто не улази у бригаду. Овај батаљон нешто је мало гори него Први босански, али биће врло добар.

У Први босански батаљон стигла је Зеничка чета са 6 пушкомитраљеза у јачини од 60 бораца-радника. Овај батаљон учествовао је већ у борбама око Петровића у заједници са Оловским и Кнежинским батаљоном. Батаљон је показивао невиђена херојства у тим борбама. На јуриш је заузимао ровове непријатељске и ногама одбацивао бомбе које је непријатељ бацао међу њих. Само што батаљон није навикнут на скупну борбу и на искоришћавање надмоћи у аутоматском оружју. Пратећа чета такођер није се снашла. Мора се са њима радити, да би пребродили те недостатке. Напад на Петровићима није успио, због невјероватно слабог држања, управо издајничког, домаћих чета. Али још је постојао један разлог, а то је утврђеност непријатеља. Напад на Петровиће био је погрешан, јер наваљивати на утврђеног непријатеља је скроз погрешно, а нарочито читав батаљон ангажовати у тим борбама. Кривицу за ово сноси друг Село, који је и поред тога што је знао да је непријатељ утврђен и да не смије ангажовати читав батаљон у тим борбама, ипак наредио напад. Он прилично осјећа тежину своје кривице, јер у свом извјештају тражи да буде смијењен са положаја команданта Оперативног штаба. Наравно, да му ово није усвојено. Па ипак, и поред жестоких борби, погинули су свега 2 друга и 4 рањена.

Одред „Звјезда“ припрема веће акције око Олова. Већ је израдио детаљни план тих акција. Но, ове акције ускладиће се са акцијама Озренског одреда и Зеничког батаљона које они припремају у Скривају,⁶ а које треба да почну ових дана. Одред „Звјезда“ водио је већ неколико акција успелих, и то: а) Нишићки батаљон разрушио је пругу и заплијенио нешто хране и стоке у Богановићима. б) Варешки батаљон разрушио је пругу Вареш — Подлугови и заробио један воз. Заробљен је таборник из Вареша са неколико усташа и неколико Нијемаца. Воз је уништен.

ц) Црновршки батаљон извршио је акцију у муслиманско село Мисаче, која није у потпуности успјела. Ових дана изашло је 47 радника из Вареша и Високог и са црвеном заставом дошли на Округлицу. Ми ћемо створити од ових радника једну добру чету, која ће моћи ући и у бригаду.⁷

⁶ Уз Кривају — у долини ријеке Криваје

⁷ Мисли се на Трећу босанску пролетерску бригаду која је требала да се у то вријеме формира. Међутим, почетак Треће непријатељске офанзиве омео је њено формирање.

Стање у Озренском одреду је мало побољшано. Покушај четнички настројених елемената да се смијени командант одреда и да се одред назове четничким није успио. Промијењен је само назив тако, да се сада Озренски одред зове народно-ослободилачки. Бројно стање овог одреда јесте: а) Први батаљон има 235 пушака, 3 п. митраљеза и 1 тешки митраљез, б) Други батаљон са 480 пушака, 21 п. митраљез, 5 тешких митраљеза и 2 бацача, ц) Трећи батаљон са 304 пушке, 12 п. митраљеза, 2 тешка митраљеза и 1 бацач, д) Четврти батаљон са 170 пушака, 7 п. митраљеза, 1 тешки митраљез, е) Пети батаљон са 207 пушака, 2 пушкомитраљеза и 2 бацача. Командант одреда друг Тошо⁸ предлаже да бригада само продефилиује преко Озрена, не ликвидирајући ни једног од четничких агитатора. Наравно, да му то нећемо усвојити. Они припремају, као што горе напоменух, у заједници са Зеничким батаљоном акције у Скривају,⁹ но ми ћемо то ускладити са акцијом одреда „Звијезда“ око Олова. Наш батаљон неће се ангажовати у тим борбама.

Што се тиче омладинских чета, оне су већ створене, и то: а) једна чета у Варешком батаљону, б) једна чета у Нишићком батаљону, ц) једна чета у Црновршком батаљону и једна чета у Сребреници. Задатак свих других одреда је да поспјеше стварање ових чета. Приликом нашега пута за Озрен, ја ћу одвести једну омладинску чету из одреда „Звијезда“ и ону радничку чету из Вареша и Високог да их испробам у акцијама и да мало више са њима политички радим. Но о овоме ћу коначно донијети одлуку сутра, када стигнем у одред „Звијезда“.

Прочитао сам писмо ваше, упућено штабу Романијског одреда. На њега вам одговарам по тачкама: ад 1) Податке о не-пријатељу исцрпно добићете од другова команданта и његовог замјеника овог одреда, кад стигну на терен Гласиначког батаљона. Они тамо полазе у току сутрашњег дана. ад 2) На ово питање већ је горе одговорено. Но ипак ће горње податке употребити другови командант и његов замјеник. ад 3) И на ово питање је одговорено, односно поступили смо по њему. ад 4) И по овоме је урађено. ад 5) Такођер и по овоме поступљено је. ад 6) Ти су задаци постављени, али извјештај политкомесара свих батаљона не може да буде 1 априла, јер су батаљони тек сада формирани, односно неки у формирању. ад 7) Муниције за бацаче, за брдски топ и за пољски топ немамо. Имамо само 19 мина, и то без упалача. Пушчане муниције немамо, па према томе не можемо додијелити ништа Пролетерској ударној групи. Овај одред није ни примао никакву муницију из Сарајева. Ту муницију примио је пролетерски Први босански батаљон, а не-

⁸ Тошо Вујасиновић

⁹ Уз Кривају

што је добио одред „Звијезда“. Та муниција не може се одузимати, јер би онда Први босански батаљон остао без муниције. Требали сте ми раније рећи, па да оставим. Но у Власеници има некакве топовске муниције, па смо им послали ваше наређење у вези са тим. ад 8) Штаб овог одреда не може се примакнути ближе путу Мокро — Подроманија — Соколац. ад 9) Извјештај о војно-политичкој ситуацији већ је горе поднесен, једино овдје додајемо да усташе наваљују свом силом према Соколцу и Хан Пијеску. Према извјештајима које имамо, у Хан Пијеску налази се неких 700, већином усташа и муслиманских легија, док на Соколцу има око 400, већином хрватских војника. Али им појачања долазе из Сарајева, и то од усташке припремне бојне. ад 10) Оперативни штаб за Источну Босну налази се у Власеници (ви то знате), а Главни штаб нема своје сједиште, јер он уствари и не постоји, осим ако се не узме да сам ја Главни штаб. ад 11) Настојимо да свима догађајима стојимо на челу, а не репу. Уколико ћемо у томе успјети, видјећемо. Покретне снаге при сваком одреду стварамо.¹⁰ У вези са читавим овим вашим наређењем, сматрам за потребно да вам изјавим: апсолутно је незгодно да пишете наређења и обраћате се појединим одредима онда када се у непосредној близини тих одреда налази Оперативни штаб за Источну Босну. Оперативни штаб апсолутно губи преглед над својим одредима и престаје бити Оперативни штаб. Ово тим прије, што ви вршите организацију појединих одреда а уопште не обавјештавате Оперативни штаб. Тако на пр. Оперативни штаб апсолутно нема ни појма о ситуацији око Трнова, Фоче, Горажда, Рогатице, Праче итд. А Главни штаб нема ни појма о ситуацији која влада у Херцеговини. Чини ми се да друг Арсо у многоме потцјењује Оперативни штаб, па из тога и произлази оваква ситуација. Напомињем да је Мокрањски батаљон био и остао партизански, што се јасно види из мојег првог извјештаја, па не знам откуда сада испаде да је то четнички батаљон.

У вези са задатком који сам добио са Првим босанским батаљоном, скрећем пажњу да је потребно да се уради слиједеће: 1) Да се одабере од људи са Озрена и из Зеничког батаљона један дио бораца за Трећи батаљон, који би се формирао од тог људства и од људства из одреда „Звијезда“ и „Романије“. Расположење за улазак у бригаду је велико, па сматрам да се може формирати још један добар батаљон, па евентуално и 2, рачунајући ту Брајиначки батаљон из Бирчанског одреда. 2) Да се сви ти батаљони, па евентуално и Крајишки батаљон, кон-

¹⁰ Мисли се на јединице које су биле у саставу одреда, али нису имале одређене секторе дејства, него су биле упућиване у акције гдје је то било најпотребније.

центришу у једно мјесто (на пр. око Округлице) и на дан 1 маја изврши проглашење Треће пролетерске ударне бригаде. У штаб ове бригаде ушли би друг Војо,¹¹ као командант, а друг Цвијетин Мијатовић као политком. 3) Да се пошаље новаца за куповину жита са Требаве. Уколико се сагласите са овим мојим предлозима, одговорите писмом преко Романијског одреда, који ће га упутити мени на Озрен. Веза са Озреном је успостављена и писма иду сваки други дан. Потребно је да ме исто тако обавијестите и о правцу нашег даљег надирања, односно да ли у правцу Србије, или у правцу Хрватске. Потребно је да вам нагласим да ће за Озрен бити стална опасност од четничког надирања са Мајевице, гдје се је сада концентрисала сва та банда. Мораћемо на Озрену створити једну јаку ударну снагу која ће моћи увијек зауставити то надирање.

У вези са акцијом Пролет. бригаде у правцу Власеница и ка Дрини, ја сам дао писмену изјаву другу Марку¹² и у њој сам изнио своје ставове по свим питањима која су се постављала у вези са том акцијом. Усмено сам изложио другу Марку моју молбу да ми дозволите прелазак на терен Македоније. Сматрам да у вези са спољно-политичком ситуацијом, Македонија и Источна Србија постају сваким даном све важнија упоришта окупатора, те да нам се намеће активнији рад на том терену. Ја лично, желио бих да одем на тај терен, па поново постављам то питање пред вас. Мислим да нећете одбити ову моју молбу.

У Сарајево сам послао курира да испита ситуацију која тамо влада, јер овдје ништа не знамо, осим из оног писма које је дошло вама. Чујемо само да су сви похапшени стријељани, па према томе и моја другарица.¹³ Желио сам да одем лично у Сарајево, али, како сам добио овај други задатак, то одлазим тамо, а не у Сарајево.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

31. III. 1942.

Положај

Темпо

По¹⁴ накнадним извјештајима епидемија пјегавог тифуса се шири великом брзином. У селима око Кнежине има већ око 30 случајева разних болесника.

¹¹ Војо Љујић

¹² Александар Ранковић

¹³ Односи се на Олгу Накић; она том приликом није била стријељана.

¹⁴ Овај дио текста дописан је руком.

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 1 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ НОУ
БРИГАДЕ ЗА ПРИПРЕМАЊЕ НАПАДА НА РОГАТИЦУ И
ОБАВЕШТЕЊЕ О СТАЊУ У ДОБРОВОЉАЧКИМ ЈЕДИНИ-
ЦАМА¹**

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
1-IV-42 године

**ПРВОЈ ПРОЛЕТЕРСКОЈ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ
УДАРНОЈ БРИГАДИ**

1) Стање непријатеља у Рогатици је врло тешко. Војници потпуно гладују. Неколико војника већ нам се предало. Ми смо наредили штабу Рогатичког одреда, чији се штаб налази у селу Добрашини, да припреми напад на Рогатицу. Ми смо, према извјештајима, стекли утисак да би Рогатица брзо пала, само да се пружи посади могућност да се преда. То значи: наши дијелови треба да јој се примакну, што нијесу мјештани покушавали. Ми смо наредили да се сваке вечери изводи низ локалних препада око вароши и на варош. То ће још више деморалисати посаду. Наши су преговарали са посадом на Луњу да им преда сружје. Објашњено им је да се око Рогатице налазе партизани, а не четници, којих се плаше због њихових звјерстава.

И дио ваших снага треба да учествује у томе нападу. Ово из разлога што би те мјештанске јединице, навикнуте пљачки, све разграбиле. То им треба онемогућити. Према томе извршите потребна извиђања у овом погледу. Потребно је да ступите у везу са штабом Рогатичког одреда. Ми ћемо предузети да се један летак раздијели хрватској војсци.

2) Талијанску посаду на Лимском мосту требало би заробити. У овом циљу треба извидјети потребно. За ту акцију може се користити и дио снага Дринског одреда. Те чете се налазе у мјестима: Цријеп, Хадровићи, Пешурићи. Послије вашег доласка у Дуб можда неће требати сви ти дијелови тамо да остану. У овом погледу можете извршити извјесне измјене.

3) Неке четничке банде налазе се у селу Лијесци. Дсбро би било заробити их. Но, оне су близу Вишеграду, па би могле

¹ Оригинал није пронађен; копија документа налази се у архиви Војноисториског института.

тамо побјећи. То би дакле ноћу требало извести. Дању бисте потпали под талијанску артиљериску ватру из Вишеграда.

4) Дубски батаљон је четнички расположен. Неки његови командири одржавали су везу са Вишеградом. Све то треба извидјети и поступити како нађете за најбоље.

И Семећки батаљон је диваљ. Требаће политички утицати на тај батаљон. Његов је командант Нешковић. Онај трећи батаљон² има особине предња два.

Но, сматрамо да хитно треба ријешити питање Рогатице, а онда би све ишло лакше.

5) Скелу на Дрини код Брода треба уништити. За то употребити неке мјештанске јединице.

6) Магацин из Борика треба евакуисати у Горажде.

7) Постепено треба посвећивати пажњу постављању Н. О. О.

8) Политички комесар за сваких 10 протеклих дана достављаће нам извјештај о политичком раду у бригади и у јединицама. Извјештај треба да потписује само политички комесар. Но, често извјештаје општег политичког значаја могу потписивати и кдт и политком. Први извјештај послати за вријеме до 1 априла, а затим отпочети редовно. Ови извјештаји да буду одвојени од извјештаја војног карактера.

Према овоме, ви сами регулишите подношење извјештаја ваших потчињених јединица.

9) Ваш IV батаљон налази се на просторији Реновица, Попор, и у Горажду, а V у Фочи. Ови батаљони за сада добијаће од нас непосредно наређења, али ви можете и требате с њима успоставити потребне везе, нарочито у погледу политичког рада.

10) Ако имате неку бомбу за бацач, доставите нам. Исто тако би нам био потребан неки топчић. Ово би нам требало доставити у Фочу до 5 априла, а може се продужити и до 7.

11) Редовно нам подносити све извјештаје. Успоставите сталну курирску везу.

12) Пазите људство од зараза.³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За В. III. начелник штаба

² Сва три батаљона који се помињу припадала су Рогатичком НО добровољачком одреду.

³ Почетком 1942 год. у Источној Босни се појавио пјегави тифус. Врховни штаб је издао једно наређење да се предузму потребне мјере у јединицама и у позадини у циљу сузбијања шпрења епидемије, па је и ова напомена написана у том смислу.

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ИСТОЧНУ БОСНУ ОД 1 АПРИЛА 1942 ГОД. О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ВЛАСЕНИЦУ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА И[СТОЧНУ] БОСНУ

О. бр. службено

1 априла 1942 год., 24 ч.

Положај

Карта размјере 1 : 100.000

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Положај

1) Данас у 15 часова усташе и хрватска војска ушли су у Власеницу. Бројна снага непријатеља износила је 5—600 људи. Борбе готово није ни било, јер су се мјештанске чете одмах при појави непријатеља повукле. Догађаји су текли овако. Јучер, 31 марта, непријатељ је извршио напад према селу Кусаче. Ишао је у три колоне: право на Кусаче, преко Мекоте и у правцу Мироње. У Мироњи и Кусачама налазио се II бат. I бригаде и неке мјештанске чете. Непријатељ је искористио врло густу маглу и после артиљериске припреме успио је да изненади и лако разбије наше јединице. После тога првог успјеха непријатељ је унио панику и пометњу и у остале јединице које су се при појави непријатеља разбјегле у паничном бјекству. Пут према Власеници остао је потпуно отворен и бранио га је само један вод који смо упутили из Власенице. Јутрос се било прикупило на положају нешто људства, али се је опет при појави непријатеља разбјегло.

Наше снаге око Хан Пијеска бројале су око 800 људи и биле су у стању да држе непријатеља све док није добио појачање прије три дана. Наше снаге морале су бити распоређене на три правца куда је све непријатељ могао да крене: према Олову, Власеници и Кусачама. Хтјели смо да држимо један батаљон у резерви у Власеници, али га нисмо могли створити јер су све снаге Бирчанског одреда ангажоване на положајима, а морале су дијелом да попуњавају положаје према Зворнику, јер се неке четничке јединице још нису вратиле.

Стизањем појачања у Хан Пијесак однос снага промијенио се на нашу штету. Могло је се претпоставити да ће непријатељ предузети продор и да домаће чете неће бити у стању да га задрже. Ми смо стога предлагали да се још једна јединица Про-

летер. бригаде ангажује на положајима према Хан Пијеску. Предложили смо да [се] Црногорски батаљон помјери ка Кордуну и да ту служи као резерва, а да Други батаљон остане на Кусачама или Цимрији и да има задатак постављање засједа на друму према Краму. Да је то учињено, вјерујемо да не би дошло до овога што се десило.

Разлози да је се непријатељ овако лако пробио, поред осталог, јесу: небудност наших јединица које дозвољавају да буду изненађене иако је непријатељ вршио артиљериску припрему, развученост наших јединица која је дошла као посљедица што су се морала штитити три правца, тактика непријатеља да удари са јаком снагом на једном мјесту, прилично слаб борбени морал домаћих чета који је дошао као посљедица досадашњих продора непријатеља а нарочито недавног напада на Крам, гдје су многи борци изгинули без икаквог резултата. Још један је озбиљан разлог, то су слаби командири који први бјеже са положаја и повлаче чете за собом.

2) Сматрамо да смо губитком Власенице доживјели један приличан политички пораз и да ће то покушати да искористе петоколониши. Због тога, као и због војничког положаја: угрожени звонички положаји, морали би хитно учинити нешто што би непријатељу донело јак ударац и подигло морал код домаћих чета. Мишљења смо да треба одмах предузети напад на Власеницу. Тај напад вршили би ми: дијелови Бирчанског одреда, Мајевички батаљон, јединице Власеничког одреда. Али бригаде би нам морале у том указати помоћ. Њихов задатак би [био] да пресијекну пут Хан Пијесак — Власеница и да предузму демонстративни или стварни напад на Хан Пијесак. Ово би требало учинити за 3—4 дана, док се непријатељ није још организовао на новим положајима и предузео даљи продор. Ако добијемо позитиван одговор од Бригаде, предузећемо исти.

3) Нашем Ударном мајевичком батаљону, који је имао задатак да контролише: Дрињачу, Сребрницу и Братунац са по једном четом, наредили смо да се одмах прикупи и сав пребаци у Милиће и да ту са домаћим четама задржи даљи продор непријатеља. То смо учинили из два разлога: а) што сматрамо да је сад најважнији задатак задржати даљи продор непријатеља и б) што тај батаљон при оваквом положају не би могао извршити задатак који му је одређен.

Наредили смо Цвики¹ да дође из Дрињаче у Милиће.

4) У току ноћи 31/1 априла извршили смо евакуацију болнице у којој [је] било преко 80 рањеника и болесника. Три сата

¹ Цвијетин Мијатовић, тада политички комесар Бирчанског НОП одреда.

пре уласка непријатеља у град позвали смо грађанство да се евакуише. Наша једна омладинска чета чији [је] вод био на Плочи повукла је се посљедња сасвим у реду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Опер. штаб,
Угљеша² с. р.

БР. 41

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПРАЧАНСКОГ БАТАЉОНА РОМАНИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 1 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СТАЊУ У БАТАЉОНУ

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР ПРАЧАНСКОГ БАТАЉОНА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ДОБР. ВОЈСКЕ
1 априла 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ф о ч а

У вези тражења тог штаба од 28 III достављам извјештај о политичком раду:

1.) У току посљедња два мјесеца од њемачке офанзиве, поводом које је дошло до потпуне дезорганизације и расула батаљона, извршили смо а.) војничку организацију батаљона б.) ликвидирали све четничке тенденције у батаљону и потпуно паралисали утицај људи четнички и петоколонашки настројених.

2.) Извршена је и политичко-партиска организација у батаљону. Усљед недостатка политички образованих и школованих кадрова поставио сам у четама за политичке комесаре најсвјесније и најпоузданије другове, добре партизане, који су се уз моју сарадњу прилично оспособили за функцију која им је додијељена. Вијести, као и остали политички и пропагандни материјал, редовито се шаљу четама. Уколико мени вријеме и прилике дозвољавају, обилазим чете те лично прорађујем с

² Угљеша Даниловић

135

10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1

0044

У неким градовима тог штаба од 28 III достављени новинари о политичком

1. / У току последња два месеца од немачке окупације походом које је дошло до потпуне дезорганизације и распада батаљона. Навели смо с. / / мојичку организацију батаљона 6. / линијираних све четнике тешкокоје у батаљону и потпуно паралисани утицај људи четнички и петоклоњачког мајсторојем.

2./ Nepravna je i političko partijska organizacija u oštaku, usled nedostatka političkih obrazovanih i školovanih kadrova postajmo sam u četama za političke komesare na vojenskim i na poluzemnim drugima dobre partizanske koji su se uz moju saradnju priključio oštakovim za četnišću koja ni je prosto. Visti kao i ostali politički i propagandni materijali rešavati se uveć četama. U koliko meni vidišmo i priključio dozvoljavaju oblikovani čete te izmno prevađaju s nama prop. materijal i drugim četne komesarije. Na taj način se oštakovima i četni komesari za vođenje četni komesarije. Partijske organizacije su sproveli se u tri čete: I i II priključio i I i II priključio su četni komesari su četni partije. U ciljem oštaku ukupno je učestvovalo 6 drugova. Sini četni partije su četni partije. Pošto su četni sekretari bili je još nedovoljno politički spretni da sami rade sa drugovima u odlikama rešavati sedmici sastavima ciljovanih četni partijsku organizaciju treba učestvovati u oštaku rade i vremena. Pored part. organizacije nepravna je oštaka i organizacija oštakovskih četni partije u četama. Postojale su part. organizacije se u oštaku i disciplinirani u četama se oštaku napredni i učestvovati. Opšte raspoloženje u oštaku takovo je dobro. Sva oštaka koja nam dolazi do ruku čita se i prevađuje. Četne komesarije se u koliko priključio dozvoljavaju takovo održavaju.

Молимо да нам се редовно шаље пропагандни материјал као и
перијодична штампа.

СМЕРТЬ ЧАНИНЗУ — СВОБОДА НАРОДУ!

THE MECHANISM

Penicillium Typh

њима проп. материјал и држим четне конференције. На тај начин се оспособљавају и четни комесари за вођење четних конференција. Партиска организација спроведена је у три чете: I и II прачанској и I витешкој. Сви четни комесари су чланови партије. У цијелом батаљону укупно је учлањено 18 другова. Сви чланови Штаба батаљона су чланови партије. Пошто су четни секретари ћелија још недовољно политички спремни да сами раде са друговима, то одржавамо редовно седмично састанке цјелокупног чланства. Партиску организацију треба учврстити, а за то треба рада и времена. Поред парт. организације извршена је ових дана и организација скојевских актива по четама. Постојање парт. организације се већ осјећа и дисциплина у четама се осјетно поправила и учврстила. Опште расположење у батаљону такође је добро. Сва штампа која нам долази до руку чита се и прорађује. Четне конференције се, уколико прилике дозвољавају, такође одржавају.

Молимо да нам се редовно шаље пропагандни материјал, као и партиска штампа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Илија Грбић

БР. 42

НАРЕДБА ШТАБА РОМАНИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 1 АПРИЛА 1942 ГОДИНЕ

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОВЈЕРЉИВА НАРЕДБА бр. 1 ШТАБА РОМАНИЈСКОГ НАР. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА 1 АПРИЛА 1942

I.

Рјешењем Врховног Штаба Н. О. П. О. и Д. В. у састав Романијског одреда улазе: Мокрањски, Кнежински, Копитски, Соколовићи, Гласиначки, Прачански и Паљански батаљон.

II.

Како непријатељ мијења тактику и сада нападе врши са већим снагама, то је потребно да му се и ми одупремо тј. парирамо већим снагама. Да би то успјели, потребно је да у слу-

чају напада или кретања непријатеља ка једној од наших чета које држе неки положај одмах притекну и околне чете батаљона на који се врши напад и појачају ударну моћ и ватрено дејство. При овоме пазити добро комору непријатеља и не дати се завести неким привидним тј. демонстративним нападом непријатеља, већ тачно процијенити његову намјеру; то ћемо постићи сталним патролирањем и извиђањем непријатеља нашим патролама и обавјештајном службом.

III.

За сваку намјеравану акцију коју би батаљон вршио треба претходно израдити детаљан план акције, којим предвидјети тачно задатке сваке чете, ватрено дејство-план ватре, обезбјеђење бокова, чврсту везу између чета, као и ових са к-дтом батаљона, и брзу курирску службу — као и правце повлачења на прихватне положаје.

Само оваквом планском акцијом биће успјеха у акцијама и онемогућавање излишних жртава.

IV.

Да би се имао тачан преглед рада батаљона у току сваких прошлих седам дана, команданти батаљона доставиће овом штабу устаљени преглед рада батаљона у који има ући: бројно стање батаљона по четама, позиције — положаји које чете посједају, операције које је батаљон-чете — имао, резултат операција, жртве и плијен нанијет непријатељу, жртве са наше стране, здравствено стање батаљона итд. као и положаји које према батаљону заузима непријатељ, да ли су Хрвати или усташе — јесу ли утврђени и како наоружани и распоред оружја. Једном ријечи, све оно што би се могло сазнати о непријатељу.

Полкоми батаљона подносиће исто тако недељне извјештаје полкуму одреда о свом раду и стању батаљона у току протеклих седам дана.

V.

Команданти батаљона формираће у сарадњи са претставницима омладинске организације омладинске чете, којима посветити озбиљна рачуна о васпитању, обуци и организовању. До оснотка ударних група-одреда све чете при батаљону биће под руководством штаба батаљона. Курсеве¹ за ове чете ускоро ће добити сваки командант.

Главну пажњу посветити војном, политичком и културном раду код ових чета.⁷

¹ Мисли се: упутство за одржавање курсева.

О успјеху по овоме исто унијети у недјељне редовне извјештаје.

VI.

При сваком батаљону мора постојати батаљонски интендант, који ће петнаестодневно подносити извјештаје о свом раду, стању интендантуре и свим оним предлозима и стварима које треба предузети и свршити ради успјешније, боље и веће количине хране и осталих потреба — интенданту одреда; а који ће на основу ових извјештаја и стања интендантуре одреда подносити свој извјештај интендантури Главног штаба.

Рад у интендантурама мора бити исправан, савјестан и тачан, а интенданци морају редовно контролисати рад својих помагача, водећи тачно књиге издатака и пријема.

Интенданци морају бити у сталном додиру са НО одборима и повјереницима, преко којих ће своје потребе и потребне ствари рјешавати.

VII.

При сваком батаљону мора се организовати превијалиште, које ће бити покретно са батаљоном.

Команданти батаљона ће пронаћи људе-болничаре или вјеште [том питању] који ће моћи рањенику пружити прву помоћ, а затим транспорт до оближње одредске болнице.

Ово је потребно из разлога што се болнице често налазе доста удаљене од положаја, те рањеници, услед неуказане хитне помоћи, добијају изливе крви и доласка смртних случајева.²

О санитетском материјалу побринуће се штаб одреда, но ово не значи да се и команданти батаљона не морају старати о набавци материјала.

Напротив морају организовати купљење беза,³ добровољним давањем, куповином, па и принудним реквирирањем-плаћајући у том случају процјењену вриједност од стране НО одбора-повјереника.

Од овог скупљеног беза правити завоје за ране.

VIII.

Како се у задње вријеме појављују већа обољења од тифуса-пјегавца, то је потребно предузети хитне мјере обезбјеђења.

а) Обавезно шишање свих другова.

б) По могућству парење одијела-кување веша- у коју сврху треба сваки батаљон направити такозвано српско буре за прање.

² Долази до смртних случајева.

³ Бијело платно

в) Преко повјереника и НО одбора водити рачуна о кретању болести и обољењу у селима. Сваки случај обољења тифусом у селу, повјереник је дужан обавијестити војну власт, која ће ставити у карантин дотичну породицу обољелог, па чак и село.

г) Одмах забранити одлазак војника у дотично село за вријеме трајања тифуса.

д) У случају обољења војника, истог одмах изоловати и смјестити у болницу за заразне болести, а чету из које је болесник одмах дезинфиковати — одела парити, као и веш.

Предње се доставља свим к-дтима батаљона.

Пол. ком:
Грујо⁴

Командант:
Друг Божо⁵

БР. 43

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ОД 2 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВ-
НОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ
НОП ОДРЕДА „ЗВИЈЕЗДА“ И СТАЊУ У САРАЈЕВУ**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Данас сам стигао у Средње. Искористио сам и овдје прилику па сам одржао састанак са штабом одреда „Звијезда“. На састанку смо продискутовали цјелокупну ситуацију у којој се Одред налази и донијели слиједећи закључак:

1) Реорганизира се штаб одреда на тај начин што као командант улази друг Милорад,¹ досадашњи командант; као његов замјеник улази друг Мирић,² досадашњи замјеник варешког команданта батаљона и бивши активни официр, који показује сада оданост нашој борби; као политички комесар одреда улази друг Ацо,³ досадашњи полком, а као његов замјеник друг Манојло Попић,⁴ политички комесар Зеничког батаљона. У оваквом, саставу и војнички и политички, Штаб одреда ће моћи да

⁴ Грујо Новаковић

⁵ Божо Југовић

¹ Милорад Новосел

² Мирић Душан, поручник бивше југословенске војске, убијен од четника маја 1942 године.

³ Хасан Бркић

⁴ Манојло Попић, погинуо 1942 године.

задовољи. Ово тим прије што су командант, његов замјеник и замјеник политкома из овога краја.

2) Одред сада има 5 батаљона и то:

а) Црновршки у јачини од 250 пушака и 4 пушкомитраљеза и 1 ~~тежким~~ и 1 авионским митраљезом. Држи положаје на Црном Врху, Нахореву и Црепољском. Штаб овога батаљона је добар, као и команде чета, осим једне чете коју треба прочистити.

б) Варешки батаљон у јачини од 280 пушака и 1 пушкомитраљезом. Држи положаје на Вијенцу, Дебелој Међи, Рокочу, Зижцима и Бргулама. Штаб батаљона је добар, као и команде чета, осим једне чете коју такођер треба прочистити.

в) Гајевски батаљон у јачини од 168 пушака и 1 пушкомитраљезом. Држи положаје у Ајдиновићима, Кривајевићима и код Гајина. Штаб овог батаљона је добар, као и команде чета.

г) Оловски добровољачки батаљон у јачини од 260 пушака и 2 пушкомитраљеза. Држи положаје у Жеравицама, Сливнама, Гурдићима, Бијелој Води, Дуганцићима, Крушћанима и Понору. Штаб овог батаљона сада је постављен. Командант му је Грбић,⁵ активни наредник и досадашњи командант поменутог батаљона, који се показао као добар, јер је приликом офанзиве давао отпора Нијемцима. Одређен је и политкомесар за овај батаљон друг Балорда,⁶ досадашњи политкомесар Височке чете.

д) Зенички батаљон ћу сада посјетити и извести извјесне промјене у вези са мобилисањем новог људства из тога краја за Пролетбригаду.

з) Интендантура у Одреду је врло добро организована. Постоји одредска интендантура, батаљонска и четна, осим у Оловском батаљону, гдје ће се то увести. Но у читавом овом крају питање исхране је врло озбиљно, пошто не постоје никакве резерве хране.

4) Санитет у Одреду је такођер врло добро уређен. Постоји Главна одредска болница и превијалишта при сваком батаљону, осим у Оловском, гдје ће се исто тако то питање да уреди. Једино осјећа се врло велика несташница у санитетском материјалу и у љекару, ово тим више што на цијелом овом сектору нема стручног лица.

⁵ Грбић, учитељ, политички комесар Романиског батаљона, ухваћен од четника, одведен у Калиновик и стријељан 1942 године.

⁶ Јанко Балорда, замјеник политичког комесара чете Првог батаљона Шесте источнобосанске бригаде, ухваћен од четника у љето 1942 год. и ускоро затим убијен.

Зараза пјегавог тифуса на овај сектор још није продрла, осим на територији Оловског батаљона. Подузеће се све превентивне мјере да би се зараза спријечила.

5) Политичко стање у Одреду је задовољавајуће. Послије акције Пролетбригаде на терену Источне Босне осјећа се велико олакшање у раду наших војних и политичких руководиљаца. Ауторитет наших штабова је огромно порастао. Све се ставља под команду наших штабова, осим пет до шест бандита одметника, који су се отурили у шуму, по наговору Јозице Орозовића,⁷ главног четничког претставника у овом крају. Наш Босански батаљон имао га је у рукама приликом покретања из Власенице али га је, по наређењу друга Сеља, пустио. У овоме је друг Сеља погријешно.

Народноослободилачки одбори организовани су у свим општинама, осим на територију Оловског батаљона, али ће се на том сектору да поради. Једино НО одбор у Средњем биће потребно смијенити. Остали Н. О. одбори показују се као добри и ускоро ће се организовати Срески Н. О. одбор чије ће сједиште бити привремено у Средњем дск се не ослободи Олово. Као најглавније питање које стоји пред Н. О. одбором јесте питање сјетве и томе питању посвећује се огромна пажња. Организују се радни батаљони који ће предузети све пољске радове.

6) Што се тиче војничких акција овога Одрода, ја сам вам јавио јучер у писму⁸ са Романије. Једино додајем да је Варешки батаљон имао сукоба са војском, која је покушала да се пробије од Вареша према Округлици два пута. Оба пута војска је разбијена уз тешке губитке.

Постављени су задаци свим штабовима батаљона. Главни задатак Штаба одреда је да заокружи сталним засједама Оловс и да онемогући сваки саобраћај са свих страна. Као споредни задаци постављени су герилске акције на прузи Подлугови — Вареш и акције према Сарајеву и наоружаним селима у том правцу. Израђени су конкретни планови за извршење тих задатака.

Предвиђено је формирање једног Ударног батаљона од новоформираних Омладинских чета и Семизовачке чете (у овој чети су већином радници), која ће служити као језгро батаљона у војничком погледу а у политичком ће Одред подузети нарочите мјере. Према томе Семизовачку чету повлачимо са Романије. Тај Ударни батаљон ће се формирати у неколико дана. Чета овога батаљона ће се повући са досадашњих положаја и употребиће се на извршење главног војничког задатка према Олову. Пошто је сједиште ПК у Подролама, то ће батаљон биваковати у Иванчићима и на тај начин ће ПК моћи да се по-

⁷ Јово Орозовић, четник, касније погинуо.

⁸ Није пронађено.

свети политичкој изградњи овога батаљона. Сматрам да ће батаљон моћи у цјелини ући у Бригаду, јер је расположење за улазак у Пролетбригаду велико. Ради тога сам и промијенио одлуку коју сам донио на Романији да једну омладинску чету поведем са собом.

7) Штабу одреда стављено је у задатак да посвети главну пажњу Оловском батаљону и уреди његову позадину.

8) Уопште узевши, стање у овом Одреду је доста добро. Штаб одреда озбиљно је схватио своју дужност послје наше критике. Па и сам политком Одреда, послје казне која му је изречена од стране Партије, прегнуо је на посао и већ се показују конкретни резултати.

Први босански пролет. батаљон држи данас приредбу у Нишићима. Сутра креће за Округлицу а прекосутра креће даље.

Из Сарајева изашао је друг Перић,⁹ секретар руководства, и саопштио ми је да курир који је пао није био уопште одређен за ту дужност. Штавише, руководство је два пута писало вама да се тај курир уопште не употребљава. Ја се сјећам да, кад смо одређивали курире, приликом реорганизације коју сам извршио, [да] се није уопште узимао у обзир тај курир, јер су сви казали да је неповјерљив и непоуздан. Ми смо били одредили једног главног курира и његовог помоћника који су из С.¹⁰ и који су требали да носе пошту из С. за вас. За ону пак хитну пошту коју сте ви требали да шаљете у С., одредили смо трећег курира, који је требао да буде стално код вас. Томе трећем куриру дали смо стан гдје има да се јавља. Међутим од Т.¹¹ нису се тога придржавали, него су једном били послали овог курира што је пао. Тада је М. О.¹² из С. јавила да се тај курир не смије више употребљавати, али је опет унаточ тога послан. Пошто је он знао многе људе из М. О., захваљујући фамилијарности која је у њој владала, провалио је доста другова. По извјештајима које је друг Перић донио, сви се другови добро држе и М. О. се срећује. Ја сам послао курира за С. да види шта је са везом са З.¹³ Пали другови нису досада стријељани.

2 априла 1942, Средње.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Темпо¹⁴

⁹ Народни херој Владимир Перић-Валтер, познати илегални радник у Сарајеву, погинуо као секретар Мјесног комитета приликом ослобођења Сарајева, 6 априла 1945 године.

¹⁰ Сарајева

¹¹ Трново

¹² Мјесна организација

¹³ Загреб. У то вријеме у Загребу се налазио Едвард Кардељ, па је Врховни штаб одржавао везу са њим преко Сарајева.

¹⁴ Светозар Вукмановић

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА УДАРНЕ ПРОЛЕТЕР-
СКЕ ГРУПЕ¹ ОД 2 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ И НЕПОСРЕДНИМ
ЗАДАЦИМА ПОТЧИЊЕНИХ ЈЕДИНИЦА²**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВО-
ЉАЧКЕ ВОЈСКЕ

1. IV у 17 часова добили смо ваше директивно писмо. То-
ком ноћи између 1 и 2. IV стигли су нам сигурни извјештаји да
су усташе са хрватском војском већ око 15 часова 1. IV продрли
у Власеницу.

У вези с тим:

- 1) Одржали смо састанак са другом Марком³ и закључили:
 - а) тежиште ситуације и према томе тежиште наше акције
и даље остаје Рогатица, као што је изражено у директ. писму;
 - б) питање Рогатице треба што пре решити;
 - ц) нека акција на Хан Пијесак или Власеницу засад не
долази у обзир.

2) Ради извршења тако постављеног задатка извршили
смо распоред снага и издали наредбе, тако да:

- а) два батаљона, Шести-Београдски Прве и Трећи-Шума-
диски Друге бригаде, остају на комуникацији Соколац — Хан
Пијесак, оба под командом штаба Шестог-Београдског батаљона.
Њин задатак јесте што пре и што темељитије разрушити и
направити препреке на комуникацији Соколац — Х. Пијесак.
Ради извршења тог задатка и иначе ставиће под своју команду
мештанске снаге: Копитски-партизански, Деветачки-добровољач-
ки и Крајишки-добровољачки батаљон.⁴ Затим, штитити леђа од
Х. Пијеска снагама које дејствују код Рогатице и прекинути
везу непријатељских снага између Соколца и Х. Пијеска. Ради
тога, Шести-Београдски са Копитским батаљоном распоредиће
се јужно од Жљебова на линији Побратци — Сијерци — Ко-
шутница, а Трећи-Шумадиски са Деветачким и Крајишким,
уколико се са Крајишким благовремено ухвати веза, на линији
Мркаљ — Цимрије са истурањем снага према Дебелој Међи и
Кусачама;

¹ У то вријеме, по наређењу Врховног штаба, Прва и Друга про-
летерска бригада чистиле су Источну Босну од четника. У циљу што
боље координације дејства бригада формиран је заједнички Оперативни
штаб Ударне пролетерске групе.

² Оригинал извјештаја је у рукопису.

³ Александар Ранковић

⁴ Ова три батаљона били су у саставу Романског одреда.

При этом надо не забывать и о других

11 и 12 чалва дѣлили се — с дѣленѣмъ оливо.
Всѣмъ нѣмъ измѣну 1.2.11 шесту су нѣмъ измѣну измѣну
ду су измѣну со хрѣстѣмъ вѣкомъ вѣ 15 чалва 1.11
измѣну 1.11 вѣкомъ.

4/25/11 10:11:11

4. Вопросы к семинару по теме: "Матрица и ее свойства"

6. இரண்டாம் படியாகத் த. சிவசாமி இராமச்சந்திரன் என்பவர்

и да се види да ли је крива у фазе писане.

7. *Thalassia testudinum* (L.) Kütz. (Seagrass)

5. The subject of the Custom and Excise Department of the

4-24-6

[illegible][illegible][illegible]

These specimens are from a local source and are of the same type as those from the other localities.

[illegible][illegible]

1. 1. The first step in the process of the
formation of the state is the
emergence of a common identity
among the people of the territory.
 2. 2. The second step is the
establishment of a common
set of laws and regulations
that govern the behavior of the
people of the territory.
 3. 3. The third step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 4. 4. The fourth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 5. 5. The fifth step is the
creation of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 6. 6. The sixth step is the
establishment of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 7. 7. The seventh step is the
creation of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 8. 8. The eighth step is the
establishment of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 9. 9. The ninth step is the
creation of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 10. 10. The tenth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 11. 11. The eleventh step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 12. 12. The twelfth step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 13. 13. The thirteenth step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 14. 14. The fourteenth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 15. 15. The fifteenth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 16. 16. The sixteenth step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 17. 17. The seventeenth step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 18. 18. The eighteenth step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 19. 19. The nineteenth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 20. 20. The twentieth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 21. 21. The twenty-first step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 22. 22. The twenty-second step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 23. 23. The twenty-third step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 24. 24. The twenty-fourth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 25. 25. The twenty-fifth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 26. 26. The twenty-sixth step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 27. 27. The twenty-seventh step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 28. 28. The twenty-eighth step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 29. 29. The twenty-ninth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 30. 30. The thirtieth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 31. 31. The thirty-first step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 32. 32. The thirty-second step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 33. 33. The thirty-third step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 34. 34. The thirty-fourth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 35. 35. The thirty-fifth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 36. 36. The thirty-sixth step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 37. 37. The thirty-seventh step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 38. 38. The thirty-eighth step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 39. 39. The thirty-ninth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 40. 40. The fortieth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 41. 41. The forty-first step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 42. 42. The forty-second step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 43. 43. The forty-third step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 44. 44. The forty-fourth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 45. 45. The forty-fifth step is the
establishment of a common
set of values and
beliefs that guide the
behavior of the people of the
territory.
 46. 46. The forty-sixth step is the
creation of a common
set of norms and
customs that govern the
behavior of the people of the
territory.
 47. 47. The forty-seventh step is the
establishment of a common
set of laws and
regulations that govern the
behavior of the people of the
territory.
 48. 48. The forty-eighth step is the
creation of a common
set of institutions that
are responsible for the
administration of the
territory.
 49. 49. The forty-ninth step is the
establishment of a common
set of symbols and
rituals that represent the
identity of the people of the
territory.
 50. 50. The fifti

in the middle of the river, from 10 to 15 miles above the mouth.

1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 25

[illegible]

Възможно ли е да се определи, доколко е вярно, че
всичко, което е вярно, е и полезно, и обратно, че
всичко, което е полезно, е и вярно?

[illegible]

map - You do today is what you have for tomorrow

б) Оперативни штаб за Источну Босну са мештанским снагама које су раније опседали Хан Пијесак треба да организује прекид везе непријатељских снага из Власенице и Хан Пијеска, и то на Плочи;

ц) два батаљона Прве бригаде, Трећи — Крагујевачки и Други — Црногорски, са Штабом бригаде одлазе на просторију Шљивно — Дуб са задатком како је у директивном писму постављен. Током акције око Рогатице и на Рогатицу штаб Прве [бригаде] биће у што тешњој вези са штабом Друге бригаде;

д) три батаљона Друге бригаде, Први — Ужички, Други — Чачански и Четврти — Ужички, заједно са штабом Друге бригаде сместиће се на просторији Закомо — Парижевићи — Хан Стијенице са задатком како је у директивном писму постављен. Са штабом Рогатичког одреда штаб Друге бригаде направиће заједнички Рогатички оперативни штаб и одржавати непрекидну везу како са штабом Прве бригаде тако и са Оперативним штабом за Источну Босну.

3) Настојаћемо да се што пре упознамо са ситуацијом око Рогатице, узмемо је у своје руке и о свему вас опширније обавестимо како би од вас добили прецизније директиве.

4) Издали смо наредбу Ваљевчанима на Е. Борицама⁵ да крену одмах у Фочу, а мештанске чете са Е. Борика да крену у састав Дринског одреда у Горажде.

5) У погледу препада и рушења моста на Дрини, штаб Прве бригаде настојаће да организује извршење и тог задатка. Имамо нешто материјала и стручњаке минере из нашег минерског одељења.

6) У погледу евакуације Власенице немамо још пуног извештаја. Знамо да су пред улазак усташа евакуисани болесни и рањени другови из болнице у правцу Шековића. Већ раније је евакуисана радионица ручних бомби, а претпостављамо, и два топа калибра 65 мм. Један топ калибра 80 мм, који је био извезен на положај према Х. Пијеску, остао је ту нешто прикривен са склоњеним затварачем и муницијом.

7) Расмотрили смо ваш критички осврт у погледу наше последње неуспеле акције око заробљавања непријатељске „коморе“. Проучићемо и инструкције које нам дајете у том погледу. Само, изгледа да је наш извештај био непотпун и штур (комора која у ствари није комора већ транспорт пет стотина војника и сл.), тако да вам нисмо били пружили пун увид у све околности. Иначе, принципијелно, сматрамо вашу критику правилном.

⁵ Ергеле Борике

У овом извештају скратили смо неке моменте с обзиром да је друг Марко добро упознат и може вас упознати свестрано са целим развојем ситуације.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2. IV. 1942 год.

8 часова

Оперативни штаб ударне прол[етерске] групе

Овог момента обавештава нас полком Романиског одреда да ће током данашњег или сутрашњег дана поћи „комора“ за Рогатицу у пратњи од 1.200 војника. С тим у вези убрзаћемо покрет и предузети потребно пошто се боље упознамо са ситуацијом.

Опер. штаб

БР. 45

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИСТОЧНОГ СЕКТОРА ОД 3 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЧИШЋЕЊУ НЕВЕСИЊСКОГ И ГАТАЧКОГ СРЕЗА ОД ЧЕТНИКА

ШТАБ ИСТОЧНОГ СЕКТОРА¹

Бр: 3

Дана: 3. IV. 1942 год.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИ-
ЗАНСКЕ И ДОВОЈЛАЧКЕ ВОЈСКЕ**

Драги другови,

сигурно сте извијештени од стране Оперативног штаба да су Талијани 21 марта са јаким снагама продрли од Невесиња за Гацко, послје борбе од 2 дана између Невесиња и Гацка. Продор Италијана омогућио је четничким елементима који су се били притајили да подигну главу и да се прикупе око Невесиња и Гацка и мјестимично пређу у напад. Главне банде биле

¹ Источни сектор обухватао је, углавном територију Гатачког среза, па се називао и Гатачки. Штаб сектора командовао је мјештанским партизанским јединицама на том терену.

су прикупљене у Невесињу око Петра Самарџића (250 четника), и у Гацку око попа Перишића са исто толиком јачином.

Наш ударни батаљон успио је да их потпуно разбије и потуче у Невесињском срезу, а у Гатачком ћемо то свршити за неколико дана.

Имали смо до сада и на овом сектору неколике борбе са четницима и успјели смо да један велики број њихових курира и бораца уништимо а сада нам је остао само поп Перишић. То је уствари посљедња кула реакције у Херцеговини која се ушанчила између Голије и Автовца. Ликвидацију попа Перишића вршићемо са комбинованим црногорско-херцеговачким снагама које ће се моћи употребити после тога за напад на Борач.

Што се тиче Борча, ту смо у задње вријеме вршили неколико препада, убацили наше и ваше прогласе Муслиманима из Борча, једнога дана имали састанке са сељацима из села Јончара итд. Припреме за мобилизацију и смјештај људства су у току. Ми још до сада на источном сектору можемо извршити припреме до плана који сте ви предвидјели и наредбе за напад на Борач.

Јавите нам шта има ново у Босни, јер смо чули да је неколико наших градова ослобођено.

Шаљемо вам требовање, јер нам је потребно обезбиједити војску са оним чиме ми не располажемо и не можемо прибавити.

Извјештај ћемо вам послати до 7-ог ов. мј. увече о нашим снагама које могу оперисати према Борчу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб сектора:
Б. Ђуричић² с. р.

² Блажо Ђуричић, политички комесар Гатачког сектора

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA OZRENSKOG NOP ODREDA OD 3 APRILA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU ZA ISTOČNU BOSNU O STANJU U POSAVINI¹

Položaj, dne 3 aprila 1942 god.

OPERATIVNOM ŠTABU ZA ISTOČNU BOSNU

P o l o ž a j

IZVJEŠTAJ O POSAVINI

U vezi sa prijašnjim planom Glavnog štaba za B.H. za prelaz i osvajanje Posavine, radi izvoza hrane, a pošto je taj plan propao ofanzivom Nijemaca i dolaskom Cerske brigade,² ostavljeno je Ozrenskom odredu da obuhvati taj kraj, da se poveže s njim politički i stvori sve preduslove za njegovo osvajanje. S tim u vezi bilo je predviđeno stvaranje Trebavskog odreda, koji bi imao sjedište na Dugim Njivama. Taj dio Posavine, gdje bi djelovao rečeni Trebavski odred, bio bi slijedeći:

S juga omeđen rijekom Sprečom od Gračanice pa do Doboja, sa zapada rijekom Bosnom od Doboja pa do Modriča, sa sjevera cestom Modrič—Gradačac, sa istoka linijom Gradačac—Gračanica.

Na rečenom terenu neprijateljske snage su uglavnom slijedeće:

Doboj — do 2.000 što vojske, ustaša i legionara sa nešto Nijemaca.

Osječani — žandarmeriska kasarna sa jedno 40 žandara i jednom satnijom vojske. Ova snaga nema ofanzivni karakter i vezana je sa drugim snagama ne cestom, nego se prebacuje preko Bosne u Kotorsko, a odatle vozom sa Dobojem. Moral kod tih je vrlo slab.

Modrič — jedna satnija vojske.

Gradačac — jedna satnija vojske sa otprilike 50 ustaša.

Selo Soko — muslimansko selo, koje [je] opljačkano od Nijemaca, a danas posjeduje jaku miliciju; računa se oko 500 naoružanih ljudi, od kojih većina nisu aktivni i nisu naročito neprijateljski raspoloženi prema nama, čak nam indirektno, preko posrednika, prodaju i oružje. Ova prodaja je iz čisto špekulativnih razloga, a ne iz nekih simpatija prema nama. Cijene oružju kreću se uglavnom ovako: teški mitraljez 5.000 do 6.000 dinara; puško-mitraljeze ne nude; puška sa odgovarajućim brojem municije 800 dinara.

Gračanica — utvrđena nekim rovovima, ima dvije satnije vojske.

¹ Original u arhivi CK KPJ pod br. 2730.

² Srbijanski četnici

Selo Stjepan Polje — naoružano, ima otprilike 80 pušaka.
Brijesnica — muslimansko selo, utvrdilo se, ima oko 60 pušaka.

Klokotnica — muslimansko selo, primilo 45 starih austriskih pušaka, razoružano od strane naših.

Pored toga, na pruži Doboj — Gračanica postoji oklopni voz, koji stalno kontrolise prugu na tom sektoru. Situacija na tom terenu zasada je još uvijek dobra i nije došlo do nekog zaoštavanja između Muslimana i Srba, iako samo postojanje četnika na tom terenu bezuvjetno će dovesti i u tom pravcu do onemogućavanja naše akcije.

Muslimanska sela Lukavica i Turska Grabska neće da prime oružje usprkos pritiska koji se na njih vrši.

Prilikom ofanzive Nijemaca na Ozren, po naređenju druga Toše,³ prešao je drug Ismet⁴ i Čelić Nikola sa 60 naoružanih ljudi i 4 puškomitraljeza u Svjetliću, u neposrednoj blizini Doboja, i tu osnovali takozvani Kostajnički bataljon, koji ima 3 čete, svaka oko 20 ljudi. Komandantom bataljona imenovan je Nikola Čelić, a političkim komesarom Ismet Kapetanović. Taj bataljon imao je za zadatak da što prije pripremi nešto hrane za uvoz na Ozren, kao i da se poveže sa Posavinom. Neposredno nakon toga dolazi na Ozrenu do napada na Ozrensku proletersku četu, koja se tada nalazila u formiranju, od strane jedne četničke bande, kojoj se na čelu nalazio neki Sojić. Odmah iza toga napada Sojić okuplja oko sebe sve Osječance i s njima prelazi u Posavinu, jer se istima već prije obećalo da će ih se poslati preko Spreče. Odmah zatim šalje se drug Simić koji bi trebao da preuzme komandu u Posavini, kao i drug Novak iz Kožuha, koji je među Osječancima bio popularan, a koji nije htio da pođe sa Sojićem. Obojica bivaju prije prelaza primljeni u Partiju, i prodiskutovana je s njima situacija i postavljeno: da ni u kom slučaju ne sarađuju sa Sojićem, nego da ga izoluju, i na taj način da se ograde od tih bandita-četnika. Po prelazu i ovih drugova, dolazi do sastanka u Kostajnici, na kome se postavi rukovodstvo Trebavskog odreda i za komandanta istog bude postavljen drug Đorđe Simić, za političkog komesara Ismet Kapetanović. Za komandanta jednog bataljona t. zv. »drugog« u Kostajnici bude postavljen Nikola Čelić, a t. zv. »prvog« tj. Osječanaca, koji su otišli na Dugu Njivu, drug Novak. Zatim dolazi do onog famoznog sastanka na Dugoj Njivi, i na tom sastanku, uglavnom, dođe do raskida između partizana i Sojićeve bande. Partizani odu u Kostajnicu, dok četnici izaberu Milana Sojića za komandanta Trebavskog odreda sa sjedištem na Dugoj Njivi. O tom sastanku vi ste, uostalom, već do u detalje upoznati izvještajem druga Nikole Kostića (Čiče). Na tom sastanku odlično se ponio drug Đorđe Simić, a čvrsto Novak.

³ Todor Vujasinović

⁴ Ismet Kapetanović

22 februara komandant Kostajničkog bataljona drug Nikola Čelić priznaje Sojića kao komandanta Trebavskog odreda i stavlja se pod njegovu komandu. Drug Nikola je to učinio po instrukcijama Ismeta Kapetanovića, koji motiviše opet to instrukcijama koje mu je dao Tošo »da taktizira«. Kod toga nije došlo do jedin-stvenog stava, nego i u tom momentu neki neće da priznaju ko-mandu Sojićevu, a među njima i drug Simić i drug Novak. Jasno, da je razmimoilaženje između partizana i četnika osjetio i narod tog kraja, a pored toga četnici nastoje da otvore borbu, dok drug Simić umiruje i tvrdi da su došli samo da pripreme teren, da ne raspolazu sa dovoljnom snagom za podizanje ustanka, nego pred-laže da se izvrši tajna mobilizacija sveg ljudstva i da za dizanje ustanka pričekaju dok ne dođu jače snage, koje bi zagarantovale uspjeh istoga. Stanovništvo ovog kraja primilo je to kao pametno, a isto se ujedno slagalo sa instrukcijama koje je dobio i drug Simić pri polasku.

Krajem februara četnički štab na Dugoj Njivi šalje jednu svoju desetinu sa jednim puškomitraljezom na Majevicu, da uhvati vezu sa tamošnjim četnicima i tobože da traži oficira za koman-danta tog odreda. Ista patrola učestvovala je u napadu na parti-zanski štab u Majevidici. Istovremeno, dok šalju patrolu u Maje-vicu, šalju i poziv Toši na Ozren u kome mu traže vojničku po-moć, kao i da ga narod toga kraja želi da vidi. Treba pritom imati u vidu da je Ozren u očima živilja tog kraja uživao stvarno vrlo dobar glas, [a] samim tim i Tošo, kao komandant istog. Sojić, bez sumnje, nije bio simpatičan ljudima i baš mu je trebalo da se za-štiti ugledom Ozrena, kao i da pred ljudima pokaže kako on radi u sporazumu sa Ozrenom. E, tu Tošo pravi najveću grešku. On odlazi u Posavinu, održava sastanak sa Sojićem, 1 marta, i tom prilikom održava sastanak sa predstavnicima sela i Sojićem, na kojem se on ne ograđuje od Sojića, nego obećava prelazak izvje-snih snaga tek onda kada bude siguran da će te snage biti u to-likom broju i takvih moralnih kvaliteta, kako ga ne bi obrukale ni vojnički, a ni politički. Isto tako, on se za to vrijeme izjašnjava protiv ma kakvih akcija. Već sutradan po Tošinom odlasku čet-nici otvaraju front kod sela Skugrića, gdje, jasno, doživljuju neuspjehe. Selo se nalazi uz samu cestu Modrič — Gradačac i oni su primorani da drže front i prema Modriču i prema Gradačcu, a da nisu u stanju da zatvore cestu sa svojim snagama. Jasno, biva nešto kuća popaljeno, a front, koji i danas stoji, oduzima skoro sve sadašnje četničke snage.

5 marta dolaze borci iz Osječana drugu Đorđu Simiću i iz-javljaju da neće da budu pod komandom Sojića, da se osjećaju partizani i traže od njega da im on bude komandant. Pri tome iz-javljaju da su se svi zajedno zakleli da neće izdati partizanske zastave. Sojić doznajući za to, pokušava na sve moguće načine, pa

i prijetnjama, da ih odvрати od toga, no ne uspijeva. Ovi se odvajaju, njih oko 50 na broju, i polaze u Kostajnicu, gdje ostaju oko 2 nedelje, a tada na poziv seljaka prelaze u selo Čivčije, da brane ta sela. U međuvremenu, dok se isti nalaze u Kostajnici, Sojić traži pomoć od Kostajničkog bataljona, pa i sam Ismet, koji se momentalno nalazio u Paležnici, piše pismo u kojem traži od Nikole Čelića da pošalje traženu pomoć u jačini od 30 pušaka i 2 puškomitraljeza. Đorđe Simić savjetuje Nikoli Čeliću da ne daje pomoć, a naročito ne puškomitraljeze, koji su njegova lična svojina (Nikole Čelića). Čelić to odbija pozivajući se na Ismetov potpis i šalje 25 pušaka i 1 puškomitraljez. Među tih 25 ljudi šalje takorekuć same četnike i najsvjesnijeg četnika na tome terenu, komandira Miku Jeremića. U to vrijeme četnici sa Duge Njive već imaju uspostavljenu vezu sa četnicima iz Majevice i otuda stalno stižu pisma sa instrukcijama od Botića. Nakon toga Mika Jeremić odlazi na Ozren, savjetuje se sa Cvijetinom Todićem, dok istovremeno Tošo saziva vojno savjetovanje, jer ima neke podatke o spremanju opšteg napada na Ozren. To savjetovanje održava se 17 marta, a na isto dolazi Cvijetin Todić, pa i sam Mika Jeremić pojavljuje se kao delegat Posavine. Na tom savjetovanju, pod izlikom prebacivanja hrane za Ozren, traže od Ozrenskog odreda pomoć u oružju, i Tošo pristaje da pošalje 120 pušaka, 7 puškomitraljeza i 2 teška mitraljeza. Ti ljudi, kao i oružje, trebali su da budu iz 2-og i 3-eg bataljona. Tošo u dogovoru sa Todorom Panićem (koji se uglavnom do sada drži korektno i bio je jedan od onih koji nije dopustio da se Toša skine sa mjesta komandanta Ozrenskog odreda) određuje Vojina Panića, Todorovog rođaka, kao komandanta te ekspedicije. Međutim, kad je ekspedicija pošla za Posavinu, sa ljudima iz Drugog bataljona kreće i sam Cvijetin Todić. Jasno je, da ovakvim obrtom stvari, po mom mišljenju, stvorena je sasvim nova situacija u Posavini. Pre odlaska te ekspedicije u Posavinu situacija i odnos snaga bio je slijedeći:

U Svjetliči nalazi se Kostajnički mješoviti partizansko-četnički bataljon, sa rukovodstvom dvojice partijaca i to: Nikolom Čelićem (sin najbogatijeg seljaka iz Svjetliče, inače kovački radnik, a uživa ugled u tom kraju) i Ismetom Kapetanovićem, političkim komesarom tog bataljona (isti je isto tako iz tog kraja i tu vrlo poznat kao komunista). Taj bataljon broji 60 pušaka i 4 puškomitraljeza.

U Čivčijama nalazi se 50 Osječanaca sa komandantom drugom Novakom (partijac, iz tog kraja, poznat kao dobar borac i uživa dobar glas među seljanima). Svi njegovi borci osjećaju se partizanima, a među njima je 15 ubijedenih komunista (nisu organizovani u Partiju).

Na Dugoj Njivi nalazi se štab Sojića, koji u svemu sa stražom broji otprilike 20 naoružanih ljudi sa 1 puškomitraljezom. U Donjoj Paležnici nalazi se nešto kao četnička komanda za civilno

stanovništvo, koja broji 10 naoružanih ljudi. Na raskrsnici ceste Bušletić — Gračanica i puta koji vodi za Donju Paležnicu — Gornju Paležnicu i Dugu Njivu, nalazi se straža od otprilike 10 naoružanih ljudi. Sva ostala snaga od otprilike 100 naoružanih ljudi nalazi se na frontu oko sela Skugrića. Dakle, Sojić bi imao uza se svega 140 ljudi pod pretpostavkom da Kostajnički bataljon nije potpao pod njegovu komandu. Nekih svjesnih četnika uglavnom nema. Može se reći, jedini svjestan je Mika Jeremić, komandir jedne čete u Kostajničkom bataljonu.

Međutim, prelaskom Ozrenaca i Cvijetina Todića u Posavinu situacija je, po mom mišljenju, svakako promijenjena. Ozren nije posjedovao nigdje taj broj partizana, a ni tako svjesnih, da bi ih smio pustiti u Posavinu, gdje je situacija bila takva. Jasno je bilo da su četnici imali pretežni uticaj, da slanje ma kakve snage sa Ozrena značilo je pojačati četničke pozicije u Posavini. Ja sam i pri mom posljednjem sastanku sa Tošom, iako mi situacija nije bila tako jasna kao danas, osudio taj negov čin, na što mi je on odgovorio da to nije baš nešto što se ne može popraviti i da on može da vrati te svoje snage, pa me čak i pitao da li da ih vrati, našto sam mu ja odgovorio da ih svakako vrati, ukoliko mu je to moguće.

Stanovništvo u Posavini uglavnom je raspoloženo prema nama, pa se čak dešavaju i slučajevi gdje seljaci sami hoće da šalju delegacije sa zahtjevom, da se smijeni Sojić sa mjesta komandanta Trebavskog odreda.

Odlazak Cvijetina Todića, kao i 120 naoružanih ljudi sa 7 puškomitraljeza i 2 teška mitraljeza u Posavinu, kao i vezivanje Majevičkog četničkog odreda sa Trebavskim četničkim odredom, bez sumnje znači opasnost za nas partizane. Vjerovatno da će u Posavini da uslijedi i sastanak i vezivanje sa četnicima iz Srbije, pa i sa Stevanom Botićem, što će još više ugroziti naše perspektive na dobavu žita za Bosnu. Ne znam, nemam pregled situacije uopšte, ali čini mi se da događaji u Posavini još više zahtijevaju što hitnije rješenje pitanja Ozrena, kao i Posavine. Prema podacima koje posjedujem, stanje još uvijek povoljno za nas u Posavini neće dugo trajati i treba što hitnije da se to riješi.

Podatke za ovaj izvještaj sakupio sam od Toše, Nikole Kostića i Đorđa Simića.

Đorđe Simić napustio je Posavinu po Tošinom pozivu.
Drugarski vas pozdravlja sa

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Miljenko⁵

⁵ Narodni heroj Miljenko Cvitković poginuo kao komandant Prvog bataljona Petnaeste majevičke NOU brigade, za vrijeme Pete ofanzive 1943 godine.

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И Д
ОДРЕДА ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 4 АПРИЛА 1942
ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д. ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ
О ПОКРЕТУ ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА НА ОЗРЕН И О
СИТУАЦИЈИ НА МАЈЕВИЦИ**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Данас полазим са Првим босанским батаљоном на пут. Осигуран је читав пут и обезбијеђена је исхрана батаљона до самог Озрена. Зенички батаљон, односно друг Миљенко Цвитковић извршио је све те припреме онако како је било постављено. Овде је већ изашла патрола са замјеником команданта Зеничког батаљона у сусрет нама.

Према информацијама, које сам овдје добио, на Мајевници се прикупља читава реакција, која је побјегла са овог терена. Четничке банде из Србије пребацују се на Мајевницу и правац њиховог надирања јесте Требава и Озрен. С обзиром на ове информације сматрам да би било потребно да ви издате наређење да се неки батаљони из Пролет. бригаде заједно са Другим босанским батаљоном (Мајевичким) упуте на Мајевницу преко Шековића и Цапарда. Ми би могли наш батаљон да покренемо са Требаве у правцу Мајевнице и на тај начин да обухватимо Мајевницу са двије стране. Ово би могли лако учинити, јер од Требаве до Мајевнице треба нам свега један дан пешачења. Сматрам да би ово било потребно учинити с обзиром да ће за Озрен и Требаву бити стална опасност од Мајевнице, ма колико ми прочистили овај терен, ако се не прочисти и Мајевница. Потребно је да ми хитно упутите потребна наређења која ће ми одред „Звијезда“ доставити на Озрен. Уколико не добијем потребна наређења, ја ћу се са батаљоном вратити на овај терен према вашем наређењу.

Ми бисмо могли кренути са Требаве на Мајевницу тек од 20 до 25 ов. мј. Па према томе ви равнајте ваша наређења.

Баш сада сам добио писмо из Сарајева, у којем ми поново наглашавају да уопште нема кривице до њихове организације за провалу која је настала. — Курир који је пао није никада ни био курир, него су га из Трнова узели самовољно и то неколико пута, упркос опомена сарајевске организације да се то не ради. Ухапшени другови се врло добро држе и организација се понова стабилизира. Једино тај курир, што је провалио све

које је знао из ранијег рада, држи се издајнички. С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

4 априла 1942 год. Округлица

Темпо¹

БР. 48

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 4 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ПОГИБИЈИ МЛАДЕНА СТОЈАНОВИЋА И РАЗБОЈНИЧКОМ ДЈЕЛОВАЊУ ЧЕТНИКА¹

Повјерљиво

ШТАБ
IV НО. ПАРТ. ОДРЕДА
Бр: службено
4 априла 1942 г.

ПРЕПИС

**ШТАБУ II КРАЈИШКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Негђе у Козари

Повсдом злочиначких атентата које је четничка банда учинила у нашем крају ових дана, извјештавамо другарски Штаб о сљедећем:

1.) Уочи 1 априла о. г. разбојничке четничке банде извршиле су напад на штаб нашег одреда и том приликом побиле све особље нашега штаба, осим команданта и комесара, који су се тада налазили на терену. Напад је извршен мучки и ноћу тако да ни једноме другу није пошло за руком да се спаси.

2.) Исте ноћи четничке банде нападе су и нашу амбуланту у Јошавки и поклали све наше болесне и рањене другове који су се ту налазили ради лијечења. Друга Младена Стојановића, који је такођер лежао рањен, четници су одвели са собом у шуму гдје су га присиљавали да пише разна капитулантска писма да би га на крају опет убили, тим прије што то тај друг неће хтјети учинити. Али, обзирем на могућност да се ова банда

¹ Светозар Вукмановић

¹ Редакција располаже преписом документа.

послужи и фалсификатом, пошто су заробили и печат штаба одреда, ми вам скрећемо пажњу на ово: а) морате повести рачуна да се помоћу убачених фалсификованих писама или летаката не развије четничка пропаганда и на територији вашег одреда; б) да се помоћу лажних пропусница и других исправа не увуку лажни курири у ваш штаб као атентатори са циљем да побију командно особље и тиме изврше сличан удар и у вашем одреду. Потребна је уопће највећа будност и најсторжија приправност и осигурање свега онога што би могло бити циљ напада ове најкрволочније банде, која се не устеже ни од клања болесних, рањених народних бораца.

Како је дошло до тога да гнусни злочинци успију у пакленој својој намјери?

Критичног дана командант и полит. комесар нашег одреда, као и политички комесар Оперативног штаба за Б. Крајину били су заједно са пролетерским батаљоном у акцији за ликвидацију четничког батаљона „Карађорђе“ који је од прије два мјесеца објавио отворено непријатељство партизанском покрету у нашим крајевима и тиме збацио маску са свога издајничког лица. Док се на једној страни ова акција одвијала са скоро потпуним успјехом, дотле су на другој страни непријатељски агенти, ослањајући се на кулачки елеменат у војсци и у позадини, успјели да једну нашу чету, и то баш ону на чијем се је сектору налазио Штаб одреда, преузму у своје руке и с њом изврше атентат на штаб и почине гнусни злочин над нашим болесним друговима у амбуланти.

У својој злочиначкој работи четници се нису зауставили ни на овоме. Користећи отсутност пролетерског батаљона и партизанских чета које су биле на положају према непријатељу, ови разбојници су стали харачити, палити и убијати по ослобођеној територији све оно што је било партизанско. Убијена су 3 друга омладинца, убијени су и стари отац и стара баба друга команданта одреда, попаљене су куће многим народним борцима. Таквим својим терористичким актима четници су створили панику и унијели страх у народ, што непријатељи народа користе за учвршћивање својих позиција. Због тога у великој мјери поколебан је морал наших двију чета које оперишу око Приједора...

Због свега тога намеће се потреба да нам тај другарски Штаб најхитније упути са свога подручја најмање 100—150 добрих партизана без оружја који ће хтјети да се боре против разбојничке четничке банде, исто тако као и против окупатора и усташа. Те партизанае ми ћемо наоружати овдје чим дођу, и исто тако, према упутству Оперативног штаба, моли се тај Штаб да најхитније упути на овај сектор онај број пролетера и ауто-

матског оружја који је потребан да се попуни пролетерска чета из Козаре,² а за које Оперативни штаб је вама већ писао.

3.) Скрећемо вам пажњу на то да све док ми не успијемо да очистимо овај сектор од четничких банди и не створимо на ријеци Босни између Добоја и Зенице један првокласни партизански батаљон, који ће бити препрека пребацивања четника и њихових курира и агената са Озрена на ову страну, све дотле постоји опасност да овај сектор четници преузму у своје руке. А колика је то опет важност за ваш као и све остале крајишке партизанске одреде, није тешко знати. Обзиром на ово, поново вас молимо да не потцјењујете важност помоћи коју од вас овај пут тражимо, те нам исту помоћ чим прије упутите.

4.) Због ових изванредних прилика у нашем одреду ми нисмо у могућности да вам пошаљемо редовне 15-дневне извјештаје о нашим акцијама као ни други материјал чија је измјена међу сусједним одредима тако неопходно потребна. И поред ових унутрашњих борби, партизанске чете нашега одреда су скоро свакодневно у мањим или већим акцијама са непријатељем, које се изводе са задовољавајућим успјехом. Ми већ дуго времена немамо уопште везе са нашим Првим батаљоном на Мањачи и стање тамо нам није потпуно познато, нарочито ако је у задње вријеме било неких промјена. Од друга Старога³ већ одавно немамо вијести, па вас молимо ако за њега знате да нам јавите. Исто тако да га обавијестите о свему овоме што је у овом писму изложено. У погледу преласка Пролетерског батаљона на овај сектор,⁴ за сада се не може ни говорити јер, како већ видите, претстоје нам још многе борбе, док кризу која је настала не савладамо потпуно. Могло би се рећи скоро да је пролетерски батаљон у овом часу једини фактор који може да гарантује да ће овај крај и даље остати под нашом командом. Наше је мишљење да ћете ви заједно са I и V одредом моћи савладати то гнијездо издајника и разбојника које је већ прилично добро прикљештено.⁵

5.) Шаљите нам своје војне и политичке извјештаје као и извјештаје о акцијама одреда, јер то нам много помаже у нашем раду. Први одред за сада извијестите повјерљиво о садашњој нашој ситуацији, а у најскорије вријеме настојаћемо да вам пошаљемо детаљан извјештај о војним акцијама нашега одреда као и о политичком стању у истоме, заправо одмах чим вам будемо могли нешто конкретно и поуздано рећи, а сада

² Пролетерска чета која је била у саставу Пролетерског батаљона Бос. Крајине.

³ Буро Пуцар-Стари

⁴ Вјероватно омашка приликом преписивања; треба да стоји: „са овог сектора“.

⁵ Мисли се на Приједор.

ситуација се тако често мијења, да већ сутра не стоји оно што је било данас.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Војо⁶ с. р.

Командант,
Данко⁷ с. р.

П. С. Рачунајте да је сваки моменат скупоцен и да требате радити најхитније. Ово је писмо писано у сагласности са другом Османом.⁸

Данко, с. р.

БР. 49

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 4 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЗА ПРОТЈЕРИВАЊЕ ИТАЛИЈАНА СА КАМЕНИЦЕ¹

ШТАБ 5-ОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА
Командант и политкомесар
4-IV-42

ШТАБУ II БАТАЉОНА

Шаљемо вам II чету вашег батаљона, с тим да учествује у акцијама на Каменици све дотле док се Италијани не сруче у Дрвар, и док не крену према Оштрељу, с тим да одмах пошаљете курира II чети III батаљона, која мора још ноћас да се пребаци у касарну I чете у Мисијама. На граховском сектору су важније акције против четничких банди него против Италијана. — Ви у Љеску можете пребацивати читаву IV чету, док постоји опасност продора преко Љеске.

Саопштите II чети да пренесе на леђима хране из свог логора Уилице. —

⁶ Војо Ступар

⁷ Народни херој Данко Митров

⁸ Осман Карабеговић

¹ Оригинаал наређења је у рукопису.

Ја ћу се пребацити према Оштрељу кад се Италијани сруче у томе првацу. Друг Илија² ће остати на граховском сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Илија Дошен

Командант

С. Родић³

Друже Мићо,⁴

Шаљем Ти наредбу од Славка.⁵

И извјештај II чете.

Што треба за II чету наведи, ја ћу послати, овдје чека курир.

Јави какво је стање, имамо ли жртава и све остало.

С. Ф. С. Н.

Илија

БР. 50

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 4 АПРИЛА 1942 ГОД. О АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ПОТЧИЊЕНИХ ЈЕДИНИЦА

ШТАБ¹

I КРАЈИШКОГ ОДРЕДА
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
ВОЈСКЕ

ШТАБ²

ГРМЕЧКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број 538/42

Дне 4-IV-1942 г.

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

О војним акцијама и политичком раду

16. III. 1942 г. Непријатељ је напао на Кршље од Дедића, Хозића и Сухаче у јачини од три сатније. Непријатељ је успио да запали неколико кућа. Послије жестоке борбе наше снаге успје-

¹ Илија Дошен

² Народни херој Славко Родић

³ Народни херој Милутин Морача, тада командант Другог батаљона.

⁴ Мисли се на горњу наредбу. Овај додатак испод текста накнадно је дописао Илија Дошен.

⁵ Заглавље оригинала откуцано машином.

⁶ Штамбиљ истог одреда

ле су одбити непријатеља нанијевши му губитке од неколико мртвих и више рањених. На нашој страни није било губитака.

17. III. 1942 г. II чета I батаљона запалила је дрвену ћуприју у Чапљу на прузи Сански Мост — Саница и минирала бетонске темеље ћуприје.

17—18. III. 1942 г. После заузимања Б.[удимлић] Јапре непријатељска војска напустила Стари Мајдан и побјегла у Стару Ријеку. Снаге нашег I батаљона упале су у мјесто и нашле су напуштене касарне, канцеларије итд.; у мјесту је основан народно-ослободилачки одбор.

20. III. 1941 г. III чета I батаљона подузела је акцију на Бришеву и протјерала непријатеља са његових положаја, те ушла у село. Пошто је непријатељу стигла помоћ из Љубије, наши су се повукли. При повлачењу погинуо је командир чете друг Буро Бањац. Он је изнесен, као и његово оружје.

21. III. 1942 г. IV чета I батаљона извршила је напад на непријатељску стражу код села Бришева. Стража се предала без отпора. Заплијењено је 17 карабина, 1 пушкомитраљез и 2—3.000 метака. Заробљени хрватски домобрани пуштени су својим кућама, пошто им је објашњен циљ наше борбе.

23. III. 1943 г. I вод III чете I батаљона прекопавао је цесту Сана — Каменград. То је спазио непријатељ са Демисеваца и отворио паљбу. Борба се водила око 2 сата. Наши су се повукли без жртава. Истог дана поменути вод патролирајући привукао се млину на Блији, гдје су мљели муслимани из Каменграда за усташе из Демисеваца. Неки муслимани спазивши партизане почели су да бјеже. Наши су припуцали и заплијенили 450 кг усташког брашна.

24. III. 1942 г. Непријатељ је из Демисеваца напао у правцу нашег села Брдара у намјери да га опљачка и попали. Снаге наше III чете I батаљона дочекале су непријатеља, који се након борбе од 2 сата повукао. Жртва није било.

25. III. 1942 г. Снаге наше IV чете I батаљона нападе су муслиманско село Трнову. Борба је почела у 5 сати ујутру. Наше снаге ушле су у село. Непријатељу стиже помоћ из Сана, Шеховаца и Сасине у јачини од 150—200 војника. Наши су се повукли. Прешавши непријатељ у офанзиву, наше снаге су одбраниле село Усорце, при чему је непријатељу успјело да запали 5 кућа. Непријатељ је имао неколико мртвих а ми смо имали 3 рањена.

26. III. 1942 г. Непријатељ је са јаким снагама извршио напад на село Кљевце. Непријатељ је наступао фронтално од Челић Косе до ријеке Сана. Непријатељ је попалио око 200 кућа и убио 23 жене, дјеце и стараца. Непријатељ је пошао на Брајћтаван, али су га наше снаге одбраниле. Заробили смо 4 пушке и 400

метака као и спрему за 4 војника. У овој борби учествовали су углавном усташе из Санице, Кључа и околних села.

Истога дана непријатељ напао од Сухаче и Дедића на Српске Агиће.³ Снаге III вода V чете успјеле су да одбију непријатеља уз непознате губитке.

27. III. 1942 г. II вод IV чете I батаљона одбио је непријатељски напад од села Бришева који је кретао према Расавцима.

28. III. 1942 г. I чета II батаљона имала је борбу са непријатељем који је кренуо из Сухаче према Кришљама. Уз помоћ једног вода III чете I батаљона V кр. одреда успјела је да одбије непријатеља, који је имао 1 мртвог и 1 рањеног. На нашој страни није било губитака.

Истога дана непријатељска војска која је ишла према Љубији вратила се у Сухачу, одакле је кренула преко Црне Ријеке и Доловљана низ Јабланицу за Нови. У пролазу кроз Црну Ријеку, Јабланицу и Шућу непријатељ је попалио око 30 кућа. Наше бројчано слабе патроле нису биле у стању да спријече то паљење.

29. III. 1942 г. Непријатељ је кренуо из Новог за Јабланицу с намјером да пљачка. Патроле једне чете II батаљона успјеле су да врате непријатеља и спријече пљачку.

31. III. 1942 г. Око 15 часова пошле су усташе и легионари из Љубије и Тисове у помоћ опкољеним усташама у Равској, те су наишли на засједу једне десетине III вода V чете I батаљона. Непријатељ је одбијен уз непознате губитке. У борби је рањен један партизан.

Истога дана предали су се нашим снагама 2 хрватска домобрана и донијели са собом 2 карабина, 320 метака и једну бомбу.

II. ПОЛИТИЧКИ РАД ПО ЧЕТАМА развија се у некој чети бржим а у некој споријим темпом, што овиси о способности и активности појединих политкомесара и њихових замјеника. Слабо подизање политичке свијести код неких чета, на примјер код II чете I батаљона, одражава се и у слабости вођења војних акција те чете. По четама читају се редовно и тумаче радио-вијести као и поједини леци и упутства о војном и политичком раду. У позадини одржавају се зборови и конференције на којима се говори о разним политичким питањима, а говорило се и о 27 III, тј. о годишњици брисања споразума југословенске владе Цинцар-Марковића — Драгише Цветковића са тројним пактом осовинских сила. Како у војсци тако и у позадини стално се говори и тумачи данашња издајничка улога четника, као и о њиховој директној и индиректној вези са непријатељима народно-ослободилачке борбе.

³ Православни Агићи

III. Наше везе са Другим, Трећим и Петим одредом су нормалне, а везе са IV одредом су повремене.

IV. Стање у непријатељској позадини је прилично очајно. Хрватски домобрани који су се предали причају да се незадовољство у њиховим редовима сваки даном јача. Често пута су војници препуштени да се сами хране пљачком по селу, а због тога многи поштени војници не једу ништа друго него сам кукурузни хљеб, због тога јер неће да пљачкају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Замј. политкомесара:
Др. Леви

Командант:
Милорад⁴

БР. 51

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
4 АПРИЛА 1942 ГОД. О ИСХРАНИ ЉУДСТВА, ОРГАНИЗА-
ЦИЈИ САНИТЕТА И БОРБЕНОЈ СПОСОБНОСТИ ЧЕТА**

ШТАБ I КР. НОП ОДРЕДА
Број 538/42

4. IV. 1942

МЈЕСЕЧНИ ИЗВЈЕШТАЈ

О стању људства, наоружања, исхране, здравља и акцијама I кр. НОП одреда

- I.) **СТАЊЕ** људства и наоружања повећано је према стању прије мјесец дана.
- II.) **ИСХРАНА** људства је прилична. Почело се плански да стварају резерве хране којима руководи интендант I кр одреда преко својих органа и интенданата батаљона и четних економа. Партизани једу трипут дневно и то: доручак, ручак и вечера. Највише се једе: грах, кромпир и купус са фришким или сухим месом, а каткада и без меса. Хљеб је већином кукурузни а тежак је нешто испод килограма. Резерве хране још се не дирају, осим у неким четама. Из

⁴ Милорад Мијатовић

угрожених територија храна се преноси убрзаним темпом у позадину и то како храна за војску тако и цивилна храна. Пошто је сакупљање хране у највећем току, нисмо у стању још да дамо тачне цифре. Успјели смо да прикупимо, куповином и добровољним прилозима, 90.000 кг разне хране (кукуруза, зоби, граха и пшенице) и да ту количину препустимо Штабу V кр. одреда, који са исхраном стоји јако слабо. На тај начин смо успјели да нашем другарском Штабу V одреда помогнемо у исхрани и да му олакшамо даљње вођење акција против окупатора и његових савезника.

III.) **ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ** у I кр. одреду се поправља. Свраб (чеша) је била јако проширена а сада прилично нестаје, пошто помало производимо сумпорну маст за свраб. Ушију је такођер било много, али и њих помало нестаје држањем хигијене и редовним мијењањем веша, од којег се од сваког партизана тражи да има по два пара. Сада располаже I кр. одред са три болнице и то: Централна болница I кр. одреда са преко 20 кревета и двије батаљонске болнице са 14 кревета укупно. Осим тога постоји амбуланта I кр. одреда у близини Штаба I кр. одреда, која амбуланта служи за преглед цивилног становништва и појединих партизана. Још нису успостављене четне амбуланте због недостатка стручног особља, али свака чета има или болничко одељење или по којег болничара. Обе батаљонске болнице имају болничку амбуланту снабђевену са нешто лијекова и имају по једног стручног болничара. Лијекова нешто имамо, али ни издалека количина није довољна према потребама које нам се указују. Завоја имамо јако мало, а нарочито мало имамо газе. Највећу тешкоћу осјећамо због тога што Одред не располаже ни једним лијечником који је у стању да стално ради у болници. Потребно је да болничари се науче штедити лијековима и паметно их употребљавати, а штабови чета треба да уче партизана да проналазе могућности за добијање лијекова у борбама као и за сакупљање лијекова у освојеним мјестима.

IV.) **ИЗ НАШИХ** петнаестодневних извјештаја види се да наши батаљони воде акције, али још увијек они нису стекли довољна искуства у вођењу истих. Наше чете још увијек се упуштају у фронталну борбу са непријатељем, иако у тим фронталним борбама увијек имају више губитака од добитака. Но партизански облик ратовања све више се удомаћује у нашим батаљонима и он нам доноси све већих користи. Политички радници у четама морају упрегнути све снаге да партизана убиједе у исправност схватања о

предности партизанског облика ратовања над фронталним. До прије кратког времена наше чете нису биле у стању да чине велике покрете, већ су стално биле везане за одбрану својих села. Данас можемо рећи да један велики број наших чета је у стању да се покрене и по неколико десетака километара и да ступи у акцију далеко од својега села. То још не можемо рећи за све чете, али ми се надамо да ће и остале чете то постићи чим буду политички комесари својим радом у четама успјели да подигну дисциплину и морал партизана.

V.) **АКЦИОНА СПОСОБНОСТ** наше партизанске војске уско је повезана [са] политичком свијести наших партизана. Политичка свијест партизана била је до недавно разривена утицајем четничких и самовољних елемената. Активним и савјесним радом појединих политичких комесара и другова из командног особља успјели смо да очистимо и разоружамо неке четничке банде, а осим тога да разоружамо и Прекајску чету познатог бандита и талијанског агента Миле Стевандића. Тим разоружањем много је придонешено подизању дисциплине и морала у редовима наших чета. Али се у неким четама још увијек осјећа самовоља појединаца, на које треба утицати да се поправе, а уколико не буде то ишло, да их се разоружа, у чему ћемо свакако успјети, јер данас располажемо са неколико чврстих чета, свјесних и до краја оданих народноослободилачкој борби. Подизању политичке свијести и дисциплине у редовима наших чета придонио је свестрани рад КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ Југославије као и савеза КОМУНИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ Југославије. Тај рад треба да буде удвостручен и многостручен, и од појачања тога рада овисиће и акциона способност наших чета у борби против окупатора и њихових помагача.

Нарочито се указује потреба за још већим радом око раскринкавања издајничке политике четничких елемената који у борби против народноослободилачког покрета иду руку под руку са својом браћом усташама и њемачко-талијанским фашистичким бандитима. То се нарочито види сада када талијански окупатори покушавају да врше концентрични напад на наше одреде као и на наше ослобођене крајеве. И управо у томе моменту фашистичког напада на нас, четнички бандити покушавају да дигну своје главе и да нас ударе издајничким ножем у леђа. Наши политички комесари као и сви свјесни партизани наших чета морају да о томе воде рачуна те да стално убјеђују све оне партизане који нијесу свјесни о потреби борбе против четничких елемената, јер од уништења четничког

утицаја овиси и јачање снага народноослободилачких у борби против фашистичких окупатора и свих њихових помагача.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политкомесара:
I. кр. Н. О. П. одреда
Др. Леви

Командант:
I. кр. Н. О. П. одреда
Милорад

BR. 52

**IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPJ DRUGOG KRAJIŠKOG
NOP ODREDA OD 5 APRILA 1942 GOD. SEKRETARU KOMITETA
O ČIŠĆENJU TERENA OD ČETNIKA U OKOLINI BRONZANOG
MAJDANA I HAN KOLA¹**

OKRUŽNI KOMITET
K.P.J.
II K.N.O.P. odreda²
5 aprila 1942 god
MARIČKA

DRUGU

SLOVENCU³!

Po preporuci druga Starog⁴ i štaba bataljona koji operiše na terenu protiv četnika obavještavam vas o situaciji vojnoj i političkoj u tim krajevima.

Snage našeg odreda koje operišu protiv četnika iznose oko 330 ljudi naoružanih sa karabinima, puškomitraljezima i lakim nje-mačkim mitraljezima.

1/IV. Naš bataljon krenuo je iz Maričke škole u Jeličku (škola, popova kuća), gdje smo prenoćili. Za vrijeme noći zabasala su tri odmetnika u naš logor koje smo razoružali (jednog poslali 1 četi da ga strijelja, a ostalu dvojicu pustili kućama).

2/IV. Od Jeličke krenuli smo u streljačkom stroju preko Ra-dosavske (zaseoci: Lakići, Sandalj, Jakovljevići). Od rječice Brkolos

¹ Redakcija raspolaže prepisom izvještaja.

² Krajem 1941 god. na teritorijama svih partizanskih odreda u Bosni formirani su okružni komiteti KPJ koji su rukovodili radom partiskih organizacija na terenu i u jedinicama odreda.

³ Branko Babić

⁴ Đuro Pucar-Stari

krenule su obadvije čete u strijelce prema Gor. Piskavici (zaseoci: Ševe, Radulovići, Kajkuta). Sva obavještenja koja smo tu dobivali od seljaka potvrđivala su naša očekivanja da se tu nalaze neke četničke snage. Stanovništvo je bilo neprijateljski raspoloženo prema nama i krivo nas obavještavalo, tako da smo uvijek znali da se neprijatelj nalazi u blizini, ali u kom zaseoku, nikad nam nisu tačno rekli. Ujedno su špijunirali za četnike. Razlog je tome što su četnici baš iz tih kuća i što je ovaj kraj politički potpuno neobrađen.

Četnici su proturili glas da smo mi neke »crne ustaše«, da smo neka vojska (pošto smo išli u strijelcima), da nas vodi neki Muharem itd. i stanovništvo je od nas bježalo i odnosilo se naspram nas stvarno kao naspram neprijatelja. Usljed svega toga mi smo išli vrlo oprezno, ali smo se ipak kretali dosta brzo i potpuno vojnički.

U Kajkutama smo pronašli četničku kuhinju (hranu za 60 ljudi) i 600 litara rakije. Hranu smo zaplijenili. Bježeći, četnici su u neredu oступali prema Brankovićima, Strikama, Bulićima, Banjcima, Mijatovićima, tako da nigdje nismo mogli s njima doći u dodir. Na Mijatovića Brdu susreli smo se sa jednom njihovom patrolom (3 čovjeka). Dvojica od njih su bacila oružje i pobjegla, a jedan koji nije htio baciti oružje ubijen je. Odatle smo krenuli prema Velikom Brdu. Odmah po prelazu rijeke Bistrice i ceste Banja Luka — Bronzani Majdan uhvaćena su i razoružana još dva odmetnika. Toga dana zarobili smo 5 karabina. Prenoćili smo u Stepanovićima i Šešićima na desnoj strani ceste i u Jankovićima, Lovrićima i Regodićima na lijevoj strani ceste.

3/IV. Toga dana ostali smo na Velikom Brdu i u Jankovićima. Održali smo partisko savjetovanje na kome smo odlučili da preko noći napadnemo neprijateljsko uporište u Motikama pa tek onda da krenemo u potjeru za četnicima. Pošli smo (komandanti, komandiri, vodnici i desetari) da izvidimo neprijateljske položaje. Baš u momentu kad smo osmatrali položaje dobili smo pismo od Vukašina Marčetića u kome pita komandanta Kozaračkog odreda zašto je došao na njegov sektor i traži da odmah pošalje komandire, političke komesare i vodnike na pregovore. Ukoliko to ne učini da će ga opkoliti i udariti na njega sa sviju strana. Na to pismo mu je odgovoreno da mi nismo došli na njegov sektor već da su te krajeve oslobodili partizani i da se po krajevima koje smo mi oslobodili krećemo slobodno i sa punim pravom. Iz tih razloga morali smo odgovoriti napad na Motike i produžiti sa proganjanjem četnika.

Te noći prenoćili smo u bistričkoj školi (Jošikova Voda) i u Jankovićima. Uveče smo dobili pismo od komandanta II bataljona I krajiškog puka »Manjača« Ratka Milojevića,⁵ u kome nam piše da on i njegovi borci nikad neće da se bore protiv nas. Od Vukašina smo također dobili još jedno pismo iste sadržine kao i prvo. Iz

⁵ Ratko Milojević, četnički komandant

svега овогa се може закључити да они немају довољно снага да нам пружи отпор и да то чине мислећи да ће бити као и са манастиром Гомјеницом.

4/IV. Баталјон је кренуо преко Прнјавора (село) и Павловца према Хан Колима, пошто смо дознали да се непријатељске снаге налазе у том правцу, а и зато да се вежмо са нашим снагама које чисте терен од Врбаса¹.

Главна непријатељска упоришта су Кадина Вода и Ситница. Ту се је непријатељ сконцентрисао напустивши положаје које је држао до нашег доласка, тако да су положаји према Иванској, Драгочају, Мотикама остали потпуно незаštiћени, и усташе могу свакогa часа да их нападну без икакве сметње.

У самој ноћи између 3 и 4 јавила су се тројца и предали оруђје. Они су пуштени кућама.

Морал код нашегa лјудства је на доста високом ступњу. Партизани су потпуно правилно схватили потребу ове борбе с четницима и свима је јасно да се не можемо успјешно борити против усташа све дотле док ови бандити чаркају иза леђа.

Ишрана је организована преко 4 чете III баталјона (Марићка) јер у крајевима гдје се воде операције ишрану би било врло тешко организовати пошто нас становништво гледа као неку непријатељску војску и све што тражимо нерадо нам се излази у сусрет.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Бошко⁶ с. р.

БР. 53

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 6 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О ДАНУ НАПАДА НА БОРАЧ¹

Ко пише: Оперативни штаб за Херцеговину. Одакле: Казанци
Коме: Врховном штабу НОП одреда Југославије. Где: Гдје буде
О. Бр. ... датум ... 6 април 1942 год. ... 6 сати ... час. ... мин.
Карта размере 1:

У вези са задатком који смо добили за ликвидацију Борча јављамо вам сљедеће: услед касног ликвидирања попа Пери-

⁶ Народни heroј Бошко Шилјеговић, тада члан Окружног комитета КРЈ на терену Другог крајишког НОП одреда.

¹ Докуменат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2926.

пића, које је довршено тек јуче, и осталих банди, као и акција против окупатора у Гатачко-невесињском крају, које су вођене од времена откако је наш претставник био у Врховном штабу, нисмо били у могућности да солидно организујемо снаге за напад на Борач за предложени датум.

Вријеме када можемо извршити организовање снага за почетак акције на Борач јесте 17 април. Тога дана у зору, око 4 сата, наше снаге започеће концентричан напад на усташка села у Борчу, како је то предвиђено вашим планом. Све припреме биће завршене до 15 априла увече. Ово исто саопштавамо Калиновичком одреду, а молимо и вас да га извијестите ради сваке сигурности. Очекујемо од вас одговор и мишљење по овоме. Банда попа Перишића је дјелимично побијена а дјелимично се склонила у Гацко, Талијанима. Села су ослобођена, терен очишћен, о чему ћете накнадо добити опширан извјештај.

С. Ф. С. Н!

(М.П.) *

Пол. комесар,
Миро Попара

Командант.
Петар Илић

BR. 54

**PISMO OKRUŽNOG KOMITETA KPJ DRUGOG KRAJISKOG
NOP ODREDA OD 6 APRILA 1942 GOD. PARTISKIM ORGANI-
ZACIJAMA U VOJSCI I POZADINI¹**

OKRUŽNI KOMITET KPJ
II KRAJISKOG NOP ODREDA

Drugarskim

BATALJONSKIM PARTISKIM BIROIMA, SRESKIM
KOMITETIMA I PARTISKIM GRUPAMA

Novonastala politička situacija — otvorene borbe protiv četnika — i izvjesna partiska reorganizacija ukazale su potrebu da sve članove partije, odn.[osno] odgovorne partiske forume obavijestimo o sljedećem:

S obzirom da je morala Partija, odn.[osno] narodnooslobodilačka partizanska vojska preduzeti najoštrije mjere za likvidaciju četničke opasnosti koja se u zadnje vrijeme pojavila ne samo svojom političkom nego i vojničkom aktivnošću protiv nas, pojavilo se u četama, a naročito u pozadini, izvjesno političko previranje ili

¹ Pronađeni primjerak uputstva umnožen je na šapirografu.

možda čak otvorene simpatije prema četnicima. Takvo raspoloženje u narodu jeste uglavnom posljedica nedovoljnog političkog rada naše Partije općenito, a naročito po pitanju četnika. Radi toga treba što hitnije i aktivnije prići raskrinkavanju politike tih četničkih bandi koje danas raznim lažima obmanjuju narod i pridobijaju ga uza se. Rastumačiti treba narodu i partizanima šta zapravo oni hoće i kakvim se sredstvima oni služe u borbi protiv naroda i partizana koji danas vode narodnooslobodilačku borbu. Navoditi konkretne slučajeve njihovog povezivanja sa Nijemcima i nedićevcima u Srbiji, sa Nijemcima i ustašama u Istočnoj Bosni, i sa Talijanima kod nas. Raskrinkavati njihovu izdajničku ulogu kao slugu gospode koja iz Londona pokušava da se opet silom nametne radnom narodu u cilju dalje pljačke i iskorišćavanja radnika i seljaka.

Sve to treba objašnjavati narodu preko zborova, konferencija, narodnooslobodilačkih odbora. Politički komesari u četama kao i svi partijci trebaju partizanima o svemu tome najpodrobnije tumačiti i uporedo s tim tumačiti ciljeve naše borbe.

Drugovi partijci moraju ovo shvatiti ozbiljno, jer danas treba da se mobilizira čitava Partija u borbi protiv četnika. Naša parola — parola Partije — mora danas biti borba protiv pete kolone, protiv tih kontrarevolucionarnih bjelogardejskih bandi.

Pored političkog rada, treba da Partija budno pazi na kretanje četničkih propagatora koji se najviše pojavljuju kao šverceri. Svaka partiska jedinica, svaki partiski forum na svom terenu trebaju organizovati dobru obavještajnu službu preko koje će Partija imati kontrolu nad svakim pojedincem u četama i u pozadini. Svaku aktivnost četnika sprečavati unaprijed i nemilosrdno kažnjavati i uništavati sve one koji se ogriješe o našu borbu. Na svakom sastanku partiske grupe treba da se postavlja pitanje četnika i njihove aktivnosti, kao i naše protivmjere. Naročito treba paziti da su članovi narodnooslobodilačkih odbora poštteni i naši ljudi, i ukoliko bi se negdje pojavile simpatije za četnike, odmah smijeniti odbor i izabrati nove ljude, svjesne i odane našoj borbi.

Po najnovijim direktivama formiraju se po bataljonima bataljonski partiski biro. U te biroe ulaze delegati partiskih grupa u četi a koji ne smiju da budu politički komesari četa. Sekretar bataljanskog partiskog biroa jeste zamjenik političkog komesara bataljona. (Vidi cirkular CK²). Sve partiske grupe u četama odgovorne su za svoj rad bataljonskom partiskom birou od kojega primaju direktive i uputstva za rad i izvještavaju ga o radu. Bataljonski biro šalje svakih 15 dana pismen izvještaj O.K. o svome radu, odn. o radu svih partiskih jedinica u bataljonu.

Ako jedna partiska jedinica u četi broji mnogo partijaca, iako da u svakom vođu ima od 3 na više članova, onda treba po vodo-

² Vidi Zbornik tom IV, knj. 3, dok. br. 34.

vima formirati ogranke četne grupe. Ti ogranci po vodovima biraju svoje delegate u biro četne ćelije (grupe). Četni partiski biro rukovodi radom svih ogranaka po vodovima. Upozorava se drugove da ne bi pravili greške i formirali u jednoj četi više partiskih jedinica po vodovima. U četi postoji samo jedna grupa ma koliko bilo članova i na redovne sastanke, kao i na važnije sastanke na kojima se rješavaju pitanja čitave čete, pozivaju se svi partijci te čete. Partiski ogranci po vodovima formiraju se zato da bi se mogao bolje i uspješnije sprovoditi partiski rad u četi, a naročito danas kada su čete napustile svoje logore i vodovi razbacani i odvojeni jedni od drugih. Partiski ogranci u vodovima rješavaju sva pitanja i sav rad u vodu, a preko svoga delegata u četnom partiskom birou imaju stalno vezu sa četnom partiskom grupom.

Ime kandidata Partije treba odbaciti i kandidate imenovati aktivistima. Formiraju se prosvjetne i čitalačke grupe po četama i u pozadini iz kojih se vade aktivisti, i ukoliko se isti pokažu dobri — prevoditi ih u Partiju. Kriterij za primanje u Partiju mora biti oštar u pogledu prošlosti, poštenja i odanosti našoj borbi i našoj Partiji. Ne primati u Partiju kolebljivce i kukavice i ljude kojima njihova prošlost nije dostojna da budu članovi Komunističke partije. Drugove partijce koji su se u toku svoga članstva pokazali nedostojnim zvanja člana Komunističke partije treba izbaciti iz Partije i primati nove borbene drugove radnike i seljake, a naročito omladince.

Partija mora posvetiti svu pažnju omladini. Sve partiske jedinice u četama kao i u pozadini moraju u svemu pomoći skojevskim aktivima i voditi računa o njihovom radu, a ne ometati ih u radu — kako je bio do sada slučaj kod mnogih starijih drugova. Za omladinu treba imati više razumijevanja, jer omladina politički izgrađena u našem smislu jeste naša najbolja snaga.

Svi partiski forumi kao i partiske jedinice u pozadini gdje nema sreskog komiteta šalju petnaestodnevne pismene izvještaje O.K. o svome radu. U izvještajima treba da iznesu sljedeće:

1. Broj članova Partije i partiskih aktivista.
2. Politička i ideološka izgradnja partijaca.
3. Partiski i nepartiski materijal s kojim partiska jedinica raspolaze i koji materijal je na partiskim sastancima obrađen.
4. Politički uticaj Partije u četama kao i u pozadini.
5. Politički rad partiske jedinice u četama među partizanima (šta se je sa partizanima radilo, koji materijal se s njima pročitao, kako su partizani to shvatili — naročito u pitanju četnika).
6. Partiski rad partiskih jedinica u pozadini (zborovi, konferencije, rad narodnooslobodilačkih odbora, šta se je na zborovima govorilo i kakav se je materijal podijelio narodu. Raspoloženje naroda prema četnicima).

7. Odnos između drugova u partiskim grupama (dali ima neslaganja i kakve . . . prirode).

8. Plan rada (da li je izvršena podjela rada između drugova u partiskoj grupi i kako je ta podjela izvršena).

9. Kako i šta se radi sa partiskim aktivistima i sa prosvjetnim i čitalačkim grupama.

10. Eventualne primjedbe.

Sve partiske izvještaje O. k[omitetu] potpisuju samo sekretari bataljonskih biroa, sreskih komiteta ili partiskih jedinica.

Upozoravamo sve partiske jedinice da skrenu pažnju na partiski cirkular CK KPJ od 29 januara ove godine u kome je navedeno šta treba raditi na partiskim grupama za podizanje ideološkog znanja naših članova.

Izvještaji OK-u treba da budu realni, da se kritički iznesu sve greške i nedostaci a ne izvještavati samo pozitivne stvari koje su ustvari češće puta nerealne. OK mora imati realnu i istinitu sliku o radu svih partiskih jedinica, jer jedino tako može partiskim jedinicama pomoći, savjetovati i ispravljati njihove eventualne greške.

Bataljonski partiski biro i kao i sreski komiteti moraju starati se da bi mogli samostalno da umnožavaju partiski i propagandni materijal za svoj teren.

Operativni štab i uredništvo »Krajiškog partizana« izdali su prije kratkog vremena jednu okružnicu po pitanju propagande i pisanja članaka za »Krajiški partizan«. Sve partiske jedinice dobile su ovaj cirkular, ali do danas ni jedna partiska jedinica nije po tome postupila. Upozoravamo sve drugove da opet pročitaju taj cirkular i po njemu postupe.

Sve ove direktive i upute trebaju partiske jedinice ozbiljno shvatiti, jer se nalazimo u ozbiljnim vremenima. Ove upute proraditi na partiskim sastancima detaljno i po njima postupiti.

Pitanje četnika mora biti danas za nas najvažnije pitanje. Nije dovoljno njih vojnički uništiti, nego treba ih i politički u narodu likvidirati. Skrećemo pažnju svim drugovima da temeljito i detaljno prorade brošuru »Zašto se bore partizani Bosne i Hercegovine«³ u kojoj je prikazana najnovija politička situacija i nova partiska linija. Svaki partijac mora biti detaljno upoznat sa ovom brošurom, jer jedino tako će moći politički da djeluje među partizanima ili u pozadini.

Po primitku ove okružnice obavijestiti OK.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

6 aprila 1942 g.

(M.P.)

Sekretar OK.
Slovenac⁴ s. r.

³ Vidi Zbornik tom IV, knj. 3, dok. br. 1.

⁴ Branko Babić

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
6 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЗА НА-
ПАД НА КОЛОНУ ТАЛИЈАНА ИЗМЕЂУ КАМЕНИЦЕ И
ЉЕСКЕ**

ШТАБ
У КРАЈИШКОГ ОДРЕДА
НАРОД. ОСЛОБОД. ПАРТИЗАН. ВОЈСКЕ
Број сл., 6-IV-1942 г.

Гледајте да шаљете ве-
зу на страну од Мисија гдје
сам ја, како би по потреби
могли концентрисати све снаге
за неки напад.¹

С. Р.

ШТАБУ II БАТАЉОНА и III ЧЕТЕ II БАТАЉОНА

Италијанска окупаторска војска кренула је јутрос, 6 о.м., према Ресановцима. Претходница непријатељска, у јачини од 3 тенка и нешто пјешадије, стигла је у Пећи. Штаб III чете мора предузети мјере извиђања непријатеља и благовремено заузимање бусије за дочек предњег одјељења. Осим тога, са неким снагама осигурати Каменицу од напада из Дрвара. Ако је тамо стигла четврта чета, и њој дати распоред. Командант или неки други члан Штаба II батаљона мора одмах поћи до мјеста операција и руководити са њима на томе дијелу, тј. III, IV и I четом II батаљона.

II чета II батаљона и I чета III батаљона удариће непријатељову задњу трупу у бок, са стране од Мисија, негдје код Корита. Са овим четама налазићу се и ја. У току борбе покушајте ухватити везу са мнош. II чета III батаљона пратиће непријатељеву побочницу (лијеву), све до Љеске гдје ће спријечити непријатељу продор према Вагању. Ваша је дужност да ухватите везу са овом четом и да осматрате непријатеља да случајно не пође са јачим снагама према Вагању, те у томе случају морате послати један вод IV чете на Љеску или читаву IV чету, јер не смијемо дозволити да непријатељ продре према Вагању и Трубару.

Штаба батаљона, односно друга члана Штаба који буде на тој страни, дужност је да организује препаде на непријатеља са западне стране цесте од Каменице до Љеске и да по

¹ Ова реченица је дописана руком.

развоју ситуације пребацује те снаге по своме нахођењу. По сваку цијену не смије се пустити непријатељ кроз Љеску. Штаб батаљона мора ухватити везу преко своје прве чете са једном четом код Петровца коју би Штаб I батаљона могао упутити на дрварски сектор у случају ако Италијани пођу палити села и злостављати народ, осим тога скренути пажњу I батаљону да води рачуна о продору Италијана од Дрвара према Петровцу. О овоме Штаб II батаљона мора извијестити и Штаб одреда и преко њега тражити помоћ од I батаљона.

Нарочито обратите пажњу на то да се чете послѣ акције не разбију, већ унапријед одредити зборно мјесто како би са пробраним снагама извршили и другу акцију. Строго казнити онога који дезертира и изгуби се послѣ борбе. Унапријед упознати партизане са овим планом и вашом надопуном истог.

По овим куририма извијестити шта сте предузели и колике су снаге за бусију на Плочи. Штаб батаљона нека упутѣ овај примјерак Штабу одреда како би исти имао јасну слику распореда снага за акцију на Плочи.

У овој акцији морају да се покажу неки резултати, стога штабови чета морају водити рачуна да изненаде непријатеља и из близине отварају ватру.

Са другарским борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант Одрѣда,
С. Родић

(Уцртана шема распореда)

ВТАБ
У КРАЈИНОГ ОДРЕДА
ПРОД. ОСЛОБОД. ПАТРИЗМА ВОЈСКЕ
Број: 6-IV-1942 г.

5
Тешко је и даље бити
на одрезу и даље је
Свако је
Бити је и даље бити
Командант Одреда
Датум: 1942 г.

Штабу II Баталона и III чете II Баталона

Италијанска окупаторска војска кренула је јутрос, 6. IV, према Ресеновима. Пратилица непријатељских јачина од 3 тенкова, и нешто пешадије отицала је у Бети. Штаб III чете мора предузети мере заштите за непријатеља и благовремено заузимање брзине до доњег предела одреда. Осим тога са великом снагом контрарата Каменицу од изласка из долине. Ако је тада отицао четврта чета и ако јој даје распоред. Командант или неки други чета II Баталона мора одмах доћи до места операција и пуко водити са свим на томе одрезу III и IV и I четом II Баталона.

II чета II Баталона и I чета III Баталона утрбе непријатељску снагу групу у бор, са стране од Басија нагаје код Борита. Са овим четом налазили се и ја. Току борбе покушаће ухватити везу са маче. II чета III Баталона пратиће непријатељску под-групу (линеју), до до Лисејски гаје да спречи непријатељу пронос према Багању. Бага је кривом да ухватиће са овом четом и да оваквог непријатеља на одлучно не пође са јаким снагама према Багању те у томе случају морате послати једну вој II чете на Лисејску или чету IV чету, јер не смемо дозволити да непријатељ прође према Багању и Губаљу.

Штаб Баталона, односно друге чете штаба који буде на тој страни командант је да организује пратилу непријатеља од западне стране досте од Каменице до Лисејске и да на разлику ситуације пратиће те снаге до овега изласка. По свему штењу же снаге се постоје неопходно кроз Лисејску. Штаб Баталона мора ухватити везу преко своје прве чете са једном четом код Петровца коју би штаб I Баталона могао унети на државни сектор у случају ако Италијани пољу палити оца и адоставити веру. Осим тога, снажне снаге I Баталона да води рачуна о проласку Италијана од Губаља према Петровцу. Са овим штаб II Баталона мора изјаснити и да се борба и пратилу тражиће рачуна и I Баталона.

Народна Објекта знају на то да се чете понајве акције на разлику, не унапредити снажне везе и место како би се пубрином снагама извешли и другу акцију. Овога знајући омаго који деверира и извеша се последице борбе. Унапредити напомена са овим планом и свом извешном извеша.

По овим кривом извешити шта ота предузели и војска су снаге на битију на доњу. Штаб Баталона, нека упути овај примјерак Штабу Одреда или би исти знао јакну снагу направиће снагу на битију на доњу.

У свакој ситуацији морате да се унапредити и не пратилу, отага Штабу на чети извеша битију рачуна да извеша битију на доњу. Отага битију везу.

Са компасним борбеном поздравом

СВРТУ ЗАШТИТУ - СЛОБОДА НАРОДУ

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ДРУГОГ КРА- ЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 АПРИЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ НА МАЊАЧИ

ШТАБ II БАТАЉОНА
Бр. 109/42
7-IV-1942

ДРУГАРСКИМ ШТАБОВИМА 1, 4 ЧЕТЕ, ЗАМЈ. КОМАНДАНТА
И КОМ. МЈЕСТА

Козарац

Извјештавамо вас да [су] наше снаге у борби против народних издајница-петоколонаша, четничких банди Дреновића, Марчетића итд. постигле нове, али значајне успјехе. У свом прогону тих банди према Хан Колима, Бранковићима итд. нигдје не наилазе на отпор, иако срећу непријатељске патроле и хапсе их и разоружавају. Неке пуштају, неке убијају.

1., 2. и 4. о. мј. се што предало што ухваћено и убијено 9 одметника.

Иначе непријатељ не покушава нигдје да да отпор. Желе преговоре, њихова се војска колеба и неће с нашим да се туче.

Истовремено наше снаге морају водити борбу и против усташке и хрватске војске. Тим је значај наших пролетера, чији је батаљон [од] неколико стотина људи, још значајнији.

Морал људства је одличан, исхрана је добро организована, народ нас гледа још увијек непријатељски, јер су их четници преварили да смо нека најгора војска „црне усташе“.

На овом сектору нема значајнијих промјена.

Трећа је чета при свом повлачењу из Хрватске, из Јабланца, запалила све тврђе зграде.

Буде ли непријатељска офанзива на којем од сектора нашег одреда, [ми ћемо] настојати дјеловати у било ком правцу, којим би непријатељу сметали у његовим намјерама.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Ник.¹

Замј. политкома
Душан²

¹ Никола Лукетић, учитељ из Дубице, погинуо у Козарској офанзиви 1942 године.

² Душан Утјешиниовић

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ ЧЕТЕ ПРВОГ БАТАЉОНА
ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 АПРИЛА 1942 ГО-
ДИНЕ ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ЧЕТЕ О ПРИКУПЉАЊУ И ЕВАКУ-
АЦИЈИ ЖИТА СА ПОДРУЧЈА ЧЕТЕ**

ШТАБ III ЧЕТЕ
I БАТАЉОНА „ПЕТАР ШКУНДРИЋ“
I КР. ОДРЕДА
Бр: службено
7-IV-1942 године

ДРУГАРСКОМ ШТАБУ IV ЧЕТЕ

Негђе

На сектору ове чете до сада није било никаквих важних промјена. Него ноћас смо обавијештени у 0.4 сати од штаба V чете да се данас, дне 7-IV-42 године, спрема напад на сектор ове чете са три стране. Уколико би ово било истина, за нас би пријетила опасност на овоме терену гдје се налазимо. Стога Вас обавјештавам за сваку евентуалност да сте спремни у случају напоменутог напада. Наша се два вода налазе један према Бришеву, а други према Старој Ријеци.

На основу примитог наређења од стране те чете, а по тражењу друга К-данта о стању извоза жита из ових села, жито је већином, тј. може се рећи да је истјерано из села Расаваца, Оштре Луке, Ништаваца и Кестенара. Уколико га још има, то је врло мало што су оставили за себе храну. Што се тиче војничког жита, војничко је жито истјерано углавном све, рачуна се да је истјерано до сада за војску 150 метара.¹ Што се тиче жита у Копривној, из Копривне жито није извезено, јер је било силно жито у доњим селима и према томе морали су сви сељаци да иду на извоз жита из доњих села, гдје [је] пријетила већа опасност.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командир,
на терену

Политичкомесар,
Ерцег²

¹ Метричких центи

² Раде Ерцег

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА РОМАНИСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГО- СЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ И СНАЗИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЈЕ- ДИНИЦА НА ДРУМУ САРАЈЕВО — СОКОЛАЦ

ШТАБ РОМАНИСКОГ НОП ОДРЕДА
8 априла 42 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАР. ОСЛ. ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Према вашем тражењу, мада мало касније, из узрока не-
срећености батаљона као и новодобивених хитних задатака, до-
стављамо вам допуну траженог извештаја од 27 марта 1942 го-
дине¹ у следећем:

По добивеним и прикупљеним обавештењима, непријатељ
се налази на друму Сарајево, пл. Романија, Соколац и то од
Градишта па до Црвене Стијене у мањим групама на појединим
истакнутијим котама дуж пута и мањим насељима у снази од
500 хрватских војника-домобрана и мањим бројем усташа као
милиције. На појединим местима у већини има утврђене бун-
кере од материјала који је нађен на лицу места. Располаже са
око 10 п. митраљеза, 6 тешка митраљеза, једном батеријом
хаубица у Мокром, као и 3—4 бацача мина. Ова је снага за-
вршна са Црвеном Стијеном. Иста је нестална и променљива,
што изискује сама ситуација и њихове потребе.

Услед нашег задњег напада, о коме смо вам послали изве-
штај, непријатељ је приморан да тражи добровољце за пратњу
коморе, при чему се јављају усташе, али су их 7. о. м. пратила
два тенка стара југословенска са посадом од 3 човека и митра-
љезом, којима претходи брза палба топова на Романију и бом-
бардовање из авиона.

На Чавчевом Пољу, на путу Подроманија, налази се око
70—80 Хрвата домобранаца у бункерима са једним тешким и 2
лака п. митраљеза.

У самој Подроманији и околним котама налази се око 100
хрватских војника домобранаца и врло мало усташа утврђених
у бункерима, са око 7 топова од којих су 4 на Мајданима, два су
у дејству а два леже покривена, један је топ код саме касарне
а један у бреговима и један код куће Радише Тивше у Балти-
ћима. Један бацач мина на Поховцу.

¹ Овим извештајем Редакција не располаже.

Интендантура са магазином налази се у Соколцу а магазин муниције у Подроманији у кући Јована Шобића. По процени сељака и причању војника, муниције може бити до једног вагона.

Веза коју су били ухватили са неким Хрватима преко једне још до тада неформираних чете четничке поквартира је услед неопрезности и једних и других, те је сада немогуће ишта предузети, јер је и становништво, из бојазни репресалија, преко кога се и дошло до везе, побегло. Да не би убудуће до оваквих случајева долазило, издали смо одмах наређење штабовима батаљона да у оваквим случајевима строго воде рачуна о принципу строге дискреције и да се не шаљу за то неодговорни и неупућени људи, већ да при сваком стварању ових веза и договору увек буде присутан по један одговорни и за то одређени друг из штаба који ће по датим упутствима поступати.

Намере и снаге непријатеља према Власеници су нам непознате, али претпостављамо да им је циљ спајање са Зворничким фронтом.

Узрок уласка непријатеља у Власеницу, као и могућности. без сумње је био тај што су снаге наше на том сектору испред Хан Пијеска биле развучене а непријатељ је искористио маглу и изненађењем извршио препад и тако омогућио улазак у Власеницу.

Преко Сарајева смо извештени да непријатељ припрема у времену од 7. о. м. до 12. о. м. продор преко Вучје Луке, североисточно од Сарајева, па преко Бара — с. Калаузовића — с. Хаса и Кнежине да споји фронт са Сокоцем и Хан Пијеском. Намера му је без сумње да снаге наше на овом делу друма (северном) Сарајево — Подроманија раздели на два дела, пресече везу са одредом „Звијезда“, и евентуално после упери акцију према нашим снагама око Олова (секција Сарајево — Кладањ — Зворник раз. 1 : 100000).

Достављамо вам бројна стања батаљона и то: Прачанског од 252 бораца, новоформираног Паљанског батаљона у Н. О. Д. В. од 146 бораца. У Соколовићима је образован Копитски партизански батаљон од 210 бораца и 4 п. митраљеза, Соколовићки батаљон у Н. О. Д. В. са 205 бораца и 5 п. митраљеза. Бројна стања осталих батаљона достављена су вам, сем Кнежинског који треба да уђе у Н. О. Д. В. а који је у формирању.

Са стварањем једне јаке мобилне ударне групе у одреду отпочело се и за пар дана ће се завршити.

Ваше наређење је праћено² и одреду „Звијезде“.

Приликом обиласка батаљона одреда Романиског приметили смо да би услед неравномерне поделе снага друмом Романија —

² Послато

Соколац тешко оило вршење контроле у руковођењу акцијама, јер је на једној страни друма ка Гласинцу и Прачи остало 5 батаљона док је са ове стране друма (северне) остало 2 батаљона и Штаб одреда. Мишљења смо да би бар за Гласиначки, Прачански и Паљански ако не и Соколовићки и Копитски батаљон требало створити неку врсту оперативног штаба који би руководио повезаним акцијама ових батаљона и координирао њихов рад и тиме олакшао надзор и рад Штаба одреда или би се пак морао цео штаб Романиског одреда тамо негде на том терену пребацивати. Молимо вас да нам јавите своје мишљење по овоме или евентуалне предлоге.

Достављамо вам и нашу наредбу³ из које ћете моћи видети шта је учињено у погледу подношења извештаја и других ствари.

Напомињемо да прикупљени подаци о снази и распореду непријатеља нису стални, већ променљиви према ситуацији и њиховим намерама.

Само расположење у хрватској војсци сваким даном је све горе и горе — питајући се за ког и зашта се боре и кад ће оване доћи крај. Исхрана им је врло слаба, тако да појединци место круха добивају мрве од проје када их то западне као следовање. Док, међутим, официри једу боље на рачун војног следовања. Исто тако постоје несугласице и мржње између официра-усташа и регуларне војске официра-домобранаца, јер први уживају већег поверења и бољих повластица.

У Сарајеву пак под инструкцијом Немаца војска се обучава у уличним борбама и свака јединица или десетина у случају потребе има одређено своје место.

Мислим да би требало добивати мало више пропагандног материјала, нарочито летака за хрватске војнике и војску и то латиницом писаних, које би ми делили директно или индиректно војсци и становништву изван наше територије-неослобођене. Исто тако и нарочито припремљених радио-извештаја латиницом, разумљивих и читких за војнике.

С другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Зам. пол. ком.
Златко Тричковић с. р.

Командант,
Друг Божо⁴ с. р.

³ Види док. бр. 42.

⁴ Божо Југовић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПРВОГ КРАЛИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 8 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ЧЕТЕ ЗА СТРОГУ ПРИПРАВНОСТ У ВЕЗИ СА ПРЕТСТОЈЕЋИМ ПОКРЕТОМ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ САНСКОГ МОСТА

ШТАБ
I БАТАЉОНА „ПЕТАР ШКУНДРИЋ“
I КРАЈ. ОДРЕДА Н. О. П. В.
Број 316

Дана 8-IV-1942

ШТАБУ IV ЧЕТЕ I БАТАЉОНА „ПЕТАР ШКУНДРИЋ“

Према извјештају који смо вечерас по хитном куриру примили од нашег сарадника из Санског Моста, непријатељ је сконцентрисао велики број војске из Чапља, Томине и од Кључа у Санском Мосту. Према поменутом извјештају непријатељска војска се спрема да ноћас у 2 сата крене да би се пробила према Приједору.

Пазите! Намјера непријатеља се тачно не зна. Речено је наине да ће према Приједору, али ми томе не морамо вјеровати. Непријатељ може да удари и у ком другом правцу.

СТОГА ИСТУРИТЕ СВЕ СВОЈЕ СНАГЕ КОЈИМА РАСПОЛАЖЕТЕ НА ПОЛОЖАЈ КОЈИ ДРЖИТЕ И БУДИТЕ ПРИПРАВНИ ЗА СВАКИ СЛУЧАЈ И НА СВОМЕ МЈЕСТУ И ТО ОДМАХ ПО ПРИЈЕМУ ОВОГ НАРЕЂЕЊА И ОСТАНИТЕ ТАКО У ПРИПРАВНОМ СТАЊУ ЦИЈЕЛУ НОЋ.

Ово сматрати најозбиљније!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар.
Морача¹ с. р.

Замј. Команданта,
Милан Миљевић²

Гојко³ је обавијештен по овоме.⁴

¹ Петар Морача

² Народни херој Милан Миљевић

³ Гојко Родић

⁴ Ова реченица дописана је руком.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
9 АПРИЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА
ЗА БОС. КРАЈИНУ О ТАЛИЈАНСКОЈ ОФАНЗИВИ НА СЕК-
ТОРУ ГРАХОВО — ДРВАР — ПЕТРОВАЦ И РАСПОРЕДУ
СНАГА ОДРЕДА**

ШТАБ
5-ОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА
НАР. ОСЛОБ. ПАРТ. ВОЈСКЕ
Бр. 87 9-4-42
у Босни

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА КРАЈИНУ

Драги другови,

Ових дана талијански окупатори кренули су са јачом казненом експедицијом од Книна према Грахову — Дрвару — Петровцу, гдје су до данас успјели продријети до Дрвара. Они иду са врло јаким снагама, отприлике око 4000, на Грахову их је било 1200 а у Дрвару око 2000, у Петровцу 700 и нешто усташа. Све ове снаге су сада у офанзиви. Ми смо досада штитили села од пљачке, али смо сада наше снаге морали расподијелити на одређене бусије. Од Книна према Грахову нисмо могли поставити бусије ради тога што је тамо била четничка банда попа Ђујића и Бране Богуновића која данас заједно са талијанским фашистима учествује, те су до Грахова несметано стигли.

Наше снаге са којима располажемо расподијељене су овако: У Коритима од Ресеноваца према Дрвару имамо 1. и 2. чету III батаљона, 4 чета II бат. је у Љесци (пут према Трубару), 3. чета II бат. на Каменици, 1. и 2. чета II бат. у Црљивици, дакле свега 6 чета, отприлике око 500 партизана. У Петровцу немамо него двије чете, која је једна у Шековцу према Оштрељу а једна на Бравском Ваганцу (пут Петровац — Кључ), пут Петровац — Бихаћ је без наших снага.

Окупатор је попалио од Грахова уз цесту села Пећи, Зебе и Ресановце, око Дрвара: Дрвар Село, Тринић Брег, Шиповљани, Каменица, половицу Врточе Горње и Доње и Заселак. Борбе се воде данас и јуче око Ресановаца, на Каменици и према Црљивици, гдје окупатор надире са даљим паљењем; борбе су врло жестоке јер непријатељ има велику артиљерију и помоћ у авијацији и према томе ситуација је доста озбиљна. Од добивених података,¹ Талијани надиру од Гламоча према Дрвару, а исто изгледа да се спремају од Кључа и Бихаћа према Петровцу. Окупатори ниште све до чега долазе, пале куће и све шта нађу у кући.

¹ Према добивеним подацима

Ми смо око Дрвара на вријеме извршили евакуацију, а такођер се врши и у Петровцу, само на Грахову у овим спаљеним селима није се успјело све евакуисати, зато што горе нису биле сређене прилике.

Уколико бисте могли и уколико дозвољавају прилике, ми бисмо вас молили да нам вратите чете које се тамо налазе, па ако би могли још које снаге упутити на овај сектор, о томе ћете ви свакако донијети најздравији закључак.

Драги другови, највише нас брине муниција, јер је врло мало имамо, а познато вам је да ми водимо борбу са Талијанима чија муниција не одговара за наше пушке, те пријети опасност да ћемо брзо остати без муниције; ако имате ма гдје, шаљите нам је најхитније. Тражили смо од I крај.[ишког] да нам пошаљу има већ 15 дана, они су нам обећали, али до данас још нису [послали], те вас молимо да им и ви скренете пажњу.

Потребно је напоменути, другови, да је код нас економско стање врло очајно, околина Дрвара већ 40% нема ништа да једе, а и остала су села у великој кризи, те вас молимо, другови, уколико има неких могућности набавке жита, да нас извијестите, да би се могла ова сиротиња спасавати; ово нам задаје највише бриге.

О даљњим борбама ми ћемо вас на вријеме обавијестити и о свим догађајима.

Уз другарски борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкомесара:

Сек. шт.:

Командант

Котле

Јово Павић

на терену

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н. О. П. О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

БР. _____

ОД 19. IV. 1942

I.

РАСПИСАНО:

1.) Другу Староме

2.) другу К-данту

упућено на

положај дне 19. IV. 42

3.) Штампарији — другу Никици.²

а/а

28/IV. 42

Тринки³

² Никица Павлић, руководилац Партизанског обавјештајног бироа Оперативног штаба за Бос. Крајину.

³ Тринки Алберт, секретар Оперативног штаба Бос. Крајине

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ДРУГОГ КРА-
ЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 9 АПРИЛА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕ-
НИМ ЧЕТАМА ЗА ПРИПРЕМАЊЕ БОРАЦА ЗА ПРЕТСТОЈЕ-
ЋИ НАПАД НЕПРИЈАТЕЉА**

ШТАБ II БАТАЉОНА
II К. Н. О. П. ОДРЕДА
117/42

ДРУГАРСКИМ ШТАБОВИМА 1, 2, 3 и 4 ЧЕТЕ II БАТАЉОНА

Штаб одреда нас извјештава да је непријатељ 7. IV. т. г. извршио напад на терен I батаљона из Добрљина, Новог и других упоришта. Вјероватно ће се у најскорије вријеме, према извјештајима које смо примили из Дубице, вршити напади и на терен нашег батаљона. Зато вам напомињемо да припремите људе за борбу, као и позадину да на вријеме изврши евакуацију прије него што напад почне. БОРБУ СА НЕПРИЈАТЕЉЕМ НЕ ПРИМАТИ НИКАКО ФРОНТАЛНО, ВЕЋ ИСТОГА НАПАДАТИ ЈАЧИМ НАШИМ СНАГАМА КОЈЕ СУ КОНЦЕНТРИСАНЕ НА ПОГОДНОМ МЈЕСТУ ГДЈЕ БИ СЕ НЕПРИЈАТЕЉУ БРЗО НАНИО ЈАК УДАРАЦ. Снаге не разбацивати на све стране, да би се могле у што краћем времену прикупити, ударити по непријатељу и узети иницијативу у своје руке. Морамо бити свјесни да не можемо читав терен одбранити ако хоћемо успјешно да се боримо против непријатеља и да му задамо ударац. НИПОШТО НЕ ПРИМЈЕЊИВАТИ ФРОНТАЛНУ БОРБУ КОЈУ ЋЕ НЕПРИЈАТЕЉ НАСТОЈАТИ ДА НАТУРИ. Сваки наш метак мора бити погодак и то из засједа! Свакако је погодније имати иницијативу у својим рукама него — допустити да је непријатељ има.

О свим промјенама које би евентуално наступиле редовно нас извјештавајте.

Уз другарске поздраве:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

9/IV. 1942 год.

Зам. пол. комесара:
Душан

Командант:
на терену

Миле!¹

До данас нијеси послао петодневни извјештај. Немој да се више то догоди.

Редовно их шаљи.²

С. Ф. — С. Н.

Б.³

БР. 62

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 9 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА О СИ-
ТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА И ОКО БОС.
ПЕТРОВЦА**

ШТАБ 5-ОГ КРАЈ. ОДРЕДА
9 IV 42

ШТАБУ II БАТАЉОНА

Примили смо 7-модневни извјештај о акцијама тог батаљона, исто тако примили смо извјештај од Трећег батаљона друга Зорића,¹ али се некако не слажу извјештаји, па не знамо кслико је који тачан.

Они из Трећег батаљона кажу да су на положају на Стражбеници и Љесци и тамо је командант батаљона, настојте ухватити везу с њима. Са друге стране цесте налази се друг Славко,² али ни они још нису добили везу. Говоре нам да су Талијани пошли према Љесци и да су повраћени.

Осим тога кажу да Талијани држе само цесту и да баш много нису ишли у шуму. —

Будите доста опрезни, говори се да Талијани имају намјеру са штреком³ на Тишковац. У том случају мора се евакуисати Јандрин Под и Корита јер су та села претрпана па би била велика штета да их попале неевакуисана. Нека се пресељавају према Бобољусцима и Очијеву.

¹ Миле Вученовић, командир Четврте чете Другог батаљона Другог крајишког одреда.

² Ова реченица је дописана руком.

³ Боро Гаћеша, секретар Штаба батаљона

¹ Раде Зорић

² Славко Родић

³ Жељезничком пругом

Око Петровца нема још ништа ново. Спремају Талијани офанзиву од Кључа и у Кључу се концентришу из Мркоњића и Сан. Моста.

Друго ништа нарочито. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Саво Павић

у. з. пол. комесар,

БР. 63

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОП И ДО
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ОД 10 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВ-
НОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА
ФОРМИРАЊЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ БРИГАДЕ И ВОЈНО-
ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ИСТОЧНОЈ БОСНИ**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Прије два дана стигли смо у Каменицу. Већ сам вам јавио о нашем путовању на брзину. Сада ћу мало подробније да вас извијестим о читавом нашем путу.

4-ог овог мјесеца пошли смо из Округлице и ноћу се пребацили преко пруге између Вареша и Пајтова Хана. Прелаз је био добро изведен и није претстављао никакву препреку. Оклопни воз је на неколико минута прије нашег прелаза испитао пругу и ми смо комотно прошли.

5-ог изјутра стигли смо око 6 часова у Планиницу гдје смо истога дана одржали приредбу за омладину. Сељаци из овог села су већином радници у Варешкој жељезари. Приредба је успјела одлично. Раднички омладинци били су спремни да одмах крену са нама, али ми смо их оставили док не набавимо оружја за њих. Истог дана увечер одржали смо политичку конференцију са свим сељацима. На њој смо изложили циљ наше борбе, позивајући их да се придруже тој борби. И поред тога што је ово село пуно кулака, ипак оставили смо добар утисак на све, а оссбито на омладину. Биро СКОЈ-а у батаљону одмах је приступио организовању Савеза омладине и у току тога дана већ се уписало преко 40 омладинаца, већином радника.

6-ог изјутра наставили смо пут према Брњицу. На путу, у с. Миљаковићима одржали смо велику конференцију Мусли-

мана из свих околних села, која је унапријед била приправљена. Касно у ноћи стигли смо у Брњиц.

7-ог ов. мј. одржали смо у Брњицу врло успјелу приредбу на којој је било позвано све становништво околних села. Било је муслимана (већим дијелом) и Срба. У говору који је одржан пред приредбу истакнут је став Партије по питању Муслимана. Говор је врло топло примљен.

8-ог ов. мј. наставили смо пут према Каменици, гдје смо стигли предвечер.

9-ог одржали смо успјелу приредбу у Каменици, на којој су били присутни: борци Зеничког батаљона, сељаци из околних села и маса избеглица из села дуж Бродске пруге,¹ који су сада смјештени у Каменици гдје живе у колективу, користећи радничке бараке.

10-ог ов. мј. батаљон се одмарајући посветио обукама политичким и војним, одржани су часови. Осим тога сви борци батаљона су испарили одијела, оправили сву спрем, опрали веш и окупали се у ријеци.

11-ог ов. мј. ћемо продужити кретање према Криваји и Подцијелову.

На читавом путовању батаљон се показао као врло дисциплинован и отпоран. Успут нас је стално пратила киша и невријеме. Пут је био врло блатњав и тежак. Стални прелази преко ријека (мостови су сви порушени) јако су отежавали кретање. Но и поред свих тих потешкоћа, пјесма бораца батаљона чула се за вријеме цијелог путовања.

У Брњицу смо одржали савјетовање партијаца батаљона. На њему је било присутно 68 партијаца (толико батаљон броји). Социјални састав чланова п.[арти]јаца јесте слиједећи: радника 33; сељака 16, интелектуалаца 18 и 1 ђак. Социјални састав самог батаљона је слиједећи: радника 93, сељака 122, интелектуалаца 32, ђака 8 и 1 трговац. Укупно батаљон броји 256 бораца. На савјетовању претресана је политичка ситуација и рад П.[артије] по четама. Констатовано је извјесно попуштање у темпу рада према оном који је био на почетку. Донесени су конкретни закључци о појачању рада Партије на политичком, војном и културном пољу. Истакнута је потреба планског рада на свим споменутиим пољима. Савјетовање је донијело конкретне резултате, јер се одмах осјетило извјесно појачање рада у батаљону. Рад је живнуо на свим пољима.

Батаљон је својим наступом и приредбама изазвао дубок утисак међу становништвом овога краја, као и међу борцима Зеничког батаљона. То се може закључити из тога што се стално јављају нови и нови борци из споменутог батаљона да унију

¹ Жељезничка пруга Брод — Сарајево

у Бригаду. Ми не можемо да их све примимо јер бисмо у том случају ослабили одбрану овог територија, који је за нас врло важан. Када би било више оружја, из овог краја би се могао мобилисати велики број радника. За сада ми смо узели 45 бораца (радника), те на тај начин нисмо превише ослабили партизанске редове. Наш ће батаљон са том приновом да броји преко 300 бораца. Уколико дођемо у току нашег путовања до оружја и уколико Зенички батаљон сам дође до оружја у претстојећим акцијама, моћи ћемо да добијемо још неких 100 бораца за нашу Бригаду.²

Што се тиче ситуације на територији Озренског одреда и на територији Требавског одреда, добили смо податке да ће наш посао бити доста лак. Ипак предвиђа се да ће нам неких 40 до 50 бандита на Озрену и неких 30 до 40 на Требави дати оружани отпор. Но наш ће батаљон сломити с лакоћом сваки отпор ако до њега дође. Расположење за Бригаду на Озрену је добро. Најмање 100 бораца моћи ће се одвојити за нашу Бригаду. На тај начин ми већ имамо бораца за два батаљона од по 200 бораца (не рачунајући ту оних 100 бораца из Зеничког батаљона без пушака). Према томе за 3. бригаду биће кроз пет шест дана спремљена три батаљона, рачунајући ту и Мајевички батаљон, који је остао на Дрини. Четврти батаљон могао би се створити од људства Романиског, Бирчанског и одреда „Звијезда“. Уколико одобрите стварање 3. бригаде, онда нам треба да јавите да бисмо извршили све припреме за једну свечаност приликом проглашења Бригаде. Мислим да би то требало бити на дан 1 маја и то на територију одреда „Звијезда“, уколико ми не бисмо ишли на Мајевцу. У том случају та свечаност би се обавила на Мајевци. Ви би требали да одлучите одмах о томе и да јавите Оперативном штабу за Источну Босну да пошаље Мајевички батаљон, као и остало људство из споменутих одреда, на одређено мјесто. Ја лично сам одушевљен одвијањем рада на стварању наше 3 бригаде и чишћењем терена од издајничких четничких банди. Само што бих био још задовољнији ако би нас пустили да рашчистимо последње четничко гнијездо на Мајевци.

Боравак у Каменици, ова два дана, искористио сам тиме што сам одржао састанак са штабом Зеничког батаљона и што сам одржао партиско савјетовање свих партијаца са територије споменутог батаљона. На тим састанцима констатовало се да је врло мали број партијаца ове територије примљен у Партију. Иако у Зеничком батаљону има 75% радника, партијаца је свега

² Мисли се на Трећу источnobосанску бригаду која је тада била у формирању. Међутим њено формирање потврдио је Врховни штаб тек 2 августа 1942 год. када је проглашена за Шесту источnobосанску бригаду.

14. А од овог броја, наглашавам, да су свега 2 примљена у току борбе, за цијелих осам мјесеци. Па и овако мали број партијаца неправилно је радио. Читаву своју активност управили су партијци на стварање некаквих актива и просвјетних група по селима. А крупна питања, питања организовања власти и стварање Н. О. одбора, руковођење партиске организације по војним формацијама итд. нису успште рјешавали. На савјетовању је постављен као главни задатак увлачење нових кадрова у Партију и подизање истих да буду руководиоци цјелокупног политичког живота како позадине тако и војске. Даље је донесен конкретан план рада партиске организације у војсци и позадини. На састанку Штаба батаљона констатовано је да батаљон има пет чета и то: 1 чета, у јачини од 48 пушака, 1 пушкомитраљез, држи положај Лужац — Бабина — Бијела Вода — Саговићи — Пепеларска Ријека, код Руског Гробља; 2 чета, у јачини од 45 пушака, 1 пушкомитраљез, бивакује на Осредку, држи положаје Планиница — Мијаковићи — Нажибиљ — Осредак — Данци — Лужац и служи за везу са Штабом одреда „Звијезда“; 3 чета, у јачини од 53 пушке, 2 пушкомитраљеза и 1 тешки митраљез, држи положај Коњско Брдо — Чардак — Гостићи — Боровница — Вележ; 4 чета, у јачини од 52 пушке, 1 пушкомитраљез и 1 тенковски митраљез, држи положај Воштан — Миљековићи³ (мост) — Луксво Брдо и веже се са четом 1 код Вележа; 5 чета, у јачини од 48 пушака, 1 пушкомитраљез, држи положај Пепеларска Ријека (Руско Гробље, гдје се веже са 1 четом) — Мрачајско Брдо — Дабићи — Коњско Брдо, гдје се веже са 3 четом. Све чете су партизанске и у већини састављене од радника. Муслиманско становништво је наклоњено нашој борби, док католици су по страни. Као што видите, Зенички батаљон је развучен широким фронтом и на тај начин онеспособљен да партизански дјелује, то јест да дјелује као што је до сада дјеловао и имао много успјеха. Поставили смо да се поради на добивању оружја било на који начин, те да се приступи формирању Зеничког одреда, који би имао у свом саставу 4 батаљона и то: Какањски батаљон са сједиштем у Осредку и обухватао би простор од Вареша до Подлугова (сјеверном страном пруге), од Подлугова до Какња (источном страном пруге); Први зенички батаљон са сједиштем у Бијелој Води а обухватао би простор од Какња пругом до Бегов Хана, и то источну страну; Други зенички батаљон са сједиштем на неком згодном селу око Лисца с друге стране пруге и ријеке Босне. (Сељаци из тог краја траже да им се пошаље муслиман за командира, премда су то сељаци Срби, и јављају да имају већ око 150 пушака, као и то да ће се вјероватно прикључити му-

³ Миљевићи

слимани околних села.). Кривајски батаљон са сједиштем у Стојановићима обухватао би простор између Бегов Хана — Завидовића и Возуће. На овај начин читав овај крај би био врло лако ослобођен, тим прије што је непријатељска снага на том сектору врло малена, а села не би пружала скоро никаквог отпора. Ово тим прије што су борци овога краја врло борбени и код њих се нимало не осјећа замореност, што је случај код осталих наших одреда. Зато се намеће као врло хитно питање остварења тога плана и на сваки начин омогућити добавку оружја. Мислим да набавку оружја треба извршити на слиједеће начине: а) разоружањем слабих и борбом замрених бораца са територије Романије и Власенице; б) разоружањем четничких бандита на Озрену и Мајевици; ц) акцијама на хрватску војску, које су предвиђене. Стварањем Зеничког одреда поставља се и питање организовања новог ОК за читаву ову територију, која обухвата пола Височког среза, Зенички и Жепчански. Да би се ово остварило, ја сам писао ПК да позове из Сарајева другарицу Округлу⁴ и једнога друга којима је опстанак у Сарајеву немогућ, и да их пошаље на овај терен. Ово је потребно, тим прије што је друг из ОК који руководи П.[артијом] на овом терену, политички врло слаб, премда је иначе врло жив радник, али му треба помоћи у руковођењу организацијом. Једино што претставља огромну тешкоћу то је питање исхране читавог овог краја. Једини могући начин да се то питање ријеши јесте довлачење жита из Посавине.

У прошлом писму заборавио сам да вам пошаљем извјештај једнога друга који је био послан да испита ситуацију на Мајевици. Сада вам тај извјештај прилажем и из њега ћете видјети колико је наших другова поклано на Мајевици. Исто-времено добио сам информације из Тузле да се тамо концентришу јаче њемачке санге? Већ их има око 2500 а говори се да ће доћи око три дивизије. У Тузлу је дошао један гестаповец, који непрестано одлази у Ковиљачу на састанак са Дангићем. Осим тога Нијемци су тенковима неколико пута ишли на Мајевицу на договор са четницима. По свему изгледа да Нијемци покушавају да са четницима ударе на нас. Чак и Хрвати су нудили извјесне преговоре Озренском одреду, али их је Тошо⁵ одбио. По свим тим знацима мишљења сам да би било потребно рашчистити Мајевицу од четничких банди, наравно гледајући да не будемо приморани на неку фронталну борбу са Нијемцима. Према информацијама које сам добио из Тузле, изгледа да неки дијелови њемачке војске одлазе из Тузле али

* Олга Марасовић, тада секретар Мјесног комитета КПЈ Сарајево

⁵ Тодор Вујасиновић

се не зна у којем правцу. На њихово мјесто долазе нове њемачке снаге. Но ја не вјерујем да има толико њемачких снага у Тузли.

Потребно је да ме детаљно обавијестите о вашим плановима, као и о свим намјерама и ситуацији. Исто тако, уколико будете доносили одлуке о стварању 3 бригаде, обавијестите Оперативни штаб за Источну Босну, да он пошаље два батаљона на одређено мјесто. Исто тако обавијестите Оперативни штаб да пошаље одговарајуће снаге на Мајевицу, уколико будете одлучили да се иста чисти.

На крају желим да вам поново истакнем да долазак Бригаде⁶ у ове крајеве значи велики политички успех. На овом терену ми смо већ почели са чишћењем непријатељских четничких издајничких банди. Двојицу смо јучер стријељали. Интересантно је да то не изазива неки страх код становништва него, напротив, сви то потпуно схватају и одобравају. Према информацијама са Озрена, које сам добио, и на Озрену маса тражи да се издајнички елементи похватају и казне.

10 априла 1942 године
Каменица

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Темпо

БР. 64

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЗА ИСТОЧНУ БОСНУ ОД 10 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О АКЦИЈАМА ОДРЕДА И РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
ЗА ИСТОЧНУ БОСНУ

Положај 10. IV. 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Шаљемо вам пошту од Озренског одреда у којој се износи детаљно стање које влада у Посавини. Друг Темпо је ту пошту успут прегледао и наредио да вам је хитно упутимо, да бисте ви на основу тога донијели одлуке.

⁶ Односи се на Трећу бригаду. Види примједбу бр. 2.

¹ Докуменат у архиви ЦК КПЈ под бр. 2915.

Ми смо наредили штабовима свих одреда који се налазе под овим Оперативним штабом да нам подносе сваких седам дана детаљне извјештаје како о војничком положају, тако и политичком раду политкома у јединицама.

Из посљедњег извјештаја одреда „Звијезде“ види се да на њиховом терену није било неких важних промјена. Послије акције од 18 марта, напад на путнички воз, о чему вам је писао друг Темпо, није било већих акција овог одреда.² Чете се налазе на истим положајима које су држале и досада. Једино врше стална патролирања и извиђања на непријатељском територију у циљу узнемиравања непријатеља и сазнања његових намјера.

ПОДАЦИ О НЕПРИЈАТЕЉУ:

- а) Отсјек Сарајево — Подлугови: Дуж пруге стража хрв. војске и Нијемаца. Страже су у бункерима и наоружане аутоматским оружјем. У Семизовцу и Подлуговима налази се 40 хрв. војника.
- б) Отсјек Подлугови — Вареш: Њемачка војска, хрв. војска, милиционери и усташе. Њемачке војске има у Брези и Варешу. Крајем прошле недјеље ъемачке трупе напустиле су ова 2 мјеста и замијењене регрутима „култур-бундовцима“. Правац кретања Нијемаца из Брезе и Вареша непознат. Нијемци се држе дефанзивно, изводе обуку и обављају дужност страже код важнијих објеката. Хрв. војске има у Брези и Варешу по око 100, а у Пајтов Хану и Дабравинама по 50. Морал хрв. војске врло слаб. Усташа има у малом броју у Брези и Варешу. Милиционери се налазе по селима око Вареша.
- б) Отсјек Вареш — Олово — Петровићи: На овом отсјеку нема Нијемаца. У Олову их има око 300 војника. Од оружја имају 4 бацача — 2 у Олову, 2 у Петровићима, 2 топа 45 мм, 10 тешких митраљеза и више пушкомитраљеза постављених дуж пруге Олово — Петровићи. Снаге у Олову су дефанзивног карактера и не примећују се никакве припреме за напад. Утврђују се рововима и бодљикавом жицом. Снаге у Петровићима су покретљивије и изгледа да ће предузети пробијање у правцу Хан Пијеска. Усташа на овом отсјеку има око 200. Милиционери су по селима Очевље, Вијака итд. Према подацима прикупљеним са непријат. територије, непријатељ припрема напад у правцу Вучје Луке, који би имао да се изврши око 15 ов. мј. Предузеће се мјере сигурности иако се не може баш много вјеровати овим вијестима.

² Види док. бр. 43.

АКЦИЈЕ:

Патроле овог одреда имале су неколико ситних сукоба са непријатељским патролама. 28 марта једна патрола Варешког батаљона, с ону страну пруге, разоружала је непријатељску patrolу и том приликом заплијенила 3 пушке и 150 метака. Хрв. војницима је поштеђен живот, јер су се предали. 1 априла непријатељ је у јачини од 150 војника и милиционера покушао напад на положај 4. чете Варешког батаљона. Иако су наше снаге бројчано и у оружју биле слабије, непријатељ је одбијен уз губитак 5 мртвих. Наши нису имали губитака. 4 априла Омладинска чета Гајевског батаљона извиђала је пруту Олово — Завидовићи. У сукобу са непр. патролом убијена су 3 хрв. војника, заплијењен 1 пушкомитраљез и 2 пушке са нешто мало метака. Врше се стална извиђања на прузи Олово — Петровићи и током прошле седмице одбијена су 2 јача непр. напада.

Извјештај Романиског и Бирчанског одреда за последњих 7 дана још нисмо добили.

Постоји озбиљна опасност да се непријатељ стварно пробије из Петровића ка Хан Пијеску и да попали још и оно мало села што је остало. Наше снаге на том сектору су доста мале. Мораћемо 1 дио Кнежинског батаљона који смо мислили у цјелини пребацити на друм Соколац — Хан Пијесак, задржати на овим положајима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Оперативни штаб
Угљеша³

³ Угљеша Даниловић

ЛИТАС

ГРЕЧКИ ПОДРОБНО-ОПИСАВАЊИ

НАЈИЗВЕСТНИЈИ БИРАЧ

Број 560/22

Дат 10-10

1942 г.

Општинском Штабу за Босанску Крајину,

НА ПОСЛОДАЗУ

У вези са офанзивном тактичком окупационом коју су подузели од Трахова према Дрвару и Петровцу као и са офанзивом коју су подузели у Петровој Гори с намером да је наставе према Банији имамо намеру да предузмемо неке претходне:

1./ Крајинску чету која се налазила на нашем терену већ дуго времена, а до сада је нисмо могли послати напад V. Одреду ради слабије ситуације којима располажемо, данас отпремамо у њен Одред.

2./ На наш сектор пребацили су се неке снаге /јачина нам није још позната/ Баниског Партизанског Одрода. Одмах се стављамо у везу у контакт и овима ћемо отворити план о заједничкој акцији у коју ћемо по могућности узети и Козарски као и V. Кр. Одред. Мислимо да хитно повлачимо једину чету у помоћ V. Одреду за заштиту цeste Биџац-Петровац. Дале, мишљамо да заједничким снагама: Нашим, Банишким, потпомнуте Козарским на тактичком напад извршимо контра напад и то концентричним и да одлучимо терен Санске долине који чини клин у нашу територију, те да пресјечемо Мач код Санског Моста и да се потпуно споји наша територија са Козарском. На тај начин мислимо да ћемо зауставити напад талајана и смањити положај нашег V. Одрода, а одмах ћемо моћи опет прећи на партизански начин борбе против талајана које у вилковој кавази воде четнички бандасти. То је план који ћемо још проучити престаници I. II. V. и Баниског Одрода.

3./ Кото-времено мобилизовали смо велике претходне снаге /коза, кова, повладинске чете/ за превозне прелазног моста, и војног и цивилног, што дубље у Грмеч, пошто фаланге пред собом нале овог. Опменули смо I. батаљон /Петровачки/ који припада V. Одреду да склопи мито које је добио од нашег Одрода, а смјестио га је на несигурно мјесто у једној школи крај цeste.

Извјештајемо Вас тачно чим се будемо посматрали престаници наредних Одрода, а то ће бити врло брзо, јер ћемо радити што хитније будемо могли.

СЕРГ САЗИЗМУ СЛОБОДНО

ЗАКУ. ПОДПИСАНА:

[Својеручни потпис]

ПОДПИСАНИ:

[Својеручни потпис]

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
10 АПРИЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА
ЗА БОС. КРАЈИНУ О ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА ЗА СУЗБИ-
ЈАЊЕ ТАЛИЈАНСКЕ ОФАНЗИВЕ**

ШТАБ
ГРМЕЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број 560/42
Дне 10 - IV 1942г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

На положају

У вези са офанзивом талијанских окупатора који су поду-
зели од Грахова према Дрвару и Петровцу, као и са офанзивом
коју су започели у Петровој Гори с намјером да је наставе према
Банији, имамо намјеру да предузмемо неке протумјере:

1.) Крњеушку чету која се налазила на нашем терену већ
дуље времена, а до сада је нисмо могли послати назад V одреду
ради слабих снага којима располажемо, данас отпремамо у њен
одред.

2.) На наш сектор пребациле су се неке снаге (јачина нам
није још позната) Баниског партизанског одреда. Одмах се став-
љамо с њима у контакт и с њима ћемо створити план о зајед-
ничкој акцији у коју ћемо по могућности увући и Козарски као
и V кр. одред. Мислимо да хитно пошаљемо једну чету у помоћ
V одреду за заштиту цесте Бихаћ—Петровац. Даље, мислимо
да заједничким снагама: нашим, баниским, потпомогнути козар-
ским, на талијански напад извршимо контранапад и то концен-
трични и да очистимо терен Санске долине који чини клин у
нашу територију, те да пресијечемо¹ Кључ од Санског Моста
и да се потпуно споји наша територија са козарском. На тај
начин мислимо да ћемо зауставити налет Талијана и олакшати
положај нашег V одреда, и одмах ћемо моћи опет прећи на пар-
тизански начин борбе против Талијана које у њиховој навали
воде четнички бандити. То је план који ће још проучити прет-
ставници I, II, V и Баниског одреда.

3.) Истовремено мобилисали смо велике превозне снаге
(кола, коње, позадинске чете) за превозење целокупног жита,
и војног и цивилног, што дубље у Грмеч, пошто фашисти пред

¹ Отсијечемо

собом пале све. Опоменули смо I (Петровачки) који припада V одреду да склони жито које је добио од нашег одреда, а смјестио га је на несигурно мјесто у једној школи крај цесте.

Извијестићемо Вас тачно чим се буду посавјетовали претставници наведених одреда, а то ће бити врло брзо, јер ћемо радити што хитније будемо могли.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Замј. политкомесара:
Др Леви²

Командант:
Милорад³

БР. 66

**ИЗВЈЕШТАЈ РЕФЕРЕНТА САНИТЕТА КОМАНДЕ МЈЕСТА У
ФОЧИ ОД 10 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРЕДУЗЕТИМ САНИТАРНИМ МЈЕРАМА
У ФОЧИ У ЦИЉУ СУЗБИЈАЊА ЗАРАЗНИХ БОЛЕСТИ**

ВРХОВНОЈ КОМАНДИ¹

— за санитет —

Према наређењу Санитета Врховне команде народноослободилачке партизанске и добровољачке војске да се предузму и изврше све хигијенске и профилактичке мјере у Фочи, учињено је слиједеће:

1) Основан је здравствени одбор чије су дужности и рад подијељени по квартовима.

2) Формарина је чистачка колона.

3) Позвано је грађанство да најбрже очисти станове, дворишта, нужнике, баште, улице, јавне плацеве, пролазе, тргове, паркове и др. Грађанство и чистачка колона скоро у потпуности испунили су тај задатак.

4) Прегледане су све радње јавног карактера (пекаре, клаоница, бријачнице, кафане и др). Затим радионице (као радионица чарапа, за израду обуће, одијела и др.) и дато упутство како да се одржава чистоћа и чува здравље.

¹ Др Мони Леви

² Милорад Мијатовић

³ Односи се на Врховни штаб НОП и ДВ Југославије.

5) Извршавана је редовна депедикулација свих јединица које су биле у Фочи или пролазиле кроз њу. Исто тако и других скупина (радничких колона, стражара, курира и др.).

6) Основана је станица за лијечење шугавих. Број шугавих се знатно смањио.

7) Подигнуто је купатило гдје се може купати цјелокупна војска и радници.

8) Вођен је строг надзор да се у град не уноси инфективна болест. У граду је до сада био само један случај пјегавог тифуса којему изгледа није извор у самом граду, већ донесен споља.

9) На позив да се грађанство купа, пере, шиша и брије, постигнут је завидан успјех.

10) Уклоњен је сав смет и отпаци из града и одређено је мјесто за ове.

11) Један кварт је добио креч за кречење станова.

12) Одржавани су у исправном стању водоводи и канализације.

13) Вођен је надзор над чистим одржавањем и транспортовањем животних намирница.

14) Број полних болести у партизанским јединицама не износи ни један од сто. У овом је наша војска заиста јединствена и високо свјесна.

15) Опште здравствено стање војске и грађанства је одлично (на примјер: ријетка су била оболења која се јављају редовно у ово доба — пнеумонија, дифтерија, шарлах и др.).

16) Све здравствене и профилактичке мјере извршаване су у заједници Здравственог одбора, Народноослободилачког одбора и Команде места.

Да би здравствене прилике биле боље и да би се стално одржавале све нужне и профилактичке мјере, треба имати у виду слиједеће:

1) Непрекидан и енергичан рад.

2) Провести најстрожије мјере против појаве инфективних болести. Нарочито пазити да нико у град не дође из зараженог мјеста. Одмах уништити извор инфекције.

3) Подизати у граду јавне клозете.

4) Набавити грађанству креч за кречење станова и просторија у којима живе и раде.

5) Сталан надзор над свима установама и становима гдје се скупно живи (радионице, школе, стражаре и др.).

6) Вршити хигијенску здравствену пропаганду свима начинима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Фсча, 10-IV-1942 г.

* Др Жарко Микић

Др. Жарко²

НАРЕЂЕЊЕ КОМАНДАНТА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ИСЦРПНОГ ИЗВЈЕШТАЈА О БОРБАМА ПРОТИВ ТАЛИЈАНА НА СЕКТОРУ ДРВАР И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О СИТУАЦИЈИ ОКО ШИПОВЉАНА¹

11-IV-42

ШТАБУ II БАТАЉОНА V К. П. О.

Примио сам извјештај друга з. политкомесара.

Извјештај је штур. Интересује ме следеће:

1. Колико је било наших жртава ~~на~~ томе сектору од продора Италијана према Плочама па до завршетка јучерашње борбе?

2. Колико цијените да је непријатељ имао губитака?

3. Гдје се евакуисао штаб II батаљона, и да ли је шта пало непријатељу у руке? Да ли је уништен логор III чете и да ли је евакуисан магацин?

4. Какав је морал позадине Каменице, Трубара, Вагња, Ресановаца, Цвјетнића и других села са те стране?

5. Да ли се може оцијенити по заузетим положајима непријатеља, да нема намјеру продора у горе наведена села?

6. Да ли се може установити шта непријатељ вози у камионима, а нарочито да ли шта извлачи из Дрвара?

7. Да ли имате везу (4 чета) са III четом III батаљона, која штити продор пругом од Стрмице? Ова веза би била потребна ради саме везе у случају надирања непријатеља са те стране, а и ради пружања подршке III чети и подизања морала истој.

Друг Симо² је стигао на ову страну и налази се код I чете, овдје је и друг замјеник команданта батаљона. — Добро је [да] друг Милутин³ остане тамо док постоји опасност продора према Вагњу и Хрњадима. —

Ове чете држе положаје за одбрану Оташевца и Заглавице, које ће морати напустити ако непријатељ буде упоран у продору, а заузети положаје у шуми гдје може нанијети непријатељу теже губитке.

¹ Оригинал наређења је у рукопису.

² Симо Бајић, тада замјеник команданта Другог батаљона Петог крајишког одреда, погинуо 11 децембра 1942 год. као командант Првог батаљона Четврте крајишке бригаде у селу Чапње приликом напада на Сански Мост.

³ Милутин Морача

Овога часа добих и други извјештај. —

Видим да је ситуација на тој страни озбиљна.

Добро је да је стигао и вод III чете (V раније). Свакако тражите појачање од најмање једне чете из Лике. — Ради се ту о продору и у њихова села Осредке, Дуто Поље и друга.

Ово треба хитно тражити, по сваку цијену бранити Бобољуске и Цвјетнић.

Друг Милутин треба да буде уз IV чету ~~како~~ би јој подигас борбеност.

Уколико би пријетила опасност Бобољусцима извијести ме.

Непријатељ је данас палио остатак Шиповљана — а овдје са Заселка кренуо ево сада да опљачка једну кућу, те смо упутили једну десетину да га изненади, паљба се чује.

Данас одржавам конференцију штабова чета и водника ове две чете на главици код Пасјака, пред извођење акција око Оштреља.

Курири од IV петровачке чете долазе редовно.

Уз другарски и борбени поздрав —

Смрт фашизму!

Командант

С. Родић

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОС.
КРАЈИНУ ОД 11 АПРИЛА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП
И ДО ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ О БОРБАМА ПРОТИВ
ЧЕТНИКА И ЊЕМАЧКО-УСТАШКИХ СНАГА У БОС. КРА-
ЈИНИ И ЦЕНТРАЛНОЈ БОСНИ**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н. О. П. О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. службено
ОД 11 априла 1942

ШТАБУ Н. О. П. и Д. ОДРЕДА ЗА Б.иХ.

На положају

Ваше писмо¹ од 14 марта 1942 са потписом друга Темпа примили смо 11 априла 1942. Наш Штаб вам је послао 7 марта 1942 детаљан извјештај² о политичкој и војној ситуацији Босанске Крајине. У том извјештају је назначена цијела војна формација на територији Бос. Крајине — број одреда, батаљона, чета, бројно стање јединица, наоружање истих, командни састав; подаци о непријатељу — које положаје држи, каквим снагама, план наших акција, детаљна скица ослобођене територије код нас и акције против четника. Овај извјештај смо послали у два примјерка преко С.³ Добили смо потврду да су га примили и спровели даље, а такођер смо послали по куриру преко терена, курири се још нису вратили. У том извјештају смо такођер јавили да смо формирали Пролетерски батаљон и разлоге зашто га нисмо одмах упутили у састав Прве ударне пролетерске бригаде.

Пошто [је] на територији IV одреда, који се протеже од Б. Луке преко Прњавора, Борја, Прибинића, Блатнице до ријеке Босне, Скендер Вакуфа и Мањаче, четничка пропаганда била најјача гдје су постојале четничке војне формације, а пошто наша веза са Источном Босном је могућа само преко тог терена, то смо ми предузели акцију чишћења тог терена од четничких банди, у којој је учествовао и тај Пролетерски батаљон. Та акција није успјела у потпуности из разлога што смо ми потцијењили четничке снаге и нисмо предузели све мјере предострожности и што састав тог Пролетерског батаљона није био нај-

¹ Ово писмо није пронађено.

² Види Зборник, том IV књ. 3, док. бр. 93.

³ Сарајево

бољи, било је и таквих случајева да су поједини командири, да би се ријешили којег слабог партизана, послали га у Пролетерски батаљон.

У тим првим борбама имали смо знатне губитке и то 13 мртвих и 8 рањених, међу рањенима је био и друг Стојановић,⁴ члан Оперативног штаба. Послије овога четници су извршили пуч у Мањачком батаљону IV одреда, прогласили га четничким. Пошто је стање на том сектору било доста тешко, то смо ми наредили I грмечком, II козарском и V дрварском одреду да одмах упуте по један батаљон на териториј IV одреда ради ликвидирања четничких банди на том сектору. Козарски батаљон у јачини од 350 партизана је већ стигао на Мањачу и врши успешно чишћење тога терена, а исто тако смо добили извјештај од Дрварског и Грмечког одреда да крећу у јачини око 500 партизана и растјерују четнике. Ми смо мишљења да ћемо са овим снагама у најскорије вријеме ликвидирати са тим бандама. Потешкоће су у том што се четници одмећу у шуме и нападају из бусија на наше мање снаге као што су то болнице, магацини и штабови. 1 априла извршиле су те банде напад на наш Штаб и на Штаб IV одреда у Јошавци (Которварошки срез) и на болницу која се такођер тамо налазила. У том нападу убили су на звјерски начин наших 25 другова и то већину рањених и болесних. Међу погинулим је и секретар О. К. [СКОЈ-а] друг Рајко Боснић. Друга Стојановића су одвели, ми сумњамо да је у животу.

По исказима једне шпијунке коју смо ухватили, четничке вође имале су споразум са окупатором, а такођер са усташама из Б. Луке. Циљ им је био да побију наше руководеће другове (комунисте) и да наше чете придобију за себе па да заједнички са окупатором изврше напад на партизанае. Дакле, отворена издаја и сарадња са окупатором. Једновременно кад су четници извршили напад на наше штабове, усташка војска напала је са већим снагама на наше положаје око Б. Луке. Наше чете су храбро одбијале те нападаје, али кад су четничке банде почеле да нападају наше партизанае са леђа, ми смо наредили да се напусте положаји и да се чете концентришу да бисмо лакше могли организовати борбу против српских и хрватских усташа. Хрватска војска из Б. Луке је успјела да се споји са опкољеним хрватским гарнизонем у Котор Вароши и да заузме наше положаје око Б. Луке.

Стање у I грмечком, II козарском, III јајачком и V дрварском одреду много је боље. I одред, који је једини од тих одреда имао четнике као војну формацију и то у јачини од 100 људи разоружао је ту банду, а њихов вођа Стевандић стрије-

⁴ Народни херој др Младен Стојановић

љан је. У свим тим одредима воде се огорчене борбе са Талијанима. На Козару је ових дана вршен напад од стране Није-маца и усташке војске и то у јачини од 2—3000. Тај напад је вршен из више праваца. Нијемци су нападали из Б. Новог, Б. Дубице, Костајнице и Приједора, а усташка војска из Б. Луке преко Ивањске у правцу Пискавице. По свим изгледима, циљ тог напада је извлачење Нијемаца из Рудника Љубије и Прије-дора који су били опкољени и плачка жив. намирница. Они су успјели да продру у нашу ослобођену територију на више мје-ста. За сада су заустављени. Нијемцима [су] нанесени велики губици, око 400 мртвих и рањених. Наши губици су минимални. Партизани II одреда су заузели непријатељско упориште Ко-зарац, а I одред Будимлић Јапру. Том приликом је заробљено око 400 пушака, 5 тешких и 20 пушкомитраљеза, 60 хиљада ме-така и остале спреме.

Детаљнији извјештај о политичкој и војној ситуацији сли-једи. Ми ћемо најхитније приступити формирању пролетерског батаљона од ових снага које сада врше чишћење четничких банди, тако да тај батаљон одговори у пстпуности своме имену и задаћама, послаћемо га у правцу који сте ви навели. Само прелаз Босне биће проблем.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб,
Коста⁵

⁵ Народни херој Коста Нађ

**НАРЕЂЕЊЕ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ПРВОГ КРАЈИ-
ШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 12 АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДИРУ
ЧЕТВРТЕ ЧЕТЕ ПРВОГ БАТАЉОНА ДА ДОЂЕ У ПОДВИ-
ДАЧУ И ПОДНЕСЕ ИЗВЈЕШТАЈ О БОРБИ ВОЂЕНОЈ
11 АПРИЛА¹**

**КОМАНДИРУ IV ЧЕТЕ I БАТАЉ.
I КР. НОП ОДРЕДА**

Налазим се на положају у Подвидачи код 5. чете овог одреда.

Извијестите о исходу борбе 11. овог мјесеца, стању код непријатеља и код наших јединица. Гдје су посјеле положај 3. и 4. чета и имају ли везу са 2. и 5. четом. Ако може командир напустити положај, нужно би било да дође командир у школу на Подвидачи одмах. Овдје ћу се задржати да дочекам чету која долази на појачање. У случају да командир не може доћи, поднијети исцрпан извјештај.

СМРТ ФАШИЗ. — СЛОБ. НАРОДУ!

12. IV. 1942. г.

у

— Подвидача —

ШТАБ IV ЧЕТЕ
I БАТАЉОНА
„ПЕТАР ШКУНДРИЋ“
I КРАЈ. НАР. ОС. П. О.
БР. 14/—

Дана 12-IV-1942

З. команданта
Пет. Војновић²

Извјештај поднесен још данас 12-
IV-1942 год. — другу зам. команданта
на терену

а. а.

Командир
Ђурађ³

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

² Петар Војновић

³ Народни херој Ђурин Предојевић

**PROGLAS ŠTABA PRVOG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG
NOP ODREDA OD 12 APRILA 1942 GOD. PRIPADNICIMA DO-
MOBRANSTVA**

ŠTAB
NARODNOOSLOBODILAČKOG
1. BATALJONA II KRAJIŠKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
12 aprila 1942.

O B A V I J E S T

‘O STRIJELJANJU DVOJICE OFICIRA I ČETIRI DOMOBRAHA

Dana 7 i 8 aprila o.g., pošle su pljačkaške bande iz Dobrljina i Bos. Novog u pljačku u naša sela. Pljačkaši iz Dobrljina odbijeni su isti dan i povukli su se uz krvave gubitke, ostavivši na bijegu dvojica kola sa minama i municijom.

Pljačkaška banda iz Bos. Novog, koja se je sastojala iz 9 i 11-te satnije i strojničke satnije III bojne 12 p.p.¹ pojačana sa tri satnije ustaša i žandara, zanoćila je na našem terenu. Ova razbojnička banda ubijala je starce i žene, pljačkala stoku i gonila ljude pred sobom.

8 aprila o.g., napale su naše snage na ovu pljačkašku grupu i istu natjerale u panično bjekstvo. U bjekstvu su nešto zapalili i poklali, ali su morali ostaviti glavnu pljačku-stoku i pustiti zarobljene ljude. Naše snage uspjele su tom prilikom zarobiti 34 vojnika i zapovjednike 9 i 11-te satnije sa teškim mitraljezom, puškomitraljezima, puškama, municijom i ostalom mnogobrojnom spremom, koju je neprijatelj ostavio u bijegu.

Kod ispitivanja domobrana, pronađeno je kod nekih upljačanih stvari, a kod nekih malo municije, jer su isti ispalili svu svoju municiju. Četvorica domobrana kod kojih su pronađene upljačkane stvari (civilni kaput sa petokrakom zvijezdom) i puškomitraljezac koji je ispucao svu municiju streljani su kao neprijatelji narodne borbe.

Zapovjednici 9 i 11-te satnije strijeljani su zato što nisu upozorili svoje vojnike da ne pljačkaju, i što kao domobranski rezervni oficiri nisu spriječili ubijanje nevinih žena i staraca i paljenje kuća.

Ostali domobrani pušteni su svojim kućama u gaćama i košuljama, jer su sudjelovali u pljački i paljenju sela zajedno sa ustašama.

¹ Dvanaesta pješačka pukovnija

HRVATSKI DOMOBRANI, DOČASNICI i ČASNICI!

Krajnje je vrijeme da odbacite oružje koje služi neprijatelju hrvatskog naroda, izdajici i plaćeniku Paveliću. Mi partizani kroz ovih 8 mjeseci pustili smo hiljade domobrana njihovim kućama. Mi smo sa svim domobranima najbratskije postupali i stalno smo im govorili da mi nismo četnici. Na naš bratski postupak, vi odgovarate da idete zajedno sa ubicama žena, djece i staraca, sa najgorim ljudskim izrodima-ustašama. Zar će se poštteni hrvatski radnici i seljaci izjednačiti sa besposličarima i najgorim ološem — ustašama?

HRVATSKI DOMOBRANI, DOČASNICI i ČASNICI!

Mi partizani ne vodimo borbu protiv hrvatskog naroda, mi se borimo protiv njemačkog i talijanskog fašizma, koji je okupirao i opljačkao našu zemlju, mi se borimo protiv njihovih slugu — ustaša i četnika. Danas Nijemci i Talijani naoružavaju četnike i šalju ih u borbu protiv nas partizana i dozvoljavaju im da ubijaju sve Hrvate i muslimane i da pale njihova sela, da tako na račun naše bratoubilačke borbe produže svoju krvavu vlast.

Zar vam danas poslije godinu dana robovanja nije jasno da služite najgorem izdajici hrvatskog naroda — bezglavniku Paveliću? Zar vi možete da branite one koji su popalili sela i ubijali djecu u kolijevci, žene i starce? Zar možete da dalje služite one koji vas prodaju Hitleru i šalju na Istočni front, kao topovsko meso, da ginete za Hitlera, protiv naše osloboditeljke Crvene armije, armije radnika i seljaka, koja nosi slobodu svim porobljenim narodima?

Nepobjediva Crvena armija, na čelu sa slavnom partijom Lenjina i Staljina, sa herojskom Komunističkom partijom boljševika, uništava Hitlerove pse i tjera ih sa svoje zemlje. Poraz Hitlera je siguran, a onda i pad bezglavnika Pavelića i njihovih slugu!

HRVATSKI DOMOBRANI, DOČASNICI i ČASNICI!

Ne pucajte na braću partizane koji donose slobodu i vama! Prelazite na našu stranu sa oružjem, jer tako ćete spasiti svoje živote i vidjeti vaše porodice, jer ako [se] ne predate, poslat će vas na Istočni front gdje ćete sigurno izginuti ili ćete poginuti od naših metaka.

Ubijajte ustaše, koji vas tjeraju da se borite protiv samih sebe. Ne sudjelujte u akcijama protiv nas, u kojima idu ustaše, a ako idete, predajte se odmah našim četama.

HRVATSKI DOMOBRANI, DOČASNICI i ČASNICI!

Mi vas bratski pozivamo na zajedničku borbu za zajedničku stvar. Ukoliko se budete borili protiv nas, smatrat ćemo vas usta-

šama, i postupiti prema vama kao ustašama. Mi od sada mirišemo karabine i brojimo metke koje ste ispucali. Ako volite svoje živote i porodice, ne sudjelujte u pljački, ubijanju i paljenju naših sela, jer ćete svi biti poubijani. Ovo je naša bratska poruka i opomena, da se znate ravnati!

ŽIVJELO BRATSTVO POŠTENIH SRBA, HRVATA I MUSLI-MANA!

ŽIVJELA NEPOBJEDIVA CRVENA ARMIJA, NADA I SAVE-ZNIK SVIH POROBLJENIH NARODA!

ŽIVJELA NARODNOOSLOBODILAČKA PARTIZANSKA VOJ-SKA!

SMRT NJEMAČKIM I TALIJANSKIM OKUPATORIMA I NJI-HOVIM SLUGAMA-USTAŠAMA I ČETNICIMA!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:
na terenu

Komandant:
Ratko²

БР. 71

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДО ЗА ИСТОЧ-НУ БОСНУ ОД 13 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НОП И ДО
ИСТОЧНЕ БОСНЕ
Бр. службено

Положај, 13. IV. 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо писмо које сте упутили 10. IV. 1942 год. 11. IV издали смо наредбу Мајевичком батаљону да се из Шековића преко Војковића — Ђурића — Малог Поља — Доњих Бабина — Крушеваца пребаци на просторију Романиског одреда.

Штабу Бирчанског одреда издали смо наредбу да из Шековића евакуише сву храну, со и духан и остали материјал од вриједности.

² Narodni heroj Ivica Marušić-Ratko

¹ Оригинал у архиви ЦК КПЈ под бр. 2916.

Са Мајевичким батаљоном треба да пођу лакши болесници, а Бирчански одред да тешке болеснике као и санитетски материјал склони на сигурно мјесто.

Другови из Друге и Прве пролет. бригаде заједно са бацачем и болницом ушли су у састав пролет. бригада.

Од Крајишког одреда формирали смо Крајишки батаљон и то: једну омладинску чету, јачине 46 другова са 2 пушкомитраљеза, другу у коју су ушли старији, јачине 44 друга и 2 пушкомитраљеза. Колебљивим и slabим борцима одузели смо пушке и створили пионирски вод. Одредили смо командни кадар батаљона и чета. Сада се батаљон налази у Калаузовићима као резерва Мокрањског и Црновршког батаљона, за случај непријатељске офанзиве Сарајево — Хреша — Вучја Лука — Олово.

Мајевички батаљон и Омладинска чета појачаће одбрану Романиског и „Звијезда“ одреда.

Ради тога што је Пролет. бригада² повучена са просторије Соколац — Хан Пијесак, то и Мајевички батаљон према првобитном плану нећемо задржати на просторији гдје се налази Кнежински батаљон, него на просторији Ријећа — Хаса — Имамовићи, гдје ће по доласку добити план даљих акција.

Издали смо наредбу Романиском одреду да формира покретни ударни батаљон, да храну, со и духан смијести у тајне магацине.

Одред „Звијезда“ формираће такође за 5 дана ударни батаљон, јачине 150 људи.

12 ов. мј. водила се велика борба од Олова у правцу Хан Пијеска; резултат борбе није ми у детаље познат; непријатељ није успио да се пробије према Пијеску. 10 ов. мј. непријатељ је са јачим снагама, 29 камиона и једним луксузним продро из Сокоца [према] Хан Пијеску и том приликом запалио село Брајковићи.

Оперативни штаб налазиће се на просторији Романиског одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
Слоб. Принцип

² Прва пролетерска бригада

**SAOPŠTENJE ŠTABA DRUGOG BATALJONA DRUGOG KRAJISKOG NOP ODREDA OD 13 APRILA 1942 GOD. KOMANDA-
MA ČETA O BORBAMA KRAJIŠKIH UDARNIH JEDINICA PRO-
TIV ČETNIKA U CENTRALNOJ BOSNI**

ŠTAB II BATALJONA
II K.N.O.P. ODREDA
Broj 154/42

DRUGARSKIM ŠTABOVIMA 1, 2, 3 i 4 ČETE

Štab odreda nas izvještava o pokretu i jačini snaga I, V i III odreda koje operišu protiv četnika. Snage im iznose 710 partizana sa 34 puškomitraljeza.

Komandant toga bataljona je drug Vojo Todorović a zamjenik Dušan Jović, polit. komesar Butozan,¹ zamjenik Veljo.²

Snage su 1 aprila stigle u Ribnik i odmah počele sa čišćenjem i održavanjem zborova. Istoga dana krenuli su kroz Mednu i zarobili 5 karabina. Zatim su naišli na Drenovićev štab, gdje se nalazila samo straža, koja je pobjegla za Drenovićem ispred naših snaga. Drenović je napustio svoj stan, naši su mu sve stvari zaplijenili. Pod Mliništima razoružana je četnička straža i pohvata na četnička banda u Jasenovim Potocima, koja je uspjela da izmakne ispred ranijeg čišćenja koje je vršeno oko Glamoča. Tom je prilikom zaplijenjeno 26 pušaka i jedan puškomitraljez.

Pozadina koju su držali četnici slabo je obaviještena o partizanima i Narodnooslobodilačkoj borbi. Drenović im nije dao da se sastaju sa partizanima. Četnici su partizane prikazivali kao zlikovce koji pale i kolju. Pravilnim obavještavanjem na zborovima i korektnim držanjem narod dobiva druge utiske.

Moral partizana toga bataljona je na visini, ogorčenje protiv četnika ogromno. Jedina poteškoća je ishrana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

13/IV 1942 god.
Zam. pol. komesara:
Dušan³

Komandant:
na terenu

¹ Vaso Butozan

² Veljo Stojnić

³ Dušan Utješinović

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD
14 APRILA 1942 GOD. SEKRETARU OBLASNOG KOMITETA
KPJ ZA BOS. KRAJINU O USPJESIMA UDARNOG BATALJO-
NA U BORBAMA PROTIV ČETNIKA I STANJU NA TERITO-
RIJI ODREDA**

Š T A B
GRMEČKOG NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA

Broj služ.

Dne 14-IV-[1942] G.

Druže Stari!¹

Primili smo Tvoj izvještaj od 11/IV o.g. u kojemu nas izvještavaš o akcijama Kozarskog bataljona protiv četničkih bandi kao i o zločinu koji su izvršili ti banditi nad drugom Mladenom² i drugim drugovima. Zaista je to nezapamćen zločin u istoriji naše borbe i narod u Bos. Krajini biće ogorčen kada to sazna.

Prije nekoliko dana mi smo poslali Operativnom štabu jedan stariji izvještaj koji šalje Udarini bataljon, međutim kurir se vratio radi borbi koje se vode na tom terenu. Sada opet šaljemo to isto pismo s drugim kurirom. Ti otvori to pismo i pročitaj izvještaj. Jučer smo dobili nov izvještaj od Udarnog bataljona kao i lično jedno pismo od druga Velje. U tim izvještajima kaže se da naša akcija čišćenja ovog terena uspijeva iako su neke bande pokušale da daju otpor koji je razbijen. Četnici se sada nalaze u paničnom bjekstvu. Neki četnici nude svoje razoružanje i naši se drugovi nadaju da će uskoro sa njima raščistiti, bar koliko se tiče Drenovićevih bandi. Kaže se da skoro kreću za Manjaču kako bi se sastali s Vama. Mi smo im juče pisali i prema tvojem izvještaju označili pravac Vašega kretanja prema Krupi na Vrbasu; Veljo u svom izvještaju kaže da akcija uspijeva odlično, da je moral partizana visok i da gone četnike kao vukovi, tako da sada dobivaju oružje bez otpora. Samo sa ishranom ide im nešto poteže, a mi smo im poslali nešto kukuruza, graha, masti i pšenice.

Kod nas je situacija slična kao i svagdje. Ustaše udaraju priličnim snagama i pale nam i uništavaju sela. Željeli bi da naplaćuju hranu. Naše su snage malo oslabljene odlaskom naših četa, ali naše čete ovdje čine veliki napor da odbrane žito.

¹ Duro Pucar-Stari

² Odnosi se na ubistvo narodnog heroja dr Mladena Stojanovića. Pojediniosti o tome događaju vidi u dok. br. 48.

Iz Banije ovamo prelaze neke čete, ali one su za sada u takvom stanju da će trebati još koji dan da budu u stanju da nam koriste. Mi smo mislili da skupa sa njima izvršimo zajedničku akciju čišćenja Sanskog klina, ali oni na to ne pristaju i misle da svoje povlačenje rehabilituju pred narodom akcijama koje bi oni vodili bliže Uni. Prilažemo Ti izjavu³ njihovu koju bi mogao, ukoliko je to potrebno, da dostaviš nadležnim.

Izveštavajte nas redovno o čišćenju četničkih bandi jer se ovdje o tome mnogi interesuju. Mi smo ovdje opet otvorili jedan omladinski vojno-politički kurs zato jer smo se uvjerali da su ipak one čete najbolje u kojima ima mnogo partizana omladinaca koji su završili takve vojno-političke kurseve.

Drugarski Te pozdravljamo:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

za Š t a b:

Sunja⁴

³ Ova izjava nije pronađena.

⁴ Moni Levi

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O BORBAMA I POLITIČKOM RADU ODREDA U VREMENU OD 26 MARTA DO 14 APRILA 1942 GODINE

Š T A B
V KRAJ. NAR.OSLOB. ODREDA

br. 109

15 aprila 1942 g.

B o s n a

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

U prilogu šaljemo Vam petnaestodnevni izvještaj o vojnim i političkim akcijama našeg odreda. — Zadnja dva do tri dana borbe se ne vode, neprijatelj ne čini napad ni na jednom dijelu našeg sektora, a naše snage nemaju zgodnog mjesta za napad, gdje bi operacija uspjela. Moral i u vojsci i u narodu oko Petrovca i Drvara je dobar, ali oko Grahova stanje nije najbolje. Narod prvi put doživljuje paljenje kuća i jači ekonomski udarac, pa, i pod pritiskom i strahom od četnika, u narodu vlada potištenost i kolebljivost. Politički rad na tome sektoru bio je zapušten, pa smo danas uložili sve sile da se stanje popravi.

Prije nekoliko dana tražili smo od toga štaba municije za naš odred, pa ukoliko je štab ima pošaljite je. Tražili smo od I kraja odreda pa nismo dobili, jer je i oni malo imaju.

Kod nas je još najveći problem ishrana civilnog stanovništva, koje u okolini Drvara i Grahova gladuje već naveliko.

Sa prodorom Talijana i četničke su bande oživjele. Zajedno sa Talijanima palili su oko Grahova i Drvara naša sela. Talijani su poubijali nekoliko ljudi oko Drvara koji nisu mogli ili nisu htjeli bježati u šumu. Oko Grahova je dosta otjerano u logore i žena i ljudi.

Četnici popa Đujića opet su se koncentrisali i sada su došli u Tiškovac, gdje su ih prije 15 dana naše čete rastjerale i nekoliko uhvatile i razoružale, pa neke i ubili.

Oko Petrovca je stanje najsređenije i u vojsci i u pozadini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sek. štaba,
Jovo Pavić

Pol. kom. i komandant,
na položaju

Š T A B
V KRAJIŠKOG NAR. OSLOB.
PARTIZ. ODREDA

Br. 109

14 aprila 1942 god.

U bosanskim šumama

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ

O vojnim i političkim akcijama od 26-III do 14-IV-1942 god.

Na sektoru ovoga odreda, može se reći da do talijanske ofanzive nismo imali nekih većih vojnih akcija, ali se za to vrijeme neumorno radilo na pripremanju za proljetne akcije. Zarušavani su putevi, rušeni podzidi, mostovi, prekopavane ceste i dizane željezničke pruge itd. Posljednjih 7 dana vodile su se jače vojničke akcije, ali od tih akcija nismo imali mnogo koristi, jer smo često puta bili prisiljeni da vodimo frontalnu borbu sa neprijateljem, gdje smo mogli više izgubiti nego što smo mogli dobiti. Mora se naglasiti da smo nastojali izbjeći frontalnu borbu, ali često puta to se nije moglo postići, jer se moralo braniti neka neiseljena sela i pojedine kote sa kojih bi neprijatelj mogao ometati postavljanje zasjeda.

VOJNE AKCIJE:

26-III-1942 g. Jedna desetina naše II čete I bataljona primjetila je kretanje neprijatelja oko Petrovca u jačini od 60 vojnika prema selu Rašinovcu. Jedan vod neprijateljskih vojnika išao je prema muslimanskom dijelu Rašinovca, a drugi vod prema srpskim kućama. Neprijatelj je imao namjeru da goni drva u grad. Naša desetina koja je prihvatila borbu kod srpskih kuća, morala se je u prvi mah povući, jer je postojala mogućnost da bude opkoljena. Kada je našim partizanima stigla pomoć, Rašinovac je bio brzo očišćen i neprijatelj je nagnat u bijeg. Muslimanske su kuće popaljene da ih neprijatelj ne bi iskoristio. Za vrijeme borbe Italijani iz Petrovca su ispalili na naše partizane 8 topovskih granata. Prilikom oštupanja naših partizana iznad njih je kružio jedan neprijateljski avion te je bacio jedan džak pirinča koji su partizani ponijeli sobom.

28-III-1942 g. Naša IV četa II bataljona prilikom napuštanja Srba od strane Italijana dobila je slijedeći ratni plijen: 4 para skija, 7 torbica, 13 porcija, 1 ašov, 65 čebadi, 6 šinjela, 25 šatorskih krila, 31 košulja, 3 hlače, 6 gaća, 200 talijanskih metaka, 9 gasmaski i 1 pršut. Istog dana jedan vod III čete II bataljona otišao je prema Lapcu za pomoć ličkim odredima.

29-III-1942 g. I četa I bataljona, te II četa istog bataljona otišle su na teren III krajiškog odreda radi čišćenja četničkih bandi.

31-III-1942 g. II četa II bataljona otišla je na teren III bataljona radi čišćenja četničkih bandi oko Grahova i Knina.

1-IV-1942 g. Patrole IV čete I bataljona bile su na izviđanju na koti Kadinjača i vršile izviđanje prema Petrovcu i tom prilikom naišao je italijanski avion i bacio 75 kg pirinča, 60 kg graha, 90 kg hljeba, 45 kg slanine, 30 kg sira, 50 kg makarona, 24 signala za avione, 4 kutije paradajz konzervi, 32 kom džakova. Sve navedene stvari patrole su zaplijenile.

Na sektoru II i III bataljona toga dana nije bilo akcija, čete su držale položaje oko blokiranih gradova.

2-IV-1942 g. II četa II bataljona i I četa III bataljona pošle su sa zadatkom da opkole četničku bandu u selu Marinkovcima (Grahovo) gdje se nalazio četnički pukovnik Brane Bogunović. Poduhvat nije uspio, jer su istog dana italijanski okupatori napali sa jakom artiljeriskom vatrom naše položaje i omeli naše akcije.

3-IV-1942 g. Italijanski avion koji je izviđao teren oko Petrovca, i bacao namirnice za blokiranu vojsku, bombardovao je selo Rašinovac, Suvaju i Bravski Vaganac. Mrtvih nije bilo, a ranjeno je 1 dijete.

4-IV-1942 g. Snage IV bataljona opkolile su četnike iz Crnog Luga i razoružale 13 četnika i uhvatile vođu tih crnoluških četnika koji je sproveden vojnom sudu. Istog dana neki odbjegli četnici iz Peulja otvorili su vatru na drugove iz IV bataljona, našta je reagirano sa jakom puščanom i mitraljeskom vatrom, tako da su se bande razbježale i povukle u šumu. Poginuo je četnički puško-mitraljezac i još 4 ranjena. Na strani partizana nije bilo gubitaka.

Istog dana jedan vod IV čete I bataljona uz pomoć seoske patrole iz Šekovca zaplijenio je životne namirnice koje su italijanski avioni bacali u blizini Petrovca — selo Bujadince. Plijen: 304 kg brašna, 177 kg makarona, 30 kg zobi, 25 kg slanine, 15 kg soli i 19.50 kg šećera. Namirnice su prenesene u magacin.

5-IV-1942 g. Italijanski okupator pošao je sa dosta jakim snagama od Knina i Strmice prema Deralima (jačina 1 puk i 5 baterija). Naše snage II čete III bataljona i I četa III bataljona dočekale su neprijatelja na Deralu gdje se vodila borba nekoliko sati. Usljed jake artiljeriske vatre i velike nadmoći neprijatelja uspjelo je neprijatelju prisiliti naše čete na povlačenje i zauzeti Deralo. Kod neprijatelja bilo je mrtvih i ranjenih, ali se za tačan broj ne zna. Kod nas žrtava nije bilo.

6-IV-1942 g. I i II četa III bataljona štatile su evakuaciju sela i čuvale ih od pljačke od strane četnika i Talijana koji su zajedno učestvovali u akciji na Deralo.

7-IV-1942 g. Noću II četa II bataljona i I četa III bataljona pošle su u jedno selo u koje su dolazili četnici i silom nagonili narod da primi njihovo oružje, pljačkali im stoku itd. Četnici su pred sam naš dolazak napustili selo i pobjegli u talijanski garni-

zon. Istog dana italijanske snage počele su nadirati i tući sa jakim artiljeriskom vatrom na položaje I i II čete II bataljona gdje su ih prisilile na povlačenje. Tom prilikom neprijateljska vojska popalila je dva sela, Podove i Zaselak. Istog dana neprijatelj je krenuo sa jakim snagama od Grahova (Resanovci) prema Drvaru. Naše snage napravile su više zasjeda ali nijednu nijesu mogle u potpunosti iskoristiti. Neprijatelj je cestom nadirao sa tenkovima a krila prethodnice neprijatelj je osiguravao sa jakim snagama i isturao ih dosta daleko od puta na kome su naše čete držale zasjede, te tako da su češće puta dolazile našim jedinicama s leđa. Istog dana neprijatelj je nastavio sa paljenjem Drvar Sela i još drugih zaselaka u okolini Drvara kao Podovi, Trninića Breg, Šipovljani, Gornje i Donje Vrtoče itd. Naše snage nalazile su se toga dana na položaju u Donjoj Kamenici gdje se nalazila¹ dosta žestoka borba u kojoj smo izgubili jednog druga, a jedan partizan ranjen. Kod neprijatelja bilo je više mrtvih i ranjenih koje je sa sobom odvukao.

8-IV-1942 g. Naša III i IV četa II bataljona vodile su borbu sa neprijateljem na Kamenici i Ljesci gdje je neprijatelj napadao frontalno uz pomoć jake artiljerijske vatre. Borba je počela u 11 sati i trajala do same noći. Neprijatelj je uspio da spali još nekoliko kuća a neke da sruši topovskim granatama. Istog dana neprijatelj je uspio da opravi put Resanovci — Kamenica.

9-IV-1942 g. Jedan vod III čete II bataljona vodio je borbu sa jednim dijelom neprijateljskih trupa koje su došle da opravljaju most na cesti Drvar — Bastasi. Tom prilikom naši partizani ometali su neprijateljskim tenkistima da izlaze iz tenkova i da popravljaju most. Tom prilikom poginulo je nekoliko italijanskih vojnika. Istog dana neprijatelj je nadirao u jačini od 400—500 vojnika preko Ljeske prema željezničkoj stanici Vaganj. Borba je trajala pola dana, te uslijed neprijateljske nadmoći i žestoke artiljerijske vatre naše su se snage morale povući i neprijatelj je prodro do same stanice Vaganj, gdje se istog dana povukao preko Ljeske u Resanovce.

10-IV-1942 g. Neprijatelj je krenuo iz Drvara sa snagom od 400—500 vojnika preko Prašćeva Vrha prema Vaganju i stoga su se dva voda III čete II bataljona koji su bili na položaju Kamenici povukli na Metlu da pomognu IV četu koja je toga dana vodila borbu na Ljesci i štitila da neprijatelj ne popali selo Vaganj u kome nije bilo stanovništvo evakuisano. Jedan dio tih neprijateljskih snaga krenuo je prema Kamenici i popalio nekoliko kuća pošto je Kamenica ostala nezaštićena.

11-IV-1942 g. Neprijatelj je krenuo sa jednim vodom prema kućama Pećančevim u selu Podovima s namjerom da ih opljačka,

¹ Vodila

ali ih je jedna naša desetina dočekala sa jednim jakim prepadom i fašisti su se povukli. Istog dana naše snage bile su zauzele položaj sa desne i lijeve strane Crljivičkih Visova i postavile busije na putu Drvar — Petrovac. Na putu Drvar — Grahovo bile su busije postavljene na sljedećim mjestima: na Bastaškoj Gredi, na Šobotovoj Glavici, prema Metli planini pa sve do Ljeske. Toga dana neprijatelj nije nadirao ni prema Petrovcu ni u sela da pali.

12-IV-1942 g., 13 i 14-IV-1942. Neprijatelj nije poduzimao nikakve akcije. Izgleda da se vrši priprema za prodor u Petrovac i oslobodjavanje blokiranih vojnika.

POLITIČKI RAD: Politički rad po četama je zadovoljavajući. Borcima se čitaju i objašnjavaju leci, radio-vijesti a naročito, u zadnje vrijeme, mnogo se po četama čita »Krajiški partizan«, članak »Zašto se partizani bore u Bosni i Hercegovini«,² zatim »Komunistička partija i njena uloga u današnjoj borbi«. Ovih dana poslali smo bataljonima oko 6 proglasa vojnog suda, »Lički vijesnik« 19, 62 i 63 o iskazima četničkih vođa u Srbu. Osim toga poslat je letak izdat od strane ovog štaba povodom ponovne italijanske ofanzive, i njihove saradnje sa četničkim bandama. Desetodnevni izvještaj štaba I kraj. odreda, petnaestodnevni izvještaj II kraj. odreda i pismo štaba za Bosnu i Hercegovinu o majoru Dangiću.³ Veliki dio ovog materijala šalje se narodnooslobodilačkim odborima i opštinama.

ZBOROVI: 23 marta 1942 g. održan je veliki zbor u Trubaru gdje je prisustvovalo 200 seljaka, na kome je govoreno o svim pitanjima koja su danas aktuelna. 24-III-1942 održan je zbor u Bos. Osredcima na kome je bilo prisutno oko 180 seljaka. Također je govoreno o svim važnijim pitanjima što se tiče današnje Narodnooslobodilačke borbe. 28-III-1942 održan je zbor u Zaglavici sa 400 prisutnih. 4-IV-1942 održan je veliki zbor u Driniću, kome je prisustvovalo oko 1.000 ljudi, žena i djece. Pored toga održane su u svim selima konferencije i sijela na teritoriji ovoga odreda.

VEZE: Veze sa bataljonima i četama, ukoliko se nalaze na našem sektoru, održavaju se redovno. Veza sa I kraj. odredom održava se redovno. Ovih dana stupili smo u vezu sa dinarskim odredima koji žive u Dinari, ali još nismo dobili izvještaj o njihovom životu i akcijama.

STANJE NEPRIJATELJA: U Petrovcu 700 vojnika, u Drvaru i Grahovu i na putu Drvar — Grahovo 5.000 vojnika i još nekoliko stotina četničkih bandita, čije nam je brojno stanje nepoznato.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

N. Kotle

Sek. štaba:

Jovo Pavić

Komandant:

Na položaju

² Vidi Zbornik tom IV, knj. 3, dok. br. 1

³ Vidi Zbornik tom IV, knj. 2, dok. br. 57

OPERATIVNI ŠTAB
N.O.P.O. ZA BOSANSKU KRAJINU
Br. 13/42
od 22. IV. 1942⁴

I.

- Raspisano
1.) drugu K-dantu
2.) drugu Starom⁵

OPERATIVNI ŠTAB N.O.P. i D.V.
ZA BOSANSKU KRAJINU
br. 13/42
dne 22 aprila 1942⁶
(sekretar)

Drugarskom

ŠTABU V NAR. OSL. KRAJ. ODREDA

Na položaju

Potvrđuje se prijem Vašeg dopisa kao i 15-dnev. izvještaja.
Po pitanju puš. municije odgovaramo Vam da se za sada ne
raspolaze sa nikakvim rezervama municije puš. usljed akcija koje
se vode na svim sektorima. Pristupite sakupljanju puš. čaura koje
će se u našoj radionici popuniti i na taj način ćete doći do puš.
metaka.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Otpremljeno
22-IV-42

Sekretar Operativ. štaba

⁴ Štambilj
⁵ Đuro Pucar
⁶ Zaglavlje otkucano mašinom.

**ПРОГЛАС ШТАБА ЧЕТВРТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 15 АПРИЛА 1942 ГОД. ПОВОДОМ НАПАДА ЧЕТНИКА
НА ШТАБ ОДРЕДА И ПАРТИЗАНСКУ БОЛНИЦУ У
ЈОШАВКИ¹**

ШТАБ
IV КР. Н О. П. ОДРЕДА

БОРЦИМА И НАРОДУ СЕЛА ЈОШАВКЕ!

Послије срамног злочина извршеног од стране крволочне четничке банде у ноћи 31 марта ове године над рањеним борцима у јошавачкој амбуланти и мучког напада на штаб нашег одреда као и звјерстава почињених у селима Брезичани и Бранежци, ви сте се под притиском тих разбојника и братоубица одвојили и оградиле од своје рођене браће свих других села нашег краја. Оградили сте се редовима оних карабина и бајонета који су попрскани крвљу оних народних бораца који су своју крв лили за вашу слободу. Предали сте своју судбину у руке крвника и разбојника којима су по дјелима равне само усташе. Дозволили сте да шачица разбојника и пропалица укаља ваш образ и вашу част.

Бјежећи испред дојучерашњих другова или пуцајући на њих ви на себе бацате сумњу да сте и сами сукривци оног ужасног злочина извршеног у вашем селу. Својим држањем од тог дана до данас ви радите да највећи гњев народа и народних бораца падне на ваше главе.

И заиста, када ми не би познавали праве зликовце, који су вам нанијели толику срамоту, и када не би били увјерени да међу вама има највећи број оних који немају ништа заједничко са злочиначком дружином која и вас терорише, ми бисмо дозволили нашој војсци, која је због тог злочинства над њиховим рањеним друговима крваво озлојеђена, да уништи и попали све оно што су ти срамни издајници узели под своју јадну заштиту, а то је цијело ваше село. Својим очима ви сваки дан гледате како је биједна заштита вашег села према Павелићевој војсци. Ваши самозвани команданти, господа пручници и пуковници, завлаче се у јазавчје рупе по Скатавици и Узломцу и штите своја леђа, чувају се да би могли банчити и пијанчити кад ми истјерамо окупатора и ослободимо земљу од туђина. Причају вам да се у Енглеској и Америци спремају некакви корпуси који

¹ Примјерак прогласа који посједује Редакција умножен је на шапирографу.

ће тобоже доћи да нас ослободе. Те и томе сличне будалаштине којима вас они обмањују користе само окупатору и усташама, јер је Хитлер и досада најлакше пролазио са оним народом који се уздао у помоћ другог. То ви врло добро знате, па ипак им дјетињски-наивно насједате.

Ваша господа команданти из јазавчјих рупа окупљају око себе и бацају на ваша плећа разне трговце, кулаке, сеоске пљачкаше и гуликоже и оне жалосне учитеље који су хранили кокоши и гладили жене за све вријеме док сте ви, сиромашни сељаци и борци, с нама проливали своју крв и сијали своје кости по брдима у борби са швабама и усташама. Ти скоројевићи и никоговићи, бјежећи од народног суда, долазе и падају на ваш терет и не помишљајући да треба да се лате пушке и да иду на границу према усташама који пред вашим очима пале српске куће.

Другови борци, упитајте те готоване зашто не иду у борбу. Упитајте их гдје су били од августа прошле године до данас. Упитајте их зашто под „заштиту“ те господске команде тамо нису побјегли из наших села они честити и поштени радени људи који живе од свог зноја. Зашто код толико много поштенних сељака тамо побјегоше само шпекуланти, лихвари, гуликоже и друге бадавације или пљачкаши. Послије тога увидјехете лако како ти злочинци вјешто плету канце издаје око ваших глава, јер њима, који су увијек пред очима имали само своје личне интересе, не може истинска слобода народа и домовине бити драга. Увидјехете како се ти пеливани лако нагађају и са црним врагом само да би сачували своје масне залогаје, своја препуна корита.

Тежаче, погледај ко се све окупио око твог сиротињског кућишта, погледај, све су то они исти стари трутови који су ти за вријеме Југославије сисали крв на памук, који су одређивали цијене твоме житу и својим опанцима, који су ти узимали оку за пооку, они који су те иза тезге гледали мрско и презриво ако си им у дућан унишао без новаца. То су они исти готовани који су те 20 година заваравали и навлачили да гласаш за противнародне, издајничке режиме и који су нашу домовину, плод крваве борбе наших отаца и дједова, предали туђину за прљаве марке и лире. И данас ти исти гробари сатански се играју твојом судбином и као змије отровнице вребају да ти се савију око врата. Они дрхте једино од страха да ти не сазнаш истину о њима, да ти не разголитиш њихову сатанску душу. Због тога те они непрестано обасипају лажима, блате и каљају оне народне синове који хоће да ти отворе очи и са твоје грбаче скину јарам гуликожа и зеленаша. Њихово разметање са вјером, богом, часним крстом, краљем и сличним подло је и неискрено и смишљено само на то да се сиротиња лакше пљачка. Задригли

вратови и дебели стомаци те госпoде гуликожа не кажу да они посте седам недеља без прекида. Не, и на велики петак могао си их наћи како ждeру кајмак и прасетину.

Сељаци, војници,

Зар сте вољни да и даље својом муком храните те трутсве! Зар сте вољни да гинете да би сачували њихово уживање?! Свакако не! Сјетите се само како се та банда гуликожа увијек извуче кад за народ дођу тешки дани. И овај пут они ће побјећи испред народног суда ако их ви не будете хватали и предавали да им се суди. Они ће побјећи и бар привремено сачувати своје дебеле вратове, а гњев народних војника за изгубљене другове пашће у том случају на ваше главе. Због тога откажите своју помоћ народним непријатељима и туђинским плаћеницима, пређите и поведите свога брата и друга поново на страну народноослободилачке фронте, у фронт слободе, правде и напретка. За спас свога имена и своје части, бјежи из загрљаја срамних издајца, нових косовских Бранковића, усташких савезника и туђинских најамника.

Борци, окрените своје пушке против усташких шпијуна који сједе у штабу издајника кукавног самозваног пуковника Раде Радића и шверцера Петра Алексића, против Фрање Рапе, Илије Малића и др. који тргују вашом слободом и вашим животом. Оперите крваву лагу коју су вам нанијели ти злотвори. Уништите крваве издајце да би спасли част свога српског имена и славу свога оружја. Пређите на страну партизана и добровољачке српске војске и борите се заједно са нама против заједничког непријатеља — крвавог фашизма. Нека се нико не боји да ће одговарати за злочине које он није починио. Ми врло добро знамо чије су руке попрскане крвљу покланих народних бораца у Јошавци и само они злочинци нека дрхте, јер их освета неће мимоићи.

Побједа Црвене армије и њених демократских савезника над Хитлеровим фашизмом није далеко, дан народног суда близу је и тешко онима који су издали наш народ и хтјели да га продају Хитлеру и његовим слугама Павелићу или Недићу. Издајници, дрхтите, мач народне правде све више се примиче ва-
шем змијском врату!

СЛАВА БОРЦИМА ПАЛИМ У ЈОШАВЦИ!

СМРТ ОКУПАТОРУ И ЊЕГОВИМ СЛУГАМА-ПЕТОКОЛОНАШИМА!

ЖИВЈЕЛА НЕПОБЈЕДИВА ЦРВЕНА АРМИЈА РАДНИКА И СЕЉАКА!

ЖИВИО САВЕЗ АМЕРИКЕ, ЕНГЛЕСКЕ И РУСИЈЕ У БОРБИ ПРОТИВ ФАШИЗМА!

ЖИВЈЕЛА СЛОГА И БРАТСТВО СВИХ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА!

ЖИВЈЕЛА СЛОГА И ЈЕДИНСТВО СРПСКОГ НАРОДА!
ЖИВЈЕЛА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА И ДО-
БРОВОЉАЧКА ВОЈСКА ЈУГОСЛАВИЈЕ!
ЖИВЈЕЛА СЛОБОДНА ЈУГОСЛАВИЈА!

На полагају, 15 априла 1942 год.

КОМАНДАНТ IV КРАЈИШКОГ
ОДРЕДА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИ-
ЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ:

Данко²

БР. 76

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О
ИЗВЕДЕНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕ-
МЕНУ ОД 1 ДО 15 АПРИЛА 1942 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ II К. Н. О. П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

О војним акцијама у времену од 1 до 15 априла 1942 г. јединица II К. Н. О. П. одреда „Младен Стојановић“

За борбу против четника који су повели харангу против партизанских одреда и ометали борбу против окупатора, усташа и хрв. војске² и ставили се у службу непријатеља нашег народа, наш одред формирао је ударни батаљон и кренуо на чишћење четника-српских усташа и плаћеника окупатора.

Наш ударни батаљон формиран је из наших најстаријих јединица, искусних и прекаљених бораца у борбама против усташа, Нијемаца и хрв. војске, добро наоружан са аутоматским оружјем, митраљезима и пушкомитраљезима.

1. IV. 42. г. батаљон је био у Марићкој и Јелићкој, гдје је непријатељ био се спустио прије доласка батаљона. Не знајући да су ту зановиле наше снаге, у логор су им дошла тројица од четника који су по испиту разоружани.

2. IV. 42. г. наше снаге кренуле су даље у правцу куда су се четници повлачили. У селу Кајкутама једна наша јединица која

² Народни херој Данко Митров

¹ Редакција располаже примјерком извјештаја који је преписан у штабу Другог крајишког НОП одреда и овјерен печатом штаба.

² Односи се на домобране.

је наступала тим селом нашла је четничку кухињу (приготовљену храну за 60 људи и 600 литара ракије). Наше снаге наставиле су наступање за четницима који су се дали у панично бјекство. Нигдје да се дође с њима у додир. Мање патроле које нису знале за отступање њихових јединица остале су иза њих, те су тада на Мијатовића Брду ухваћена петорица који су одмах одложили оружје чим су примјетили наступање наших јединица. По саслушању и узетим подацима пуштени су кућама. Батаљон креће даље.

3 и 4. IV. 42 г. јавила су се тројица који су предали оружје те су пуштени кућама.

6. IV. 42. г. батаљон је пристигао трећу чету (Мањачку), која се била придружила четницима, а сада се предала без отпора нашим снагама. Ту је заробљено доста пушака и један пушкомитраљез. Тридесеторици је враћено оружје, јер су се изјаснили да су заведени и да хоће да наставе борбу и даље против окупатора и фашизма. Осталима пошто је одузето оружје пуштени су кућама.

Истог дана предвече непријатељ је (четници) на Хан Колима из ранијих усташких ровова и хрв. војске у јачини око 350 напао из засједе наше снаге. Послије кратког времена наши су их истјерали из ровова и непријатељ се дао у панично бјекство напуштајући положај. Заробљена су тројица. Остали су се разбјегли и расули по околним селима. Мали их је број побјегао према Мркоњићу са Тешановићем³ и Марчетићем.⁴

12. IV. 42. г. наше снаге ухватиле су двадесеторицу из Тешановићеве чете, који су на Липовцу израђавали и поубијали 12 наших другова из Пролетерске чете Козаре.

По проласку нашег ударног батаљона предала се нашим јединицама код Бронзаног Мајдана још једна чета са 67 пушака и 2 пушкомитраљеза. Оружје је стално придonoшено и предавано од стране четника нашим јединицама које су остале на положајима одакле је почето чишћење четника.

Наш ударни батаљон наставио је са прогањањем и чишћењем ослобођене територије од четника и нових плаћеника окупатора.

4. IV. 42. г. патрола једне наше чете II батаљона сукобила се са 20 усташа легионара. Убијена су 3 легионара и више рањено.

Истог дана по снагама нашег I батаљона нападнуто је непријатељско упориште Равска које је потпуно спаљено. Становништво тога села за све вријеме непријатељски се односило према Народноослободилачкој борби и све је ишло у пљачку

³ Лазо Тешановић

⁴ Вукашин Марчетић

мирних села. Сва имовина тога села (становништва) заплијењена је у корист Народноослободилачке војске, а оно што су поплачкали враћено је власницима а највише стока.

Истог дана једна јединица III батаљона дочекала је непријатеља којом приликом је убијено 7 и више рањено војника. Двојица заробљена. Том приликом су заплијењена 3 карабина, 6 бомби, 220 метака, 7 шаржера за п. митраљез.

6. IV. 42. г. по патроли једне наше јединице I батаљона ухваћен је усташа Иван Матановић коме је одузета сва имовина. Исти је стријељан.

6—7. IV. 42. г. јединице I батаљона минирале су пругу на два мјеста између Добрљина и Волињског моста.

7. IV. 42 г. непријатељ напада на терен нашег I батаљона. Једна наша јединица протјерује непријатеља који напушта терен у паничном бјекству и оставља 2 кола са нешто муниције.

8. IV. 42. г. непријатељ јачим снагама понавља напад из Бос. Новог и Добрљина на терен нашег I батаљона и у отсуству наших снага пробија се дубље и заузима положаје. Наше снаге се прибирају и ступају [у] борбу са непријатељем који уз огромне губитке напушта заузети положај и повлачи се према Новом и Добрљину. Том приликом заробљена су 34 војника и 2 официра. Официри и 4 војника су стријељани ради тога што су заједно са усташама плачкали при наступању. Остали су војници пуштени. Том приликом заплијењено је 30 пушака, 3 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 2000 метака, 2 кола са спремом која се у њима налазила. Све ствари штаба су заплијењене. Наше снаге без икаквих губитака. Непријатеља при наступању пратило је 6 авиона који су бомбардовали наше положаје. Штете није било. Непријатељ је том приликом имао преко 20 мртвих и више рањених.

9. IV. 42. г. мање снаге нашег II батаљона извршиле су напад на страже око Дубице. Страже су протјеране у сам центар града. Запаљено је неколико непријатељских кућа које су служиле као упориште. Том приликом спаљена је и једна пила. Заплијењено неколико комада стоке. Наши губици: 1 мртав а 1 рањен. Непријатељски губици непознати. Утрошак муниције на нашој страни минималан, док је непријатељ пушкарао читаву ноћ и довлачио појачања.

13. IV. 42. г. непријатељ у јачини једног вода покушава да се пребаци на положај једне наше чете, наша мања засједа дочекује, убија једног усташу и више их израњива. Заплијењен један п. митраљез и 160 метака.

Истог дана спаљена су усташка села Волар, Шурковац и Калајево. Ухваћена су два усташе и стријељани. Заплијењено је 80 комада говеда која је становништво тих села наплаћкало

из села која су бјежала испред непријатеља при његовим офанзивама. Говеда су подијељена ранијим власницима.

14. IV. 42. г. спаљено је усташко село Пухарска покрај самога Приједора, јер се то село кроз све вријеме борбе односило непријатељски и иза сваке непријатељске офанзиве становништво је ишло у пљачку. Том приликом рањена су три партизана.

Све наше јединице осигурале су позадинским четама прекопавање цеста које спајају непријатељска упоришта на терену овога одреда.

Жељезничка пруга потпуно је онеспособљена те још има врло мали дио којом се непријатељ може да служи.

Све наше јединице на својим теренима осигуравају евакуацију хране и сјетву усјева, те уједно врше јача патролирања у правцу непријатељских упоришта.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник полит. комесара:

Душан¹ с.р.

Командант,

отсутан

(М.П.)

BR. 77

PISMO SEKRETARA GRADSKOG KOMITETA KPJ U BANJOJ LUCI OD 15 APRILA 1942 GOD. KOMANDANTU DRUGOG KRAJISKOG NOP ODREDA O POTREBI USPOSTAVLJANJA MEĐUSOBNE VEZE I O SITUACIJI U BANJOJ LUCI¹

Другу Обраду²

Писала сам одмах после примљеног писма од тебе, али ми се пошта вратила нетачношћу неких људи, али то ћемо уредити па неће више тако бити.

Нисам из твог писма сасвим добро схватила да ли се и код вас јављају неке четничке групе, тј. на Козари. Ја тај терен [сматрам] потпуно чистим, па ме зато интересира. Чујем да хрв. војска напада на крајеве око Иванјске, да су у ту сврху придобили сељаци

¹ Душан Мисирача

² Original писма је у рукопису.

³ Обрад Стишовић

iz hrvatskih sela, te da i oni napadaju. Koliko ima istine u tome? Kako je inače s napadima na Kozaru?

Molim te jednu stvar. Ima ovdje kod nas jedan avion koji bi se spustio negdje na oslobođenu teritoriju. Ja sam pisala Starom³ o tome, on je odgovorio da se taj avion može spustiti na Kozaru. Ovaj avijatičar⁴ zna negdje neko pogodno mjesto za spuštanje, ali bi volio da mu se ipak javi gdje bi se mogao spustiti da bude sigurniji. On može poći i odmah, a može i pričekati neko vrijeme, jer mu sad ne prijeti opasnost hapšenja. Prije izvjesnog vremena je postojala opasnost da ga uhapse, pa smo mu savjetovali da se spusti na vašem terenu i on je to namjeravao, ali je sada još ostao ovdje. Javi dakle neko zgodno mjesto za spuštanje.

Poznato ti je, mislim, da je od vas pobjegao neki Jakupović. Ovdje nam je dosta štete nanio, pokazao je neke naše ljude pa su zatvoreni. Čini mi se da je taj i kod vas uhodario, a onda vlastima dojavljivao.

Hvala ti što si se interesirao za VI. Makića,⁵ ali bih te molila da mi javiš da li su njegova žena i dijete **dobro i jesu li s njim zajedno**. Njima možeš javiti da su njeni roditelji i sestre dobro. Je li ti to teško? Kako moj Joco⁶? Je li dovoljno borben i hrabar?

Koliko dugo ćeš ostati tu⁷? Onda ćeš na Kozaru, je li?

Da li će se moći uspostaviti direktnija veza s vama s Kozare? To bi baš bilo potrebno, jer nam svaki čas nešto onemoguću vezu, pa bi onda bilo dobro imati i s drugima vezu. Da ti ne zaboravim reći, ovaj Jakupović, što je pobjegao odozgo, pričao je na policiji da ste poslali jednoga druga u vojničkoj uniformi nekuda s nekim poslom i da ovdje policija pazi, kad se on vrati, da ga uhapsi. Da li je to istina ja ne znam, ali eto toliko da znaš.

Znam da te interesira situacija ovdje. Kod nas svaki dan gore i gore. Otkako je policija preuzela potpuno hapšenja, tj. otkako je likvidirano ustaško redarstvo, agenti i doušnici su, zaista, preplavili grad. Nikad nisi siguran da te agent ne prati. Mnogo ih je. Vojskom i ustašama sada momentano ne obiluje grad baš previše. Oni su više na terenu u borbi s partizanima. Pošteni ljudi, građanstvo sve više i više počinje simpatizirati s nama. Neki dan je bila proslava godišnjice uspostavljanja N.D.H. Svijeta je bilo vrlo mnogo, ali oduševljenja nimalo. Naprotiv bilo je sve vrlo usiljeno i tužno. Inače

³ Đuro Pucar

⁴ Narodni heroj Franjo Kluz

⁵ Vlado Makić

⁶ Joco Marjanović

⁷ U to vrijeme Obrad Stišević se nalazi sa Udarnim bataljonom Drugog krajiškog odreda (formiran marta 1942 god. u Piskavici u cilju suzbijanja četničkih bandi. Brojno stanje mu je bilo oko 200 boraca) na terenu Četvrtog krajiškog odreda, gdje je učestvovao u akciji čišćenja ovog terena od četnika.

je u gradu velika skupoća, ali ima svega. Uopće nije sada nestašica u hrani kao što je prije bilo, ali je skupo. Iz Topole, Aleksandrovcu dolazi ovamo sir, kajmak, puter, brašno. Vojska i ustaše opljačkaju sela i dotjeraju stoku, pa se češće dobije meso nego ranije. Uopće u gradu se blokada osjeća samo utoliko što drva nema, a ono drva što ima vrlo su skupa. Trgovci su osim toga, izgleda, povadili posakrivanu robu i tako u B.L.⁸ sirotinja glada. su odlično snabdjeveni. Čak ovamo se doseljavaju ljudi iz Hercegovine da se ovdje ishrane, jer je dolje glad. Ovo ti javljam radi obavještenja.

Ja sam dobro. Osjećam priličnu nesigurnost, ali nešto konkretno u tom pogledu nema. Ima nekih dalekih indicija, ali to je slabo i malo da se radi toga sklanja.

Sad sam ti dosta pisala o svemu. Nadam se da nisam ništa zaboravila.

Šaljem ti nalivpero i to svoje, vrlo je dobro. Ja sam ga dobila, pa mogu i da ga poklonim.

Mnogo drugarskih pozdrava svima drugovima kao i tebi:

S. F. — S. N.

15-IV-42

Mala⁹

⁸ Banja Luka

⁹ Zaga Umicević, tada sekretar Gradskog komiteta KPJ u Banjoj Luci.

ЗАЈЕДНИЧКИ ПРОГЛАС ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ОКРУГА КОЗАРСКОГ И ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 АПРИЛА 1942 ГОД. ПОВОДОМ УБИСТВА МЛАДЕНА СТОЈАНОВИЋА ОД СТРАНЕ ЧЕТНИКА¹

СРПСКИ НАРОДЕ И ДРУГОВИ ПАРТИЗАНИ!

Зликовачка рука домаћих издајника и фашистичких плаћеника — четника нанијела је још један ударац нашем народу и нашој светој ослободилачкој борби.

ИЗДАЈНИЧКИ И МУЧКИ УБИЈЕН ЈЕ НАШ ДРУГ ДОКТОР МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ, начелник Штаба Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске за Босанску Крајину.

Најновије издајице српског народа — четници убили су друга Младена сина овога краја који је повео српски народ у борбу у оним данима када му је пријетила опасност да буде истријебљен, када су крвници усташе почели прогонити, убијати и клати невино српско становништво, дјецу, жене и старце. Он је био један од оних правих и најбољих синова свога народа — КОМУНИСТА, који је остао заједно са својим народом у најтежим часовима. Друг Младен је био онај, који је ударио темеље и организовао у овим крајевима нову народну војску — **ПАРТИЗАНЕ** који су од првих дана показали и доказали своје народу да су они заштитници и најоданији синови његови, да су они једини прави борци за права радног народа. Он је био тај који је показао народу, радницима и сељацима овога краја, прави пут ка слободи — пут немилосрдне борбе против окупатора, усташких крволока и свих домаћих издајца. Друг Младен је био човјек и борац за слободу и права свога народа, пред чијим су именом дрхтали усташки и окупаторски звјерови.

НАРОДЕ И ДРУГОВИ ПАРТИЗАНИ!

Данас када Црвена армија радника и сељака уништава фашистичке гадове и немилосрдно их гони са своје свете совјетске земље, данас када Народноослободилачка партизанска војска земаља Југославије под водством херојске Комунистичке партије иде брзим корацима напријед, иде из успјеха у успјех, уништава гадне окупаторе и њихове домаће издајице, **ОНИ ЛОПОВИ И ГУЛИКОЖЕ** који су у нашој земљи пљачкали и харали више од 20 година, они који су нас довели до овога зла и патњи

¹ Редакција посједује примјерак прогласа који је умножен на шапирографу.

оставивши нас у најтежим данима голоруке да нас кољу, убијају и пале наше домове, да нас истребљују мрски окупатори и усташе — југословенска господа и влада у Лондону неће још увијек да нас оставе на миру. Не могу се те крвопије сложити с тиме да изгубе пљачку и уживања која су имали у Југославији са грбаче радника и сељака, не могу и неће се помирити с тиме, све док их не унишtimo, да овдје у нашој земљи радници и сељаци узму своју судбину у своје руке.

Та иста господа хоће поново да се врате, поново да нам зајашу на грбачу. Да би то постигли нашли су у нашој земљи људе који им вјерно служе. Нашли су бивше југословенске официрине, жандаре, финансије и остале пљачкаше и готоване који под именом четника — а под руководством издајника и бандита Драже Михаиловића, Дангића, Дреновића, Тешановића, Марчетића и осталих данас воде отворену борбу против свога народа, против народне партизанске војске. Они данас настоје по налогу окупатора да поведу братоубилачку борбу између Срба, поштенних Хрвата и Муслимана, паљењем и уништавањем мирних муслиманских и хрватских села, клањем и убијањем невиног муслиманског и хрватског становништва. Ти најновији издајници наше борбе, четници — српски фашисти у том свом разбојничком и издајничком послу не презају ни од најгрознијих злочина. У том свом огавном послу везали су се не само са мрским окупаторима и хрватском војском² већ чак и са усташама. Када су видјели да се не могу зауставити и скршити народну борбу, да је не могу скренути с њеног јединог и правог пута којим га је повела и води славна Комунистичка партија, када су их наше пролетерске чете, батаљони и бригаде разбили и скоро уништили — онда још поједине групе тих издајника по налогу фашистичких окупатора приступили су терористичким злочинима, нападају ноћу и из засједа убијају наше борце и другове.

ОД РУКЕ ТИХ ЗЛИКОВАЦА — СРПСКИХ УСТАША ПАО ЈЕ И НАШ ДРУГ МЛАДЕН!

Народ и партизани овога краја неће никада заборавити свога Младена, свога вођу и учитеља!

Ми нећемо никада заборавити тај гнусни злочин тих издајца и плаћеника туђина!

Наши храбри пролетери већ су осветили друга Младена, Симу Ивановића,³ Милу Међаву,⁴ Бранка Гавриловића⁵ и остале борце и синове овога краја који су пали од издајничке руке!

² Мисли се на домобране.

³ Симо Ивановић, сељак из Приједорског среза, члан КПЈ, убијен од четника 1942 године.

⁴ Миле Међава, сељак из Лашковаца, Срез дубички, члан КПЈ, погинуо у Војскови у борби против четника 1942 године.

⁵ Бранко Гавриловић, сељак из Кудиног Јеловца, члан КПЈ, погинуо у борби против четника 1942 године.

Закунимо се, народе и другови партизани, да ћемо још осветити наше див-јунаке, да ћемо за њихове главе немилосрдно уништити свакога онога ко дигне своју издајничку руку против наше свете ослободилачке борбе, да ћемо немилосрдно уништити свакога онога ко послужи тим издајцима у крволочном и братоубилачком послу.

Закунимо се да ћемо још жешће, одлучније и немилосрдније повести борбу против мрског окупатора и свих непријатеља наше слободе која је на прагу, и да ћемо уништити свакога ко стане на пут побједи радника и сељака.

Ујединимо све наше снаге у овој великој светој и одлучној борби за коју је дао свој живот и наш неумрли друг МЛАДЕН!

ЖИВЈЕЛО ЈЕДИНСТВО СРПСКОГ НАРОДА У БОРБИ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И СВИХ ДОМАЋИХ ИЗДАЈИЦА!

ЖИВЈЕЛО ЈЕДИНСТВО СРБА, ХРВАТА И МУСЛИМАНА У БОРБИ ПРОТИВ ЗАЈЕДНИЧКОГ НЕПРИЈАТЕЉА!

ЖИВЈЕЛО ЈЕДИНСТВО НАРОДА И ПАРТИЗАНА!

СМРТ ФАШИСТИЧКИМ ОКУПАТОРИМА, ДОМАЋИМ ИЗДАЈИЦАМА, УСТАШАМА И ЧЕТНИЦИМА!

СЛАВА ДРУГУ МЛАДЕНУ!

16 априла 1942

ОКРУЖНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
НА ТЕРЕНУ II К. Н. О. П. ОДРЕДА

ШТАБ
II КРАЈИШКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“

БР. 79

**САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА
ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 17 АПРИЛА 1942 ГОД. О ТОКУ БОРБИ
ЗА БОРАЧ¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

Бр. служб.

17 април, 12.30 ч. 1942 г.

Штабу,

Југовићи

Села Лука, Зуровићи, Бундићи и Шиповица (сем касарне и једног дијела) су попаљена. Мједеник опсађен. Усташе дају огорчен отпор и бране кућу по кућу. Услијед закашњења удара од стране Калиновичког одреда (тек око 10.30 ч.) изгледа да ћемо ликвидирати Борач тек у току ноћи.

Вршимо припреме за ноћне нападе.

У току вечери и прије — одмах — довлачите храну за све секторе. Опомени и Врбу² за то.

Побједа је наша!

С. Ф. — СЛ. НАРОДУ!

(М.П.)

Пол. комесар,
Миро Попара³

Командант,
Петар Илић⁴

¹ Оригинал документа је у рукопису. Обавјештење је упућено дијелу Оперативног штаба који је остао у селу Југовићи.

² Односи се на село Врбу.

³ Народни херој Миро Попара, ухваћен од четника у селу Зајасен у Невесињском срезу и изручен Италијанима. 28 јуна 1942 год. стријељан је у Невесињу.

⁴ Петар Драпшин, умро 1945 године као генерал-лајтнант ЈА.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕР-
ЦЕГОВИНУ ОД 17 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
О ПОЧЕТКУ НАПАДА НА БОРАЧ¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

Бр.

17 април, 12 ч., 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТ. И ДОБРОВ. ВОЈСКЕ

Гдје буде

Напад на Борач почео је јутрос иза 3 часа по утврђеном плану. До сада су заузета села Зуровићи, Лука (осојна), Бундићи, а дим се види у Шиповици и уздуж цијелог Борча. Наши су опсјели Мједеник. Постоји вјероватноћа да се Борач неће моћи ликвидирати у току дана, пошто су снаге Калиновичког одреда ступиле у акцију око 10.30 часова. Издали смо наређења да се добро испита терен за ноћни напад како би се освојила утврђена упоришта.

Усташе се концентришу више Лончара, на Стожинама, на Мједенику, на двије главице изнад села. Колико смо обавијештени, нема никаквог покрета непријатеља од Гацка и Невесиња.

Јуче су четници из Гацка приликом напада на Држљево одбијени уз осјетне губитке, које тачно нисмо могли одредити. Заробили смо један пушкомитр. од њих.

Усташе дају жилав отпор и бране кућу по кућу, тако да смо присиљени да већину одмах палимо.

С увјерењем у побједу!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пол. ком.
Миро Попара

Командант,
Петар Илић

У току дан.[ашњег] дана послаћемо још који изв.[јештај].

¹ Докуменат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2929.

**PISMO OSMANA KARABEGOVIĆA I DANKA MITROVA OD
18 APRILA 1942 GOD. KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA
ZA BOS. KRAJINU O BORBAMA PROTIV ČETNIKA I POLITIČ-
KOJ SITUACIJI U CENTRALNOJ BOSNI¹**

Dragi druže Kosta,²

Tvoje pismo iz Maslovara, u kome si nas izvijestio o nepovoljnoj situaciji u Jošavki, bilo je posljednje koje smo od tebe primili.

Naprotiv, mi smo u više navrata poslali kurira da te pronađe, ali uvijek uzalud. Posljednje pismo³ uputili smo ti prije dva dana.

U pismu od 13 ov.mjes., u kom pišeš da mi dođemo u Skender preko Maslovara, možemo ti reći da nam to pišeš, jer ne poznaš dobro situaciju na ovoj strani (Jošavka, Prnjavor i IV bat). Mi smo ovdje u neprekidnom pokretu i držimo situaciju u III i IV bataljonu u našim rukama, ali zbog loših političkih prilika u mnogim četama tih dvaju bataljona morali smo ovdje razoružati više od sto ljudi, a pored toga pogoršava situaciju koncentracija četničkih bandi u Uzlomcu. Prema obavještenjima sa kojim raspolazemo u Uzlomcu ima više od 300 bandita sa 6 mitraljeza koji su prikupljeni iz Jošavke i Pribinića kao i s drugih strana. Dezertteri, svi iz IV odreda.

Oni drže front samo naspram naših četa, 10 ov.m. napali su ambulantu i stovarište u Crnom Vrh, ali su bili odbijeni, isto tako i moju kuću (Dankovu), gdje su mi ubili oca i staricu majku. Zapalili su kuću i druge objekte. Pored toga morali smo da razoružamo cijelu čet, u Blatnici, jer se pobunila protiv nas iza leđa. Isto tako morali smo da razoružamo polovinu čete u Motajici. Nakon toga situacija je bila dosta teška, jer komandanti naših četa i bataljona, isto kao i većina komesara, nisu bili dovoljno energični ni jaki, kao što to zahtijeva situacija, i nisu držali komandu u svojim rukama, tako da su banditi mogli vršiti propagandu kod nas, kao i u našoj pozadini. Ali, čišćenjem u četama i u pozadini mogli smo dovoljno učvrstiti naše redove i sada moramo samo paziti na udarce s polja. Banditi iz Jošavke rade i vrlo su aktivni. Obećali su nagrade za ubistvo komesara i komandanta, a u prvom redu mene. S druge strane treba se bojati da će u momentu kad budemo napuštali ovaj sektor banditi po drugi put napasti naše položaje, koje naše čete

¹ Original pisma je u rukopisu na španskom jeziku. Pisao ga je Danko Mitrov, tadašnji komandant Četvrtog krajiškog NOP odreda, a potpisao ga je i Osman Karabegović, tada politkomesar Operativnog štaba za Bos. Krajinu.

² Narodni heroj Kosta Nađ

³ Ovo pismo nije pronađeno.

neće moći da brane same, jer istodobno vode teške borbe sa Hrvatima.⁴

Napad četnika moguć je u pravcu naših dvaju bataljona. Sem toga, mi se za sada ne možemo da krenemo oдавде jer moramo pomoći III bataljonu na terenu, na kom neprijatelj već 5 dana nastavlja svoju ofanzivu.

Neprijatelj pali i pljačka jednako kao i četnici, koji su napustili položaje protiv Hrvata i prepustili njima da zapale desetak sela.

Na sektoru III bataljona organizovali smo novu proletersku četu od 100 ljudi.

Sem toga, treba da uvijek držimo jednu četu u blizini rijeke Bosne da čuva prelaz, da ne bi prešli Dangićeви banditi, koji se koncentrišu na drugoj strani rijeke Bosne. Prije nekoliko dana pohvatali smo nekoliko bandita koji su bili poslani od Dangića. Bio je među njima i jedan komandant bataljona. Oni kažu da će doći više njih, samo ne znaju ko se nalazi na našem teritoriju i kako bi mogli proći prema Kozari.

Bilo bi stoga vrlo važno da vi dođete ovamo preko Skendera i Maslovara u Branešće, gdje bismo se mogli sjediniti i izvršiti potpuno čišćenje Boriје i Jošavke i istodobno ostaviti jaku četu po vrh obala rijeke Bosne kao stražu. Zatim bi sa ostalim snagama mogli izvršiti što je potrebnije.

Čudi nas što nas vi zovete u Skender, ne objašnjavajući nam to, kao da ne znate ništa o situaciji ovде. Mislimo da bandite i ubice tolikih naših drugova u Jošavki svakako moramo pohvatati. K tomu, na ovom sektoru ustaše naoružavaju četnike, ukupno uzevši — situacija je na Ozrenu dosta loša. Tamo četnici imaju najveći dio oružja u svojim rukama i ako mi ne postavimo branu protiv njih i ne pročistimo ovaj sektor, mogli bismo loše proći.

Mi smo mislili napasti Jošavku, nakon što odbijemo hrvatsku ofanzivu, ali imamo malo snaga na prostranom teritoriju, tako da oni bježe u planinu i onda nismo ništa uradili. Jednom smo već napali, ali bez uspjeha, jer su se povukli u planinu.

Stoga, ako situacija na sektoru II bataljona nije teška — vi kažete da je dobra — odmah dođite amo preko Maslovara i to u Branešće, jedino ostavite u Maslovarama ili Koraču jednu četu koja će napasti bandite s boka.

Ako je situacija u II bataljonu ili [u bataljonu] »Manjača« takva, da vi taj sektor ne možete napustiti, onda ćemo mi doći tamo, ostavivši ovamo samo snage koje će biti u stanju da održe sigurnost četa na frontu i prelaza na [rijeci] Bosni.

O tome svemu vi ćete dobro razmisliti, a ako ne dođete, pošaljite nam kurira koji će nas o svemu izvjestiti.

⁴ Misli se na ustaše i domobrane.

Ako se uputite ovamo, na putu sredite situaciju u Imljanskoj
četi i Maslovarama.

Uz pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

18 april 1942.

Vaši

Osman⁵ Danko⁶

БР. 82

**НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
19 АПРИЛА 1942 ГОД. О ПРОМЈЕНИ НАЗИВА ОДРЕДА¹**

НАРЕДБА

Другарским штабовима батаљона, чета, командантима оп-
штина и народноослободилачким одборима и народу

У знак признања за стварање и подизање овога одреда,
као одреда гдје су се окупили најбољи синови свога народа и
створили праву народну ослободилачку војску, овај одред но-
сиће име свога првоборца и првог команданта друга

МЛАДЕНА СТОЈАНОВИЋА,

чију ће смрт партизани овога одреда немилосрдно осветити
над свим народним непријатељима због злочина над незаборав-
љеним другог и командантом МЛАДЕНОМ.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19 априла 1942 г .

ШТАБ

II К. Н. О. ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“

⁵ Osman Karabegović, tada član Glavnog štaba za BiH i politički komesar Operativnog štaba za Bosansku Krajinu.

⁶ Narodni heroj Danko Mitrov, poginuo 1942 god. kao komandant Četvrtog krajiškog NOP odreda u borbi protiv četnika u Centralnoj Bosni.

¹ Сачуван је примјерак наредбе који је умножен на шапирографу.

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O IZ-
VRŠENIM AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU U VREMENU OD
1 DO 15 APRILA 1942 GODINE¹**

ŠTAB
I KRAJIŠKOG N.O.P.O
Broj 569/42.
19 — IV

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ

**O VOJNOM I POLITIČKOM RADU I KR. N.O.P.O
OD 1—15. IV.**

8. IV. 1942 god. Jedna patrola IV čete II bataljona spustila se na prugu između Grmuše i Srbljana te je zarobila jednog hrvatskog domobrana koji se vraćao od Grmuše. Zaplijenjen je jedan karabin, 43 metka, fišeklija i opasač.

9. IV. 1942 god. Našoj IV četi II bataljona predao se jedan čovjek, koji je sa sobom ponio jedan karabin i 65 metaka.

10. IV. 1942 god. Neprijatelj je napao na selo Budelj s namjerom da ga popali i opljačka. Naša I četa I bataljona »Petar Škundrić« odbila je neprijatelja uhvativši ga vatrom s boka. Neprijatelj se je morao povući sa nepoznatim brojem žrtava.

11. IV. 1942 god. Neprijatelj je napao na selo Grabež kod Bihaća u jačini od jedne satnije. Jedna desetina naše V čete II bataljona odbila je neprijatelja, koji je imao jednog mrtvog. Istoga dana I vod IV čete I bataljona zapalio je u Starom Majdanu nekoliko kuća koje bi neprijatelju mogle da posluže za logorovanje. Toga dana neprijatelj je koncentrisao jače snage iz Stare Rijeke, Ljubije, Briševa i Čarakova i napao našu III četu u Koprivni koja je štitila evakuaciju žita. Zbog nadmoćnosti neprijatelja naši su se morali povući. Neprijatelj je opljačkao i popalio veći broj kuća. Istoga dana neprijateljske snage iz Demiševaca napale su selo Brdare. Snage naše III i IV čete odbile su neprijatelja i potjerale u Demiševce. Tom prilikom zaplijenjeno je dvije puške i jedan p. mitraljez. Neprijatelj je imao 7 mrtvih. U Koprivni je poginuo veći broj civilnog stanovništva, žena i djece. U ovim borbama s naše strane ranjena su četiri partizana i to Majkić Nikola, Čulibrk Vico, Trninić Jovo i Marić Đuro.

¹Redakcija posjeduje primjerak izvještaja koji je umnožen na šapirografu. Ovakvi petnaestodnevni izvještaji slati su Operativnom štabu za Bos. Krajinu i štabovima drugih krajiških odreda.

15. IV. 1942 god. Snage našeg I bataljona i neke snage baniske pokušale su napad na selo Demiševce koji nije uspio.

U toku ovih 15 dana snage našeg II bataljona, potpomognute pozadinom, vršile su rušenje pruga i cesta. Tako je porušena pruga Bihać — Knin u dužini od 120 metara. Isto tako su porušeni glavni nasipi na Ripačkom Klancu.

Cesta Krupa — Radić — Bihać prekopana je i onesposobljena na osam mjesta. Cesta Bos. Krupa — Petrovac prekopana je do Gudavca na 8 mjesta, te od Gudavca prema Petrovcu oborena su sva stabla jer sama cesta vodi kroz šumu. Cesta Bos. Krupa — Sanski Most prekopana je također na 4 mjesta. Sve ceste i drumovi koji vode iz Bos. Novog prema našoj oslobođenoj teritoriji prekopani su na najpodesnijim mjestima.

V četa I bataljona »Petar Škundrić« srušila je jednu manju čupriju na putu između Stare Rijeke i [Starog] Majdana i na istom mjestu razušila put. Na cesti između Buškovca² i Majdana napravila je 3 prekopa, a 9 prekopa od Okanove Bukve do Ilidže, te porušila više bukava na cestu. Srušena je čuprija na rijeci Japri u Čelama, kao i jedna čuprija na Madžanovcu. Prekopana je cesta Suhača — Budimlić Japra na 3 podesna mjesta. Svi ovi radovi izvršeni su uz veliku pomoć naroda iz pozadine.

POLITIČKI RAD u pozadini i u vojsci vrši se bez prestanka. Naročito se pridaje velika važnost vojno-političkoj izgradnji omladine, kao i vojno-političkoj izgradnji komandira, politkomesara i njihovih zamjenika. Nastojimo izgraditi jedan kadar novih komandira i politkomesara pošto se naša snaga stalno povećava. Održavaju se redovni politički sastanci po četama u kojima se objašnjavaju razna pitanja vojnog i političkog karaktera. U pozadini održani su na raznim sektorima veliki narodni zborovi. Naše opštine koje su do sada bile glomazne razdijeljene su na više manjih te je na taj način olakšan njihov rad i kontrola. U tom pravcu nastavljaju se i dalje.

Velike snage mobilisane su u organizaciji prikupljanja žita za našu vojsku i za osiguranje pozadine. Vršu se široke akcije za prikupljanje pomoći za vojsku naših drugarskih odreda koji stoje slabo sa hranom, kao i za stanovništvo.

VEZE NAŠEG ODREDA sa Drugim, Trećim i Petim odredom su dobre, a sa Četvrtim su posredne preko jednog drugog odreda.

Pola bataljona našeg odreda upućeno je sa dobrim naoružanjem na sektor Ribnik, Medna, Gerzovo, Manjača na čišćenje terena od četničkih bandi. Tamo je formiran Udarni bataljon od nešto ispod hiljadu ljudi sa velikim brojem puškomitraljeza. Te snage čiste teren od Drenovićevih, Tešanovićevih, Marčetićevih i Ba-

² Batkovaca

sićevih četničkih bandi. Akcija čišćenja uspijeva odlično i do sada je razoružano na stotine četnika koji se pred našim jakim snagama predaju. Njihov vođa, samozvani pukovnik Drenović, pobjegao je sa nekoliko bandita u Mrkonjić Talijanima. Moral naših snaga je na vrlo visokom stupnju. Naše snage prodiru prema Manjači. Jedino je ishrana vrlo slaba. Stoga je naš odred iz svojih rezervi poslao Udarom bataljonu pola vagona razne hrane.

STANJE KOD NEPRIJATELJA je takovo da su svi izgledi da će u proljeće biti dosta partizana Hrvata koji će bježati iz njihove domobranske vojske u šumu. Pavelić veliku pažnju posvećuje Muslimanima koje nagoni na paljenje i uništavanje bez reda, nastojeći da Narodnooslobodilački rat pretvori u vjerski. U tome fašističkom poslu pomažu mu i neki četnički i špijunski elementi iz srpskih redova koji su ubačeni od strane fašista u našu pozadinu. Ti četnički elementi iskorištavaju našu zauzetost u borbi, vrše u pozadini pljačku i paljenje, naročito nevinih Muslimana, da bi time zaoštrili vjersku borbu. Vojni sud je preduzeo potrebne mjere da se stane na kraj toj fašističkoj bandi koja je plaćena od Hitlera, Musolinija i Pavelića.

U jednoj tajnoj naredbi izdatoj od 11. pješačke pukovnije iz Siska br. 387 od 8. I. 1942 god. kaže se da je potrošnja pješačkog strijeljiva³ iznosila od 15. X — 17. XII oko 14.000.0000 pušcanih metaka; međutim inostrane firme (tj. njihovi njemački i talijanski fašistički prijatelji) isporučuju strijeljivo samo onda ako im se dađe toliko bakra, olova i ostalih kovina u naturi, koliko je potrebno za izradu toga strijeljiva. Za izradu 14.000.000 naboja⁴ njihovi fašistički prijatelji traže od ustaša 14 vagona praznih čaura, 3,8 vagona čistoga bakra, 1,4 vagona čistoga kositra, 14,4 vagona čistog olova, 4.200 kg antimona, 280 kg nikla, 42 kg kalaja i 112 kg žive.

I dalje se kaže u istoj tajnoj naredbi: ako je država još i u stanju novac nabaviti, (tj. ako je u stanju praviti kune u Berlinu), ona nije u stanju više da dađe te kovine jer cijela država raspolaže na primjer samo još sa 3 vagona bakra, pošto nema, kako je poznato, ni jedan rudnik bakra, a kupiti ga se ne može... Naredbu je potpisao bojnik Hovanički.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Zamj. politkomesara:
Dr Levi

Komandant:
Milorad⁵

³ Municije

⁴ Metaka

⁵ Milorad Mijatović

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА КАЛИНОВИЧКОГ СЕКТОРА ОД 20 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О НАПАДУ НА БОРАЧ¹

Ко пише: Операт. штаб — К-ник² Одакле: Обаљ
 Коме: Врховном штабу Где: Фоча
 О. Бр. датум 20/IV год: 42, час 19, мин.
 Карта размере 1:100.000. Издање Инст. Југослав.

Трупе сјеверног сектора нису успјеле све да упадну у Борач по плану услед немања водича. Упадало се је ван плана и резерве су играле знатну улогу.

У току бsrбе Турци³ су се били појавили на Прутаци и хтjели заобићи, али смо на вријеме парирали. Ово је било успорило пад с. Игри, гдје су бачене доцније много веће снаге од предвиђених и они су пали. Пад Игри повукао је аутоматски и пад с. Придворице. С. Шиповицу су обориле углавном снаге Херцеговачког и Калинович. ударног батаљона. Села од Луке до Мједеника су обориле колоне Херцеговине.

У тску 17/IV до 17 ч све је било пало сем једне куле у Зуровићима која је запаљена ноћу 17/18-IV и села Мједеника и Почеља.

Мједеник и Почеље су оборени 20/IV ноћу на трећи јуриш. Усташе, жене и дјеца су се повлачили низ Неретву и 17/IV ноћу су пробили фронт код Крупца и побjegli преко Торија дијелом ка Невесињском Пољу, а дијелом ка Бјелимићима.

18/IV из Мједеника бjегунци су пробили фронт у Кокошињац Шуми ноћу и побjegli истим правцем.

Највећи дио жртава је пао у борби за Мједеник и то од бочне митраљеске ватре од Почеља. Узрок је тај што I група сјев. сектора је уствари саботирала и издала.

Борба на Мједенику је доказала да су партизани Херцеговине једна од најбољих војски на свијету. Гинули су к-ти и к-ри, падали су на десетине, два јуриша нису успjела и опет се креће са одушевљењем на трећи јуриш. Борба код Мједеника је пуна дивних примjера силнога јунаштва и свијести јединица које су ту биле.

Наших мртвих је било 44 свега, од којих 28 на Мједенику, и око 90 рањених.

¹ Докуменат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2698.

² Оперативни штаб Калиновичког сектора

³ Односи се на муслимане-усташе.

Усташа је убијено преко 180. Убијен је и вођа усташа Борча Салчик и брат му.

Заробљено је нешто жена, дјеце и око 15 жандара и усташа. Жандари и усташе су стријељани, а жене и дјецу имамо намјеру гурнути у Калиновик.

Заплијењено је око 4—5000 оваца, око 800 говеда и око 3—4 вагона жита. Плијен се сав евакуише у Херцеговину.

Заробљен је и 1 пушкомитраљез и 2 запаљена и заплијењено је око 1500 метака.

По паду Борча вршено је савјетовање са Операт. штабом Херцег. и они нису никако пристали да гоне разбијене усташе до Коњица, докле би нас они носили на својим леђима, већ су одлучили да ударе за ових 8—10 дана на Кулу Фазлагиха, па онда ка Коњицу. Ја сам им предочио значај пада Бјелимића и Ракитнице, објаснио сам да нам се тада отклања опасан бок Трнову, ослобађа нам се 4—500 пушака за пругу ка Коњицу и омогућавају се препади у Сарајевско Поље већег стила услед слободних леђа, затим добит већа оружја и муниције, избијање ка Прозору и Дрварском одреду и тиме и везивање двије веће ослобођене територије итд. Другови се нису сложили. Моменат када смо панику због пада Борча могли искористити на лако заузимање терена до Коњица смо већ пропустили и ја сматрам да је то велика грешка.

Уговорено је са Операт. штабом Херцеговине да ја сам очистим све до Главатичева од Улога ово 3—4 дана, да се вежемо за Коњички одред директно и да створим план напада за даље. За то вријеме они би ликвидирали са Црногорц.[има] Кулу Фазлагиха и онда тек на Бјелимиће. У томе циљу однијеће и све тешко оруђе у Херцеговину из Борча.

Стога мислим, ако је могуће да Шумадиски бат. остане 10—15 дана овдје и, ако се има, пошаље му бар нешто веша и одијела. За то вријеме бих га употребио као подршку и учитеља нашем Ударном батаљону у чишћењу V колоне, које овдје има у изобиљу.

Ова два дана мислим да казнимо смрћу све кривце неизвршења задатака на Борчу и одговорне другове. Овдје углавном долази 1. и 2. Миљевско-драгочавска чета и Обаљска. До сада је стријељан 1 одборник и 1 курир — Србин и 2 партизана.

У Борчу је остао 1 комбиновани батаљон од Херцеговаца, Пивљана и Закмурана, јак око 400 пушака, за пребирање терена, заштиту евакуације и за осматрање Морина. Они ће исто дочекивати Талијане ако крену из Калиновика.

По евакуацији потребнога из Борча, куће се пале све редом.

Од плијена из Борча мислим да би требало нешто додијелити и Трнову (Калинович. одреду), макар стоке, ако нема жита.

Борач је показао да је дим и ватра, као и барјаци, одлично средство за везу у борби.

Ватра бацача и топова да се употребљава само због моралног ефекта при малом броју муниције.

Колоне када би надирале са више дрскости и брже, успјех би био много бржи и лакши.

Скоро увијек село падне када се оборе и заузму све косе на његовом боку и позадини, стога је боље ићи њима него главном снагом на село, гдје увијек има доста губитака.

Под заштитом мрака ухватити се села и прелазити те брисане просторе.

Курире имати сигурне и упућивати бар по двојицу. Команданти да воде поред себе увијек више курира свих потчињених јединица.

Свака јединица да има заиста и свога комесара исхране који ће се бринути и у борби да нађе храну за своје људе. Меса се увијек може довољно пећи или кувати и за даљњи покрет.

Херцеговачки батаљони отскачу од свих у позитивном смислу.

Добровољачки су се показали неспособни за борбу — има много знакова саботаже јавне, несвјесни су и непоуздани.

Мишљења сам да се очисте сви добровољачки одреди, потребан број разоружа и постријеља, а командни кадар постави одговорнији. У подручју овога штаба се то већ спроводи. Покус Херцеговине је испао красно.

По паду Планине и Бјелимића мислимо да докосуримо V колону у Трнову, а онда у Загорју са свим ударним јединицама нашим и херцеговачким, јер је то кула кулака и зеленаша.

Ја ћу се до даљњег налазити на Обљу.

Добро би било ових дана на овај терен бацити неке политичке раднике да се физичко чишћење у довољној мјери објасни народу.

Поздрав:

СМРТ ФАШИ. — СЛОБ. НАРОДУ!

К-дант
Раде⁴

⁴ Раде Хамовић

**IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD
20 APRILA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRA-
JINU O STANJU I POLITIČKOM RADU U JEDINICAMA OD-
REDA I U POZADINI U PRVOJ POLOVICI APRILA**

[ŠTAB] II K.N.O.P. ODREDA

»MLADEN STOJANOVIĆ«

(Komesarijat)

Br. 88/42.

20 aprila 1942 god.

Drugarskom

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

(Komesarijat)

Izvještaj o političkom radu i stanju od 1 do 15 aprila t.g. na terenu ovoga odreda.

Politički rad i stanje po bataljonima ima ovakav izgled:

a) U jedinicama I bataljona prorađivan je materijal:

»Zašto se bore partizani u B. i H.«.¹ »Krajiški [partizan]«, »Kozarski partizan«, »Komunistička partija u današnjoj Narodnooslobodilačkoj borbi«, »Sovjetska industrija u odbrani otadžbine«, razne vrste letaka izdavane od strane Štaba odreda i O.K.² kao i od Operativnog štaba, koji su upućeni. Radio izvještaji se redovno čitaju koje izdaje obavještajni biro Štaba odreda.

Naročita pažnja u političkom radu posvećuje se raskrinkavanju četnika i izdajničke uloge jugoslovenske buržoazije, koja je pripremila izdaju zemlje.

Simpatija prema četnicima nije zapazita među partizanima, velika većina partizana raspoložena za borbu protiv četnika, ali još nisu shvatili dobro da je vladalac pretstavnik svoje klase (misli se na kralja) i da su oni ti koji jednako nose odgovornost za sve kao i ostala buržoazija. To je svakako nedostatak jače razvijene političke svijesti i to samo kod manjeg broja.

Borbenost dosta dobra, ali ima momenata da podlegnu vještoj propagandi neprijatelja u pozadini — kulaka i da izgube prisebnost, i te su pojave samo kod manjeg broja.

Disciplina još nije na visini na kojoj bi morala biti. [Ima] slučajeve samovoljnog skidanja odijela i razvlačenja sprema prilikom zarobljavanja domobrana.

¹ Vidi Zbornik tom IV, knj. 3, dok. br. 1.

² Okružnog komiteta

Političke prilike u pozadini — u pojedinim selima različite. Za ovih 16 dana, politička aktivnost nije bila tako živa. Svijest o Narodnooslobodilačkoj borbi i poznavanju pravih ciljeva narodne borbe zavisi o političkom radu u pojedinim selima i socijalnom sastavu stanovništva.

Iz kulačkih redova može se uvijek čuti po nešto što bi unijelo pometnju i dovelo u zabludu neobavještene o toku događaja u svijetu i kod nas — odnos snaga partizana i četnika.

b) U četama II bataljona prorađivan je najviše materijal: »Zašto se bore partizani u B. i H.«, »K.P.J. u današnjoj Narodnooslobodilačkoj borbi«, sve novije izdate letke, radio-izvještaje i saopštenja o proganjanju četnika.

Najveća pažnja posvećivala se raskrinkavanju četnika kao pretstavnika reakcije srpske buržoazije — koja je izdala zemlju i povezala se s okupatorima i ustaškim vlastima. Razbijanje četnika od strane našeg Udarnog bataljona još je više podiglo borbeni duh kod partizana. Kod nekih četa osjetilo se odsustvo komandnog kadra zbog odlaska za Udarni bataljon, a naročito se osjetilo odsustvo pol. komesara. Te praznine čim su se primijetile komandni kadar je popunjen.

Borbenost partizana je na dosta dobrom stepenu. Simpatije prema četnicima među partizanima nijesu se mogle primijetiti za sada, a naročito zbog zločina tih bandi nad našim drugovima. U pogledu političke svijesti među partizanima, svjesniji su stariji partizani, ali i mlađi brzo popunjuju svoje znanje.

Disciplina dosta dobra, ali ne još on[akva] kakva treba da bude. Naročito se griješi u odnosu naprama pozadini — u odnosu prema odborima iz nedovoljnog shvatanja da su to predstavnici narodne vlasti. Politički rad u pozadini za proteklih 15 dana dosta živ. Održano je više zborova na kojima su govorili predstavnici O.K. i članovi štaba bataljona i odreda.

Izlagana je spoljna i unutarinja politička situacija i stav prema četnicima. Prisutno po par stotina ljudi (od trista pa nadalje). Održano je par zborova među Muslimanima oslobođenog kraja.

Osjetila se aktivnost četničkih elemenata iz redova kulaka i bivših žandara, ali im se ušlo u trag, kolovođe su strijeljane!

Pojačan je nadzor nad svim sumnjivim ličnostima, strijeljanje švercera i ostalih jataka.

U varoši sarađuju bogati Srbi s ustašama.

c) Politički rad u četama III bataljona. Politički rad u ovom bataljonu počeo se tek sada da odvija pošto je postavljen novi komandni kadar, komandiri i pol. komesari, koji su svoje dužnosti ozbiljnije shvatili od ranijeg komandnog osoblja.

Propagandni materijal kao i u prvom i u drugom bataljonu. Glavna pažnja posvećuje [se] raskrinkavanju četnika i njihovih potstrekača.

Politička svijest još ni izdaleka nije zadovoljavajuća, zbog ranije nedovoljnog političkog rada u četama. Česta razboljevanja i rado izlaženje iz službe i odilaženje kućama. Zbog takovih stvari nekolicina je razoružana i isključena iz četa, da bi se takova štetna pojava suzbila u četama.

Osjećaju se nezdrave pojave suparništva među četama, i to se nastoji ispraviti.

Politički rad u pozadini bio je aktivan. Održano je nekoliko zborova na kojima su govorili pretstavnik O.K. i član[ovi] štaba odreda i bataljona o Narodnooslobodilačkoj borbi i izdajničkoj politici četnika i njihovom povezivanju s okupatorom. Kraj je većim dijelom dobro stojećih domaćina, ali ima i radnika koji su najodaniji našoj borbi. Četničkih elemenata svakako da ima, samo što se vidno [ne] ispoljavaju. Ima simptoma gdje se može nazreti bliskost kulačkog elementa sa ustaškim vlastima. Pozadina politički zatrovana.

+ d) Politički rad među četama IV bataljona.

Politički rad u četama ovoga bataljona još nije ni izbliza da se može reći da je počeo da se razvija. Pošto su to čete iz kojih je bilo dezertiranja k četnicima, to se prije svega pristupilo ponovnom vojničkom sređivanju četa, a po razbijanju četnika i zarobljavanju oružja, to se pristupilo regrutaciji omladinaca koji su svršili vojno-politički kurs,³ da bi se tako stvorilo jezgro za prave partizanske čete. Omladinci su iz vojno-političkih kurseva drugih bataljona, gdje je politička svijest kod naroda viša.

Postavljen je novi komandni kadar od starih partizana iz najstarijih četa; uz podršku starijih drugova moći će [se] srediti i dovesti čete u bolje stanje. Još uvijek se vrši razoružavanje nesigurnih elemenata.

Radio-izvještajima i drugim raznim materijalom snabdijeva se bataljon redovno. U pozadini je održano nekoliko zborova odmah poslije suzbijanja četnika na tome terenu od strane udarnog bataljona ovog odreda. Na zborovima su govorili pretstavnici Štaba odreda i bataljona, kao i pozadinski radnici (dviije drugarice). Govoreno je u vezi [s] izdajom četnika. Naročito je aktivan rad među ženama. Održavaju se skupovi i sijela. Tu se govori o raznim temama u vezi sa Narodnooslobodilačkom borbom.

³ Vojno-političke kurseve polazili su svi omladinci koji su trebali da stupe u jedinice Drugog krajiškog NOP odreda. Na tim kursovima oni su primali najosnovniju vojnu i političku obuku.

Kraj je zaostao politički, te lako podliježe propagandi harangera.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Zamjenik pol. komesara:
Dušan⁴

BR. 86

**PISMO ŠTABA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 20
APRILA 1942 GOD. ŠTABU PRVOG SLAVONSKOG NOP OD-
REDA O PRIPREMAMA NEPRIJATELJA ZA OFANZIVNE
AKCIJE U BOSNI I O NAMJERAMA ČETNIKA DA VRŠE NA-
PADE NA PARTIZANSKE ŠTABOVE**

ŠTAB II KNOP ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«

Drugarskom

ŠTABU I SLAVONSKOG NARODNO-OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA

Dragi drugovi,

Primili smo vašu poštu upućenu pod br. 51/42. Primili smo proglas CK KPH koji nismo imali do sada. Umnožićemo ga za naše potrebe.

Opširniji izvještaj o prilikama kod nas poslali smo vam po našim kuririma koji su se mimoišli sa vašim kurirom u putu.

Važno je ipak ponoviti neke stvari, koje vi u vašem pismu pominjete, a to je saradnja reakcije koja se kod nas na terenu ispoljava. Četnička haranga i aktivnost osjeća se na svim tere-nima. Te bande su povezane sa okupatorima Nijemcima i Tali-janima, ustašama i hrv. vojskom, agentima Gestapoa i gospodom u Londonu koja su pobjegla prije godinu dana. Saradnja se svugdje ispoljava. U ofanzivi koju pripremaju u Istočnoj Bosni treba da učestvuju Nijemci, hrv. vojska i ustaše i četnici iz Sr-bije koje mobilise Draža Mihailović a sve protiv partizana. Ofan-

⁴ Dušan Misirača

ziva oko Sarajeva već je počela. Našeg prvog komandanta odreda druga Mladena Stojanovića ubili su četnici (odn. odveli ranjenog iz bolnice) a sve drugove iz Proleterskog bataljona,¹ a naročito iz proleterske čete Kozare, koji su u toj bolnici ležali su prosto izmrcvarili. Napad je organizovao agent Gestapoa, neki Švabo Petar Riger koji se izdavao za »tajno vojno lice«, zajedno sa četnicima. Prilikom razbijanja četničkih bandi po našem Udarnom bataljonu, od zarobljenika smo saznali da je u njihovim redovima organizovana »crna ruka« s ciljem da ubija naše drugove i napada štabove.

Imaju sporazum sa Talijanima da dok mi vodimo borbu protiv njih (četnika) bombarduju naše štabove. Već se osjeća djelatnost aviona, ali bombardovanje vrše hrv. avioni, valjda po nalogu gospodara. Jednu stvar želimo da vam istaknemo, a to je da se već preko tri tjedna vodi borba oko Petrove Gore između partizanskih odreda i većih neprijateljskih snaga u kojoj ofanzivi učestvuju Talijani, ustaše i hrv. vojska.² O ishodu još ne znamo. Na terenu I K. odreda (Grmeč) prebacilo se oko 600 partizana³ sa terena oko Dvora i okoline, koji su bili prisiljeni da se povuku, pošto nisu i pored svih nastojanja mogli da uspostave vezu sa drugovima u Petrovoj Gori. Na isto je pretstojala ofanziva. Mi ćemo te snage iskoristiti dok se nalaze kod nas za veće operacije. Mi bi vas molili da budete što aktivniji, a naročito kada osjetite da se na nas vrše ofanzive. Ofanzivu, kako smo obaviješteni, pripremaju iz Dubice. Artiljerijom već tuku naše položaje. Ofanziva treba da počne ovih dana i to sa jačim snagama. Sa svima njima obračunaćemo lako kada istrijebimo neprijatelje iz pozadine koji nam zabijaju nož u leđa. Naše protučetničke snage operišu na terenima drugih odreda Bos. Krajine. Na našem terenu svaku akciju tih bandita (»srpskih ustaša«) krvavo ugušujemo odmah u početku. Kozara ih nije štedila kada je tobože postojao i sporazum sa četnicima. Iz Srbije sve koji su došli k nama da tu harangiraju i pripremaju teren mi smo likvidirali čim su se pomolili, i jedino zahvaljujući tim mjerama koje smo odmah preduzeli i pojačali politički rad u četama i pozadini, mi smo očuvali dosta dobro naše redove. To isto i vama preporučujemo. Čuvajte dobro vaše štabove. Dobro ih osigurajte. Iznutra neprijatelj misli da uništi naše redove. To će vjerovatno pokušati i kod vas slične akcije da vrši. Dobro provjeravajte s kim imate posla i tko vas posjećuje.

Nekih naročitih uputstava za komandire nemamo. Potražići-

¹ Proleterski bataljon Operativnog štaba za Bos. Krajinu

² Ganasu se na neprijateljsku ofanzivu protiv Kordunaške grupe NOP odreda koja je trajala od 18 marta do 14 maja 1942 godine. Poslije dvomjesečnih borbi partizanske jedinice su se 14 maja probile iz obruča. Time je ova ofanziva bila završena.

³ Odnosi se na jedinice Banijskog NOP odreda koje su se za vrijeme ofanzive prebacile u Bosnu.

ćemo ih kod četa koje su jesenas dobivale neka uputstva. Sada vam šaljemo Statut o formaciji proleterskih udarnih brigada, to isto vrijedi i za partizanske jedinice. Važna je stvar da imate osnovnu jedinicu dobro sređenu od desetine pa dalje. Onda će četa biti dobra. Šaljemo vam letke i uputstva koje vam šalje naš Operativni štab za B. Krajinu. Šaljemo vam naša neka izdanja koja će vam dobro poslužiti. Tu je i govor Đure Salaja na Sveslovenskom kongresu u Moskvi upućen hrv. narodu. Ako vam treba uputstvo za rad narodno-oslobodilačkih odbora i organizovanje opština, ukoliko nemate, javite da bi vam mogli spremiti. Trebaće vam to.

Kurirsku vezu moramo što bolje uspostaviti. Kod nas stvaramo političke kurseve za partiski kadar. Ako biste imali ili mogli dobiti negdje od drugova knjige od Lenjina »Seoskoj sirotinji« i još koje njegovo djelo, i »Komunistički manifest«. Po prepisu vratili bi vam.

Nastojte da se što prije povežete sa svim odredima na vašoj strani i prikupljajte grupice da bi na vrijeme kanalisali čitav tok borbe i imali inicijativu u svojim rukama. Nije isključeno da se digne i druga reakcija pored ustaške i četničke protiv naše borbe. Saradnja buržoazije se osjeća.

Preporučujemo vam da pravite petnaestodnevni izvještaj o akcijama vojnim vašeg odreda. Ti izvještaji mnogo pomažu za propagandu u redovima partizana, kao i u samom narodu, i vjera u pobjedu sve se više učvršćuje kada doznaju da se i na drugim stranama vode borbe, a naročito u Hrvatskoj. Naše izvještaje, čim sastavimo, poslaćemo vam, kao i od ostalih odreda koje budemo primili.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

20. IV. 42 g.

Zamj. polit. komesara:
Dušan⁴

Komandant: otsutan

(M.P.)

⁴ Dušan Misirača

IZVJEŠTAJ KOMESARA OPERATIVNOG ŠTABA ZA BOS. KRAJINU I KOMANDANTA ČETVRTOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 21 APRILA 1942 GOD. O SITUACIJI I BORBAMA PROTIV ČETNIKA NA TERENU ČETVRTOG KRAJIŠKOG ODREDA¹

GLAVNI ŠTAB
IV ODREDA N.O.V

DRUGOVIMA KOSTI,² STAROM³ I OBRADU⁴

Kurir (veza) koga ste nam poslali stigao je, ali se nije mogao vratiti. Odgovor smo poslali po jednom seljaku, ne znamo da li ste ga primili.

Mi ne možemo napustiti ovaj teren sa proleterskim bataljonom, jer nas sa svih strana napadaju, koliko hrvatska vojska, toliko i četničke bande. Hrvati napadaju od strane Crnog Vrha sa pješadijom, avijacijom i artiljerijom. Četnici nas napadaju sa Borijske (napali su i zauzeli Glav. štab IV bataljona ubivši 30 drugova). Mi držimo još samo teritorij III-eg bataljona i to samo (teritorij) triju četa (Crni Vrh, Prnjavor i Motajica), ukupno oko 20 sela. Mislimo da bi bilo vojnički i politički vrlo loše ako bismo potpuno napustili ovaj teritorij i mi ćemo ga braniti dok ga posljednji od nas bude držao ili dok ne primimo drugo naređenje od vas. K tom, ovdje imamo dvadesetak teško ranjenih i s njima ne možemo otići, ovdje su s jedne i s druge strane naša stovarišta sa velikom količinom rezervi, koje treba ili braniti ili zapaliti.

Zbog toga, vi treba da dodete ovamo da nas pomognete. Treba da dodete sa što većim snagama, jer neprijatelj nije tako slab. Hrvati napadaju sa oko 3 hiljade ljudi, 1 bater. 75, 2 topa od 100/mm i sa 2 aviona. Četnici nas napadaju sa leđa sa 500 pušaka i sa desetak puškomitraljeza. Mi imamo skupa sa proleterskim bataljonom oko 450 pušaka i 5 puškomitraljeza sa malo municije.

Sem toga, dodite brzo — da se raščisti ovaj teritorij dok se četnici ne povežu sa bandama s druge strane rijeke Bosne, koje su tamo koncentrisane. Ukratko, ovo je naša situacija i ovo su naši predlozi. Ako vi drukčije mislite, treba da nas što brže obavijestite preko više kurira, preko seljaka koji idu iz Skender Vakufa u Višnjaču radi hrane, preko kurira za to naročito poslatih i preko II odreda u Kozari (to će biti duže, ali sigurnije).

¹ Original je pisan na španskom jeziku. Pisao ga je Danko Mitrov.

² Kosta Nađ

³ Đuro Pucar

⁴ Obrad Stišević

Ako se vi amo uputite, možete krenuti preko Maslovara u pravcu Vijačana ili, ako ste dovoljno jaki da napadnete Čelinac, preko Čelinca.

Antifašistički pozdrav svim drugovima

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na boj. polju, 21 april 1942

Vaši

Danko⁵

Osman⁶

P.S.⁷

Prema podacima koje imamo, u posljednjim borbama sa nama četničke bande su imale 150 mrtvih, ranjenih i nestalih.—

Kada dobijemo još tačnije podatke, obavijestićemo vas.

Što se tiče morala udarnog bataljona,⁸ može se reći da on nije na potrebnoj visini, kao što je bilo u početku. Vidi se da mnogi žele povratak kućama i u svoj kraj.

Održali smo više konferencija sa njima i kazali smo im da još nijesmo izvršili naš zadatak i da treba da likvidiramo sa bandama prije nego se vratimo u našu jedinicu.—

Najzad su se saglasili sa ovim.

Radmana⁹ još nijesam vidio. Ranjen je i neće nas moći mnogo pomoći, bar za nekoliko dana.

Ovaj izvještaj će zakasniti jer se vratio kurir kojega smo bili poslali prekjuče, pošto nije mogao proći. Sada šaljemo drugoga.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

29.IV.1942 g.

Stari¹⁰

⁵ Narodni heroj Danko Mitrov

⁶ Osman Karabegović

⁷ Gornje pismo je poslato 21 aprila, ali kurir nije uspio da se probije, pa se poslije nekoliko dana vratio. U međuvremenu stigao je na ovaj teren sekretar Oblasnog komiteta KPJ za Bos. Krajinu Đuro Pucar-Stari, u čije je ime Danko Mitrov napisao ovaj dodatak prethodnom izvještaju a koji je napisao sam Đuro Pucar. Sa ovim dodatkom, izvještaj je ponovo poslat 29 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba za Bos. Krajinu.

⁸ Kozarski udarni bataljon formiran na Kozari i upućen u Centralnu Bosnu da se bori protiv četnika.

⁹ Milan Radman, partiski rukovodilac u Centralnoj Bosni, ubijen od četnika 1942 godine.

¹⁰ Đuro Pucar

НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 22 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ КАЛИНОВИЧКОГ СЕКТО- РА ЗА ЛИКВИДИРАЊЕ ПЕТОКОЛОНАША И САБОТЕРА И ЧИШЋЕЊЕ ТЕРЕНА ПРЕМА КОЊИЦУ

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
22-IV-42 ГОДИНЕ — 8 часова

ШТАБУ КАЛИНОВИЧКОГ ОДРЕДА — ЗА ДРУГА РАДУ¹

Примили смо твој допис² од 20 т. мјесеца.

У погледу даљег рада поступићеш овако:

1) Све оне који су саботирали борбу на Борчу мораш ликвидирати. За ово си нам ти лично одговоран. У овом циљу ослони се на твоје ударне јединице и Пролетерски батаљон.³ Исто тако мораш рашчистити сву пету колону на томе терену гдје се налазиш. Дакле, мораш најенергичније иступити. Поступак са петоколонишком имовином знаш какав је.

2) Пролетерски ударни батаљон нека привремено остане на Обљу. Њега не смијеш уводити ни у какве акције. Ми ћемо касније наредити његов распоред. Ти мораш с нама организовати бржу везу и извјештавати нас о свима стварима.

3) Слажемо се да је требало наставити гоњење непријатеља ка Коњицу. То је заиста пропуштени моменат. Ми смо о томе већ говорили Херцеговачком штабу⁴ и скренули му пажњу на извјесне чињенице. У погледу твојега даљег рада, ти мораш одржавати најтјешње везе са друговима из Херцеговачког штаба и радити по плану који сте заједнички усвојили.

Чишћење терена ка Коњицу мора се подијелити на двије фазе:

— чишћење лијеве обале Неретве у вези са чишћењем Невесињског Поља, и

— чишћење десне обале Неретве: Бјелемић, Ракитничка област и низ насеља на падинама Трескавице према Трнову.

Први дио задатка ти си већ добио у извршење. Настој да се то енергично изврши. Ухвати везу са Коњичким батаљо-

¹ Раде Хамовић

² Овај допис није пронађен.

³ Шумадиски батаљон Прве пролетерске бригаде

⁴ Оперативном штабу за Херцеговину

ном. Његово дејство из позадине од Коњица много ће то потпо-
моћи. Само, морате усагласити дејства и истовремено отпочети
акције како бисте развукли пажњу непријатеља на више страна.

Други дио задатка много је тежи. Теренске прилике те-
шке су. Становање и исхрана трупа претстављају исто тако
проблеме. Трупe Калиновичког одреда морају бити појачане са
одабраним снагама из Херцеговине. Приреди добар план за ту
акцију. Немој се само ослонити на карту, него питај и позна-
васце терена и тамошњих прилика. Села не нападати фронтал-
но, него их обухватати. То је основно тактичко начело и треба
га тако спроводити. Изгледа да се у Борчу није могао избјећи
фронт појединих села. Но на падинама Височице и Бјелашнице
обиласци ће се моћи мимоићи. При извршењу свога другогa ди-
јела задатка требаће учествовати и трупе из области Трнова.
У погледу напада и ми ћемо дати наше сугестије. До тога вре-
мена треба нам пружити податке о непријатељским мјестима
и распореду наших снага.

6) Настојаћемо да пролетерском батаљону пошаљемо не-
што од спреме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

П.С.

НАРЕДИЛИ СМО ХЕРЦЕГОВАЧКОМ ШТАБУ ДА НЕШТО
стске додијели за Трново. Морате се задовољити и са скромним
бројем.

BR. 89

**PISMO SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOSAN-
SKU KRAJINU OD 22 APRILA 1942 GOD. KOMANDANTU OPE-
RATIVNOG ŠTABA ZA BOS. KRAJINU O AKCIJAMA PROTIV
ČETNIKA U SELIMA OKO MASLOVARA¹**

Maslovare 22-IV 42

Za Kostu² i Lepu.³

Nalazimo se u Maslovarama. Sutra krećemo za Karač, Snjegotinu,
Dubravu, Branešce. U Branešcima bi se, po predlogu Osmana⁴ i

¹ Original je u rukopisu.

² Kosta Nađ

³ Lepa Perović

⁴ Osman Karabegović

Danka,⁵ našli sa prol. bataljonom. Poslao sam do sada 4 kurira, ali se nijedan od tih kurira nije vratio. Mi smo iz Skendera krenuli za Maslovare, ali bandi ovde nismo našli, oni su svi pobjegli — jedni u Jošavku a drugi u šumu. Noćas su pokušali paliti selo Gariće i mi smo hitno poslali jednu četvu da zaštiti to selo koje je udaljeno svega 1^h od Maslovara. Usput moramo temeljito pretresti sela u okolini Maslovara. U selu Liplju je smešteno 50 m⁶ kukuruza koji je izvučen po četnicima iz maslovarske, odnosno borjanske bolnice. Ono što je u bolnici ostalo mi smo evakuisali: 3 bolesnika, priličnu količinu lekova, posteljinu i sve ostalo. Sve ove stvari mi ćemo sa karavanom prebaciti u Skender, kao i mnoge druge stvari — posude, eksere, okove za vrata i još niz drugih stvari koje vojska ne može da upotrebi.

Na putu do Maslovara nismo naišli nigde na četničke bande. Tek su danas naše patrole [naišle na njih] u susednom selu kad su ove išle kupiti stoku koju su četnici podelili svojim ljudima. Sutra ćemo to selo temeljito pretresti.

Naročito novoga nema ništa. Moral vojske je još uvek dosta dobar.

Ovde u ambulantu u Maslovarama smo našli dva druga proletera koji su ovde u ambulantu ležali a koji su bili teže ranjeni na Lipovcu i premešteni ovamo na lečenje, njih šaljem u Skender, kao i onu trojicu koji su bili u Borju u bolnici. Ne znam šta ću sa ovim ženama što su bile po ovim bolnicama.

U prilogu šaljem vam pismo⁷ Osmanovo i Dankovo. Meni ga je preveo Obrad.⁸

Pozdrav S. F. — S. N.

Stari⁹

⁵ Narodni heroj Danko Mitrov

⁶ Metricki centi

⁷ Vidi dok. br. 56.

⁸ Obrad Stišović, komandant Drugog krajiškog odreda

⁹ Đuro Pucar-Stari

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА КАЛИНОВИК ОД 22
АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О ЧИШЋЕЊУ ПЕТОКОЛОНАШКИХ ЕЛЕМЕНАТА
И О ПРИПРЕМАМА ЗА ЛИКВИДАЦИЈУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ
УПОРИШТА НА ЛИЈЕВОЈ ОБАЛИ НЕРЕТВЕ¹**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
КАЛИНОВИК

22 априла/42 год — 23 часа.

(М.П.)

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. Ј.

Акт за хватање Мила Матовића је примљен 21/IV у 10 часова и пошто се је Закмурски бат. налазио још у Борчу, то је упућена хитно патрола по њега. Патрола је ишла целу ноћ 21/22 и стигла у Мједеник око 9 ч 22 ов. м., а окривљени је истога дана заједно са к-диром 2. закмурске чете Ђорђем Марковићем и водником Филипом Малићем отишао још у зору са објавама у Фочу да се јаве Фочанском одреду и то преко Изгори — Сутјеске. Молим да се провјери да ли је тамо. Прилаже се и акт к-та комбин. батаљона² по томе предмету.

Примљен је и ваш акт³ од 22 ов. м.

Што се тиче чишћења V колоне⁴, већ се ради на томе пуном паром. Прије 4 дана стријељан је један одборник и 1 курир. Данас је стријељано 13 петоколонаша, од којих и к-ри⁵ 1. и 2. миљевске чете. Послије стријељања постројили смо чете и објаснили све. Нови к-дири су постављени. Не знам јесам ли то смео да радим, али примам и сву одговорност. Ових дана ћемо рашчистити и Обаљ, а послије је у плану чишћење да, по паду Бјелемића, средимо све у Трнову и тек онда укљештимо Загорје са уређеним Обљем и Трновом, што је код нас и највећа а била би и последња кула V колоне.

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

² Комбиновани батаљон, формиран послије заузећа Борча, априла 1942 год., од херцеговачких и црногорских јединица са задатком сређивања стања у Борчу и извлачења плијена. По извршеном задатку овај батаљон је расформиран.

³ Види док. бр. 88.

⁴ Пете колоне

⁵ Командири

Шумадијски батаљон⁶ што остаје макар и неко вријеме овдје је врло корисно. Уз њега се уче и наше чете Ударног батаљона у раду на чишћењу од V колоне.

Ових дан-два ћемо да заузмемо села: Села, Језеро, Сусје-чно, Трешњевицу, Живањ, Вилишта и све с слијеве стране Неретве до Коњичког батаљ.

Чим ухватимо везу с њим⁷, добро ћемо скупа с њима да проучимо Бјелемиће, да их осмотримо и на самој земљишту и да о свему томе извјестимо Операт. штаб за Херцеговину и с њима у сагласности да их ликвидирамо. Свакако, уз учешће и њихових снага.

По паду Бјелемића дошао би можда и 1 дан одмора, па у колико се не хтједне предати Ракитница — напали би и њу, а послје на Хаџиће и Блажуј или преко Трнова назад.

План за напад би доставили, прије извршења, томе штабу на увиђај и одобрење.

Што се тиче фронталних борби у Борчу⁸ — није их било, сем што их нису умјели избјећи они на Мједенику, а због тога су и добро платили. На осталим селима, маневар снага брз и енергичан, дубоки продори у непријатељски распоред, бокове и позадину а само врло слаба ватра с фронта увијек су уродили плодом. Топови и бацачи су много помогли — али не материјалним и разорним дејством већ само моралним.

Шумадијски батаљон ћемо чувати од борбе, сем са V колоном. Добро би било да за њега се пошаље нешто веша и одијела.

Миле Радовића овамо још нема. Предузете су све мјере ако наиђе ма гдје овуда да ће бити наш.

Хитна наређења можете ми издавати преко телефона на ст.[аници] „Вихор“ од које стиже ордонанс до мене за 3 часа.

Прилог: 1 ваш акт од 24, акт к-та комбинов. батаљона и пресуда Вој. суда Операт. — Штаба.⁹

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Поздрав:
К-дант,
Раде¹⁰

⁶ Шумадијски батаљон Прве пролетерске бригаде

⁷ Коњичким батаљоном

⁸ Односи се на борбу за ликвидацију усташког упоришта у Борчу. Види док бр. 79.

⁹ Ова три наведена акта нису сачувана.

¹⁰ Раде Хамовић

САОПШТЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ КАЛИНОВИЧКОГ НОП ОДРЕДА О СИТУАЦИЈИ У САНЦАКУ И САРАЈЕВСКОЈ ОБЛАСТИ¹

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРУГУ РАДУ²

Примили смо извјештај. Одобравамо поступак. Он је потпуно правилан. Пету колону немилосрдно чистити. Сузбити све пљачке и отимачине. То се више не смије дозволити никоме. Све треба да иде за издржавање наше партизанске војске.

Обавјештење о ситуацији:

Јаке талијанске снаге подрле су у Чајниче. Вјерујемо да ће се ту задржати, јер тиме обезбјеђују Пљевља, као дивизиско мјесто, и пруту долином Лима. Порушили смо сва три моста на Дрини код Горажда. Тако им је за дужи период времена онемогућен прелаз ка Горажду. Они тамо неће ни тежити. Горажде више интересује Нијемце, ради пруге ка Вишеграду.

Ми држимо фронт Устипрача — Јахорина. Томе дијелу не пријети тренутна опасност од непријатеља.

У Гласинцу српске масе, под утицајем издајничке четничке пропаганде, нијесу давале отпора. Горко су се превариле, јер усташе [и] Нијемци пале њихове куће од реда. Они сада преклињу и куме нас да им помогнемо и стављају се драговољно под нашу команду. Наравно, то су неорганизоване масе којима не треба много вјеровати, бар у борбеном погледу. Ми ћемо им пружити помоћ уколико је то могуће.

На фронту Требевића нема ништа ново. Примјећено је, по извјештају из Сарајева, неко прикупљање Талијана у Сарајевском Пољу. Можда ће нешто покушати, али им то неће успјети.

У случају напуштања ове територије онда бисмо добар дио снага пребацили у Херцеговину, преко Обља и Чемерна. Нас нарочито интересује правац Коњиц — Прозор и даље, зато се распитати о ситуацији и могућностима на томе правцу.

У предјелу око Требевића, Трнова и Калиновика, на случај да наши фронтови буду откривени, треба да остану поједини

¹ Саопштење је писано у другој половини априла 1942 године.

² Раде Хамовић, тада командант Калиновичког НОП одреда

ударни батаљони за партизански начин ратовања. О овоме размишљати. Ми смо то јавили и другу Ђокићу,³ наравно скренули смо му пажњу да само о томе размишља, изврши потребне припреме за учвршћивање јединица и да то не поприми неки карактер лабављења фронта. Фронтони су за сада чврсти.

У вези нашег назначеног евентуалног покрета пружити нам извјесне сугестије.

Чишћење терена од усташа одобравамо. Само, треба груписати јаче снаге и организовати везу са Коњичким батаљоном. Имати у виду да су по тим селима они усташа који су побјегли из Борча, па ће отпор бити јачи.

У погледу даљег рада ми смо друговима из Оперативног херц. штаба дали извјесне сугестије. Ти требаш с њима одржавати тијесну везу и радити у пуној сагласности.

Још нешто: Можда ће Талијани настојати да се пробију од Калиновика ка Фочи. У том случају они из Чајнича надирали би преко планина од Чајнича ка Фочи, ми бисмо порушили оба моста код Фоче. Дакле, то рушење иде добро.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За В. Ш. начелник штаба

П.С. Пролетерски батаљон⁴ нека остане на тој просторији. Пазити на исхрану и смештај људства, као и здравље. Њега не употребљавати у борби. При чишћењу пете колоне, добро би било да то раде поуздане твоје јединице, но ослањати се на овај батаљон.

Служба извиђања и обезбјеђења потребна је, јер се може надати препадима од усташа с једне и друге стране Неретве.

Везу одражавати и с Калиновицом.

Босанског Црног,⁵ који је пошао за Херц. штаб, пратила су два радника из Власенице: Калаба Мухарем и Дервиш Ковач. Упитати Црног да ли је он ову двојицу пустио од Брода и зашто их је пустио. Они тврде да их је послао у Борач на политички рад, на организацију муслимана, што ми не вјерујемо. Јавите нам, јер смо их задржали у Фочи, под сумњом као шпијуне.

³ Народни херој Војислав Ђокић, замјеник команданта Калиновичког одреда

⁴ Шумадински батаљон Прве пролетерске бригаде

⁵ Народни херој Васо Мискин-Црни

IZVJEŠTAJ RUKOVODIOCA PARTIZANSKOG OBAVJEŠTAJNOG BIROA OD 22 APRILA 1942 GOD. KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA ZA BOS. KRAJINU O PRESELJENJU POB-a U SKENDER VAKUF I O USLOVIMA ZA RAD¹

Drugovi Lepa² i Kosta,³

Juče, tj. 21 ov.mj., mi smo po naređenju druga Starog⁴ izvršili evakuaciju za S.V.⁵ Sa sobom smo ponijeli sav tehn. štamp. materijal i veći dio posteljine. Nešto posteljine je ostalo (Trinki,⁶ Slobodan⁷ i bolesni).

Nalazimo se u S.V. u samom centru, u kući čiji gornji sprat mogu da probijaju metci. Uslovi za obranu slabi. S nama je 15 drugova uključiv i Karla.⁸ Naše je zajedničko mišljenje da smo sjahali s konja na magarca, pogotovo kad se uzme u obzir i ishrana. No, sad smo tu i mi ćemo se pobrinuti da stvorimo uslove za život i rad dok se preselimo u šumu, gdje i treba da budemo.

Dujko⁹ je mišljenja da treba pojačati našu zaštitnicu i mi smo poručili po 1 p.mitraljez da ovdje bude dok se ne ustanovi šta je s tom bandom koja se je koncentrisala u Maslovarama.

Stiglo je pismo iz IV odreda kao i tri letka koja su oni tamo izdali (jedan potpisan od Štaba, drugi od Danke,¹⁰ treći od Pivaševića¹¹). Na svoju inicijativu ja sam taj materijal tražio i uzeo od druga Dujke i šaljem Vam odmah da znate kakva je situacija s onu stranu Vrbanje. Letke sam dao odmah na posao umnožavanja, čim budu gotovi poslaćemo. Važno je da znate da je drug Mladen¹² po izričitom tekstu tih letaka poginuo (da su ga u bolnici istukli). U jednom letku se kaže da je ta banda ubila u Brežićanima i dva omladinca, pa strahujem da bi jedan od njih mogao biti moj brat. Te ćemo letke umnožiti u što je moguće većem broju.

Sigurno ste primili Kraj. partizan. br. 2. Radili smo ga do 5 sati izjutra, a onda krenuli na put, tako da smo bili nevjerovatno

¹ Original izvještaja je u rukopisu.

² Lepa Perović, tada delegat Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu u Bos. Krajini.

³ Kosta Nađ, komandant Operativnog štaba za Bos. Krajinu.

⁴ Đuro Pucar

⁵ Skender Vakuf

⁶ Albert Trinki, sekretar Operativnog štaba za Bos. Krajinu

⁷ Hasan Kikić, književnik, ubijen od četnika 1942 godine.

⁸ Karlo Rojc, partiski radnik u Centralnoj Bosni opkoljen od četnika u jednoj pećini u dolini rijeke Ugra, maja 1942 god., borio se dok je imao municije. Sa posljednjim metkom izvršio je samoubistvo.

⁹ Dujko Komljenić

¹⁰ Vidi dok. br. 75.

¹¹ Narodni heroj Novak Pivašević, komandant Prnjavorskog partizanskog bataljona, ubijen od četnika 1942 godine.

¹² Narodni heroj dr Mladen Stojanović

umorni. Morali smo da tako postupimo jer bi evakuacija odložila izdavanje lista. A čekali su na list i dva kurira za Grmeč i Kozaru koje je Stari poslao. Po njima poslali smo materijal i za Drvar i 1 primjerak za Štab grupe odreda u Lici. Sigurno ste i Vi primili broj koji smo Vam poslali preko Trinkia.

Danas šaljem 15 kom. za područje tog OK¹³ na kome se nalazite. Treba osigurati kolektivno čitanje lista.

Lepa, tvoj kofer i ono tvoje odijelo od šatorskog krila takođe je ovdje. Kad dođeš biće spremljen materijal za Romaniju. A i ja ću kroz koji dan pristupiti sređivanju arhive PK.

Još nam nisu oni iz Bočca poslali akumulator, ma da smo im dali rok od dva dana, prošlo je već više od nedelje.

Pisali smo Trinkiu da nam pošalje masti, pšenice, kukuruza i suda, kao i Milicu za kuvanje.

Toliko zasad. O Jošavci se ništa više ne zna od onog što je u letcima, a što ste Vi već bili čuli.

Mi ćemo svakodnevno slati kurire do sekretarijata, pa prema tome i poštu za Vas.

Dostavljamo danas i slike Anđelićeve¹⁴ o gosp. Iodinul i gospoži Drenović.

Svim OK (izuzev nepostojećeg na terenu IV odreda) poslali smo sav materijal, pa i najnoviji romanijski izuzev onog pisma PK SKOJ-a koga sam poslao Tebi, Lepa, u 7 primjeraka.

Bilo bi potrebno da nam tamo od Ribnika nabavite soli.

Mala,¹⁵ bar ovamo, još nije stigla. Nismo dobili ni štamp. boje i papira da pristupimo daljnjem umnožavanju Kraj. partizana.

Umnožili smo oko 100 primjeraka. Razaslali smo na sve OK po 15.

Moramo danas poslati i za Bluku.¹⁶

Tolko za danas.

S. F. — S. N.

22 - IV - 42

Drugarski Vas zdravi
Nik[ica]¹⁷

Pobrini se da nam Mile **smesta** pošalje ispravan akumulator i sanduk sa arhivom, te **stalak za šapirograf**.

¹³ Okružnog komiteta

¹⁴ Odnosi se na skečeve koje je napisao Hasan Kikić (pseudonim Slobodan Anđelić) o četničkom komandantu Urošu Drenoviću i njegovoj ženi.

¹⁵ Zaga Umičević

¹⁶ Banja Luka

¹⁷ Nikica Pavlić, rukovodilac Partizanskog obavještajnog biroa (POB-a). Ovaj biro je kao organ Operativnog štaba za Bos. Krajinu radio na pripremanju i izdavanju propagandnog materijala koji je korišten za političko vaspitanje boraca i naroda u pozadini.

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДИРА СКЕНДЕРВАКУФСКЕ ЧЕТЕ ЧЕТ-
ВРТОГ БАТАЉОНА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 22 АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ
ШТАБА ЗА БОС. КРАЈИНУ О ПОКРЕТУ ПРОЛЕТЕРСКОГ
БАТАЉОНА ЗА МАСЛОВАРЕ И О РАСПОРЕДУ ЧЕТЕ¹**

КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
другу Кости, на положају.

Друже Коста!

Овдје је дошао пролетерски батаљон на 18-IV и боравио је у Скендеру 2 дана, и на 20-IV кренуо је преко Шипрага за Масловаре, ради четничких банди. Одмах по њиховом одласку ја сам спремио на једну бусију 12 пушака са једним пушкомизраљезом, а на другу бусију 6 пушака, тако да заузmem и запосједнем све оне пролазне путеве којима се четничке банде служе пригодом бјежања од наших снага.

Ја са неколико другова одлазим на положај ради четничких банди.

Сада у прошлу недјељу смо сазвали један велики збор, који је имао преко 1.500 људи, жена и дјевојака, на који је збор присуствовао и пролет. бат.

Наш је народ био јако одушевљен и задовољан.

Стање је овдје врло добро, чета је моја у реду, онај знак² је још на Луци,³ али још ништа нема.

Јави ми шта има код Тебе важнога новoga

Друг. позд.

С. Ф. С — Н.

Ск. Вак. 22-IV-42

Дујко⁴

Јави ми како стоји Мркоњић Град, да ли има шта новoga.
22-IV. 42

Дујко

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

² У то вријеме Трећи крајишки одред одржавао је преко партиске организације везу са Фрањом Клузом, домобранским авијатичарем који је у неколико наврата бацао из свога авиона муницију партизанима. (Авијатичарски наредник бивше Југословенске војске, по капитулацији ступио у домобранство. Као кандидат КПЈ, прешао је маја 1942 год. са својим авионом на ослобођену територију и извршио неколико успјешних акција прије него му је авион уништен. Погинуо је 14 септембра 1944 год. приликом бомбардовања њемачких положаја код Омиша. Проглашен је за народног хероја). Знак о коме се говори у овом документу служио је као оријентација овом авијатичару за спуштање муниције.

³ Лука — пољана између Скендер Вакуфа и Чемернице

⁴ Дујко Комљенић, командир Скендервакуфске чете Четвртог батаљона Трећег крајишког одреда; погинуо у Козарској офанзиви јуна 1942 године.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА
ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 23 АПРИЛА 1942 ГОД.
ШТАБУ ОДРЕДА О ПОСТАВЉАЊУ ЗАСЈЕДА НА ЖЕЉЕ-
ЗНИЧКОЈ ПРУЗИ ХРЊАДИ—ТРУБАР¹**

ШТАБ 3 ПАР. ЧЕТЕ
II БАТ. V КР. ОДР.

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Од наше чете један вод синоћ је заузео засједу жељезничком пругом од Мисија (Хрњади) све до више Трубара, а ода тле испод Вучјака до на путу Кордина Драга, засједе су распоређене да имају преглед да им не може нико измаћи. Али до сада нијесмо постигли никаквог резултата. Моли се тај штаб да нам даде даљна упутства, односно директиве шта ћемо радити.

Друг Милош Баук², зам. пол. ком. II бат. био је код 3 чете а сада је отишао у 4 чету, па ми је реко, ако је потребито да он предузме какве мјере у хватању, да му пишете.

Друг Котле³ се јуче налазио код 1 чете, а данас је реко да ће доћи у 3 чету, ја ћу га извијестити да треба доћи у Штаб V крај. одр.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

23/IV.-42

Пол. комесар
на терену

Командир чете

Ј. Томић⁴

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

² Милош Баук, погинуо у Суваји септембра 1942 год. као замјеник комесара Треће крајишке бригаде приликом испробавања бацача, кога је сам направио у дрварској творници.

³ Никола Котле, тада помоћник политичког комесара Петог крајишког одреда.

⁴ Јандрија Томић, погинуо као командант Дрварског подручја приликом њемачког десанта на Дрвар, маја 1944 године.

**NAREĐENJE KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA
ZA BOSNU I HERCEGOVINU OD 24 APRILA 1942 GOD. OPERA-
TIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU DA SE KRAJIŠKI PROLE-
TERSKI BATALJON UPUTI NA SEKTOR ZENICA—TRAVNIK—
ŽEPČE I OBAVJEŠTENJE O SITUACIJI U ISTOČNOJ BOSNI**

OPERATIVNOM ŠTABU ZA KRAJINU

Šaljem vam naređenje Vrhovnog štaba u kojem pored ostalog naređuje vam se da vaš Proleterski bataljon pošaljete u pravcu Romanije. Ovim vam naređujem da Proleterski bataljon dođe u sektor do rijeke Bosne između Zenice, Travnika i Žepča. Na taj sektor Zenički odred šalje jednu mobilnu jedinicu od 10 boraca koji imaju za zadatak da prikupe ljudstvo i da se tu formira jedan bataljon koji će ući u sastav Zeničkog odreda. Za prvo vrijeme centar gdje će početi djelovati ova jedinica biće sela: Suvire, Suhi Dol, Zaselje i Loznik. Uslovi su na tom sektoru dobri a i pušaka sakrivenih ima nešto preko 100. Vi bi trebali da u taj sektor pošaljete druga Lolića¹ sa onih oko 30 muslimana iz Travnika koji su prešli kod vas. Oni bi trebali da se stave pod komandu druga Manojla Popića² koji odlazi sa ovom desetinom na taj sektor. Proleterski bataljon imao bi za zadatak da pomogne formiranju ovog bataljona i da obezbijedi eventualno povlačenje Treće brigade³ iz ovih krajeva. U rejonu Zeničkog [odreda] nalaze se Prvi i Drugi bosanski proleterski bataljon sa Štabom brigade, dok se Treći bataljon nalazi u rejonu odreda »Zvijezda«. Sve ovo potrebno je hitno uraditi.

Naglašavam da je njemačka ofanziva prodrla u rejon Romaniskog odreda i da je popalila sva sela i odvela sve stanovništvo, kako srpsko tako i muslimansko. Očekuje se ofanziva prema Goraždu, jer su Nijemci prošli prema Rogatici i Goraždu. Isto tako očekuje se ofanziva na teritoriji odreda »Zvijezda«, u kom slučaju Glavni štab sa proleterskim bataljonima povlačio bi se prema Zenici i dalje prema Krajini. Zato treba podići ovaj kraj oko Travnika i dolje prema Prozoru radi veza sa Vrhovnim štabom i Hercego-

¹ Lolić (Redakcija nije mogla ustanoviti njegovo ime), part. radnik u Travniku, poginuo na Vlašiću 1942 godine.

² Manojlo Popić, poginuo kao partizan na Vlašiću 1942 godine.

³ Treću brigadu je formirao Glavni štab NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu, aprila 1942 god.; ona je u svom sastavu imala tri bataljona. Međutim, Vrhovni štab nije odobrio njeno formiranje, pa je ona prozvana Grupa udarnih bataljona, koji naziv nosi do avgusta 1942 god., kada se odlukom Vrhovnog štaba zvanično proglašava za Šestu istočno-bosansku brigadu.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА
ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 23 АПРИЛА 1942 ГОД.
ШТАБУ ОДРЕДА О ПОСТАВЉАЊУ ЗАСЈЕДА НА ЖЕЉЕ-
ЗНИЧКОЈ ПРУЗИ ХРЊАДИ—ТРУБАР¹**

ШТАБ 3 ПАР. ЧЕТЕ
II БАТ. V КР. ОДР.

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Од наше чете један вод синоћ је заузео засједу жељезничком пругом од Мисија (Хрњади) све до више Трубара, а одакле испод Вучјака до на путу Кордина Драга, засједе су распоређене да имају преглед да им не може нико измаћи. Али до сада нијесмо постигли никаквог резултата. Моли се тај штаб да нам даде даљна упутства, односно директиве шта ћемо радити.

Друг Милош Баук², зам. пол. ком. II бат. био је код 3 чете а сада је отишао у 4 чету, па ми је реко, ако је потребито да он предузме какве мјере у хватању, да му пишете.

Друг Котле³ се јуче налазио код 1 чете, а данас је реко да ће доћи у 3 чету, ја ћу га извијестити да треба доћи у Штаб V крај. одр.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

23/IV.-42

Пол. комесар
на терену

Командир чете

Ј. Томић⁴

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

² Милош Баук, погинуо у Суваји септембра 1942 год. као замјеник комесара Треће крајишке бригаде приликом испробавања бацача, кога је сам направио у дрварској творници.

³ Никола Котле, тада помоћник политичког комесара Петога крајишког одреда.

⁴ Јандрија Томић, погинуо као командант Дрварског подручја приликом њемачког десанта на Дрвар, маја 1944 године.

**NAREĐENJE KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA
ZA BOSNU I HERCEGOVINU OD 24 APRILA 1942 GOD. OPERA-
TIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU DA SE KRAJIŠKI PROLE-
TERSKE BATALJON UPUTI NA SEKTOR ZENICA—TRAVNIK—
ŽEPČE I OBAVJEŠTENJE O SITUACIJI U ISTOČNOJ BOSNI**

OPERATIVNOM ŠTABU ZA KRAJINU

Šaljem vam naređenje Vrhovnog štaba u kojem pored ostalog naređuje vam se da vaš Proleterski bataljon pošaljete u pravcu Romanije. Ovim vam naređujem da Proleterski bataljon dođe u sektor do rijeke Bosne između Zenice, Travnika i Žepča. Na taj sektor Zenički odred šalje jednu mobilnu jedinicu od 10 boraca koji imaju za zadatak da prikupe ljudstvo i da se tu formira jedan bataljon koji će ući u sastav Zeničkog odreda. Za prvo vrijeme centar gdje će početi djelovati ova jedinica biće sela: Suvire, Sui Dol, Zaselje i Loznik. Uslovi su na tom sektoru dobri a i pušaka sakrivenih ima nešto preko 100. Vi bi trebali da u taj sektor pošaljete druga Lolića¹ sa onih oko 30 muslimana iz Travnika koji su prešli kod vas. Oni bi trebali da se stave pod komandu druga Manojla Popića² koji odlazi sa ovom desetinom na taj sektor. Proleterski bataljon imao bi za zadatak da pomogne formiranju ovog bataljona i da obezbijedi eventualno povlačenje Treće brigade³ iz ovih krajeva. U rejonu Zeničkog [odreda] nalaze se Prvi i Drugi bosanski proleterski bataljon sa Štabom brigade, dok se Treći bataljon nalazi u rejonu odreda »Zvijezda«. Sve ovo potrebno je hitno uraditi.

Naglašavam da je njemačka ofanziva prodrla u rejon Romaniskog odreda i da je popalila sva sela i odvela sve stanovništvo, kako srpsko tako i muslimansko. Očekuje se ofanziva prema Goraždu, jer su Nijemci prošli prema Rogatici i Goraždu. Isto tako očekuje se ofanziva na teritoriji odreda »Zvijezda«, u kom slučaju Glavni štab sa proleterskim bataljonima povlačio bi se prema Zenici i dalje prema Krajini. Zato treba podići ovaj kraj oko Travnika i dolje prema Prozoru radi veza sa Vrhovnim štabom i Hercego-

¹ Lolić (Redakcija nije mogla ustanoviti njegovo ime), part. radnik u Travniku, poginuo na Vlašiću 1942 godine.

² Manojlo Popić, poginuo kao partizan na Vlašiću 1942 godine.

³ Treću brigadu je formirao Glavni štab NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu, aprila 1942 god.; ona je u svom sastavu imala tri bataljona. Međutim, Vrhovni štab nije odobrio njeno formiranje, pa je ona prozvana Grupom udarnih bataljona, koji naziv nosi do avgusta 1942 god., kada se odlukom Vrhovnog štaba zvanično proglašava za Šestu istočno-bosansku brigadu.

vinom. Mi smo u rejon Fojnice poslali neke drugove radi priprema ustanka. Sa čišćenjem Ozrena nismo uspjeli, o čemu će vam prići vaš kurir. To je sve što vam imam javiti. S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Tempo¹

БР. 96

ПИСМО РУКОВОДИОЦА ПАРТИЗАНСКОГ ОБАВЈЕШТАЈНОГ БИРОА ОД 24 АПРИЛА 1942 ГОД. АЛБЕРТУ ТРИНКИУ О ПОТРЕБИ ШТО БРЖЕ ИЗГРАДЊЕ БОЛНИЦЕ У БИЈЕЛОМ ПОТОКУ¹

Друже Тринки,

Хоћу да Ти се јавим по питању изградње објеката² што је стављено Теби и другу Слободану³ у дужност. Ми Старог⁴ нисмо затекли овдје, али сам о томе разговарао са другом Дујком⁵. Он каже да је та изградња уствари његов приједлог (јер да Скендер Вакуф није погођен не само због опасности унутрашњег непријатеља него и због продора Павелићеве војске из Котор Вароши) и он је предложио да се та барака гради негдје на Бијелом Потоку, гдје је почетком октобра била донесена грађа за централну болницу, што је касније Морача⁶ сторнирао. Даље, Дујко каже да је са Старим било ријечи о томе да се мобилишу за ту градњу хитно села с ове и с оне стране Чемернице. У првом реду тамошња села Голић, Бочац, Агино Село и Баљвине. Гевиди и ексера да има око 400 кг у Козари и да то треба хитно добавити. Ја ћу по тој ствари писати Старом, а Ти, без обзира на то, под Твојим печатом опреми посебне курире до првог и најближег батаљонског штаба у Козари. Са изградњом се апсолутно не смије нимало чекати. Са Дујком је утлавлено да посао на тим Бијелим Потоцима или Бијелом Потоку отпочне 26 ов. мј. Ми смо на јучерашњем састанку за-

¹ Svetozar Vukmanović

² Оригинал писма је у рукопису.

³ Односи се на изградњу партизанске болнице.

⁴ Хасан Кикић

⁵ Буро Пуцар

⁶ Дујко Комљенић

⁷ Бране Морача, студент, погинуо 1942 године.

кључили да већ данас отпремимо неке ствари које нам моментано нису потребне у Чемерницу. Тако да смо за случај изненадне евакуације лакши. Толико засад. Неких нарочитих новости нема. Читао сам писмо Драгине сестре у коме каже да је изгледа и мој брат погинуо у неком селу на путу између Јошавке и Бранешаца.

С. Ф. — С. Н.

24-IV-42

Друг. те воли Ник.⁷

Дакле, за дан 26 ов. мј. мобилиши људе на посао. . . . не смије се чекати ни дана . . . иде данас назад.

БР. 97

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА КАЛИНОВИЧКОГ СЕКТОРА ОД 25 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЧИШЋЕЊУ ДОБРОВОЉАЧКИХ ЈЕДИНИЦА ОД ЧЕТНИЧКИХ ЕЛЕМЕНАТА И О БОРБИ ПРОТИВ УСТАША ДУЖ ЛИЈЕВЕ ОБАЛЕ НЕРЕГВЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
КАЛИНОВИК
25 априла/42 године
12 часова — Обаљ
(М.П.)

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ И ПАРТИЗАНСКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Уколико постоји вјероватноћа испада Италијана из Калиновика ка Фочи, онда би било добро да нам наредите да разоримо друм између Фоче и Калиновика и направимо добре препреке против борних кола. Уколико би се [то] чинило, онда би било zgodно да се разруши мост у Миљевини, па народ нека прича шта год хоће. Ми ћемо ових дана да разрушимо све мостове и подзиде од Калиновика до Улога и од Улога до Мсрина.

Уколико би се наши фронтови открили, ми би свакако задржали на простору Требевића 1—2 батаљона, на простору Пресјенице ка Игману један мањи батаљон, на самоме Игману један батаљон, па и вишак снага који не би могао да опстане у прво вријеме код Војковића и у Междри под Трескавицом код Доброга Поља може да стане и више батаљона. У томе циљу ћемо ми за сваки случај да изградимо још барака на поменутим мјестима поред досадашњих које смо радили у току саме зиме.

⁷ Никита Павлић

Иначе наши фронтови спрам Сарајева су до сада доста јаки и да продру од туда ће да их кошта доста скупо. У Трново од Калиновика уопште не могу продријети, а друм је одавна ту разбијен и просто уништен на великим дужинама. Друм од Сарајева код Војковића и у [Крупачким] Стијенама је такођер уништен и израђене су масовне и многобројне препреке на друму против тенкова — блокови бетонски, јаме дубоке, наваљено стијење и слично, а уз то пут је још и миниран. Јучер сам баш предузео све мјере да се разбија друм и свуда око Калиновика у непосредној близини.

Службу осматрања у самоме Калиновику смо добро организовали. Надам се да неће да буде никаквога покрета из Калиновика а да на вријеме не будемо обавијештени. Извјештени смо да се у Мостарском Пољу налази сада војске више него икада до сада (око 15.000) и да долази и даље стално. Логорују већ и у Пољу. Такођер се примјећује њихово присуство у Сарајевском Пољу. Можда је нека концентрација за Турску, а межда и за нас.

Шумадски батаљон¹ је овдје до даљњег. Употребљавам га за подршку при чишћењу пете колоне, а само чишћење врше наше домородске јединице Ударнога батаљона.² Другови из Шумадскога батаљона моле ако игдје има тамо каквога веша, обуће или одијела за њих, пошто су заиста голи. Иначе водимо рачуна да им је угодан боравак у овоме крају. Много нам користе и стално их ангажујемо и у политичке и пропагандне сврхе.

24 овога мјесеца сам концентрисао снаге Ударнога батаљона, Миљевскога, Обаљскога, Фочанскога, мањих дијелова Загорскога и Шумадскога батаљона код Улога и Обља и у једноме плаховитоме и силноме налету успјео да разбијем усташка гнијезда све до положаја које држе чете Коњичкога батаљона.

Напад је почео прије сванућа. Усташе нијесу давале отпора великога јер су биле изненађене вашим продирањем у позадину села, а биле су изгледа и заплашене борбом на Борчу па су се углавном уздале у брзо бјекство, што им је углавном и успјело. Побјегли су преко планине Црвња ка Невесињскоме Пољу, а наше засједе случајем су остале ван улоге, јер је земља копна па се може кретати свуда и тешко је било погодити куда ће да бјеже.

Шумадски батаљон сам држао у резерви, чувао сам га, али није уопште улазио у борбу, нити метка опалио.

До подне заузели смо села: Језеро, Толише, Вокача, Бојчића Махала, Ризвићи, Села, Сусјечно, Вилишта, Рајац и

¹ Петн (Шумадски) батаљон Прве пролетерске бригаде

² Ударни батаљон Калиновичког сектора

Табора, Школовског, Соколовског, Бечанског, Мачки долаз, Сегерског и Јунаковског. Батаљона код Лепог Сада и у Јеженим плавазитома и склади налету Уопшје да разбије усташка гнијезда ове де полекаја које држе чете Републичког батаљона. Када је Бечеа прије савикуна, усташе изјесу диктале отпора на диктат. Јер су оне поменаје с јаким предизраци у пољанику села, а била су из гласа и запламене перома на јеру на су се у главног улаза у брне Бетотее, ите ни је у главног и успјеле. Нејеле су јуке пламене јуке на довољскоме режу, а наје засјеле случајем су се таде ван улоге, јер је режа кочи на се и меде кретаји сауда и тење је оме поелате суа се да бјеле.

Јунаковски батаљон им држе у добораве, а на чен га, иак каје у еште улази у јеру нити межа енали. де неже з узели оне села: доере, Јежее, Бекаче, Бејачна Махала, Ривејини, Села, Јебучи—Јуојечке, Јежее, Р-јац и Радид и еслебелни ерпик: поелате села: Јежее, Бек, Урејее, Јежее, Бекее, Јебуче, Р-јац, Ривејини, Ривејини, Бекее, Ривејини, Бекее.

У доерет нине дикте су чете Републичког батаљона и ерели оне се код Јежее и узмичли директну вежу и на тај начин распалили Републичко село од Јежее.

Сада су дикте оне мала села се дикте стране Неретее, а Бједички и Јунаковски су изелевани.

У овој јеру оне мала 2 мрта и 1 ране. Усташе је заре лена јесетак рејачи и убијене 8 усташа. Најене је 7 јуке, оне без метана и 8 јуке, ите да једнога загана нити, оне 100 јуке и нехале отетна отне от еке.

Сада ерганизираме ештеину у Улогу, гаје ће на да јерине и јеру се дикте са сада, а у саме аграде Улога ће на да населене негерел.

Данао сам јутне курира у Јернеговину да нам јутне Е-еје пулака и које те јуке Бичан са бар нехале јуке или ерел, на да у јернеговину са Јежеем батаљон које он са напад на Бједички Метин да лате еке 800 јуке и 5 пукемитраља да диктираме оне гнијезда усташа на друге Јежее-Сарајее. Не жуке би се меде диктирати и он еке оне ите се межа екурти и без Јернеговине, ала сме са мала муниције и наречите ите ће ирети япак на чајну улогу је јуке некега тење га еруба. Када неже напад, ите да су и Бједички и Јунаковски оне татее са 1-3 дана најене-еде и рачунаи е едне трупама ед једнога дана пред Јежеем. Када ерелне рачунаи Јунаковски арганизациме и снаге из Јежее и Јунаковски.

С-еје ак ије ће на ирети да рекурте дикте јуке јерел ривели ите је Бечеа и Јеру, иак дикте на ме еседе са Јежеем село.

За те изелеване дикте акције режају едгелер јутне из Јернеговинског Оперативног етее.

Ите се тиче завога есентуалнога кретања на Јернеговини мислим да би акк настане петреба за тиче меде изелеване снаге да се јеру пре же Чемерна, а межу и јерелим преко Обад, Обад, Славне и дикте мала на Јернеговини.

Другеви на Јунаковског батаљона меде акк меде да им дикте камера за Обад, која је етала у Бечеа и јерелим Јежеем мототи.

ОБРАТ: ЈУНАКОВСКИ БАТАЉОН: НАРОДНИ

Министар,

Тапићи и ослободили српска попаљена села Јаворак, Бак, Узријечје, Бионге, Забутине, Бадушa, Трешњевица, Срндо, Љушићи и Бокаре.

У сусрет нама дошле су чете Коњичкога батаљона и срели смо се код Вилишта и ухватили директну везу и на тај начин раставили Невесињско Поље од Бјелемића.

Сада су дакле сва наша села са лијеве стране Неретве, а Бјелемићи и Планина³ изa Височице су изоловани.

У овој борби смо имали 2 мртва и 1 рањен. Усташа је заробљено десетак и убијено 8 усташа. Нађено је 7 пушака, око 600 метака и 8 бомби, затим до једнога вагона жита, око 100 говеди и неколико стотина ситне стоке.

Сада организирамо општину у Улогу, гдје ћемо да држимо и једну до двије чете за сада, а у саме зграде Улога ћемо да населимо погорјел[це].

Данас сам упутио курира у Херцеговину да нам упути 2—400 пушака и који топ или бацач са бар неколико бомби или зрна, па да у заједници са Коњичким батаљоном, који би за напад на Бјелемиће могао да даде око 200 пушака и 5 пушкомитраљеа, да ликвидирамо сва гнијезда усташка до пруге Коњиц—Сарајево. По нужди би се могло ликвидирати и са ово снага што се може скупити и без Херцеговине, али смо са мало муниције, а нарочито што ће играти икако значајну улогу је пуцањ некога тешкога оруђа. Када почне напад, мислим да су и Бјелемићи и Планина до Игмана све готово за 1—3 дана највише — овдје рачунам и одмор трупама од једнога дана пред Височицом. Када будемо нападали Планину, ангажоваћемо и снаге из Трнова и Игмана.

Са овом акцијом ћемо морати да пожуримо док нијесу заборавили шта је било у Борчу, или док нам не иселе за Сарајевско Поље.

За те наведене даље акције чекају одговор другова из Херцеговачкога оперативнога штаба.

Што се тиче вашег евентуалнога кретања ка Херцеговини мислим да би, ако настане потреба за тиме, могле извјесне снаге да се крећу преко Чемерна, а могу и правцем преко Обља, Обрња, Сливље и даље селима по Херцеговини.

Другови из Шумадискога батаљона моле ако може да им дође комора за Обаљ, која је остала у Фочи и предана Команди мјеста.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

Командант,
Раде⁴

³ Предео између Бјелашнице и Височице

⁴ Раде Хамовић

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА КАЛИНОВИЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ИГМАНУ, ЈА- ХОРИНИ И У КАЛИНОВИКУ¹

ИЗВЕШТАЈИ

В. Ш. ФОЧА

Игманског батаљона:

Јучер је, 22 априла, имао састанак друг Саво Тошић са Миром Бибићем натпоручником, командиром Илиџанске станице. Састанак је одржан под Игманом, по жељи самог надпоручника. Разговор је текао у пријатељском тону, на коме се је расправљало о дојави муниције и оружја. Надпоручник је изјавио да војска има свега 30 пушака са врло мало муниције и да би падло у очи да тог нестане јер је то све задужено по списку. Како препуцавања на Илиџи нема не би се могао правдати утросак муниције. Обећао је да ће требовати сандук бомби а да ће настојати да сабере и нешто муниције. Чим то све сабере предаће нама. Исто тако је обећао да ће о свим припремама и намјераваним акцијама благовремено обавештавати као и о свему што би нас могло интересовати. Наглашава да је војска деморалисана и неспособна ма за какву озбиљнију акцију. Официри су незадовољни што најпростије пропалице које припадају усташама имају већа права него војска и официрски кор. Изјављује да се талијанске снаге концентришу ради евентуалног сукоба са Турском и да се то у официрским круговима на тај начин коментарише. Пуковник Филиповић² је ухапшен био али је пуштен из притвора.

Талијанска се војска понаша нетрпељиво према хрватској војсци и муслиманском становништву. Има врло честих појава да откривају вале муслиманки и да врше силовања, а кокошке и пернату живину туку где стигну праћкама камењем и револверима. Према српском становништву поступају врло пажљиво и настоје да придобију њихове симпатије. На Алипашину Мо-

¹ Оригинаал извјештаја налази се у архиви ЦК КПЈ под бр. 2701.

² Сулејман Филиповић, домобрански пуковник, хапшен због одржавања везе са партизанима. Септембра 1943 год., за вријеме борби за ослобођење Тузле, прешао са својом јединицом на страну партизана.

сту хрватска војска подиже бараке за талијанску војску, за транзит транспорта који иду даље према Броду. Говори се да су већ 4 транспорта отпутовала у правцу Брода.

Јахоринског одреда:

„Непријатељ својом пропагандом у вези са четницима успио је разбити наше положаје испод Романије од Пала до Понора. Његове главне колоне кренуле су у три правца и то:

а) Правац Пале — Боговићи и даље Миошићи — Понор

б) Романија — Подроманија

в) Вучија Лука — Олово — Хан Пијесак

Трупe разбијене на тој страни дијелом су прешле у Реновицу а дијелом отишле четницима. Према последњим извештајима они, који су отишли Недићевим четницима, то су били бољи борци, а осталим је наређено да положе оружје и да се врате својим кућама, јер по неком споразуму утврђено је било да Романија и део око Романије припадне Независној Држави Хрватској. Ово је изазвало реакцију која [је] решена у нашу корист.

Сви знаци говоре да ће нас непријатељ, на овоме сектору Сјетлина — Реновица, напасти. Стога вас молимо да све непријатељске концентрације и прикупљене податке, а нарочито ових дана, нама што пре доставите.

Непријатељ је у почетку палио само поједине куће а сад пали све одреда.“

Јован Церовић избеглица из Калиновика наш симпатизер

даје следеће податке: У Калиновику има 700 талијанских војника, 74 хрватска војника и око 40 мјештана муслимана наоружани пушкама.

Талијанска војска Србе не дира, а тако исто ни хрватска војска, док мјештани муслимани мрзе Србе а нарочито партизане али не смију ништа подузимати од Талијана. Представник цив[илне] Хрв. власти, Јажић Суљо, је велики противник Срба и нарочито партизана. Прави је усташа. Прије неколико дана побјегло је из Калиновика ноћу са оружјем 15 муслимана у правцу Бјелемића ради слабе хране и страха да ће ускоро и Калиновик пасти у наше руке.

У талијанској служби стоје од Срба:

Влајко Андрић трговац и гостионичар, Вера Додер кћерка Уроша Додера која се много дружи са талијанским мајором. Урош Додер и његова жена. Сумњива је и студенткиња Вера Гргуревић а исто тако и сва њена породица.

Тројица браће Милинковић, трговци стоје у служби Талијана и противници су партизана. Кућа Луке Лаловића је не-

пријатељски расположена према партизанима, а тако исто и породице Јовице Мандића и Богдана Миливојевића.

Становници села Градине скоро сви стоје у служби Талијана и на њих треба обратити нарочиту пажњу, јер прелазе и на нашу страну. Са њима одржава везу један талијански наредник, карабињер који има велику моћ у Калиновику. Он од људи у Калиновику и из овог села, а нарочито од жена, многе ствари сазнаје.

Весо Андрић брат Влајков је најопаснији и најштетнији од свих у Калиновику јер преноси разне вијести у корист четника, а има велики уплив међу грађанима. Његовом се упливу, углавном, може приписати да се становништво српско, у околици самог Калиновика, држи пасивно према народној борби.

У Калиновику се држи да Јефто Поповић и Крсто Рудан нијесу према Талијанима отпадни и да би они на њих могли да имају утицаја. Углавном оба су сумњива типа. Талијански мајор је преко Влајка Андрића тражио везу и састанак са Руданом и Поповићем, јер је Андрић рекао Петру Јаглићу каспину који мора да купује стоку за талијанску војску да покуша да дође у везу са Руданом и Поповићем и да им јави да на сваки начин дођу на разговор са талијанским мајором. Јаглић ту поруку није извршио.

На нашу страну је Церовића превео један талијански наредник ноћу који је изјавио да би и сам био вољан да [на] нашу страну пређе.

Драгица Ждрало је одлична и могла би послужити за наше циљеве врло добро, са њом ће се на сваки начин морати доћи у везу.

Послије пада Борча³ завладао је приличан страх код Талијана и сада се још више утврђују. Официри добро живе и храна им није лоша, док се војска врло слабо храни и незадовољна је. Мајор се прави великим пријатељем Срба па је на тај начин стекао и извесне симпатије код становништва српског.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

За Штаб одреда,
замјеник команданта друг
Вој. Ј. Ђокић⁴

³ Опширнији подаци о ослобођењу Борча и о заплићеном материјалу налазе се у извештају Оперативног штаба за Херцеговину од 19 априла 1942 год., који се налази у архиви ЦК КПЈ под бр. 2567.

⁴ Народни херој Војислав Ђокић.

**УПУТСТВО ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 26 АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ
ШТАБА КАЛИНОВИК ЗА ЧИШЋЕЊЕ ОД УСТАША ТЕРИ-
ТОРИЈЕ ЗАПАДНО ОД ТРНОВА, ОКО БЈЕЛЕМИЋА И РА-
КИТНИЦЕ**

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
26-IV-42 године = 16 часова

Другу Раду¹

Честитамо на новим успјесима.²

1) ... У погледу пете колоне морате бити немилосрдни. Она се мора истјерати из наших редова као губа из торине. Наше јединице биће у борбеном смислу лабаве све дотле док се потпуно не ликвидира пета колона.

2) Комуникације систематски рушите. Ту би дошли путеви: Калиновик—Улог—Кифино Село—Невесиње; Калиновик—Миљевина—Фоча. На овоме последњем путу порушите мост у Миљевини. Ми ћемо дати нешто експлозива ако ви немате.

У вези са транспортом Талијана ка Сарајеву, наредите Коњичком батаљону да срганизује уништење некога транспорта. Тако би дошао до богатог плијена. Сем тога, потребно је да тај батаљон систематски руши пругу. Наравно, рушење ове пруге и уништавање транспорта може доћи до пуног изражаја тек онда када се потпуно очисте усташка гнијезда и на десној обали Неретве. Зато се то питање поставља као хитно. У вези са транспортом Талијана ми би морали доћи до изванредних резултата. Скрените на ово пажњу друговима из Херцеговине и приволите их на брзо рјешење овог питања. У том погледу и ми смо скренули пажњу друговима у Херцеговини.

3) Добро је да се направи што више барака на сигурним мјестима. Ту би се требале склонити и потребе за исхрану, болнице и остало. О овоме извјестите друга Ђокића³ и наредите му потребно. Од израђених барака можемо имати само користи.

4) Око Калиновика село Градина све је у шпијунској талијанској служби. Потребно је све село казнити. Начин казне ви одмјерите.

¹ Раде Хамовић

² Односи се на чишћење села од усташа на лијевој обали Неретве, Види док. бр. 90.

³ Народни херој Војислав Ђокић

Нама је друг Ђокић доставио списак⁴ шпијуна и људи у Калиновику који стоје у служби окупатора. Ако и теби није тај списак достављен, ми ћемо ти га доставити. Потребно је спријечити саобраћај са Калиновиком. Са онима који се огријеше треба најстрожије поступити. Нијеси нас извјестио како си ријешио ствар са лицима која су дотурала велике количине јаја Талијанима у Калиновику.

5) Сазнали смо да Хрвати из Калиновика, а можда и Талијани, дају 100 метака за кг дувана. Ову размјену потајно организуј. Ми ћемо дати потребне количине дувана. Уколико размјена буде већа, биће боље.

6) Шумадски батаљон остаће у Миљевини, као застор према Калиновику и за интервенцију против тог гарнизона ако напусти то мјесто. Потребно је да Загорски батаљон стоји у тијесној вези с овим батаљоном, који ће дејствовати и у том случају ако Талијани покушају бјекство ка Улогу. С обзиром на развој ствари на овој страни, изгледа за бјекство су вјероватнији овамо.

Овове батаљону треба дати списак свих оних особа које треба ликвидирати а налазе се на овом подручју. То си требао учинити и при поласку батаљона.

За овај батаљон дотурићемо комору, нешто обуће и осталих потреба.

7) Усташка гнијезда на десној обали Неретве подијељена су у три групе:

— Предио Бјелемића;

— Предио Ракитнице; и

— Предио западно од Трнова. Те су области теренски доста одвојене, према томе и у освајању треба створити такав план. Нема се толико снага да се сва три упоришта одједаред нападно, него их треба редом освајати. Временски размак не треба да буде велики.

Чишћење десне обале р. Неретве врло је важно:

— добијамо једно сигурно упориште и стварамо сигурно залеђе за наше акције;

— добијамо слободан пролаз на пругу Мостар—Сарајево, на којој треба да дођемо до доброг плијена у оружју, муницији и осталом материјалу.

Све нам ово говори о озбиљности припрема ове акције и њеном сигурном извршењу. Зато треба довољно одабраних, борбених трупа. План припремити а његово извођење биће уз помоћ и сагласност Херцеговачког штаба.

Код тога Штаба налазе се сва наша тешка оруђа, па их од њега потражите. Управо, они та оруђа треба да пошаљу за-

⁴ Види док. бр. 98.

једно са својим снагама. Њихове снаге треба да су не мање од 500 бораца. Ти си тражио сувише мало. Оно су планинска насеља, чије су куће од камена, па се тешко освајају. Биће упутишта која ће се морати блокирати и тек после блокаде да се предаду. А за такве случајеве требаће више снага. Уосталом, ти си постао специјалиста за акције око настањених мјеста (изузев оне код Улога), па и ове нове акције мораш сигурно привести у дјело. Обухвати највише уплаше сеоско становништво па тој врсти напада редовно прибјегавати.

У наведеним усташким областима биће доста хране и стоке. Мора се најсавјесније организовати прибирање свих тих потреба. Имати у виду да наше јединице слабо стоје са исхраном. Према пљачкашким елементима најстрожије иступити и такве на лицу мјеста стријелати.

8) Слажемо се да ту акцију треба што прије извести. Тако бржако рачуне непријатељу. Ступите у везу са Херцеговцима и извијестите шта они кажу.

9) Ваше калиновичке опсадне трупе дозвољавају спуштање талијанских авиона на Мирковој Коси. Ово испитајте. Ако је сигурно постријељајте лица која на овај начин сарађују са окупатором. Потребно је да нас извијестите о овоме.

10) Неке талијанске трупе превозе се ка Броду. Изгледа да желе појачати гарнизоне на хрватској окупационој зони.

Другарски поздрави са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За В.Ш. начелник штаба,

**IZVJEŠTAJ SEKRETARA OBLASNOG KOMITETA KPJ ZA BOS.
KRAJINU I KOMESARA OPERATIVNOG ŠTABA OD 27 APRILA
1942 GOD. O SITUACIJI NA TERENU ČETVRTOG KRAJIŠKOG
NOP ODREDA I O BORBAMA PROTIV ČETNIKA¹**

Za Kostu i Lepu

Konačno smo stigli na teren gdje se nalazi Proleterski bataljon,² tj. u selo Vijačani, 6 sati daleko od Crnog Vrh.

Ukratko ću Vam prikazati situaciju u kojoj se nalazimo od našeg susreta u Surjanima:

Sreo sam se sa drugovima u Skender Vakufu, koji su se tamo zadržali dva dana. Od Skender Vakufa išli smo prema Maslovarama pretpostavljajući da ćemo tamo naići na neke četničke bandite i zato smo nastupali sa svom vojnom predostrožnošću. Ali u Maslovarama nije bilo nikoga. Utekli su dan ranije. U ambulanti Maslovara naišli smo na dva bolesna proletera i još druga dva bolesnika sa dvije drugarice. U bolnici Borje našli smo četiri bolesna druga sa tri drugarice.

Bolnica je bila prethodno opljačkana od četnika. Pored ostalog odneli su i rezerve hrane (kukuruz) kao i sanitetski materijal, ali ne sve. Ostatak materijala smo prikupili i jednim karavanom od 40 konja uputili u određenom pravcu. Isto tako poslali smo ovce i krave koje su četnici pokrali po muslimanskim selima.

Iz Maslovara krenuli smo u pravcu Vijačana gdje su se nalazili Osman i Danko. Za vrijeme čitavog puta od Maslovara četnički banditi bježali su od nas i na kraju se koncentrisali u selu Snjegotina gdje su nas opkolili i napali. Pošto nismo znali za njihovo koncentrisanje, prenočili smo u blizini seoca Karač sa jednom četom, dok smo drugu poslali radi prenočišta u samo selo (Karač). Iste noći naša straža zarobila je jednog četničkog kurira, koji je izjavio da se četnici koncentrišu da bi nas napali u zoru sljedećeg dana. Cijelu noć očekivali smo napad sa pojačanim stražama. Sutra ujutro u 8 sati četnici su otvorili vatru na naše položaje. Borba je trajala do 19 sati. Neprijatelj, koji se nalazio na dominirajućim kotama i boljim položajima, doveo nas je u tešku i kritičnu situaciju jer je, sem boljih položaja, koncentrisao protiv nas 400 pušaka, 7 puškomitraljeza i jedan teški mitraljez. U borbi smo imali 15 ranjenih, od kojih dva teško, i 5 poginulih. Svi ranjenici nalaze se

¹ Redakcija raspolaže rukopisom španskog prevoda pisma, koje je na španski preveo narodni heroj Danko Mitrov. Original pisma na srpskohrvatskom jeziku, koji je napisao Đuro Pucar, nije pronađen.

² Prvi proleterski bataljon Bos. Krajine

sada u bolnici u Vijačanima. Njihovo spašavanje pod neprijateljskom vatrom bilo je izvanredno teško.

Nakon našeg dolaska u Vijačane održali smo konferenciju i donijeli sljedeće zaključke: Saglasili smo se da treba ujediniti oba bataljona.³ Onaj sa kojim smo došli i Proleterski bataljon trebalo je da zajednički napadnu četnike, i ukoliko ih ne budemo mogli uništiti, trebalo je da im nanесemo teške udarce i da ih na taj način što više oslabimo. Još ne znamo tačno mjesto gdje se neprijatelj nalazi, jer se nikada ne zadržava na istom položaju. Većina se nalazi u brdima i visokim kotama. Tako pritajeni vrše napad protiv naših najslabijih tačaka, bolnica i kurira.

Odmah nakon napada na bande, uputićemo reorganizirani Proleterski bataljon u njegovu brigadu. Mislim da će to trajati 10 do 15 dana. Ja i Osman doći ćemo 4-og ili 5-og maja u Skender Vakuf. Računajte i Vi s tim datumom da bi se mogli sresti u Skender Vakufu.

Što se tiče ovog sektora (sektora III bataljona), može da se kaže da sadašnja situacija nije nimalo zadovoljavajuća. Skoro ni u jednog se ne može pouzdati. Četa sa Crnog Vrha brani svoje područje. Ima oko 70 ljudi koji se tuku sa četnicima, ali na svom terenu. Četvrti bataljon također nije pouzdan i s njim možemo da računamo samo dotle dok se na ovom terenu nalazi Proleterski bataljon. Zbog toga, bilo bi dobro da se na ovaj sektor pošalju ljudi od najvećeg povjerenja, koji bi ostali s nama. Radi toga, mislimo da bi bilo potrebno drugove sa Kozare koji se nalaze u Bočcu poslati u četu Mišića i Đajića i priključiti ih četi sa Kozare koja se nalazi na liniji: Klupe, Motike, a štab da dođe u Bistricu (Jošikova Voda). To znači da treba razoružati tri dijela četa Mišića i Đajića i time konsolidovati stanje. U ovaj sektor (III i IV bataljona), koji je vrlo bogat u rezervama hrane, pošaljite ljude sa sektora Drvar — Petrovac. To treba da budu ljudi vrlo sigurni i ljudi koji su učestvovali već u borbi. Te ljude treba poslati bez pušaka. Na taj način mi ćemo ovdje razoružati slabe čete i naoružati one sigurne, upućene od Vas. Za prvi momenat biće dobro ako nam Vi pošaljete iz Udarnog bataljona na Grmeču⁴ 200 naoružanih ljudi koji će se momentano postaviti na obali rijeke Bosne kao brana protiv Dangićevih bandi koje hoće da pređu na naše područje, a u isto vrijeme oni bi mogli da obračunaju sa grupama bandi koje se kreću po ovom terenu. Razmislite dobro o ovome i, ako ste saglasni, učinite najhitnije sve što je moguće u tom smislu. U isto vrijeme treba organizirati jake ekspedicije radi prenošenja hrane (od čega je najveći dio kukuruz) odavde. Ovdje, u raznim bataljonskim magacinima, kao i kod privatnika, ima na va-

³ Proleterski bataljon i Udarni bataljon Drugog krajiškog odreda

⁴ Udarni bataljon Prvog krajiškog odreda

gone kukuruza. Ti karavani treba da budu praćeni od jake straže. Bilo bi dobro da taj karavan dođe skupa sa naoružanim ljudima koji treba da budu upućeni ovdje.

Potvrdite primitak ovog pisma.

S pozdravom:

S. F. — S. N.!

V. 27. IV. 1942

Potpisan:
Stari i Osman

Dragi drugovi!

Ovo je prevod pisma druga Starog. Original šalje preko Kozare.

Sa prijateljskim pozdravom

Danko

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ РУКОВОДИОЦА ПАРТИЗАНСКОГ ОБАВЈЕ- ШТАЈНОГ БИРОА ОД 27 АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОС. КРАЛИНУ О БОРБАМА ИЗМЕЂУ ЧЕТНИКА И ПАРТИЗАНА У ЦЕНТРАЛ- НОЈ БОСНИ

Друже Коста¹ и Лепа²,

Мало прије стигла су овамо из Имљанске чете три про-
летера који су побјегли из четничких шака. То су другови
Бранко Трнинић³ (Дрвар), Милан Вукојевић⁴ (Грмеч) и Рајко
Ћопић⁵ (брат Бранка Ћопића). Они су били на положају према
Комушиној, у селу Младиковина код Блатнице. Тамо је било
укупно 32 наша борца, од тога 20 је држало положај, а 10 је
било у Блатници на стражи. Седморица међу њима припадали
су 1 пролетерском батаљону. На том положају били су преко
20 дана.

У уторак 21 ов. мј. на те наше снаге напало је око 85 чет-
ничких бандита из Влајића, Булетића и неколицина из Чечаве.

¹ Народни херој Коста Нађ, командант Оперативног штаба за Бо-
санску Крајину

² Лепа Перовић

³ Бранко Трнинић, борац пролетерског батаљона

⁴ Милан Вукојевић, борац пролетерског батаљона

⁵ Рајко Ћопић, борац пролетерског батаљона, убијен од четника
1942 године.

Предводио их је Јово Китић, бивши полицајац из Теслића, сада командир Влајићке чете. Наши су другови очекивали напад, пошто су им била заробљена 3 курира као и једна патрола од 2 партизана. Наши су се због тога били концентрисали. Напад је извршен у пола 11 у ноћи. Четници, предвођени од сељака, заокружили су наше. Пред собом су гонили и заробљене курире. Партизани из Витковачке и Појезинске чете, њих 17 који су били са наша 3 пролетера на положају, одмах су одбацили оружје и запјевали четничке пјесме. Четници су јурнули на дрвену зграду у којој су се налазили пролетери, опколили је и ову тројицу разоружали. Међу нападачима били су Делић Мирко, бивши командант мјеста у Блатници, и Мијић Михајло, бивши командир Блатничке чете, који су заправо с једним водом држали засједу испод Очауша за случај да наши избјегну. Четнички бандити гонили су са собом и друга Кошпића Обрада,⁶ командира III пролетерске чете. Он је био сав испребијан. У нос су му метали запаљене цигарете. Њега су присилили да говори како су четници убили Данка,⁷ Здравка,⁸ Османа,⁹ Живу,¹⁰ команданта IV батаљона, полкома Влајићке чете Побрића Едхема, заробили бацаче, да им из Србије иде у помоћ 8 хиљада четника, да је Урош Дреновић добио 8 топова од Талијана и да напада Козару. Са Кошпићем водили су заробљеног Војина Грбића, коме су испалили два пиштољска метка, 6,35 калибра, у прса, чиме га нису усмртили, и бјесомучно га тукли тупим ножем и пушчаном цијеву иза врата и по глави. Њих двојицу, голе, босе и измрцварене, оставили у Влајићима. Од партизана Дрварчана који су били с нашим шесторица су примили оружје и остали с четницима, а остали су отпремљени кући. У међувремену, одмах после разоружања стигла је једна наша патрола из Блатнице, који су такођер разоружани. Како извјештавају курири, веле ови другови из Блатнице [да] су успјели побјећи наших 8 људи, међу њима и пролетери Адил Алагић,¹¹ Салко Терзић, Реуф Хандановић, Стеван Секулић и Никола Бурсаћ.

Ову тројицу заробљених пролетера провели су са још 10 партизана за четничку команду у Чечави. Пошто тамо није било команде, отпремили су их за Прибинић, гдје такођер није било команде, па су кренули у Борје према болници. На путу су сусрели 3 сељака који су извјестили три четника у пратњи да је на пар сати прије тога у болници било преко хиљаду комуниста,

⁶ Кошпић Обрад, погинуо у Петој офанзиви као командир чете Трећег батаљона Седме крајишке бригаде.

⁷ Народни херој Данко Митров

⁸ Народни херој Здравко Челар, ухваћен од четника и стријељан 1942 године.

⁹ Осман Карабеговић, комесар Оперативног штаба за Бос. Крајину

¹⁰ Жива Прерадовић, погинуо 1942 године.

¹¹ Адил Алагић, командир чете, погинуо 1942 године.

да су зарobili четничку стражу и све опљачкали. У исти мах чула се жестока борба и вика према селу Липљу. Највише се чуло аутоматско оружје и бомбе. Било је то у петак око 4 сата. Четнички бандити у пратњи поскидали су мртвачке главе и — изгубили главу. Наредили су повратак у Прибинић. Међутим, иза једне окуке наши су умакли у густу шуму и преко Имљанске чете пребацили се овамо.

Када су били у Прибинићу, видјели су у станици 6 четника, а у касарни исто толико. Ни код оних који су их напали, а ни код ових нису видјели аутоматског оружја. На путу за овамо заобилили су оно нешто четничких патролција у Масловарама који су се поново прикрали из шуме када су наши напустили Масловаре. Тих бандита има и у Ободнику и свагдје према тој страни, тако да ми ево већ неколико дана никако не можемо да успоставимо везу и упутимо пошту за Старог.¹² Један наш курир поуздан сељак, био је заустављен са још неколицином других који су са коњима пошли због жита, и у последњи час пошло му је за руком да пошту сакрије у под вагона (било је око 20 писама). Ми му нисмо вјеровали, упутили смо га натраг са још једним човјеком и тај је курир стотину метара потрбушке пузао до на 15 метара гдје се налазила четничка стража, извукао пошту и опет пузајући вратио се. Тако није пропала она пошта за коју смо вам писали да мислимо да [је] пала непријатељу у руке. Та банда зауставља сваког сељака који креће по жито да се избави од глади. Говоре им: пређите у четнике па ћете имати жита. Прекјучерашњу пошту, у којој се налазе и писма Оперативног штаба,¹³ предали смо другу Дујки¹⁴ с тим да је одашаље с наређењем Имљанској чети да они осигурају хитно пробијање курира с том поштом за друга Старог.

Кошпић је заробљен у Чечави заједно са Војином Грбићем. Према његовом причању и причању четничких бандита који су га гонили, бијела банда¹⁵ заробила је у нападу на Чечаву Ђуру Ковачевића и једног пролетера из Козаре, које да су упутили у Јошавку. Живчано обољелог друга пролетера ухватили су у чечавској болници, скакали му ногама на стомак и тукли га штапом тражећи да виче: живио краљ Петар. Сами бандити говорили су да је он упорно клицао Стаљину и пролетерима. Говорили су: послали смо га ми у луду кућу, а кувар у Чечави рекао је да су га стријељали. Кажу да су у чечавској школи убили неку „Рускињу“ која је, када су продрли, сама покушала самоубиство. У Прибинићу су се хвалили да су ухва-

¹² Ђуро Пуцар

¹³ Поменути писмом Редакција не располаже.

¹⁴ Дујко Комљенић

¹⁵ Четници

тили једну болничарку,¹⁶ носећу жену Алагића, да су јој исјекли дијете. Када су је водили да је убију, тада им је она рекла, на питање зашто је изашла у шуму, да се бори и погине ако треба. Међутим, није тачно да су ту другарицу (Жуту) убили. Она је пред пар дана стигла овамо са још три рањена пролетера из борјанске болнице и са транспортом ствари које је послао друг Стари. Кошпић, Грбић и четници кажу да су убили и друга Живу и друга Новака.¹⁷ Неки псују Новаку матер. Кажу: „Био је четник а погинуо лудо.“ Кажу да су у Чечави убили 28 наших другова пролетера. Све то не мора бити тачно, као што није тачно да су убили, рецимо, Данка, Османа, Челара, Жуту и др. Поводом напада на Чечаву, ови другови кажу да су својим очима видјели трагове крви око логора, по башчи и код кухиње. Селјаци из блатничког каравана, који је кренуо по наређењу наше команде према Глоговцу због добаве жита, кажу да су видјели доста љешева код школе и да су међу њима препознали и 3 Блатничана. Говорили су да је приликом тог напада рањен и Илија Малић. Четници кажу да су у том нападу учествовале снаге из Прибинића, Јошавке, Влајића и Булетића. Причају да су им се писмено предали Витковци и Појезна, гдје да су убијени политкомесари. Такођер да је њима прешао вод Недице Недића у Врућици више Теслића. По њиховим разговорима те су банде подијељене у два батаљона, „Мркоњић“ и „Карађорђе“, са командантима Радом Радићем и Илијом Малићем. А Фрањо Рапо¹⁸ важи као „ађутант“ Раде Радића.

Јован Китић, слушавајући ове наше пролетере, говорио је да свака част Совјетском Савезу, али да је наша Комунистичка партија банда која је покупила сва аутоматска оружја у Босни да чисти четнике. Клео се својом славом да више воли победу усташа него партизана. Каже да је добио писмо од усташке команде из Теслића да неће нападати њихова села, да ће им дати оружја и муниције за борбу против партизана.

По четничким разговорима изгледа да је блатнички митраљез који се налази у Чечави спасен и да се заједно са избјеглим друговима из Чечаве налази у Здравковом прол[етерском] батаљону.¹⁹ Исто тако да је полком. Влајићке чете Едхем По-

¹⁶ Јованка Чолић-Жута

¹⁷ Народни херој Новак Пивашевић

¹⁸ Фрањо Рапо, њемачки шпијун, дошао са својом женом у партизана са задатком да отрује Младена Стојановића. Пошто је откривен, прешао је четницима, али су га они ускоро убили.

¹⁹ Пролетерски батаљон Босанске Крајине, формиран фебруара 1942 год. и по наређењу Главног штаба за БиХ требало је да се пребаци у Источну Босну ради уласка у састав Треће босанске бригаде која је била у формирању. Међутим није успио да се пребаци преко ријеке Босне, па је остао на терену Централне Босне, гдје је у борби против четничких банди одиграо одлучујућу улогу.

брић убио једног четничког бандита из Влајића и са пролетерским водником Драгом Рељићем и десетином састао са избјеглим друговима из Чечаве. Бандити су стријељали и омладинца Милана, чије презиме ови пролетери не знају, јер да је ширио комунизам у Влајићима. Четници су даље говорили да је њихова патрола убила козарачког болничара, за кога се зна да је остао у Булетићу као полком и отуда побјегао.

Не знам да ли сте детаљно обавјештени о ранијем кретању и резултатима акције чишћења од стране пролетерског батаљона према Прибинићу и Блатници. По причању ових другова, прибинићка банда, њих 70 са Малићем били су обавијештени о нашем кретању. Остало их је свега 30 по селима на стражи и у станици. У борби која је трајала 2 сата разоружано је њих 8, а 2 су погинула. Ту је ухваћена и она шпијунка²⁰ која је касније стријељана у Масловарама. Данко и Осман говорили су на збору сељацима. Други дан, на путу за Блатницу, бандити су припуцавали из шуме на нашу комору. И Блатничка чета била је унапријед обавијештена. Дочекало нас је 20 бораца. Ујутро, на наше писмо, вратило их се још 25 из села. Свих 45 положили су пред нашим батаљоном партизанску заклетву. Ту је остављено 20 пролетера. Наши су са старим блатничким командиром Михајлом Мијићем сачињавали штаб чете. Замјеник командира био је Обрад Кошпић, полком Вукић Лазо, а његов замјеник Бранко Трнинић. Послије акције на село Ранковићи (гдје је Прол. батаљон заплијенио 30 карабина и 1 пушкомитраљез), друг Данко позвао је Михајла Мијића и Мирка Делића к себи у Чечаву. Умјесто Данку у Чечаву они су отишли Малићу у Прибинић. По повратку упутили су курира двадесеторици одметника у Очауше. На Ускрс добили су писмо које је гласило да се сви четници из Прибинића и Очауша у року од дан и по концентришу у Блатници. На то су скоро сви Блатничани који нису били на положају поновно пометали кокарде и мртвачке главе, отели нашем полку благајну, окренули да пију, пуцају, псују мајку сваком Србину који није четник, лупали прозоре на некој муслиманској кући. На то су се наши концентрисали, донијели заључак да разоружају бандите, заробили у креветима Мирка Делића и Душана Гаврића, разоружали их и свезали. Драго Јотић утекао им је го из кревета, а Јову Станковића послали су четници још у току ноћи у Прибинић по хитну помоћ. Наши [су] кренули заједно са свезаним Делићем и Гаврићем на положај гдје су мислили да их заједно с Мијићем сву тројицу стријељају. На положају наших је било 20 а њихових 45. Нису пристали ни на наш захтјев да их предведемо Штабу IV батаљона у Чечави. Пријетио је отворен сукоб. Наши су их онда пустили и повукли се у

²⁰ Жена Фрање Рапа. Види примједбу бр. 18.

Влајиће и задржали се три дана на положају према усташама. Ту је нашим стигло око 30 пролетера из Чечаве. Заједнички разоружали су 22 борца из Блатничке чете на положају, исто тако разоружали су неке у Блатници, укупно узели су бандитима 38 пушака, а тројицу пљачкаша стријељали. Остали су сви пуштени кућама. Главни бандити: Мијић, Делић, Станковић Душан и Перо Гаврић, Љотић побјегли су. Бандит Милић утекао је у Имљанску чету гдје је примљен, а с њим и трубач из Блатничке чете. Накнадно поновно су наоружани петорица из Блатничке чете, међу њима и Петковић Богдан, који се сада приликом напада поновно показао као бандит. Затим је наоружано 10 нових момака из Блатнице (од којих су, како се чује, погинула у Чечави тројица), а остало оружје пренесено је у Чечаву гдје је, како изгледа, поновно пало бандитима у руке. Након тог другог доласка пролетера и партизана у Блатницу, остављено је у њој око 30 људи, а око 50 вратило се у Чечаву, међу њима и 10 новонаоружаних Блатничана. Приликом другог разоружавања блатничке банде стријељана су и 3 културбундовца: Јохан, Освалд и Иван Дулер, њихове породице спроведене у Теслић а имање конфисковано у корист Нар. осл. војске. Тада је и упућен караван од 86 коња за Чечаву према Глоговцу како би се извукло заплијењено жито код Шваба за сиротињу блатничког краја, али је тај караван услед четничког напада на Чечаву распршен.

По изјави друга Рајка Ћопића, њима је полком Есад²¹ прочитао писмо у коме Данко јавља да је у Јошавки убијено 15 пролетера, а да укупан број жртава износи 45 или 46.

Ови другови кажу да је њихов пролетерски батаљон нешто прије 15 ов. мј. ухватио једног артиљериског поручника недићевца који се са још два четника бандита управо био пребацио преко Босне...

Другови кажу да су имали и задаћу да ухвате везу са Зеничким батаљоном и Имљанском четом. Чули су да се снаге Зеничког батаљона налазе с обје стране [ријеке] Босне. Требали су да са претставницима Зеничког батаљона углаве редовну курирску службу. Међутим, одмах су били отсјечени, мало затим нападнути, тако да нису остварили ту задаћу.

Ови другови кажу да је позадина у Влајићима, Булетићу и Прибинићу сва за четнике, а да су људи у Блатници бољи.

Ови другови имају једину жељу да чим прије добију поновно пушку, да се обуку и да у саставу које наше јединице чим прије крену према том крају гдје их је банда напала, јер кажу да знаду и све оне сељаке који су банду у нападу проводили.

²¹ Есад Мишић, политички комесар пролетерског батаљона, заробљен на Мотајници и одведен у Бању Луку, гдје је стријељан. У затвору се херојски држао. Послије смртне пресуде одбио помиловање. Проглашен је за народног хероја.

Мишљења сам да би требало од тамо разоружаних четника да пошаљете одијела, ципеле, пушке и осталу војну спрему за ове другове и да се уједно пребаце потребне снаге које ће осигурати везу са ова два ударна батаљона и допринијети ефикаснијем разбијању и уништавању бијелих банди, које су у овим крајевима показале крвавије и свирепије лице него игдје другђе.

Друг те здрави са

С Ф — С Н!

27 априла 1942

Никица²²

BR. 102

**PISMO LEPE PEROVIĆ OD 28 APRILA 1942 GOD. KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA ZA BOS. KRAJINU O BORBA-
MA PROTIV ITALIJANA I DOMOBRAHA KOD MRKONJIĆ
GRADA I JAJCA I O IZDAJNIČKOM RADU ČETNIKA**

KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA

на положају

Друже Коста,¹

Дошао је курир друга Пенџа Алексе и Стевана, друг Екрем Херић. Нјега су Пенџи послали да се склони, а уједно да саопшти Теби догађаје око Мрконијца: писмено нисмо добили ништа од Алексе, али према причању друга Херића ствар би изгледала отприлике овако:

У петак у два сата ујутру кренули су Талијани из Мрконијца у јаџини од 500—600 (стотина). Шолaja², Душан Ракита и Лeko опазили су их, кад су се враћали из Поплјевића у Магалјдол. Са Шолajом су била још два борца и њих пет су отворили ватру на Талијане одмах. Али су се, дабоме, морали повући према Магалјдолу. Ту је Шолaja нашао око 20 борца на окупу и с њима проузго борбу са Талијанима, који су се приближили Магалјдолу и Водевом Поду. Дабоме, и ту су се морали повући. Но међутим у исто вријеме кад Италијани из Мрконијца, кренули су и домобрани и усташе из Јајца према Мрконијцу. Друг Херић не зна на које снаге Шолajине су на-

²² Никица Павлић, предратни комуниста, руководиоца Партизанског обавјештајног бироа, умро од тифуса 1942 године.

¹ Коста Нађ

² Народни heroj Simo Šolaja

išli Hrvati. Ali činjenica je da su oni prodrli i spojili se sa Talijanima, te se svi povukli u Mrkonjić. Iz Jajca je bilo pošlo oko 800—900 Hrvata, ali ih je Šolaja razbio, samo se je 360 uspjelo probiti. Hrvatska vojska kretala se je cestom k jezeru i brdima preko Boraka i Magaljđola. Borba je trajala 3—4 sata. Za vrijeme borbe naše snage tukli su mitraljezi sa Oruglje i top sa Vođava Poda, jer su Talijani uspjeli da ih tu izvuku. Tukao je i top iz Jajca. Kada su Talijani naišli na jednu Penićevu desetinu, ona je malo pripucala i onda se razbježala, a ostale Penićeve snage nisu ni prihvatale borbu, jer su ih navodno, tukle topovske granatē. Cilj ovog prodora Talijana i Hrvata bio je da se omogući prebacivanje hrvatske vojske u Mrkonjić, što se vidi iz činjenice da su se i Talijani i Hrvati poslije spajanja povukli u Mrkonjić i napustili sve položaje koje su bili privremeno zauzeli. Poginulo je 12 Talijana, a dvadeset je ranjeno, a od naših je ranjen Dušan Rakita. Naši su zauzeli stare položaje. Izgorjelo je nekoliko kuća u Magaljđolu i opljačkano nešto stoke.

U subotu, tj. po toj borbi sutradan, četnici su napali na Penićev vod u Kuli. Dvojica boraca iz toga voda pobjegli su ispred četnika i na putu oteli jednu pušku od jednog borca koji se je htjeo predati četnicima, četvoricu su četnici razoružali i povelili sa sobom u Mrkonjić a ostali su dragovoljno prišli četnicima.

Jučer tj. u nedjelju, sklopljen je sporazum između Drenovića³ i Hrvata⁴ o zajedničkoj borbi protiv partizana. Drenovićevi četnici nalaze se djelimično u Mrkonjiću, a ostale su im snage u Kotlinama, Kuli, Rogoljama i Trijebovu. U Mrkonjiću se sigurno nalaze Drenović, Todić, Mitrović, Perica Vasić, Branko Bojandić i Jovo Božić, a izgleda i Lazo Tešanović i Marčetić. Sve ovo o Mrkonjiću pričali su neka tri simpatizera koji su iz grada došli danas u Penićevu četu.

Zaboravih napomenuti da su Talijani, kako i mi znamo već, poslije ulaska Hrvata u Mrkonjić, napustili grad i otišli prema Čadavici, a u gradu su ostali samo četnici i hrvatska vojska. Drugovi sa položaja Penićeve čete vide kako idu automobili od Mrkonjića prema Podrašnici. I tu se je otvorio čitav saobraćaj između Mrkonjića i četničkih snaga u okolini. Drenovića su vidjeli u autu zajedno sa hrvatskim komandantom. Isti drugovi iz grada pričaju da je već određen ponedjeljak kao pijačni dan. Drug Herić priča da vlada veliko neraspoloženje prema Drenoviću i da se seljaci čude tolikoj izdaji.

Stevan i Aleksa nalaze se sada u Kopljivcima.

Dakle, ta nova situacija zahtijeva od Vas da je proučite i donesete shodne zaključke. Stevan i Aleksa, tvrdi drug Herić, sma-

³ Uroš Drenović

⁴ Misli se na ustaše i domobrane

traju da im treba pomoći i da neće moći izdržati borbu i sa Hrvatima i sa četnicima, jer se boje četničkog udara s leđa.

Treba oštro opomenuti Stevana Penića što nije na vrijeme izvijestio Operativni štab, nego tek danas kada je stigao Aleksa i to usmeno, a već je četvrti dan kako se je čitava stvar odigrala. I to pored opomene druga Herića da odmah treba javiti u komandu.

Javite nam svakako da li će ova situacija uticati na promjenu našeg plana.

⁵Po pričanju druga Herića, sam Stevan ima vezane ruke, jer se boji četnika, pa nekada, kada čuje da su u blizini čete, mora bježati. Slabo je to onda pouzdanje u tu pročišćenu Penićevu četu kad se iz nje mora bježati, ili je to kukavičko držanje samoga Stevana.

Drug. pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

28/IV-1942

Lepa⁶

БР. 103

УПУТСТВО НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 28 АПРИЛА 1942 ГОД. СРЕСКИМ И ОПШТИНСКИМ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА ЗА РАД НА ОСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ¹

НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

Број: 1

Дана: 28 априла 1942

СРЕСКИМ И ОПШТИНСКИМ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА

У вези „Објашњења и упутстава за рад народноослободилачких одбора“, која вам у прилогу достављамо, и у вези одлука донијетих на С К У П Ш Т И Н И од 17 априла о. г., срески, односно општински народноослободилачки одбори треба одмах да приступе уколико то већ нису учинили:

⁵ Одавде текст оригинала је у рукопису.

⁶ Lepa Perović .

¹ Редакција располаже примјерком упутства умноженим на шапирографу.

- 1) Организовању СТАЛНИХ НАРОДНИХ СТРАЖА у свим селима, које ће вршити контролу кретања странаца, шверцера и беспосличара по селу. Сеоски народноослободилачки одбори не смију дозволити беспосличење у свом селу, које ће се сматрати као дезертерство у војсци.
- 2) Организовању АНАЛФАБЕТСКИХ ТЕЧАЈЕВА у свим селима. Течајевима не морају руководити стручна лица, ако их нема.
- 3) Оснивању резерви намирница и других потреба за војску сакупљањем добровољних прилога и реквизицијом. На исти начин народноослободилачки одбори ће се старати о исхрани сиротиње, избјеглица и погорелаца.
- 4) Оснивању здравствених комисија по свим селима, које ће са једним сеоским одборником обилазити бар једанпут недјељно све куће у селу. Куће се морају чешће кречити. Свака кућа мора имати нужник. Нарочиту пажњу обратити на одржавање чистоће извора одакле се пије вода и цистерни за воду (чатрња). За сваку нечистоћу, било у кући или око куће, и за ушљивост, народноослободилачки одбори ће кажњавати глобама или присилним радом. Општински и срески народноослободилачки одбори организоваће популарна предавања о чистоћи и заразним болестима. Одбори ће се старати о набавкама сапуна и о оснивању радионица за прављење истог.
- 5) У виноградарским крајевима Н.О.О. треба да се благовремено постарају о набавкама плавог камена и сумпора, а уколико се не буду могле набавити довољне количине, да се прибјегава другим начинима за одбрану лозе.
- 6) У крајевима у којима се сади духан треба настојати да га се засади што више, јер ће се проширењем и спајањем слободних територија стварати све веће и све боље могућности за његову размјену.
- 7) Народноослободилачки одбори треба да приступе сакупљању и набавкама хартије и осталог канцелариског материјала, санитетског материјала, сапуна и свега другог у чему се, на ослобођеној територији, оскудјева. Н. О. одбори треба да схвате од колике су важности по данашњу борбу ови артикли, којих је сваким даном све мање, а потребе су све веће.

Општински народноослободилачки одбори ће преко среских Н.О. одбора подносити извјештаје о урађеном по горњим тачкама.

Да би се имао јасан преглед економског, привредног, просвјетног и здравственог стања, као и досадашњег рада народно-ослободилачких одбора, потребно је, у циљу предузимања планског рада у тим правцима, да се овом одбору доставе сљедећи подаци:

I. О ИМОВНОМ СТАЊУ:

1) Број домова; 2) Број чланова породице; 3) Количине жита (и врсте); 4) Количине кртоле;² 5) Број ситне стоке; 6) Број говеди (волова и крава посебно); 7) Број коња; 8) Количине духана; 9) Број породица које немају жита ни стоке; 10) Број породица, које немају жита а имају стоке. Горе наведене податке достављаће општински народноослободилачки одбори овом одбору преко среских Н.О.О. Ако су подаци раније прикупљени, мора се означити вријеме када су прикупљени.

Горњи подаци треба да обухвате сумарно преглед имовног стања на подручјима појединих општинских Н.О.О.

II. СТАЊЕ ФОНДОВА:

1) Количине животињих намирница (жито, кртола, со, духан, месо), одјеће, обуће и другог чиме располажу сеоски, општински и срески Н.О.Ф-ови;³ 2) Количине до сада издатих намирница и другог из Н.О.Ф-ова; 3) Количине писаћег и другог канцелариског материјала, којим располажу народноослободилачки одбори.

III. ОБРАДА ЗЕМЉЕ:

1) Површина обрађене земље (у килима⁴ усјева бијелог жита или дулумима:⁵ а) под бијело жито, б) под кукуруз, в) под кромпир; 2) Колико ће се још земље засијати, односно засадити; 3) Површина земље која је обрађена колективно. .

IV. ПРОСВЈЕТНИ, КУЛТУРНИ, ПОЛИТИЧКИ И ЗДРАВСТВЕНИ РАД Н. О. О.:

1) Број досада одржаних приредаба, зборова и предавања која су припремали Н.О.О.; 2) Број читаоница и културних домова; 3) Број зидних новина које издају Н.О.О.; 4) Број неписмених (од тога омладинаца) 5) Број сврабљивих. — Осим тога општински Н. О. одбори ће доставити: податке о броју учитеља, професора, пољопривредних стручњака, мајстора специјалиста итд. и њихове садашње функције. Горњи извјештај поднијеће општински Н.О. одбори овом одбору, преко среских Н.О. одбора.

² Кромпира

³ Народноослободилачки фондови

⁴ Килограмима

⁵ Дулум = 1000 м² — мјера за површину.

ОСИМ ТОГА ОПШТИНСКИ Н.О.О. ПОДНОСИЋЕ СВАКО ПЕТНАЕСТ ДАНА ПИСМЕНИ ИЗВЈЕШТАЈ О СВОМЕ РАДУ ПРЕКО СРЕСКИХ Н.О. ОДБОРА И ТО ОВИМ РЕДОМ: 1) Културно-просвјетни рад; 2) Обрада земље и стање усјева; 3) Стање фондова и исхрана војске и сиромашних; 4) Војне резерве у фондовима; 5) Здравствени рад; 6) Народне страже; 7) Изречене казне; 8) Разно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ

Општ. Н.О.О.

Лукавац — Зови До

Бр. 36 — од 4-V 1942 год.

(М.П.)

У Лукавцу

БР. 104

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА КАЛИНОВИЧКОГ СЕКТОРА ОД 28 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О СТАЊУ И АКЦИЈАМА ЈЕДИНИЦА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
КАЛИНОВИК
28 априла/42 гсдине
Обаљ — 16 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ
Н. О. П. и Д. В. Ј.

За претстојеће операције на Бјелимиће и Планину тражено је од Оперативног штаба за Херцеговину да нам пошаље до 500 пушака и тешка оруђа — макар она Врховног штаба, као и да и они даду једнога свог члана који би ушао у штаб за те операције. Уколико ситуација у Херцеговини не буде дозвољавала да нам доставе те пушке, нити и мање, ја сам их молио да нам упуте бар та тешка оруђа, па ћемо ми сами са нашим снагама да сигурно рашчистимо и са Бјелимићима и са Планином за 2—3 дана. Ово није неки оптимизам неосновани због посљедњих успјеха, већ је чињеница да су усташе заплашене, да и ако буду давале неког отпора, да ће га дати у самим

¹ Докуменат у архиви ЦК КПЈ под бр. 2977.

кућама, а ми ћемо их згодним маневрима и заобиласцима да лако натјерамо да се или предају или да буду уништени.

За сада, наше снаге са Игмана врше сталне засједе за оне који би жељели да бјеже ка Коњицу.

Што се тиче препада на пругу и возове Коњиц — Сарај[ево], за сада је то наређено само Игманском батаљону, који сада броји преко 300 пушака. Коњички батаљон, који ће имати највише услова за тај посао, за сада не може, све док му не ослободимо леђа обарањем Планине и Бјелимића, те се баш стога и намеће хитност акције на Бјелимиће, а тим прије што ће ти препади на возове бити од велике користи. У овоме смислу ја сам писао и Оперативnome штабу Херцеговине.

Баракe се граде на Игману и Междрима, а оснивамо и чиставе ергеле сада стоке у Трескавици за сваки случај, као и магaзине жита. Требало је од плијена са Улога да се достави и Фочи око 30 метара жита, па сам га ја радије смјестио у Междра.

Што се тиче јаја достављених у Калиновик и шпијунаже од стране села Градине, непуцања на авион који је донио био неку пошту и сличних ствари — све је узето у поступак, па када свршимо са тим изродима извјестићемо вас. Све те петоколонaше ћемо да немилосрдно побијемо, а село Градину ћемо да запалимо. Сутра баш реорганизирамо Обаљски батаљон; смијенили смо све досадашње старјешине, а сутра ћемо да многимa и судимо и заувјек пресудимо.

Сутра судимо и тридесеторици лица ради пљачке из Борча. Надам се весељу — биће ваљда половина за стријељање. Замах другова из Херцеговине је обухватио и нас, јер заиста се не може никуда док се најприје у коријену не само ликвидира пета колона, већ и они који ће да то буду и за још 20 година. Мислим да сада нећемо стићи да рaшчистимо са Загорјем, али одмах по паду Бјелимића и Планине — а у вези договора са Оперативним штабом за Херцеговину — крећемо све ударне наше и херцеговачке снаге за Загорје да и њега прорешетамо. Загорје је кула кулака и пете колоне у овим крајевима. Мој опортунизам ранији у вези баш са њиме сада нам се много свети.

Шумадискоме батаљону послали смо данас списак у Миљевину ради ликвидирања пете колоне.

Наређено је да се мост у Миљевини сруши, а да се постави нека жица за превоз преко Бистрице. Друм Калиновик — Трново је неспособан за дужи период времена за саобраћај. Полomљено је више теже справљивих мостова и наваљено је и оборено преко пута неколико стотина букава и јела.

Пут Калиновик — Фоча се заваљује од Јелашаца па све до Миљевине. Углавном се све своди на обарање јела и букава на друм.

Пут Сарајево — Трново је неспособан за дужи период времена за сваки саобраћај, тим прије што се препреке налазе ондје гдје се могу да бране — дакле и праве су препреке. На томе путу наваљене су и оборене велике стијене у Крупачким Стијенама од по неколико тона тежине, ископане су јама за борна кола, оборено је неколико непрелазних мостова а на другому су израђени још од раније блокови од бетона.

На путу Калиновик — Кифино Село срушен је цио мост на Татинцу и запаљен; пут којим су колима заобилазили је онеспособљен копањем јама за брна кола. Мост на Неретви код Улога је порушен. Неретва је велика и не може се никакo газити за дуже вријеме. Више мостића и пропуста, као и подзида од Улога ка Моринама је порушено, те је тенковима заиста немогуће се кретати. Снијег је на Моринама још толики, да се и због њега неће моћи још за неко вријеме ићи ничим сем пјешака и коња.

Пут Сарајево — Трново код Војковића је миниран са два реда минских поља.

Пут Пале — Јахорина (уз водовод) је такођер заваљен и онеспособљен за пролаз тенкова.

Другови из Коњичког батаљона су украли из магазина из Мостара 20.000 метака 7.9 мм, па су обећали и нама дати 1.000 комада за напад на Бјелимиће. Они имају једну десетину која се спушта преко кровова у магазине и до сада је у многоме успијевала. До сада су дигли више пари чизама гумених, одијела, пушака и сличнога. Овога пута су на мјесту гдје су узели сандуке муниције оставили неке наше пароле.

Овога момента баш нам стиже вијест од штаба Комбинованог батаљона из Мједеника, чији је гро такођер отишао ка Сливљима, да су наши напали Италијане који су били пошли за Гацко и запалили Доње Сливље. Заробили су наши до сада 3 тешка митраљеза, 9 пушкомитраљеза, 17.000 метака, муниције за бацаче и топове, много ратнога плијена и опколили око 8—1.000 Италијана у једној долини и кажу, ако им не стигне нека јача помоћ, да ће их све заробити.

Извјештај је датиран под 26 ов. м.

Талијани кажу [да], има мртвих 75, а да их има и још више, само их нијесу избројали. Заробили су их до сада 52.

Црвена армија је са нама — побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант,
Раде²

² Раде Хамовић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЉУБИЊСКОГ БАТАЉОНА ЈУЖНО-ХЕРЦЕГОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД 28 АПРИЛА 1942 ГОД. ДА СЕ ИЗВРШЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ПРОСЛАВУ ПРВОГ МАЈА¹

ШТАБ
ЉУБИЊСКОГ П. Н. О. БАТАЉОНА
Број: 17/42.
дана, 28 IV. 1942 год.

**СВИМ КОМАНДИРИМА ЧЕТА, СВИМА
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИМА И
ОМЛАДИНСКИМ [ОДБОРИМА] ПАРТИЗАНСКОГ Н. О.
ЉУБИЊСКОГ БАТАЉОНА**

По наређењу Штаба Јужног херцеговачког Н.О. партизанског одреда² бр. 14 од 25. ов. мј.

НАРЕЂУЈЕ СЕ:

1) Да ради израде једнообразних печата сакупите сву стару меку гуму као што је фирме „Бата“ и слично, затим цмиргл (гланц) папира и све дрвене сталкове на које ће [се] ставити наши партизански печати.

2) Ако се налази који [од] другова или другарица стенограф на вашем подручју, извијестите нас.

3) Уочи 1-ог маја ове године, приправите гориво за велике ватромете на свим висовима наших планина и брегова. Ови ватромети морају бити чести, нарочито око непријатељских гарнизона и градова. Раније треба прибавити што више горивог материјала и 30-ог априла, тачно у 8 сати увече, запалити све ватромете. Препоручује се да се тог момента пјевају што више партизанске и револуционарне пјесме, тако да би исте могли чути непријатељски војници, али притом строго водити рачуна да другови и другарице пјевачи не буду изложени непријатељској топовској ватри.

¹ Сачувани примјерак наређења умножен је на шапирографу.

² Приликом повлачења наших јединица из Херцеговине, јуна 1942, од Првог и Другог херцеговачког ударног батаљона (Други херцеговачки ударни батаљон формиран је априла 1942 године), у које су укључени и дијелови Сјевернохерцеговачког и Јужнохерцеговачког одреда, организован је у селу Сувој, Херцеговачки НОП одред. Командант одреда био је народни херој Владо Шегрт а политички комесар Свето Стефановић-Пећо. По уласку Мостарског батаљона у састав одреда, од јединица одреда, формирана је, 10 августа, код Прозора, Десета херцеговачка бригада.

4) Нека се у редовима војске као и омладине спроведе темељита хигијена. Сви другови требају да се ошишају, да редовно чисте нокте, да се макар једанпут недјељно купају и њихова сва одијела искувају у кључалом цијећу.

5) Од сада сваке суботе да се врши темељито чишћење оружја и војничке спреме и о томе нека се другови војно-политички руководиоци лично увјере путем смотре. Нека се нарочито од сада посвети велика пажња оружју јер се примијетило да је велика количина оружја већ упропашћена због нечистоће и недовољног чувања истога. За исто ће лично бити одговорни војно-политички руководисци, ако се нађе такво оружје у њиховим јединицама. Чланови овога штаба који буду обилазили терен о свему ће се на лицу мјеста увјеравати.

Нека сви командири чета, сви народноослободилачки и омладински одбори приступе најенергичније извођењу горњег наређења, јер ће се за неизвршење истих приступити најстрожијим казнама.

Другарски поздрав,

С НАМА ЈЕ ЦРВЕНА АРМИЈА — ПОБЈЕДА ЈЕ НАША!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сакупљајте празне чауре.

Замј. пол. комесара,
Милан Милидраговић

Командант,
Лазо Прибишић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
28 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О НАПАДУ НА ИТАЛИЈАНЕ У СЕЛУ КОЗАРИ,
СТАЊУ НА ТЕРЕНУ И НАМЈЕРАМА НЕПРИЈАТЕЉА ДА
НАПАДНЕ ФОЧУ¹**

ШТАБ II ПРОЛЕТ. БРИГ.

28/IV-1942 г.

6,15 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Ващу директиву од 27 ов. м. примили смо.

Изгледа да у свом извештају од 25 ов. м.² нисмо били јасни, када смо рекли да је чета у с. Бјелуше била у заседи. Ова чета била је распоређена у с. Крч и Баре са појачаним обезбеђењем и осматрачима на друму. Према томе они су имали да осматрају и извиђају непр[ијатеља] и његове покрете, па да у подесном моменту заузму бусију. Из тога се види да се они нису много више замарали од осталих. Ако бисмо држали јединице и сувише далеко, тј. у висини Ифсара, не бисмо могли да нанесемо непр. штете.

Остале погрешке настојаћемо да отклонимо. Предузећемо мере да испитамо могућности за напад на непр. батерије и баталјоне.

Ноћу 26/27 априла попалили смо сву дрвену грађу на дрварама у с. Миљено и у с. Луке и разорили смо пилану у с. Луке на друму 3. км с-з.³ од Чајничка.

То је изазвало Талијане да 27/IV крену са камионима из Чајничка до Миљена (1) и из Горажда до Миљена (2). Наш баталјон из Фатимића предвиђао је ову могућност и са једном четом припремио им је заседу у с. Козари и с. Подкозари. Камион из Чајничка зауставио се у с. Миљено, док су два камиона из Горажда ушли у заседу и постигао се следећи резултат:

1.) Четири мртва Талијана и око 20 рањених. Сви рањени Талијани су побегли. Наши би вероватно заробили све Талијане да их није тукао непр. митраљез оне групе која је долазила из Чајничка.

Од наших је само један лакше рањен — испод коже.

2.) Плен: 2 талијанска пушкомитр.,
2240 метака за митраљез,

¹ Оригинал извјештаја је у рукопису.

² Овај извјештај није пронађен.

³ Сјеверозападно

један телефон,
доста фитиља за мине и бургије за буш[ење] мина,
4 пара цокула и одеда,
нешто новаца,
4 пушке.

После акције Талијани су тукли топовима и бацачима али у празно, а јачим колонама кренули су из Чајнича и Горажда и попалили куће на Козари. На ову страну друма нису пролазили. Артиљеријом су тукли леву обалу р. Дрине код Горажда.

У акцији 26/27 ноћу ухваћен је један четник из чете Ојданића, који је учествовао у нападу код Дуба, у Заборку итд. Изразити петоколонаш. Брата смо му ухватили у Борикама и стрељали. Њега смо саслушали и он је углавном признао да је био командир чете до Ојданићевог доласка у чету, да је водио борбу са нама код Пешурића, да су нам код Семећа направили заседу итд. Изјавио је да су са њиме били сви они бегунци из Брусне и Д. Папратка са жандармом Секулом Станојевићем из Брусне и Ојданићем.

Ми смо га ради свега тога стрељали. Он се зове Милан Петровић из с. Луке (с. између Чајнича и Миљена).

Са Санџачким гл. шт.⁴ одржавамо скоро свакодневне везе. Јуче смо добили од њих следеће податке о непр. и његовој намери:

Талијани гомилају снаге у Пљевљима и појачавају батаљон у Бољанићима.

До сада имају податке: У Бољанићима ојачан батаљон Италијана, а четници им чувају стражу; у Металци 3—400 усташа, који чине зверства.

Сазнали су да непр. има намеру да нападне Фочу са четири колоне: Прва правцем Горажде—Фоча, друга правцем Чајниче—Слатина—Фоча, трећа правцем Бољанићи—Ковачевићи—Фоча и четврта правцем Пљевље—Мељак—Челебић—Фоча.

Извор из кога је добивен овај извештај није поуздан и они ће настојати да те податке провере.

Исхрана људства је доста добра, нешто боља него у Горажду. У с. Слатини имамо интендантуру која преко сеоских одбора прикупља храну и стоку и све што прикупимо шаљемо батаљонима, а и они прикупљају храну преко сеоских одбора оних села пред собом. Са одећом, а нарочито **обућом**, слабо стојимо; ако шта имате у Фочи, пошаљите нам. Пошаљите нам и **дуван** за 300 пушача и **ракије** да **размењујемо за храну**.

Здравствено стање је такође добро. Има 12 лаких болесника и 6 поштедара у амбуланти бригаде, која је смештена у с. Слатини.

⁴ Главни штаб за Санџак

Што се тиче наших **намера**, оне су углавном управљене на уништавање непр. слабијих делова, заробљавање коморе, а покушајемо да сазнамо тачно непр. јачину и распоред сев. сд друма Чајн.—Горажде и да наше водове са најбољим познаваоцима терена из 1 бат. Дрин[ског] одреда пошаљемо у акцију првенствено на ове батерије.

Изгледа да нисте тачно обавјештени о томе како смо од другова I бригаде упозорени на осматрање друма Чајниче—Горажде. Ево у чему је ствар:

23/IV увече у 22 часа дошао је курир са наређењем да пошаљемо један батаљон на положај у с. Миљено (Козара) који ће примити фронталну борбу са непр. који покуша да надире ка Горажду. Међутим, у исто време дошао је и наш вод који смо ми оставили у с. Миљено са задатком да заузме положај на Козари у случају непр. надирања и да нас о томе извести како бисмо могли интервенисати. Задатак тог вода је био да одржава везу тел[ефоном] са Гораждем и вама.

У оваквом случају били смо принуђени да питамо да ли је наређење „аутентично“, а одлучили смо да ујутру пошаљемо батаљон, али не да прими фронталну борбу, већ да дочека непр. док га ми не ударимо у леви бок. Кад смо чули да је на Козару дошао I бат. Дрин. одр. — ударни бат. са 200 пушака, одустали смо од тога слања батаљона, да бисмо имали јаче снаге за бочно дејство.

Обавестите нас где је наш II и III батаљон, као и шта треба да радимо са друговима који су били у Чајничу на позад[инском] раду. Ми смо покушали да их распоредимо по батаљснима, пошто су у њима и били, али они се изговарају да су болесни и неспособни за веће напоре.

Нисте нам ништа одговорили по **Васином питању**. Он је са људима који су били у Дрин. одреду — изван одреда и чека ваше решење.

Послали сте нам 5 другарица. Оне су стигле. **Другарица Цана⁵ је тражила посебно објашњење по њиховом питању.**

Друг командант био је болестан до данас и данас је нездравио. Другови Кушић⁶ и Љубо⁷ су на терену.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

ЗАМ. ПОЛКОМА,
Цана⁸

КОМАНДАНТ,
Ратко Софијанић

⁵ Цана Бабовић

⁶ Народни херој Милинко Кушић, тада политички комесар Друге пролетерске бригаде.

⁷ Љубо Ђурић

⁸ Цана Бабовић

**САОПШТЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 29 АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ КАЛИНОВИЧКОГ
СЕКТОРА О СИТУАЦИЈИ И ПРИПРЕМАМА НЕПРИЈАТЕЉА
ЗА ТРЕЋУ ОФАНЗИВУ И НАРЕЂЕЊЕ ЗА САДЕЈСТВО СА
ХЕРЦЕГОВАЧКИМ ПАРТИЗАНСКИМ ЈЕДИНИЦАМА**

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
29-IV-42 године — 10 часова.

Другу Раду¹

Драги Раде,

1) У стријељању не треба претјеривати. Стријељати се морају само они којима се докаже петоколонашки рад.

2) Село Градине не смије се попалити, већ само кривце казнити.

3) Пљачкање у Борчу не треба одвише круто поставити. Треба видјети да ли се пљачкало из магацина наших или за вријеме борбе. Ако је за вријеме борбе, онда је то требало очекивати, јер се није нека строга наредба издала против тога. Дакле, и у овом погледу буди врло обазрив.

4) Било би боље да си нам упутио тих 30 метара жита. У Црној Гори скапавају наши другови од глади. Ми све што прибавимо тамо шаљемо. Ипак на овом терену може се боље наћи нешто за исхрану, него у Црној Гори. Дакле, настој да нам то бар упутиш до Фоче, а ми ћемо га даље транспортовати.

5) Коњички батаљон треба да те снабдије са више муниције. Ви сте утрошили извјесне количине муниције за оне задатке које је тај батаљон требао сам да изврши.

Ти знаш да наши пролетерци врло слабо стоје са крагујевачком муницијом. Постави пред Коњички батаљон оштро наше тражење, да нам пошаље најмање 5.000 метака за крагујевачке пушке.

Кажи да ћемо ту муницију благовремено вратити. Упућено писмо² спроведи Коњичком батаљону и пропрати га твојим објашњењем.

6) Борбу на путу Гацко—Невесинје води Ударни батаљон појачан са незнатним снагама. Оперативни штаб³ је пошао ка

¹ Раде Хамовић

² Ово писмо није пронађено.

³ Мисли се: Оперативни штаб за Херцеговину.

Билећи, а да нас није извјестио о даљим намјерама. То је не-разумијевање посла. Чуди нас да су ти другови тако поступили. Они су и тебе оставили без икаквог обавјештења и упутства за рад. Мора да се нека збрка догодила код њих, иначе се њихов поступак не да другим образложити.

Ти си требао дијеловима снага притећи у помоћ Сјеверно-херцеговачком одреду. Међутим, ти си ту неактиван остао. Те су помоћи драгоцјене, кад се изненада појаве. Ухвати везу са друговима из Херцеговине и упути им сно писмо⁴ и санитарски материјал.

Данас нам је стигао онај брдски топ. Питали смо вођу који га је упутио, није нам знао ништа рећи. Он је био остављен на Чемерну и тамо је чекао док му се досадило, па је онда сам дошао. Бацач и митраљез учествују у тој борби⁵, како смо сазнали.

Пошто су они⁶ заплијенили топовску и бацачку муницију, морамо ти сва та оруђа додијелити. Биће добро ако је муниција топовска 65 мм.

Дакле, ми ћемо ти послати топ, а ти се побрини за онај бацач и митраљез. То има велико морално дејство. Само пази, немој да утрошиш муниције као оно на Улогу. Сад си увидио да она нема материјално дејство.

7) За исте се намеће хитност твоје [интервенције]. Чуди нас да те је могао Херцегсвачки штаб оставити самога. Хитно ургирај за то и тражи брзу помоћ. Ово се тим прије намеће као хитно што [непријатељ] припрема напад на нашу слободну територију. Ако не би ликвидирали те банде⁷ [онда би] били изложени са свих страна. Ликвидацијом тих банди отвара нам [се] слободно поље за маневар. Дакле, хитно интервениши.

Предавање поште Талијанима⁸ у Калиновику јесте у вези са општом талијанском офанзивом. То су им предали план акције. Заиста ти који су дозволили спуштање авиона јесу за стријељање. И то извиди што прије. Они су говорили: ликвидирати Борач па ће све бити у реду. Бсрач је ликвидирао а они се држе петоколонашки. То се заиста не може трпјети.

Предвиђање сигурних база заиста је умјесно и паметно. Треба се обезбједити. Ликвидирањем усташких насеља на Висоцици и Трескавици ви би били потпуно сигурни.

⁴ Ово писмо није сачувано.

⁵ Односи се на борбе око Борча.

⁶ Мисли се херцеговачке јединице.

⁷ Односи се на усташе у селу Бјелемић.

⁸ Тих дана непријатељски гарнизон у Калиновику био је блокиран од јединица Калиновичког сектора и отсјечен од других непријатељских упоришта. Један италијански авион је успио, захваљујући неопрезности Загорског батаљона, да се спусти на једну ливаду на његовом сектору иако се без велике тешкоће могло то спријечити.

Топ ћу ти одмах послати. Али напад немој изводити док те не потпомогне Херцеговачки штаб. Исто тако треба утврдити план и са Коњичким батаљоном. Он треба да нападне из позадине. Тако ће пружити велику услугу.

Изврши све припреме за ту акцију.

Наставити рад на кварењу комуникација. Није довољно само извртати дрвеће, потребно је разрушити потпорне зидове, порушити осјетљиве објекте и тако даље.

Пазити на исхрану, здравље и смјештај трупa. Трупама држати предавања, и објашњавати праведност наше борбе. Приказати борцима издајничку улогу четника, петоколoнаша и тако даље.

7) Усташе—Њемци припремају напад на сектор ријеке Праче. Сваког дана може се очекивати напад. Талијани су допрли до десне обале Дрине, наспрам Горажда, али даље нијесу могли јер смо порушили све мостове на Дрини. Наше јединице већ су имале успјеха против Талијана.

Говори се још о некој јачој талијанској офанзиви од Пљеваља. Она се до сада није испољила. То би могло бити у вези са оним краком од Сарајева и вјероватно од Калиновика. Заиста су Талијани показали извјесну активност. И тај покрет од Невесиња ка Гацком је у склопу тих акција. Дакле, морамо бити спремни да ту њихову офанзиву дочекамо. Да имамо муниције, ниједан Талијан не би могао мрднути. Овако морамо се задовољити са ншним нападима и партизанским акцијама.

Мост на Тари код Шћепан Поља је предмет свакодневног бомбардовања, али се он храбро држи. Нијесу га погодили. Они нешто приписују велику важност томе мосту. Хтјели би да спријече слање потреба преко њега.

Потребно је да с нама одржаваш тијесну везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

за В.Ш. Начелник штаба,

**НАРЕЂЕЊЕ ВРХОВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 29 АПРИЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП
ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ЗА САДЕЈСТВО СА КАЛИНО-
ВИЧКИМ ОДРЕДОМ НА ЧИШЋЕЊУ ДЕСНЕ ОБАЛЕ НЕРЕТВЕ
И ОБАВЈЕШТЕЊЕ О ПРИПРЕМАМА НЕПРИЈАТЕЉА ЗА
ТРЕЋУ ОФАНЗИВУ**

ВРХОВНИ ШТАБ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ
И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
29-IV-42 године = 11 часова

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ**

1) Чуди нас да сте напустили терен око Гацка а да нас нијесте извијестили о вашим даљим намјерама¹ и могућностима. Увијек требате да нас извјештавате шта намјеравате предузети. То је врло важно. Само се на тај начин могу довести у сагласност разна дејства.

2) Ми смо назначили важност чишћења терена на десној обали Неретве, до Коњица, насеља на Трескавици и на падинама ове ка Трнову. Међутим, ви сте оставили друга Хамовића¹ да он сам ломи главу. Требали сте га извијестити да ли му намјеравате прићи у помоћ, како би он сам могао нешто предузети.

Дакле, намеће се хитна потреба да се наведени терен очисти од усташа. Ово је тим потребније, јер Талијани, Нијемци и усташе припремају офанзиву према слободној територији коју држимо. Чуди нас да нијесте схватили наше директиве и да нијесте поступили у духу истих. Извијестите нас за овакве ваше поступке, који су нас изненадили, код иначе вашег преданог и савјесног рада.

3) Потребан нам је детаљан извјештај о војно-политичкој ситуацији и могућности на вашој територији. Извјештај нам нај-хитније послати.

4) Потребе из Борча све упутити у предио Горанска. Одредите ваше руковоаоце. Добро сте урадили што сте пружили помоћ друговима из Црне Горе. Наши другови тамо стварно гладују.

¹ Раде Хамовић

5) Још једном: ухватите везу са другом Хамовићем и дајте му ближа упутства у погледу рада. Да ли га можете потпомоћи са извјесним јединицама?

Примите наше поздраве.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За В.Ш. начелник штаба,

БР. 109

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 29 АПРИЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИНИ ПОСЛИЈЕ ЗАУЗЕЋА БОРЧА¹

12 ч.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. 359
29 - IV - 1942 г.

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Где буде

Одговарамо вам на писмо од 22 и 23 априла 1942 год.

Ваше наређење о гоњењу непријатеља према Коњицу, после ликвидације Борча, као и предлог друга Рада² на саветовању у Борчу, у истоме смислу, сматрали смо и ми као потпуно исправно. Међутим ми то нисмо предузели из тога разлога што као руководиоци нисмо били припремљени да би могли предузети одговорност за такву акцију у томе моменту, нисмо имали план нити смо познавали терен, ни прилике, ни снаге непријатеља, а снаге које би нам послужиле као водичи и познаваоци су чете добровољачке војске у које, после тешког искуства на Мједенику, нисмо могли имати поверења. Наша је погрешка у томе што се пре акције на Борач нисмо за то припремили. Сада су у току припреме за извршење тога вашег наређења.

¹ Докуменат у архиви ЦК КПЈ под бр. 2930.

² Раде Хамовић

Ипак, на саветовању је стављено у задатак другу Раду и његовим снагама да очисте терен од Борча, левом обалом Неретве до слободног територија нашег Коњичког батаљона. Према извештају овај задатак је извршен. Ми данас имамо директну везу са Коњичким батаљоном, а снаге усташа Невесињског Поља одвојене су од усташа Бјелемића, Ракитнице и др.

Ваше објашњење и исправка нашега плана у погледу Фазлагиха Куле убедило нас је да нисмо имали право и тај план ми смо изменили. Уместо ликвидације Фазлагиха Куле фронталном борбом, формирали смо један ударни батаљон на гатачкој територији, коме су постављени задаци да врши акције према Кули и осталим непријатељским упориштима, да покуша отући³ неке истакнуте позиције у томе усташком крају (Кључ, Грачаница, евентуално и Автовац).

Услови за исхрањивање већих војних јединица на територији Оперативног штаба нису повољни. Једино за то имало би се услова ликвидацијом Невесињског Поља. Услови за заплелу већих количина оружја и муниције постоје у случају ако мобилишемо веће снаге и ликвидирамо неки гарнизон. У обзир долазе као најповољнији за нас моментано Билећа или Гацко.

Као што видите, постоје све могућности за пролаз јачих партизанских снага у правцу пруге Коњиц — Мостар, а што се тиче даље од Неретве у правцу Прозора о томе немамо сигурних података.

Војничка ситуација у Херцеговини је оваква: непријатељ је у јужној Херцеговини, после упорних и живавих борби наших партизана, услед губљења ослонаца због уништавања пете колоне, које је трајало пет месеци, сатеран у гарнизоне, налази се у положају одбране. Чак је и смањио број својих снага у тим гарнизонима, добро се утврдио и не креће се. Окупаторске трупе пребацују се и врше офанзиву у северном делу Херцеговине, Невесиње — Гацко. Окупатор на овоме терену рачуна на подршку пете колоне, која још није темељито покасапљена,⁴ и на нашу слабост, а његова офанзива на овоме терену, поред овога, вероватно је везана за офанзиву која се врши у Источној Босни и од Санџака. Појавом већих италијанских снага на територији Невесињског среза пета колона је поновно оживела и успела да нам разбије један део домаћих јединица у Невесињском Пољу (батаљон „Бишина“). Ми смо хитно интервенисали. У правцу тога терена упућене су снаге нашег Првог и Другог ударног батаљона, поред домаћих опробаних снага од којих је у формирању један ударни батаљон. Ићи ћемо ка немилосрдном уништавању издајника, примењујући најоштрије репресалије.

³ Заузети

⁴ Уништена

(Четничке банде убиле су нам политичког [комесара] Кокрекавичке чете Риста Чоловића). Сви колебљиви и непоуздани елементи, који су се сада испојили, биће разоружани. Издаћемо наређење да се села у непосредној близини Невесиња евакуишу, да би преко тога онемогућили непријатељу да у тим селима има упоришта за продор према ослобођеној територији. Наше снаге ће кроз кратко време очистити тај терен.

У задње време ми смо имали већи број акција које су имале чисто фронтални карактер, због неискуства командног особља које је у већини имало став одбране села по сваку цену. Овакве акције истрошиле су нам огромне количине муниције. На основу тога искуства бацили смо паролу и издали инструкције: „ни једна акција без заплене оружја и муниције“. Наш Први ударни батаљон, који је био на одмору у Невесињској Површи, остварио је паролу у борби са италијанским војницима 25 о. м. на путу Невесиње — Гацко, приликом италијанског покрета да пробије блокаду. Наше снаге су га упустиле у своју заседу код Фојнице и Сливаља. После петочасовне борбе резултати су следећи: 50 заробљених италијанских војника а 60 мртвих. Заплењено је: 2 тешка митраљеза, 5 пушкомитраљеза, 60 пушака, 2 револвера, 1000 метака за тешке митраљезе, 12000 метака за пушке и пушкомитраљезе, 35 граната од 65 мм, 50 ручних бомби, као и 60 товара разне ратне спреме. Наши су губици: 4 рањена од којих један теже. Мртвих нема. Борбе су на томе положају поново оживеле, али немамо још извештаја о резултатима.⁵

Истог дана партизани Столачког батаљона разоружали су муслиманско село Барани. Заплењено је 22 пушке и 1000 метака. Убијене су три усташе.

Ноћу између 22 и 23 партизани Љубињског батаљона разоружали су усташка села Гојловићи, Саџаци, Рисник, Горња и Доња Дубока и Глјевци. Усташке куће су попаљене. Акција на томе терену се наставља и ноћас је требало да наше снаге узму у своје руке сав терен до Неретве према Чапљини и Габели а на југу Горње и Доње Храсно. Чим ова врло важна акција буде довршена известићемо вас.

21 о. м. наше снаге разоружале су три села у Конавлима и том приликом, поред осталог материјала, поред ликвидације тројице зликоваца усташа, заплениле су тринаест пушака.

Ове акције углавном су дошле као резултат тога што смо поставили као задатак нашим одредима следеће: Јужном одреду да продире на територију јужне Далмације, да преузме контролу над друмовима и пругама око железничких чворова Хума и Ускопља и да обрати нарочиту пажњу на крак пруге

⁵ Задњих шест ријечи дописано је руком.

Хум — Габела — Мостар, а исто тако да очисти терен јужне Херцеговине на линији Храсно — Љубиње — Столац до Неретве, а то је један од предуслова за директно спајање са тереном акција једне наше партизанске чете на територији Метковић — Пељешац; Северни одред добио је главне задатке да пречисти пету колону у невесињско-гатачком крају, да ликвидира усташка упоришта Невесињско Поље — Бјелемић — Ракитница, да поопштри и убрза акције на том терену. Сем овога, Северни одред има задатак да продире на терену од Невесиња ка Мостару, да узме под контролу пут Невесиње — Мостар и да, сређујући нездраве прилике у Коњичком батаљону, стави под своју контролу пругу Сарајево — Мостар, да се продуже акције за чишћење терена који нас одваја од територије операција крајишких одреда и одреда Средњедалматинског Загорја са којима до сада немамо никакве везе. Напомињемо да постоје добри услови за скорашњу, скоро потпуну, блокаду Мостара, јер можемо користити свој утицај на српска села северозападно од Мостара. Слабост рада наших другова на територији Мостара и околине у многоне отежава војно-политичко продирање у тим крајевима.

Наш териториј великим делом обухваћен је распламтелим народним устанком. Војнички успеси који су постигнути последњих дана морају се организационо и политички учврстити и искористити, јер ако то не учинимо може нам се десити да нам све наше војничке акције буду узалудне. У сагласности са свим руководећим друговима поставили смо питање организационог и политичког искоришћавања ових наших успеха свима нашим организацијама као главни задатак, као најважнији проблем нашега терена данас. Ради тога је одржано једно дуго саветовање рукводећих политички и војнички одговорних другова са наше територије где се продискутовао и донео план о томе раду. Том приликом поставили смо на дневни ред и питање наших левих грешака на које нам је скренуо пажњу наш Централни комитет у своме последњем писму. Стварно, другови, ми смо у томе погледу били забрадили и сигурно је да би борба претрпела велике штете да није било будности из Централног комитета. Наше држање је утолико више за осуду што смо осећали и увиђали те грешке а нисмо имали, као одговорни, довољно енергије и куражи да оштро пресечемо све то и да поправимо скретање. Ми смо застранили и правили грешке још у једном погледу. Били смо секташи у погледу повећавања одговорнога кадра. Наше акције и силан полет борбе избацују људе који треба да нађу своје одговорно место а ми то нисмо користили ни приближно колико је требало, зашто се осећамо кривим и настојаћемо да исправимо. У акцијама се показало да ми имамо стотине и хиљаде хероја, чак у свакој новој акцији имамо све

већи број младих жена које учествују као борци а неке од њих постале су народни јунаци.

Поред мера које су предузете по одговорној линији, да политички учврстимо и искористимо наше успехе, по војничкој линији предузели смо то да нашу војску убрзаним темпом претворимо у ударничку. Већ имамо формирана три ударна батаљона а у формирању су још четири. Мислимо да ћемо бити спремни да дочекамо једну јачу непријатељску офанзиву без опасности да будемо разбијени. У најскорије време створићемо још један одред на територији западне Херцеговине. У акцијама, занесени њиховим темпом, нисмо обраћали пажњу на политички рад у војсци колико је требало, што ћемо исправити. Ови недостаци и грешке великим делом били су условљени тиме што смо допустили организациону збрку у руковођењу по свим линијама. Писмо које нам је упутио Ц. К. умножили смо и предузели све да њиме у потпуности овладају наши руководећи другови по свима линијама.

Што се тиче нашега питања куда би се могле пребацити снаге у случају даљњег надирања Италијана према територији где се сада налазите, можете бити сигурни приликом проласка преко наше територије, јер се наше снаге налазе на периферији слободне територије, према Неретви и Далмацији непријатељски гарнизони су или блокирани или везани нашим довољним снагама да не би могло бити изненађења. Ако учините покрет, обавестите нас да⁶ бисмо могли испунити своје обавезе према своме Врховном штабу, према нашим најбољим борцима из пролетерских бригада. Не знамо какве су намере кретања Врховног штаба, али би били радосни да га бар за кратко време имамо на нашем територију.

Шаљемо вам наше специјално издање билтена о акцијама. Овај број посветили смо акцији на Борчу. При његовој изради водили смо рачуна да буде допуњена празнина у нашем извештају о тој акцији. Чланак „Војно-политички значај акције на Борчу“ је допуна извештају који смо послали и где смо нагласили да ћемо политички извештај о акцији послати накнадно. Једино можемо додати да је наш успех на Борчу имао силан одјек у читавој Херцеговини, великом делу Црне Горе и у свим граничним крајевима према Херцеговини и популарисао Врховни и Оперативни штаб. Последице акције на Борчу већ се осећају. Муслимани у многим местима Невесињског Поља, Требиња траже преговоре, а четници у Гацку остадоше без маса, јер све бежи од њих и предаје оружје са муницијом нама.

Много нас је обрадовало кад смо прочитали да сте предузели енергичне мере прстив издајника у добровољачкој војсци,

⁶ Ријечи „покрет, обавестите нас да“ написане су руком.

чијим радом смо претрпели толике непотребне драгоцене губитке. Са другом Радом продискутовали смо држање снага Калиновичког одреда, предложили му енергичније мере у сузбијању утицаја пете колоне, а бавимо се плановима да преузмемо један део њиховог територија да покушамо да га излечимо. Комбиновани батаљон који смо формирали од наших и нешто босанских добровољачких снага, постројили смо и стрељали пет пљачкаша из Обља, пошто смо претходно објаснили зашто то чинимо. Људство из Босне разбацали смо и измешали са нашим борцима. Оваквим организационим поступком они постадоше партизани. За наше прилике то нам не изгледа погрешно. Овај Комбиновани батаљон има задатак да пречисти терен Борча, да га економски искористи, да држи друм Калиновик — Невесиње и да води рачуна о Гацку и о путу Невесиње — Гацко. Рад овога батаљона је привремен.

Имена погинулих бораца које треба прогласити херојима послаћемо у најкраћем року. Ни једну од јединица које су учествовале не можемо издвојити, бар у овој акцији. Ради досадашње велике улоге коју је одиграо, ради јуначког држања у овој акцији, треба истаћи наш Први ударни батаљон. Имена јединица које су учествовале су следећа: БАТАЉОНИ „ВЛАДИМИР ГАЋИНОВИЋ“, СТОЛАЧКИ, „СИТНИЦА“, „ШУМА“, „ЛУКА ВУКАЛОВИЋ“, „ЉУБОМИР“, БИЛЕЋКИ. Истичемо за похвалу другове: команданта Јужног сектора Влада Шегрта, команданта Источног сектора Петра Комненића и команданта Треће групе Јужног сектора Дукицу Граховца. Предлажемо за титулу хероја погинулог друга политичког комесара Југовићке чете Вула Скока. Испред Оперативног штаба акцију су припремили [чланови] Опер. штаба⁷ и њоме руководили Петар Илић,⁸ командант, и Миро Попара, политички комесар.

Ви сте пре неколико дана послали вашег интенданта Пера Попиводу, да у заједници са Оперативним штабом изврши отпрему стоке и животних намирница из Борча. Он је злоупотребио име Врховног штаба и уместо да одржи саветовање са нама послао је једно кратко обавештење да се налази у Борчу и тражи преко писама нека обавештења и саопштава нам да је задржао неке ствари за Врховни и да је одгонио нешто стоке. Добро би било такве другове приликом слања на задатке упозорити да воде рачуна о ауторитету установе коју заступају.

Што се тиче вашег предлога да евакуишемо главни део намирница као и рањенике према Пиви, ми не видимо потребе за то, јер то имамо где сместити на терену који је исто тако

⁷ Ријечи „Опер. штаба“ написане су руком.

⁸ Петар Драпшин

сигуран као и Пива, а који нам је ближи. Очекујемо ваша даља наређења и упутства, очекујемо вашу контролу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

(М. П.)

Командант,
Петар Илић

П. с. Саопштење „Борач“, које у прилогу ћирилицом шаљемо, израдили смо и латиницом. То растурамо у хрватско-мусл.[имански] дио Херц.⁹[еговине].

(М. П.)

БР. 110

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ДРУГОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ
КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 29 АПРИЛА 1942 ГОД. ШТАБУ
ОДРЕДА О СТАЊУ У ОСРЕДЦИМА И ОКОЛИНИ И О АКЦИ-
ЈАМА ЧЕТВРТЕ ЧЕТЕ¹**

ШТАБУ V. КР. ОДРЕДА

У току 28 и 29-IV овдје није било никаквих промјена. 27-IV покушали смо да са двије десетине на двије разне стране извршимо напад на тал. страже код Ресановаца. То нам није успјело јер је нашег извиђача примијетила тал. стража, тако да је исти морао отворити ватру и Талиј[ани] су се склонили у заклоне. Сутра рано Талијани су претресли ово брдо у стрел. строју — у саму зору.

Данас су отишла 4 топа из Дрвара према [Бос.] Грахову. Талиј. снаге у Ресановцима нису велике, али су утврђени.

28-IV, III чета бат. „С.М.²“ — која је дошла као појачање на ваш захтјев у Л[ичке] Осредке — вратила се у Дољане, јер у Л. Осред. чета није имала хране. С обзиром да овдје нема за сада опасности, ово је оправдано. У Л. Осредцима налази се сада

⁹ Ова реченица дописана је руком

¹ Оригинаал извјештаја је у рукопису.

² Батаљон „Стојан Матић“, добио назив по имену свог команданта, активног потпоручника бивше југословенске војске, који је погинуо у борбама око Лапца јануара 1942 године.

вод IV чете „М.О.“³ — а у Калдрми 1 вод истог батаљона који извиђа терен све до Тишковца.

29-IV послао сам патролу у Б[осанске] Осредке да ухапсе и доћерају Дану Бокана, брата брициног и њихове жене, јер сам обавијештен да су склони четничким бандама. Данас сам их саслушао и Дане ништа не признаје. Пошто сам данас био слаб, ... шаљем га вама, са саслушањем и дописима које сам добио од другова партијаца који ове добро познају. Важно је да је Дане признао да су 45 ситног блага доћерали на Дољане (као за команду) а последице их продали. Од других сам такође обавијештен да је стари лопов и разбојник — треба га стријељати. Његову жену пустио сам кући под пријетњом да, уколико се од ње само глас чује, да ће бити стријељана. Вечерас сам одржао састанак са штабом чете, гдје смо закључили да се Дани Бокану одузму два вола у корист војске. Ово ће сутра извршити 1 члан штаба чете са одбором из Б. Осредака. Мислим да се ови волови пошалају оној чети која нема довољно меса. Волови ће бити привремено код Н. О. О. у Б. Осредцима.

Брицина жена је болесна а брицо нема никакве имовине.

У писму обавј. официра говори се о Стевици Р.⁴ да га треба одмах ухапсити у вези са убиством друга Марка⁵. Мишљења сам да се то још не чини, а кад буде вријеме треба о томе припремити чету и позадину јер Стевица има присталица. Најбоље је то урадити кад се дође до још бољих података, јер је ухваћен и Исо Лукић. О овоме обавијестите Штаб IV одреда у Дољанима — по вашем нахођењу.

Добио сам извјештај преко друга Воја Милеуснића да је у борби на Попини 28-ог ухваћено 60 четника (здравих) (Исо Лукић), 20 рањених и 10 мртвих. Велики успјех личких партизана.

Како је јавио друг М. Бурсаћ,⁶ сва ова села организоваће се за 1 мај у В. Цвјетнић. Мислим да би боље било да се и у Трубару нешто приреди, јер свакако да већина Трубарана због даљине неће ићи у В. Цвј. — а овдје је и IV чета, па би се то могло заједно. Дознао сам да ће и друг Славко⁷ овдје доћи, и то треба свакако учинити. Ја сам вечерас на сједници штаба рекао да се чета припреми да се добије боља храна, да се приготове сутра дрва за ватре на Стражбеници и Уилици (пали ће омладина) итд. Такође смо закључили да се ухапси Петар Ђилас⁸ из Крчког Брда и да се спроведе вој. суду, као противник наше борбе. То ће патрола сутра да уради и овога ће догнати вама.

³ Батаљон „Марко Орешковић“

⁴ Стевица Родић, касније стријељан као четник

⁵ Народни херој Марко Орешковић

⁶ Милан Бурсаћ

⁷ Народни херој Славко Родић

⁸ Петар Ђилас, четник

Молио нас је друг Војо Милеуснић да бандита Дану присилимо на признање за убијство Раце Павковића (Војин таст); то би било важно да се сазна, да се расвијетли ово убиство ради истине.

Стање код IV чете је задовољавајуће. Оно ће се још поправити када ова чета буде активнија у борби. — На сједници Штаба другови су дали себи задатак да 1 маја нападну непријат. страже у Ресановцима.

Ја сутра рано идем за Баст[ашки] До ради прославе 1 маја. Не осећам се добро, али рачунам да ћу догурати тамо. Имам температуру и прехлађен сам.

Уз друг. поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

29-IV-1942
у 21 h

Командант,
Мил. Морача⁹

БР. 111

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О БОРБАМА У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ АПРИЛА 1942 ГОДИНЕ

ШТАБ II К. Н. О. П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама у времену од 15 до 30 априла 1942 год.
јединица II К.Н.О.П. одреда „Младен Стојановић“.

17.IV.1942. Десетина једне чете II батаљона отворила је ватру на авион који је кружио над аеродромом у Приједору. На аеродрому чекало га је 16 непријатељских војника са аутом команданта мјеста. Од отворене ватре те десетине рањено је 6 војника и оштећен ауто, који су војници на коњима отјерали у град.

16—17.IV.1942. Дио снага II батаљона пребацио се преко Саве и заплијенио 208 комада свиња које су усташе одузеле од тамошњих Срба. Том приликом убијена су 3 усташе а од задобивених рана подлегао је 1 партизан.

⁹ Народни херој Милутин Морача

Истогa данa патрола снага II батаљона одбила је напад непријатеља који је пошао у село ради пљачке.

18.IV.1942. засједа снага II батаљона опазила је на Сави 1 моторни чамац и отворила ватру и убила 1 усташу.

19.IV.1942. непријатељ је продро у село Јошик и запалио неколико кућа. Дио снага II батаљона протјерао га је. Један усташа ухваћен и стријељан.

20—21.IV.1942. снаге нашег III батаљона нападе су на непријатељско упориште Кијевци, гдје се налазило око 250 легионара са утврђеним рововима и бодљикавом жицом. На то упориште наше су снаге могле наступити само фронтално. Оне су тако и урадиле. Подвукли се непријатељским рововима и после кратке ватре и борбе и поред многог аутоматског оруђа и бацача мина непријатељ је био протјеран из ровова. Непријатељ је ту остао 30 мртвих, 2 рањена — заробљена и извукао доста рањених. Наши губици од великог броја избачених мина и граната износе 9 мртвих и десетак лакше рањених. Заплијењен је 1 п.митраљез, 10 пушака, 2 сандука муниције, 1 сандук бомби и остале спреме. Иако су наше снаге наступиле према утврђеном непријатељу фронтално, показале [су] у овој акцији велику пожртвованост и полет с којим полазе у борбу против непријатеља. Губици на њих нису дјеловали, они су продужили борбу док непријатеља нису потиснули и протјерали из ровова.

21.IV.1942. једна десетина чете II батаљона плотунском палбом оборила је непријатељски авион који је носио за град Приједор 800 кг соли. Авион је пао код жељ. ложионице у Приједору и том приликом усмртио 3 цивилне особе, и сам се слупао. Град Приједор блокиран је нашим снагама од почетка јануара, од када је обустављен сваки промет на прузи Нови—Приједор, коју је непријатељ неколико пута узалудно покушавао поправљати али је увијек од снага нашег I батаљона био одбијен а пруга још више оштећена. Авион је још једино средство за везу Приједора са другим непр. упориштима, али им и ту наши храбри партизани сметају.

22.IV.1942. дио снага нашег I и II батаљона извршио је напад на град [Бос.] Дубицу. Један дио снага извршио је за кратко вријеме постављене им задатке и ликвидирао поједина упоришта у граду, док други дио снага, због слабе везе с првим дијелом који је испунио свој задатак, закаснио је те су се снаге које су упале у град повукле. Тих дана непријатељ је имао јаке снаге у граду, јер је вршио концентрацију за офанзиву. Рачунало се да су непријатељске снаге, по подацима, износиле око 700. Број непријатељских жртава остао је непознат, али свакако је велики и осјетљив јер од тога времена непријатељ не покушава да прави офанзиву нити да иде у пљачку, чак се дознаје да сва

надлештва пресељавају у Хрватску. Заплијењено је 20 пушака, 2000 метака, бомби, и 6 пиштоља. При том нападу погинуло је 7 партизана а рањено 18. Ухваћени су још 1 културбундовац и 1 усташа. При испиту оба су стријељана. Наши партизани стекли су искуство у борби са непријатељем у граду, појачали су симпатије сиромашних грађана Дубице, Муслимана, према Народноослободилачкој партизанској војсци. Ни један једини испад није том приликом од партизана направљен.

25.IV.1942. једна патрола нашег I батаљона ухватила је 25 разоружаних домобрана у Приједору, чијим су се оружјем наоружали домаће усташе. Један усташа пратио је домобране. Усташа стријељан а домобрани по упознавању са циљевима Народноослободилачке борбе враћени у Приједор да траже оружје.

26.IV.1942. снаге I батаљона извршиле су напад на чуварну бр. 5 код Бос. Новог. Послије кратке борбе разоружано је 12 домобрана, заплијењено 12 пушака, 700 метака, 6 шаторских крила и остала спрема. Домобрани пуштени кућама.

28.IV.1942. снаге нашег I батаљона извршиле су напад на непр. упориште код Стрижанског моста између Добрљина и Равница. Послије 20 минута борбе заробљено је 44 домобрана, заплијењено је 25 пушака, 2 пушкомитраљеза, 2000 метака и друге спреме. Лакше рањен партизан Калинић Драго. Домобрани упознати са циљевима Н.О.Б. и упућени својим кућама преко Банијског одреда по нашим спроводницима.

Веза одреда са осталим партизанским одредима

Наш одред одржава сталне везе са I крајишким Н.О.П. одредом, Банијским партизанским одредом, Славонским партизанским одредом и са III, IV и V. крајишким Н.О.П. одредом.

Удио II крајишког народноослободилачког партизанског одреда у чишћењу ослобођене територије од терористичких четничких банди

Козарски ударни протучетнички батаљон наставља чишћење четничких банди заједно са I пролетерским ударним батаљоном. До сада је тај батаљон са успјехом извршавао све своје задатке, јер су партизани свјесни данашње борбе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара
Душан¹

Командант
отсутан

¹ Душан Мисирача

**УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
АПРИЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТИМА ОПШТИНА И НО
ОДБОРИМА ЗА СРЕЂИВАЊЕ ПРИЛИКА У ПОЗАДИНИ И
ПРЕДУЗИМАЊЕ ОДГОВАРАЈУЋИХ МЈЕРА У ВЕЗИ СА НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКОМ ОФАНЗИВОМ¹**

СВИМ

КОМАНДАНТИМА ОПШТИНА И НАРОДНООСЛОБОДИ-
ЛАЧКИМ ОДБОРИМА НА ТЕРЕНУ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

Прољетна офанзива усташких бандита почела је и сасвим је различита од пријашњих. Непријатељ сада не врши офанзиву као прошли пут и да одмах оде, него стално наваљује и заузима поједина мјеста, одакле онда врши паљевину и пљачку, са циљем да нас изгладни. Уз то непријатељ ксристи сваку прилику да зада ударац нашој борби, а сада се нарочито служи шверцом. Под именом шверцера крију се разни шпијуни који пролазе кроз села и непријатељу доносе податке о нама.

Да би се непријатељу онемогућило да успије у својим на-мјерама наређује се командантима општина и Н.О.О-има да одмах пређу на евакуацију све хране и стоке на таква мјеста која су неприступачна непријатељу. Све сухо месо, сланину и маст закопати у земљу. Направити такве рупе у које се може по потреби затрпати све жито и остале вриједне ствари. Тко неће да сакрије храну и не поступи по овоме наређењу, коман-данти општина одузет ће сву храну у корист војске. Команданти општина² и Н.О.О. потпадају под војно-пријеки суд II К.Н.О.П. одреда уколико се у њиховим општинама не склони сва храна и стока.

Због спречавања шпијунаже забрањује се сваки шверц соли, духаном и сличним артиклима. Општинска милиција и сеоске страже предвести ће штабу своје чете, а ови штабу батаљона, сваког шверцера којег ће се упутити војно-пријеком суду II К.Н.О.П. одреда. Забрањује се свако кретање по нашем терену без пропуснице команданта општине или војне власти. Тко се ухвати без пропуснице казниће се најстрожије за први пут, а други пут предат ће се војно-пријеком суду II К.Н.О.П.

¹ Упутство је умножено на шапирографу и разаслато свим војно-позадинским органима и НО одборима на ослобођеној територији Другог крајишког одреда.

² На ослобођеној територији у Босни постојале су команде општина као војно-територијални органи. Види том IV, књ. 1, док. бр. 142.

одреда. Све непознате људе са пропусницама или без пропусница треба довести у штаб батаљона.

Свако одлажење у град без специјалне дозволе штаба чете или батаљона најстрожије се забрањује и свако ко је прекрши биће стријељан.

Ово важи такођер и за Муслимане и за Хрвате који живе на терену II К.Н.О.П. одреда.

Сву имовину Муслимана, Хрвата и Нијемаца који су напустили своје имање заплијенити у корист војске.

Пошто је наступило прољеће и вријеме пролетњих радова, то ће команданти општина и Н.О.О-и организовати рад сјетве.
СВА ЗЕМЉА МОРА БИТИ ЗАСИЈАНА, НИ ЈЕДАН КОМАДИЋ ЗЕМЉЕ НЕ СМИЈЕ СЕ ОСТАВИТИ НЕОБРАЂЕН.

Сву напуштену земљу или земљу која је заплијењена у корист војске има се дати сиромашним сељацима, без икакве отштете, да исту засију. Сву земљу коју не могу власници да обраде треба дати да обраде и засију сиромашни сељаци. Сваки сељак мора засијати, а уколико нема сјемена, команданти општина и Н.О.О. одбори снабдјет ће их са довољном количином сјемена. Уколико исти не могу да плате сјеме, то ће исти сјеме одрадити власнику онолико колико то одреди командант општине и Н.О.О. Исто тако команданти општина и Н.О.О. уредиће да стока и плугови буду на вријеме додијељени свима којима буду потребни. Породицама партизана, уколико оне не могу саме обрадити земљу, ту ће земљу обрадити село, јер породице наших бораца не смију осјетити да им недостају њихови храниоци.

Породицама погинулих партизана мора се првенствено обрадити земља, а уколико исте немају, првенствено им додијелити довољну количину земље и исту обрадити и засијати.

Свим породицама чији су мужеви у њемачком заробљеништву такођер обрадити и засијати земљу, уколико то остали чланови породице не могу да сврше.

Ово не важи за оне који су отишли на рад у Њемачку, јер такве сматрамо непријатељима народне борбе, јер ти помажу својим радом непријатељу да се бори против нас, ослобођавајући њемачку радну снагу, коју онда Хитлер шаље за фронт.

Команданти општина и Н.О.О-и повест ће о свему овоме најстрожије рачуна, јер данас је најважније да сва земља буде обрађена и засијана. Земља која се налази под непријатељем не може се обрадити, али зато наш терен треба што више засијати и што мање оставити за ливаду, јер ћемо земљу која се налази под непријатељем касније имати као ливаде.

Команданти општина и Н.О.О-и водит ће рачуна о онима који неће да раде и да обрађују своју земљу, а уз то причају да

је сада „КОМУНА“ па да и не треба радити. Све такве присилити да обрађују своју земљу, а ако исти неће, предавати их војно-пријеком суду II К.Н.О.П. одреда. Код нас вриједи закон: **„КО РАДИ ТАЈ И ЈЕДЕ, А КО НЕ РАДИ ТАЈ И НЕ ЈЕДЕ!“**

Команданти општина и Н.О.О-и контролисаће сеоске страже које морају бити у сваком селу. На стражу морају ићи сви који су способни и које одреде команданти општина или Н.О. одбори.

Свако село мора имати курира са коњем, који ће најхитније обавијестити најближу војну јединицу о сваком покрету непријатеља.

Пошто је попаљена општинска архива, то ће команданти општина уз помоћ Н.О. одбора пописати наново све становништво својих општина.

Сва новорођена дјеца морају се јавити код општине, гдје ће се родиљама издати привремени крсни лист, који ће се касније замијенити црквеним. Сви до сада склопљени бракови имају се пријавити општини, а општина ће издати привремена увјерења и то брачном пару и родитељима младе. Тај брак и увјерење важи пуноважно све док се касније не замијени црквеним или грађанским браком. Убудуће свако ко жели ступити у брак има исти пријавити општини гдје ће се исти уписати у књигу жењених и удатих. Сви ови послови врше се бесплатно и ниједна општина или командант општине не смије наплаћивати ништа за издавање увјерења о ступању у брак или увјерење за новорођенчад.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Априла 1942 год.

ШТАБ
II КРАЈИШКОГ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

**PISMO ČLANA OKRUŽNOG KOMITETA KPJ ZA KOZARU OD
30 APRILA 1942 GOD. SEKRETARU OBLASNOG KOMITETA
KPJ ZA BOSANSKU KRAJINU O STANJU NA TERENU DRU-
GOG I ČETVRTOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA I O PRIPRE-
MANJU ZAJEDNIČKIH AKCIJA PRVOG I DRUGOG KRAJI-
ŠKOG I BANISKOG ODREDA**

Druže Stari,¹

Ako se sjećaš, dok smo zajedno bili u Han Kolima i Krupi na Vrbasu, razgovarali smo o potrebi jedne dobre pozadinske čete iz Knežpolja da se hitno pozove u pravcu našeg kretanja, s time da se ti sigurni ljudi naoružaju oružjem koje je oteto od četnika. Tako je i učinjeno i pozadinska četa od 60 drugova stigla je na teren IV odreda i sada se nalazi, kako smo obaviješteni, u **Slivnoj**. Istovremeno, dok smo mi tražili ove pozadince, našem odredu stiglo je pismo od druga Danka² u kome nas obavještava o situaciji na terenu svoga odreda i traži od nas 150 svjesnih i dobrih boraca koje će on naoružati zarobljenim oružjem od četnika. Mi smo uputili 100 omladinaca u pravcu IV odreda računajući da će sa onih 60 drugova iz pozadinske čete biti zadovoljena potreba druga Danka.

Mi smo obaviješteni od omladinaca koji su se ovamo vratili bolesni iz Bočca da se svi naši omladinci upućeni na teren IV odreda drugu Danku — nalaze u Bočcu nezaposleni, nezbrinuti i prepušteni gotovo sami sebi. Ako je to tako, mi smatramo da je to vrlo štetno i politički nezgodno, da odlične omladince u njihovome prvome zadatku demoraliziramo nestaranjem o njihovom smještaju i ishrani. S obzirom da se ti nalaziš sa našim proleterskim bataljonom, a Mara³ i Kosta⁴ sa Grmečlijama, mi pretpostavljamo da su tvrdnje ovih omladinaca vrlo vjerovatne. Zato te o ovome svesmu obavještavamo da bi poduzeo potrebne mjere.

O prilikama kod nas vojnim obavještava vas Štab našega odreda, a o političkom stanju i partiskom radu već si dobio izvještaj našeg OK, te prema tome upoznat si sa situacijom kod nas i o njoj te ne trebam obavještavati. Ipak ima nekoliko stvari koje nijesu ušle u te izvještaje. To je naš neuspjao napad na Dubicu⁵ i neuspjao napad snaga III bataljona na neprijateljske položaje.

¹ Đuro Pucar

² Narodni heroj Danko Mitrov

³ Lepa Perovic

⁴ Kosta Nad

⁵ Pomenuti napad na Dubicu izvršio je, polovicom aprila, Drugi bataljon i dijelovi Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Usljed nadmoćnosti neprijatelja napad nije uspio.

Neprijatelj priprema ofanzivu na naše terene. Mi se moramo pripremiti za što bolju i uspješniju odbranu naših sela. Sa našim snagama kojima raspolažemo mi to ne možemo učiniti, nego se moramo vojnički ojačati zauzimanjem jednog neprijateljskog garnizona u gradu. Samim tim zauzimanjem mi bismo dokazali našu vojnu i političku snagu — da smo sposobni istovremeno tući bijele četničke bande i zauzimati i oslobađati naše gradove. Ako bi nam to uspjelo, naš položaj bio bi daleko povoljniji nego što je danas, a ako ne uspije, mi imamo snage da pretrpimo i poraz, situacija se ne bi mnogo nepovoljno izmijenila po nas. Mi smo o ovome obavijestili Maru i Kostu i istovremeno smo im javili da smo povodom toga konkretnog zadatka formirali privremeni Operativni štab od I, II, [krajiškog] i Baniskog odreda. U taj privremeni štab ušli bi i predstavnici okružnih komiteta s obzirom na političku pripremu i rješavanje toga zadatka.

Uz mnogo drugarskih pozdrava:

SMRT FAŠIZMU -- SLOBODA NARODU!

Marička, 30 aprila 1942 g

Boško⁶

⁶ Boško Šiljegović

II

USTAŠKO-DOMOBRANSKA DOKUMENTA

BR. 114

**IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 2 APRILA
1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA KOLONU USTAŠKO-
DOMOBRANSKIH KAMIONA NA PUTU SOKOLAC — MOKRO**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER — ODSJEK ZA ŠIFRU

Očev. broj 94

BRZOJAVKA

Predata:

2/IV 1942 god. u 2300 sati od D.K.P. Sarajevo pod br. 48

Primljena u Odsjeku za šifru:

3/IV 1942 god. u 0400 sati od D.K.P. Zagreb pod br. 94

SADRŽAJ DEŠIFRATA

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

Glavni stožer

1935 — Danas na Romaniji odmetnici napali našu preselicu Mokro — Sokolac.

Pratnja uz pripomoć zrakoplova stupila u borbu i spasila najveći dio preselica.

Odmetnici uspjeli da opljačkaju i zapale čelni samovoz.

Jačina neprijatelja oko 500. Naši gubitci 16 mrtvih i 9 ranjenih.¹

Zrakoplovi su bacili hranu posadi u Rogatici.²

Zrakoplov, koji je nosio hranu za V. Vakuf nije vidjeo ni italijanske ni naše čete a ni uobičajeni znak na tlu nije bio, te hrana nije ni bačena.

III DOM SBOR GLST

Op. br. 1594

¹ Napad na ustaško-domobranske kamione na putu Mokro — Sokolac izvršio je Mokranijski bataljon Romaniskig odreda.

² Rogaticu su tada blokirale jedinice Prve i Druge proleterske brigade, ali partizanskim jedinicama nije uspjelo zauzeti ovaj grad. Sredinom aprila 1942 god. borci Druge proleterske brigade bili su prodrli u Rogaticu, tukli se po ulicama, ali nisu mogli da zauzmu nekoliko utvrđenih tacaka, koje je neprijatelj uporno branio, i morali su se povući.

IZVJEŠTAJ USTAŠKOG POTPUKOVNIKA FRANCETIĆA OD 2 APRILA 1942 GOD. O ULASKU USTAŠKIH JEDINICA U VLASENICU

Broj	Vrsta	Riječi	Vrijeme	Primljen od _____
putem _____	Predat _____
putem _____	Podpis _____
krugovalnika
			2 IV Vrijeme	Vrijeme		
			s ____ m ____	u ____ s ____ m ____		s ____ m ____
Službeni podatci:				Adresa: HRGEN SARAJEVO		

BRZOJAVKA

2025-Žurno-

Podpukovnik Francetić javlja preko redarstvenog krugovala Sarajevo:

»Prvog travnja u 18 sati ustaške jedinice ušle u Vlasenicu.¹ Molim najžurnije dopremiti u Zvornik hrane za preostalo pučanstvo. Ako posada iz Zvornika nemože izaći u susret, to ćemo hranu preuzeti i dopremiti. Činovništvo i oružništvo također odmah uputiti u Zvornik i imadu preuzeti dužnosti.«

Mindom² Glst³ Br. 1128

Šifrirati i poslati krugovalom:

Zast. Glavara Glav. stožera
pukovnik Dragojlov

(M.P.)

¹ Ustaške jedinice koje su 1 aprila 1942 god. ušle u Vlasenicu bile su pod komandom potpukovnika Jure Francetića. Te ustaške formacije bile su poznate pod imenom »Crna legija«; borački i komandni sastav sastojao se isključivo od ustaša. Vlasenicu tada partizani nisu ni branili nego je Glavni štab za Bosnu i Hercegovinu, čije je sjedište tada bilo u Vlasenici, naredio povlačenje partizanskih jedinica i ustanova iz Vlasenice u Šekoviće.

² Ministarstvo hrvatskog domobranstva

³ Glavni stožer

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
OD 3 APRILA 1942 GOD. O STANJU NA PODRUČJU ROMA-
NIJE, OKO ROGATICE I MRKONJIĆ GRADA**

PRILOG DNEVNOM IZVJEŠĆU BR. 93

KRATKA OCJENA TAKTIČKE SITUACIJE:

1. — U oblasti **Petrova Gora** akcije se uspješno nastavljaju. Ali se može smatrati, da zauzeto zemljište nije dovoljno pročišćeno, pošto se u pozadini neprekidno ponavljaju napadaji na preselice sa hranom i strijeljivom.

2. — U posljednje vrijeme opaža se jača živost pobunjenika u prostoru **Samarice planine**.

Ova se živost za sada može smatrati kao želja za uznemiravanjem našeg pučanstva u oblasti Petrinje i Gline, kako bi se eventualno naše snage koje sada operiraju u oblasti Petrove Gore, oslabile i time oslabio pritisak u ovoj oblasti.

3. — Učestali napadaji na naše preselice na **Romaniji planini** jasno ukazuju namjeru pobunjenika, da presjeku cestu na Romaniji planini u rejonu Ljeljen, te da tako presjeku jedinu postojeću obškrbnu vezu naših posada kod Sokolca, Han Pijeska i Rogatice.

Ovo stanje naglašava potrebu što skorijeg poduzimanja jedne veće zajedničke akcije naših i savezničkih snaga sa ciljem čišćenja Romanije planine.

4. — Stanje u **Rogatici** nepromijenjeno. Pošto se je uspjelo baciti hranu našoj posadi u Rogatici poslije višekratnih bezuspješnih pokušaja naših krilaša, to je stanje bar za sada u nekoliko popravljeno.

5. — Stanje **Varcar Vakufa** zabrinjava. Pošto krilaš, koji je 2. travnja letio iznad Varcar Vakufa nije primjetio ni naše ni talijanske čete i pošto nije primjetio uobičajeni znak na tlu, to smotavaju sada u neizvjesnosti u pogledu Varcar Vakufa. Talijani su nam obećali — na našu intervenciju, da za dogledno vrijeme neće još napuštati Varcar Vakuf, a da će ga napustiti nas o tome nisu još izvijestili.

Usljed toga može se pretpostaviti, da krilaš nije mogao točno ustanoviti stanje u Varcar Vakufu i da se tamo još nalazi naša i talijanska posada.

VLASTITE NAMJERE TAKTIČKE PRIRODE:

1. — U oblasti Petrinje i Gline zapovjedništvo I. domobranskog sora produžiti će čišćenje sa raspoloživim snagama, a za za-

štitu Petrinje traži upućivanje jedne ustaške bojne ili jedne bojne Poglavnikove ustaške domobranske pukovnije.

2. — O oblasti Rogatiće vodi se neprekidna briga od strane zapovjedništva III. domobranskog sbara.

3. — Radi točnog ustanovljenja situacije u Varcar Vakufu tražiti podatke od zapovjedništva II. talijanske armate preko našeg častnika za vezu kod II. armate. Ovo je već pokušano, ali se veza još nije mogla dobiti, pošto je navodno pokvarena brzoglasna linija sa Sušakom. O ovome je izvještena talijanska vojna misija u Zagrebu, koja će nam dati potrebite podatke čim to bude moguće.

4. — U oblasti Petrove Gore produžiti operacije koje su sada u toku, dok se sigurno ne ovlada cestom Slunj — Velika Kladuša. Zatim čim prije zatvoriti područje između Mrežnice i Korane sa juga, na pravcu ceste Slunj — Primišlje, pa poduzeti čišćenje ovoga prostora sa juga prema sjeveru. Ovo čišćenje podpomoći sa sjevera prema jugu sa posadom iz Karlovca.

U do sada zauzetom prostoru postaviti oružničke postaje i poduzeti podrobno čišćenje.

(M.P.)

Glavar glavnog stožera,
General-poručnik,
(Laxa),
Laxa

BR. 117

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 5 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 95

(po podatcima primljenim 5. travnja 1942 godine do 9 sati)

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

4.IV. Njemci iz Zvornika su gotovo bez otpora zauzeli Dri-njaču. Istog dana pobunjenici su u dva maha napali naš položaj kod s. Capardi (10 km zapadno od Zvornika) u težnji da se prebace na Majevicu, ali su odbijeni.¹

¹ Dijelovi Birčanskog partizanskog odreda dolazili su do Capardi, ali nisu imali namjeru da idu na Majevicu.

Prema naknadno primljenim podacima izvršeno je 26 i 27.III. od strane oružnika i milicionara čišćenje pl. Jelica (15 km jugoistočno od Tuzle). Tom prilikom uspjelo im je zauzeti Jelicu, s. Rožanj (20 km istočno od Tuzle) i visove oko s. Rastočnica (3 km sjeveroistočno od s. Rožanj), ali zbog pomanjkanja streljiva morali su se povući na svoje polazne položaje. U akciji poginulo je 10, ranjeno 50 odmetnika a uhvaćena 3 jataka. Zaplijenjene su 2 puške.²

Noću 3/4. IV. između željezničke postaje Rječica i Maglaj (na pruži Doboj—Sarajevo) odmetnici su oštetili željezničku prugu. Na ovom mjestu iskliznuo je teretni vlak, kojeg su odmetnici nakon toga djelimično (3 vagona) opljačkali. Protuakcijom 1 sata i haubičkog voda odmetnici su protjerani. Radi se na popravki pruge i ona će u najskorije vrijeme biti popravljena.³

Kod Banja Luke počela je 4.IV. akcija prema Kotorištu⁴ (22 km jugoistočno od Banja Luke).

Oružnička postaja iz Jasenovca javlja da je neutvrđenog dana, neodređen broj odmetnika kod s. Orahova (12 km jugoistočno od Jasenovca (prešao r. Savu i zauzeo s. Jablanac) 1.5 km sjeveroistočno od s. Orahova). Ustaška ophodnja koja je čamcima pokušala preći u s. Jablanac nije uspjela, a suhim se u selo ne može doći zbog poplave⁵.

O junačkom držanju od Banja Luke odsječene posade Kotorišta prilikom napada odmetnika 19. II. na Kotorište, svjedoči naknadno primljeno izvješće ustaškog logora iz Kotorišta u kome se doslovcе kaže:

Napad je uslijedio sa sviju strana sa snagom od oko 1200 neprijatelja. Naša posada je brojila oko 200 domobrana. Neprijatelj je uspio zauzeti neke naše položaje pa i neke kuće u gradu. U ogorčenim borbama, koje su trajale cijeli dan naši hrabri domaći domobrani ne samo, da su odbili neprijatelja, nego su ga i porazili tako, kao možda nigdje u državi, kako su i same četničko komunističke bande priznale. Ubijeno je oko 120—150, ranjenih preko 200, zarobljenih: 3 ranjena, 5 zdravih četnika-komunista. Zarobljeno je oko 40 pušaka, 2 samokresa, 1 dalekozor, te oko 2000

² Odnosi se na borbe majevičkih četnika protiv mjesne muslimanske milicije i žandarma. Ove borbe četnici su vodili pod vidom »borbe protiv Turaka«, a imali su za cilj: raspirivanje mržnje između muslimana i Srba u ovim krajevima.

³ Pomenutu željezničku prugu napadali su u ovo vrijeme partizani Ozrenskog NOP odreda.

⁴ Kotor Varoš

⁵ Ovaj napad na ustaše u selu Jablanac izvršili su dijelovi Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

komada strieliva i par bombi. Od naših domobrana je 15 poginulo među njima 14 katolika i 1 musliman, a 10 ih je ranjeno.⁶

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Odmetnici se u većem broju prikupljaju oko Rogatice.

Primjećeno je prebacivanje odmetnika preko Ljeljena (9 km jugozapadno od Sokolca) na jug i od Vel. Gradine (k. 994-5 km južno od Sokolca) na zapad.

Zrakoplovi bacali su hranu za posadu i narod u Rogatici.

(M.P.)

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Laxa

BR. 118

**IZVJEŠTAJ DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 6 APRILA
1942 GOD. O PREGOVORIMA IZMEĐU USTAŠA I OZRENSKIH
ČETNIKA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER — ODSJEK ZA ŠIFRU

Očev. broj 434

BRZOJAVKA

Predata:

6/IV 1942 god. u 1100 sati od D.K.P. Broda pod br. 184

Primljena u Odsjeku za šifru:

6/IV 1942 god. u 1600 sati od D.K.P. Zagreb pod br. 182

SADRŽAJ DEŠIFRATA
MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER

1000 = 4. divizija sa brojem 3225/tajno javlja:

Četnička komanda Ozren vjerovatno pritisknuta od strane seljaka radi obradbe zemljišta nudi pregovore.

⁶ Pomenuti napad na Kotor Varoš izvršio je Četvrti krajiški partizanski odred. Akcija je bila slabo organizovana i neuspjela. Ustaški navodi o gubicima, kao i broju partizana koji su učestvovali u napadu uveličani su. Svega je napadalo oko 500 partizana.

Mišljenja sam da bi se zgodnim političkim podhvatom mogla postići satisfakcija.

Uvjete će oni predati 9. o. m.

Razgovore sam vodio lično¹, a od četničke strane prisutna 2 jugoslovenska časnika. Pripadaju komandi majora Boška Todrovića.

Izposlujte, da na pregovore dođe opunomoćena osoba od vlade.

Osjeća se jaka želja za mir.

II. DOM. SBOR
OP BROJ 764/taj

BR. 119

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE HUM U MOSTARU OD 7 APRILA
1942 GOD. O BORBAMA ČETNIKA I ITALIJANA PROTIV PARTIZANA NA PROSTORIJI SLIVLJE — RILJE — BRATAČ**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA HUM U MOSTARU
Prez. Broj: 1042/42.

Mostar, 7. travnja 1942

Borbe talijanske vojske i
četnika protiv partizana.

- 1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
TAJNIČTVU MINISTRA

ZAGREB.

- 2) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA
3) OBČE UPRAVNOM POVJERENIČTVU
KOD II ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

SUŠAK.

Kotarska oblast u Nevesinju pod brojem 274/42 od 30 ožujka t.g. poslala je ovoj Velikoj Župi sljedeće izvješće:

»Zapovjedništvo oružničkog voda u Nevesinju dopisom taj. broj 226/42 od 30. III. 1942 dostavlja slijedeće:

»Od 20 ovog mjeseca do 27 ovog mjeseca trajale su borbe ta-

¹ Tadašnji ustaški pukovnik Gustović, kasnije unaprijeđen od ustaša u čin generala. Osuđen i strijeljan kao ratni zločinac 1946 god. u Beogradu.

lijanske vojske i četnika protiv partizana, koji su udarili od sela Slivlje, Rilje i Bratač¹.

Rezultati borbi nisu se mogli utvrditi sve dok se talijanska vojska nije povukla naglo u Nevesinje 27 ovog mjeseca poslije podne.

Talijani su pustili četnike da se bore protiv partizana, a oni su, izgleda bili u drugoj borbenoj liniji. Pošto je partizana bilo mnogo, četnici su razbijeni, a izgubili su oko 13 ljudi, oko 20 partizana ubijeno je u tim borbama².

Talijanska vojska se tada povukla u Nevesinje, a vođa četnika Petar Samardžić sa ostatkom od 15 ljudi povukao se u muslimansko selo Postoljani, gdje je tražio od muslimana pomoć protiv partizana govoreći, da će oni, četnici ići prvi u borbu. Muslimani na to nisu htjeli pristati i koliko sam mogao utvrditi, Petar Samardžić otišao je u selo Obalj, odakle namjerava pobjeći u Prnu. Prema tome četnici su raspršeni i sada u Kifinom Selu su partizani, koji su ga do temelja opljačkali i odveli oko 38 ljudi-četnika u pravcu sela Bratač i Lukavac, gdje im je stožer.

26 ovog mjeseca išao je jedan talijanski putnički samovoz kroz Kifino Selo u pravcu Nevesinja, te su ga dočekali partizani, bacili na isti bombe i ubili jednog talijanskog vojnika i satnika, a ubijen je i šofer. Pukovnik, koji je također bio u samovozu, izbjegao je smrti i došao u Nevesinje. Ovi časnici su prevezeni u Mostar, a vojnik-šofer je sahranjen u krugu vojarne u Nevesinju.

Talijani su povukli iz Plužina i svoju stalnu posadu od 240 ljudi, a barake, koje su svojevremeno izgradili, zapalili su.

Poslije ovog povlačenja Talijana može se očekivati napad i na Nevesinje. Pošto su Talijani napustili u kratko vrijeme Ulog i Plužine, može se vjerovati, da će tako napustiti i Nevesinje i time dovesti u veoma kritičan položaj našu posadu i oružnike, a pogotovo stanovništvo«.

Na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

ZAMJENIK VELIKOG ŽUPANA,
PODŽUPAN
(potpis nečitak)

(M.P.)

¹ Odnosi se na Prvi udarni hercegovački bataljon koji je tada dobio zadatak da prokrstari po Nevesinjskoj Površi. Ova akcija udarnog bataljona imala je više politički karakter: suzbijanje uticaja četnika, organizacija partizanskih jedinica i njihovo sređivanje i učvršćivanje.

² Podaci o gubicima partizana netačni su: Udarni hercegovački bataljon tom prilikom nije imao gubitaka.

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
OD 8 APRILA 1942 GOD. O SITUACIJI U BOSNI

PRILOG DNEVNOM IZVJEŠĆU BROJ 98

KRATKA OCJENA OPERATIVNE SITUACIJE:

1. — Akcija **južno od Karlovca** razvija se povoljno i bez većeg odpora pobunjenika.

2. — Akcija preduzeta **između Bos. Novog — Blagaja — Lješljana** — Dobrljina dala je u toku 7. IV. povoljne rezultate. Međutim izgleda, da su pobunjenici izvršili prikupljanje svojih snaga na sjevernom dielu područja akcije i pred mrak uspjeli obuhvatiti kolonu od Dobrljina sa tri strane i tako prinuditi ovu kolonu na povlačenje ka Dobrljinu. Usljed toga, ciela zamišljena akcija čišćenja na ovome području neće imati željenog uspjeha, pogotovo jer je uslied novo stvorene situacije zapovijeđeno od strane I. domobranskog sbora povlačenje ostalih dviju kolona u Bos. Novi.

3. — Na području **Gradiškog zdruga** ponavljaju se stalna uznemiravanja.

4. — Na području **Ozren planine** situacija bi se mogla popraviti u našu korist, ako je želja za mirom kod četnika iskrena.

5. — Akcija [protiv] pobunjenika [vođena od p.pukovnika] Francetića od Vlasenice ka Drinjači uspješno se razvija i postoji vjerovatnoća, da će se uspjeti uzpostaviti vezu između Nijemaca kod Drinjače i naših četa na crti: Nv. Kasaba — Milići — Vlasenica — Han Pijesak.¹ Na upit podpukovnika Francetića radi Olova, Nijemci dali negativan odgovor.

VLASTITE NAMJERE OPERATIVNE PRIRODE:

1. — U oblasti Dobrljin — Lješljani — Blagaj — Bos. Novi izvršiti razviđanje krilašima i potom preduzeti bombardiranje iz zraka u cilju olakšanja situacije kod naših četa.

2. — U sporazumu sa Talijanima, uputiti će se I. bojna 12. pješačke pukovnije iz Gospića dne 9. o.mj. u Udbinu, a 1 sat Otoččke doknadne bojne iz Otočca dne 8. o. mj. u Gospić.

3. — Prema izvješću hrvatskog generala kod 718. njemačke divizije, 3. diviziji uputiti će se domobranske i milicionarske snage.

¹ O tadašnjoj vojno-političkoj situaciji na tom sektoru vidi dok. br. 115 primjedba br. 1.

ge iz Kladnja, Zukića i Velje Glave u koncentričnu akciju prema Vlasenici. Dan i način akcije još nepoznat.

ZA TOČNOST:

Pročelnik Operat. Odjela,
Glavnostožer. pukovnik,
(Dragojlov),
Dragojlov

Glavar glavnog stožera,
General-poručnik,
Vitez (Laxa)
LAXA v. r.

BR. 121

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA VOJNE KRAJINE OD 8 APRILA 1942 GOD. O PREGOVORIMA SA ČETNICIMA IZ GATAČKOG SREZA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER — ODSJEK ZA ŠIFRU

Očev. broj 448

BRZOJAVKA

Predata:

8. travnja 1942 god. u 1340 sati od D.K.P. Sarajevo pod br. 185
Primljena u Odsjeku za šifru:

8. travnja 1942 god. u 1515 sati od D.K.P. Zagreb pod br. 256

**SADRŽAJ DEŠIFRATA
MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER**

400 naoružanih Srba¹ poslie borbe sa partizanima povuklo se u AVTOVAC.

Riešeni su da še i dalje bore protiv partizana zajedno sa talijanskom i našom vojskom i milicijom.

Talijani predlažu zapovjedniku Postajnog zapovjedništva u GACKOM, da zatraži Srbe da se zajednički bore protiv partizana, što je ovaj odbio sa motivacijom da ne može bez odobrenja viših vojnih vlasti.

¹ Odnosi se na četnike popa Radojice Perišića.

Predstavnici ovih Srba dolazili kod zapovjednika posade i izjavili, da su spremni boriti se protiv zajedničkog neprijatelja partizana.

Zapovjednik posade GACKO moli brzu odluku i upute.

Op. broj 696/Taj.

VOJKRA²

BR. 122

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 8 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE Br. 98

(po podacima primljenim 8. travnja 1942 godine do 9 sati)

a) 1. DOMOBRANSKI SBOR:

5. IV. u 23 sata odbijen je bez vlastitih gubitaka odmetnički napad na južni sektor Bos. Novog¹ (između r. Une i Sane).

Zrakoplovnim razviđanjem na prostoru s. Primišlje (11 km sjeverozapadno od Slunja) — Slunj — Vel. Kladuša (18 km sjeveroistočno od Slunja) primjećene su 7. IV. naše čete kod crkve Sv. Đorđa u s. Cvijanović Brdo (7 km sjeverno od Slunja). U cijelom prostoru: Hrv. Blagaj — Cvijanović Brdo — Slunj nije primjećena nikakva borbena djelatnost, te se pretpostavlja da su naše čete bez odpora dostigle za 7. IV. određenu crtu: Slunj — Cetin Grad (13 km sjeveroistočno od Slunja). Dalje je zrakoplovnim razviđanjem ustanovljeno da selo Primišlje i više sela između Primišlja i ... Tounjskog Tržića gore. Iz Ogulina se javlja da talijanske čete iz Ogulina vrše akciju preko s. Primišlja ka Slunju radi izvlačenja njihove bojne iz Slunja.

U akciji na prostoru Bos. Novi — Dobrljin — Lješljani² kolona iz Blagaja izbila je 7. IV. u 11 sati na vis Ureševica (6 km sjeveroistočno od Bos. Novog), a zrakoplovnim razviđanjem primjećena je u 13 sati u s. Lješljani (10 km sjeveroistočno od Bos. Novog). Kolona iz Dobrljina savladavši jači otpor odmetnika na svom lijevom krilu dostigla je svoj dnevni cilj oko 5 km jugoistočno od

² Vojna Krajina

¹ Pomenuti napad na Bos. Novi izvršili su dijelovi Prvog krajiškog NOP odreda.

² Ovu borbu protiv domobrana vodili su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

Dobrljina. Njeni gubitci: 1 mrtav i 5 ranjenih. Ova kolona pred mrak 7. IV. obuhvaćena je od odmetnika sa tri strane te da izbjegne obkoljavanju povukla se u s. Dobrljin. Sa 11 krilaša bombardirana su odmetnička uporišta na prostoru Bos. Novi — Dobrljin — s. Marini (20 km sjeveroistočno od Bos. Novog).

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 6/7. IV. upalo je 25 pobunjenika u s. Venje (16 km sjeveroistočno od Požege) i odneli tamošnjim ustašama 3 puške sa streljivom.

Iste noći odbijen je napad na rudnik Cernik (2 km sjeverno od Nove Gradiške).

Žitelji pravoslavne vjere iz s. Jablanac (13 km jugozapadno od Okučana) odvedeni su po pobunjenicima u s. Orahovo (1.5 km jugozapadno od s. Jablanac). Katoličke obitelji preselile su se u s. Mlaka (4 km sjeverozapadno od s. Jablanac). Selo Jablanac je pod puno prazno³.

U selima na planini Ozren vide se bijele zastave. Primjećeno je živo komešanje između odmetnika — četnika i partizana⁴. Iz s. Sočkovac (18 km jugoistočno od Doboja) otvaraju partizani vatru na oklopne vlakove. Noću 6/7. IV. spriječen je oklopnim vlakom pokušaj rušenja pruge između željezničke postaje Suho Polje i Boljanić (na pruzi Doboje — Tuzla).

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Posadno zapovjedništvo iz Gacka javlja, da se oko Gacka prikupljaju jače snage partizana⁵.

6. IV. odmetnici su otvorili topničku vatru na Rogaticu.

Zrakoplovstvo je bacalo hranu u Rogaticu⁶, Varcar Vakuf⁷ i Bileće⁸.

³ Na ovom terenu povremeno su djelovali partizani iz Slavonije.

⁴ U ovo vrijeme, pod uticajem četničke propagande, bilo je veliko previranje u jedinicama Ozrenskog partizanskog odreda. Četnici sa Cvijetinom Todićem na čelu pripremali su puč koji su i izvršili u drugoj polovini aprila 1942 god., kada je ozrensku teritoriju napustio Prvi udarni bataljon i mali broj ozrenskih partizana. Prvi udarni bataljon (avgusta 1942 god. ušao u sastav Šeste istočnobosanske brigade) došao je iz zeničkog kraja, sa ciljem da konsoliduje stanje u Odredu ali bez uspjeha.

⁵ Odnosi se na Prvi hercegovački udarni bataljon.

⁶ O opsjedanju Rogatice vidi dok. br. 114, primjedba br. 2.

⁷ Mrkonjić Grad su opsjedale jedinice Trećeg krajiškog odreda, ali je grad oslobođen tek dolaskom proleterskih jedinica u Bos. Krajinu.

⁸ Bileća je bila blokirana od Bilečkog bataljona i bataljona »Luka Vukalović« oko 5 mjeseci (od januara do kraja maja 1942 god.) tojest do povlačenja hercegovačkih partizanskih jedinica za vrijeme Treće neprijateljske ofanzive.

Bataljon »Luka Vukalović« djelovao je na prostoriji Lastva—Klobuk—Trebinje—Zubci.

7. IV. u 13 sati ustaška bojna iz Vlasenice stigla je u s. Milići (12 km istočno od Vlasenice) savladavši uzput dosta jak otpor odmetnika i uklanjajući sa ceste postavljene zapreke. U 17.15 dio bojne stigao je pred Novu Kasabu (14 km sjeveroistočno od Vlasenice).

(M. P.)

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez — Laxa)
Laxa ·

BR. 123

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA OSIGURANJA ŽELJEZNIČKIH
PRUGA OD 10 APRILA 1942 GOD. O NAPADU NA ŽELJEZNIČ-
KU PRUGU DOBRLJIN — STRIŽNA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER — ODSJEK ZA ŠIFRU

Očev. broj 462

BRZOJAVKA

Predata:

10/IV 1942 god. u 1640 sati od D.K.P. Sisak

Pod br. 26/28

Primljena u Odsjeku za šifru:

10/IV 1942 god. u 2045 sati od D.K.P. Zagreb

pod br. 324

**SADRŽAJ DEŠIFRATA
MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER**

9. na 10. travnja noću napad na straže željezničke pruge između Dobrljina i Strižne i pokušaj rušenja pruge. Odbijen saradnjom oklopnog vlaka i topništva¹.

U toku noći napadi ponovljeni i na samo mjesto Dobrljin.

1 častnik i 1 domobran ranjeni.

ZAOSPRUG² BROJ 743

¹ Pomenutu željezničku prugu sistematski su rušili partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda pod komandom Ivica Marušića-Ratka.

² Zapovjedništvo osiguranja željezničkih pruga

**IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 13 APRILA
1942 GOD. O BORBAMA OKO ZAVIDOVIĆA I ROGATICE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER — ODSJEK ZA ŠIFRU

Očev. broj 470

BRZOJAVKA

Predata:

13. travnja 1942 god. u 2345 sati od D.K.P. Sarajevo pod br. 290

Primljena u Odsjeku za šifru:

14. travnja 1942 god. u 0630 sati od D.K.P. Zagreb pod. br. 389

**SADRŽAJ DEŠIFRATA
MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER**

Z A G R E B

Žurno!

1920 = 13. od 5 sati jak pobunjenički napad na položaje kod ZAVIDOVIĆA i na VOZUCU¹.

Pobunjenici odbijeni.

Vidjela se tendencija pobunjenika da odsjeku OLOVO od ZAVIDOVIĆA.

Prema naknadno prikupljenim podatcima napad na ROGATICU 7. i 8. ovog mjeseca vršili su užička bojna i Drinski partizanski odred².

Zbog lošeg vremena zrakoplovstvo nije radilo.

Op. broj 1719

III. DOMOBRANSKI ZBOR

¹ Prvi udarni bataljon, formiran od najboljih partizana Romanskog NOP odreda i NOP odreda »Zvijezda«, tada je krenuo iz zeničkog kraja prema Ozrenu. Sa bataljonom je bio i Svetozar Vukmanović-Tempo, tada komandant Glavnog štaba za BiH. Cilj ovog pokreta bio je da se spriječi razorno četničko djelovanje u Ozrenskom partizanskom odredu. Pomenuti napad na Vozuću i Zavidoviće, koji je izvršio Prvi udarni bataljon, nije imao za cilj zauzimanje ovih mjesta, nego samo osiguranje prelaza bataljona preko komunikacije Zavidovići — Olovo.

² Odnosi se na jedinice Druge proleterske brigade i Drinskog partizanskog odreda. O opsjedanju Rogatice vidi dok. br. 114, primjedba br. 2.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 14 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA OKO TUZLE, KLANJA, OLOVA I ZVORNIKA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Broj 788
Sarajevo, 14. travnja 1942.

Predmet: Četničko-komunističke akcije, suzbijanje.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU,
ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA
BROD N/S.
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
ZAPOVJEDNIČTVU 3. PJEŠAČ. DIVIZIJE TUZLA,

Predlažem slijedeće izvješće:
Zapovjedništvo oružničkog krila Tuzla javlja:

»DANA 7. TRAVNJA 1942:

1.) Na pravcu Tuzla — Kladanj — Olovo: Oružnički vod Tuzla javlja: Pobunjenici napali su 2. travnja 1942. stražu u mjestu Olovo koji je napad trajao 20 minuta i odbijen bez gubitaka. Pobunjenici su se povukli prema selu Dolovi 3 km. južno od Olova¹.

2.) U noći od 2. — 3. travnja o.g. na km. 66 pruga Zavidovići — Olovo porušen je jedan drveni most 3 metra dug i jedan manji propust na km. 66.800 m. i pruga oštećena u duljini od 500 metara, šteta iznosi 8.000 kuna. Jedan naš legionar poginuo. Četnici se povukli prema selu Boganovići 3 km. sjever. zapad. od Olova².

3.) Na pravcu Tuzla — Zvornik: Zapovjednik postaje Kalesija javlja: Dne 8. travnja u 5 sati jedna skupina odmetnika do 100 pušaka sa nekoliko lakih strojica napala je predjel Kalesije i okolinu same postaje. Vatra je trajala oko pola sata. Jedan četnik ubijen, jedan legionar ranjen. Postaja manje oštećena pušcanom vatrom. U trgovinu Karla Suhi bačene dvije bombe. Četnici se povukli prema Osmaci i Kakanj kota 391³.

¹ U to vrijeme na ovom terenu djelovao je Nišički bataljon NOP odreda »Zvijezda«.

² Ove diverzije izvršili su partizani Ozrenskog NOP odreda.

³ Na ustaško uporište u Kalesijama napao je Sprečanski bataljon Birčanskog partizanskog odreda pod komandom narodnog heroja Zarka Vukovića-Pucara (poginuo na Capardama septembra 1944 god).

4.) Na pravcu Tuzla — Kladanj: Zapovjednik legije Kladanj javlja: Dne 7. travnja o.g. u 3 sata 6. satnija ove legije pojačana jednim vodom krenula je pravcem Prijevor, Dole Jajić⁴ kota 763 selo Hadžići, Brezić⁵, Glišići, Begluk, Kavčići⁶, Plavići⁷, Kladače⁸;

7. satnija pravcem Raškovića⁹ kota 710, Malgin¹⁰ Gaj, kota 817, Lulići, Todići, Paljevine, kota 929, Mramorje, Strumica¹¹, Božići, Debelo Brdo kota 761.

Mjestimično došlo je do jačeg otpora odmetnika koji je skršen, a odmetnici su se povukli u pravcu Šejkovića. Zapljeno 6 pušaka, 2 lovačke, 5 bombi njihov proizvod i 1000 naboja. 10 četnika ubijeno 2 poznata iz sela Vranovića. Po tragovima krvi bilo ih je više ranjenih. Zapljeno 51 komad rogata marve, 389 ovaca, 116 koza, šestoro krmadi i 7 konja.¹²

Na ostalom području ovoga krila vladao je mir.

DANA 8. TRAVNJA 1942:

1.) Na pravcu Tuzla — Zvornik: Oružničko krilo Vlasenica iz Zvornika javlja: Dne 8. travnja u 12 sati odredi ustaškog podpučnika Francetića krenuli su iz Drinjače pravac Bratunac—Srebrenica.

Do veće borbe došlo je u Zelinju i Polomu. Daljni tok borbe nepoznat. Navodno da se odjeli nalaze već u Bratuncu. Zaposjeo sam oružničke postaje Drinjaču, Zelinje, Glodi i Novu Kasabu.

NA NOĆ IZMEĐU 8/9. TRAVNJA:

Ništa se nije desilo. Noć je protekla u potpunom miru na cijelom području krila.

NA PRAVCU TUZLA — DOBOJ:

1.) Oružnički vod Tuzla javlja: Noću dne 7. travnja 1942. napadnuto je naše uporište Devetak, Puračić, Turija i Grč¹³. Napad je izvršen sa svih strana, jer su pobunjenici koristili pomrčinu i

⁴ Jajč

⁵ Brežica

⁶ Kaličići

⁷ Palići

⁸ Plazače

⁹ Raškoviće

¹⁰ Martin Gaj

¹¹ Strmica

¹² Ova akcija ustaša i domobrana vođena je protiv partizana Birićanskog NOP odreda.

¹³ Grič

NA PRAGU TULI - DODAT.

1.2. Oračinski vod Tula javlja: Na 7. travnja 1942. došlo je iz naše sporaz. Devetina, Parada, Parica i još, Mačeta, koji su se vratili iz Srbije, jer su ponašanjem porušili porijeklo i prešli se na našu politiku. Neka je odvojena bez ikakvih obzira i dobiveni podatci o njima utvrdjeni.

2.2. Izopovjednik uređ. postaje Lučevac javlja: Na 21. travnja se potera Borojević - Boljanin, odmetnik prebjegao, pronađen u vrtu prema Dubroju, Luda potpuno.

NA PRAGU TULI - VLADANI - DIOVO.

1.1. Izopovjednik uređ. postaje Divo javlja: Na 4. travnja došlo je odmetnik napala iz 1.2. postaje Borojević i još, Mačeta, koji su se vratili iz Srbije, jer su ponašanjem porušili porijeklo i prešli se na našu politiku. Neka je odvojena bez ikakvih obzira i dobiveni podatci o njima utvrdjeni.

2.1. Oračinski vod Tula javlja: Na 7. travnja 1942. došlo je iz naše sporaz. Devetina, Parada, Parica i još, Mačeta, koji su se vratili iz Srbije, jer su ponašanjem porušili porijeklo i prešli se na našu politiku. Neka je odvojena bez ikakvih obzira i dobiveni podatci o njima utvrdjeni.

3.1. Oračinski vod Tula javlja: Na 7. travnja 1942. došlo je iz naše sporaz. Devetina, Parada, Parica i još, Mačeta, koji su se vratili iz Srbije, jer su ponašanjem porušili porijeklo i prešli se na našu politiku. Neka je odvojena bez ikakvih obzira i dobiveni podatci o njima utvrdjeni.

4.1. Oračinski vod Tula javlja: Na 7. travnja 1942. došlo je iz naše sporaz. Devetina, Parada, Parica i još, Mačeta, koji su se vratili iz Srbije, jer su ponašanjem porušili porijeklo i prešli se na našu politiku. Neka je odvojena bez ikakvih obzira i dobiveni podatci o njima utvrdjeni.

NA PRAGU TULI - DODAT.

1.1. Oračinski vod Tula javlja: Na 7. travnja 1942. došlo je iz naše sporaz. Devetina, Parada, Parica i još, Mačeta, koji su se vratili iz Srbije, jer su ponašanjem porušili porijeklo i prešli se na našu politiku. Neka je odvojena bez ikakvih obzira i dobiveni podatci o njima utvrdjeni.

REPUBLIKA HRVATSKA
VRHOVNO
OSTROVNO ZAPOVEDNIŠTVO
1.2. 55. *Prav*
Pravnik 19. travnja 1942.

11 IV
11

Prav

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRAŠTVA
/Gl. St. - Odb. Odjel/

Gornje izvješće predlaže se na znanje.

P. n. z. zamjenik, pukovnik:
Prav
V. Prav

REPUBLIKA HRVATSKA
VRHOVNO
OSTROVNO ZAPOVEDNIŠTVO
1.2. 55. *Prav*
Pravnik 19. travnja 1942.

privukli se našim položajima.¹⁴ Napad je odbijen bez vlastitih gubitaka. Gubitci odmetnika nisu utvrđeni.

2.) Zapovjednik oruž. postaje Lukavac javlja: Noću 11. travnja na potezu Suhopolje¹⁵ — Boljanić, odmetnici prepriječili prugu, vlak se vratio prema Doboju. Ložac poginuo.

NA PRAVCU TUZLA — KLADANJ — OLOVO:

1.) Zapovjednik oruž. postaje Olovo javlja: da je 4. travnja jedna grupa odmetnika napala željez. postaju Boganovići 3 km. sj. zapadno od Olova. U borbi poginula su tri legionara. Zaplijenili su jednu strojnicu i dvije puške, 300 komada naboja.

Pridošla pojačanja odbacili su odmetnike u pravcu sela Musića.

2.) Oružnička postaja Živinice javlja: Jače snage odmetnika napale su jutros u 8 sati naše uporište u selu Tupkoviće 12 km. jugo-ist. od Živinica, selo zauzeli i zapalili. Borba se i dalje vodi.

3.) Stalna ophodnja u Stuparima 15 km. južno od Živinica javlja, da su Njemci topničkom vatrom tukli odmetničko selo Bijelo Polje 7 km. istočno od Stupari. Ophodnja sa legionarima čistila je teren do sela Majdana u pravcu sela Šejkovića.

NA PRAVCU TUZLA — ZVORNIK:

1.) Oružničko krilo Vlasenica javlja iz Zvornika, da su uspostavljene oruž. postaje Srebrenica, Bratunac, a predstoji i uspostava postaje Vlasenica.«

Zapovjednik pukovnik
Pavić
Pavić

¹⁴ Pomenute akcije vršio je Ozrenski partizanski odred.
¹⁵ Suho Polje

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 15 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 105

(po podatcima primljenim 15. IV. 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Zasjede od posade iz Otoke (8 km sjeveroistočno od Bos. Krupce) postavljene u prostoru vis Vučkovac — vis Medvedovac (3 — 5 km sjeverozapadno od Otoke) imale su posljednjih dana više sukoba sa skupinama odmetnika koji uzmiču sa Korduna prema jugoistoku. U tim borbama poginuo je 21 odmetnik, a zaplijenjena su 2 karabina, 2 samokresa i 10 ručnih bombi.

Iz Otoke upućen sat stigao je 14. IV. bez borbe u s. Bužim (15 km sjeverozapadno od s. Otoke). Četnici u s. Baštra (5 km sjeverno od s. Otoke) i s. Banjani (9 km sjeverozapadno od s. Otoke) imaju malo streljiva. Skupljaju se navodno oko s. Ivanjska (6 km sjeveroistočno od s. Otoke) radi prelaza r. Une. Postavljene su zasjede.

Kolona pukovnika Mraka (Petrinjski zdreg) koja u suradnji sa ustašama iz Dvora (2 km sjeverno od Bos. Novog) vrši čišćenje na pravcu s. Klasnić (12 km jugoistočno od Gline) — s. Žirovac (9 km južno od s. Klasnić) primjećena je 14. IV. u 17.45 sati zrakoplovnim razviđanjem kod s. Žirovac gdje se je sastala sa kolonom iz Dvora. Obje kolone nastavile su pokret prema s. Komora (3.5 km jugoistočno od s. Žirovac).

Između Dobrljina i mosta preko potoka Strižna poduzeto je 14. IV. razviđanje te je utvrđeno da pobunjenici sa skupinom oboružanih seljaka i 4 strojopuške drže kosu: k 277 — s. Donje Vodičevo — k 208/2 — (4 km južno od Dobrljina¹).

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

14. IV. povratile su naše čete s. Turković² (17 km jugoistočno od Tuzle).

13. IV. uzpostavljen je brzoglasni spoj Olovo — Zavidovići.

Oko Banja Luke, u akciji povedenoj 13. IV. doprle su naše čete na položaj: s. Kotorište (22 km jugoistočno od Banja Luke) —

¹ Na ovom terenu tada su se nalazili dijelovi Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

² Borbe protiv ustaša i domobrana na ovom terenu tada je vodio Birčanski partizanski odred.

s. Opsječko (15 km jugoistočno od Banja Luke), — vis Klupe (k 529 — 11 km istočno od Banja Luke) — vis Gravišlje (5.5 km istočno od s. Klačnica, a 18 km sjeveroistočno od Banja Luke). Pobunjenici u masama bježe na jug. Sela oko Kotorišta izjavljuju lojalnost, a pojedine naoružane skupine odmetnika žele se predati. Vođa komunista Dr. Stojanović³ ranjen je u glavu, a vođa Idris Maslo⁴ ubijen je od odmetnika. Poručnik Verić ubio je vođu jedne odmetničke skupine Pavla Brankovića⁵. Naši gubitci: 1 domobran i 3 ustaše ranjeni. Ostali gubitci pobunjenika nisu poznati.⁶

14. IV. odbijen je napad partizana na našu posadu u s. Mlaka (9 km jugoistočno od Jasenovca). Tri ustaše poginule, a 14 ih je ranjeno⁷.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Posadi u Rogatici nestalo je hrane a zrakoplovstvo 13. i 14. IV. zbog slabog vremena nije moglo raditi. Ako vrijeme dozvoli bacati će im se hrana 15. IV.

Prema izvješću Talijanske vojne misije u Zagrebu II bojna 14. pješačke pukovnije stigla je iz Bileće u Trebinje odakle će vlakom biti prevežena na određeno mjesto.

Kotarski predstojnik iz Glamoča javlja da se saveznička vojska iz Glamoča sprema za odlazak 14. IV., a da je dio posade već otišao. Pobunjenici se prikupljaju u okolnim selima i hrvatsko stanovništvo je uznemireno. Seljaci su prekinuli sjetvu.

(M.P.)

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

³ Narodni heroj dr Mladen Stojanović

⁴ Idriz Maslo, politički komesar čete u Trećem bataljonu Trećeg krajiškog odreda. Uхваćen od četnika i zaklan u selu Maslovare aprila 1942 godine.

⁵ Na ovom terenu tada nije postojao nikačav partizanski rukovodilac pod imenom Pavla Brankovića. Vjerovatno se odnosi na Milana Brankovića, tada komandanta Manjačkog bataljona Četvrtog krajiškog NOP odreda.

⁶ Odnosi se na borbe Drugog i Četvrtog krajiškog NOP odreda protiv ustaša i četnika na terenu Manjače. O tadašnjem razornom djelovanju četnika u ovom kraju vidi »Zbornik« tom IV, knj. 3, dok. br. 93.

⁷ Napad na ustaše u pomenutom selu izvršili su partizani Slavonije.

ZAPISNIK SA SASLUŠANJA DR FRA MATE MATOŠEVIĆA OD 17 APRILA 1942 GOD. PRILIKOM NJEGOVOG POVRATKA IZ PARTIZANSKOG ZAROBLJENIŠTVA

ZAPOVJEDNIŠTVO

VOJNE KRAJINE

Vojni odjel

Očev. Broj 8 4 4/taj.

18 travnja 1942 g.

SARAJEVO

MINDOM (GLST. OČEV. ODJEL)	2,
III. DOMOBRANSKOM SBORU	1,
ZAPOVJEDNIŠTVU MJESTA	1,
VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČ.	1,
USTAŠKOJ NADZORNOJ SLUŽBI SAR.	1,

Priklopljeno dostavlja se izjava Dr. fra Mate Matoševića profesora Franjevačke bogoslovije u Sarajevu koji je 18. ožujka 1942. po partizanima uhićen i odveden u njihov logor na Okruglici.

Pored važnih podataka koji su iznijeti u ovom saslušanju od interesa je podatak da su pobunjenici — partizani još prije nekoliko dana saznali za prestojeću akciju naše i savezničke vojske.¹ Ovo se može tumačiti da isti imaju veze na svim mogućim mjestima.

Poglavnikovom vojnom uredu dostavljena je priklopljena izjava.

U. z. zapovjednika Vojkr-
oružnički pukovnik,
Jakovljević

Z A P I S N I K

sastavljen u uredovnici Zapovjedništva Vojne krajine — Sarajevo — dne 17 travnja 1942

Prisutni —

- 1) satnik Rudolf Kokot
- 2) vodnik Mate Zubak

Predmet —

Saslušanje Dra fra Mate Matoševića po povratku iz komunističkoga zarobljeništva.

¹ Odnosi se na pripreme neprijatelja za Treću ofanzivu.

Nepozvat pristupa —

Dr fra Mate Matošević, profesor Franjevačke bogosloviје u Sarajevu, te izkazuje:

Dana 18 ožujka 1942 bio sam zarobljen od partizana kod Dobravina. Istoga dana sam odveden na mjesto zvano Rokoč, blizu sela Žižci.

Zarobljavanje je uslijedilo prilikom putovanja u Vareš, a osim mene je zarobljeno i više drugih putnika, koje su partizani odveli u 3 razna smjera.

U Rokoču sam prenoćio sa još 10 drugih zarobljenika. 20. III 1942 sam preveden u Okruglicu — ali ne u zatvor, nego u posebnu zgradu, gdje sam u jednoj sobi ostao sam 26 dana.

Tu sam saznao da su hrvatski domobrani, koji su istom prilikom zarobljeni dovedeni odmah u Okruglicu i stavljeni u zatvor. Poslije se na Okruglici govorilo da su i strijeljani.

Meni su mnogi partizani dolazili, te sam od njih imao prilike da čujem dosta interesantnih stvari. **Saznao sam uglavnom slijedeće:**

Sijelo Vareškoga bataljona² je Okruglica. Taj bataljon ima 6 četa sa po 50—60 vojnika. Svi su naoružani puškama razne kvalitete, revolverima, sa po 2 ručne bombe i noževima. Zapazio sam da obiluju i sa nabojima, koje najčešće nose u redenicima.

Bombe Vareškoga bataljona, a i vojnika drugih bataljona su većinom jugoslovenskoga tipa, **ali ih vrlo mnogo ima i talijanskoga porijekla.**

Na 15—20 vojnika dolazi po jedna laka strojnica.

Među partizanima se govori da imaju i bacača mina, **koje su zarobili ili kupili od Talijana (plativši hranom!).**

Odiјelo je uglavnom bivše jugoslovenske vojske. Mnogi imaju i civilnoga odijela, kao kožnatih kaputa i čakšira.

Hrana — dobra vojnička. Kruha 600 grama dnevno, miješanog od raži, zobi, ječma, pšenice ili kukuruza. Imaju dovoljno mesa, graha i krumpira. Obroke dobivaju u 9 i 17 sati. Vojnici na težim položajima dobivaju nekada i u 12 sati po 300 grama kruha l'ao dodatak.

Brojni odnos: najviše ima pravoslavaca (70%), muslimana oko 20%, a katolika i jevreja po 5%.—

Partizani nemaju stručnih časnika, nego su to uglavnom bivša civilna lica, kao: učitelji, profesori, zanatlije i radnici.

Isto je tako i sa političkim komesarima. Najviše pravoslavnih, a potom muslimana.

Partizani su mi govorili da im se mnogi talijanski vojnici predaju sa oružjem i municijom. Govore čak i to, kako se duže,

² Vareški bataljon bio je u sastavu NOP odreda »Zvijezda«.

vremena jedna grupa talijanskih vojnika (25—30) borila u partizanskim odredima pod vlastitom komandom.

Dok sam bio na Okruglici, pristiglo je iz građanstva izbjeglica — odmetnika: iz Visokoga preko 30 muškaraca i 6—8 ženskih, iz Sarajeva 3—4 muškaraca i 12 muškaraca iz Vareša. Iz Visokoga su oko 1 travnja stigla 3 muslimana, koji su se bili uputili u rezervu³ u Sarajevo, ali su sišli sa vlaka u Lješevu, odakle su sa partizanskim kurirom stigli na Okruglicu. Kada je 4 travnja naišla Proleterska⁴ brigada iz Srednjega za Zenicu, oni su se u istu uvrstili. Govorilo se da su neki kasnije i otišli u rezervu, ali sa namjerom da se naoružaju i potom odmetnu.

Mene su pustili izjavivši da im neće biti praktično prilikom nove ofanzive koju očekuju voditi brigu o meni i hraniti me, a pošto nisu mogli utvrditi da pripadam ustaškom pokretu, niti da sam radio protiv interesa radnoga naroda.

Govore napokon da im je sve o predstojećoj ofanzivi poznato i da je sa puno volje čekaju, jer su se već odavno za nju pripremili. Naročito ističu kako im je sa domobranima lako, jer se oni već poslije nekoliko metaka predaju i tako im omogućuju još veće snabdijevanje oružjem i municijom.

Dr. fra Mato Matošević

³ Vojnu vježbu u domobranskoj vojsci

⁴ Odnosi se na Prvi udarni bataljon koji je tada vršio pokret prema Ozrenu. Ovaj bataljon je početkom avgusta 1942 god. ušao u sastav Šeste istočnobosanske brigade.

**IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 18 APRILA
1942 GOD. O BORBAMA U OKOLINI GACKA I VAREŠA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER — ODSJEK ZA ŠIFRU

Očev. broj 503

BRZOJAVKA

Predata:

18/IV 1942 god. u 2225 sati od D.K.P. Sarajevo pod br. 392

Primljena u Odsjeku za šifru:

18/IV 1942 god. u 2400 sati od D.K.P. Zagreb pod br. 547

**SADRŽAJ DEŠIFRATA
MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER**

1920 = Pozap¹ Gacko javlja danas:

Poslije pada Borača pobunjenici se prikupljaju i namjeravaju napasti Gacko.

Italijani neaktivni.

Molim intervenirajte kod saveznika.

Promet Bileća — Trebinje danas prekinut².

18. o.m. na pruži Podlugovi — Vareš između Pajtov Han i Dobravina vlak naišao na minu, 1 vagon jače oštećen, 1 domobran mrtav, 2 naša, 3 njemačka i 1 civil ranjeni, 1 pobunjenik ubijen, pruga razrušena³.

Zrakoplovstvo je vršilo borbene zadaće za njemačke trupe, bacalo hranu u Rogaticu i prenijelo ranjenike iz Rogatice.

III DOM SBOR
Glst Op broj 1791

¹ Posadno zapovjedništvo

² U to vrijeme komunikaciju Bileća — Trebinje napadali su partizani Bilečkog bataljona čiji je komandant bio Vlado Tomanović (narodni heroj, poginuo za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive kao načelnik štaba Hercegovačke brigade).

³ Pomenutu diverziju na pruži Podlugovi — Vareš izvršio je Vareški bataljon NOP odreda »Zvijezda«.

IZVJEŠTAJ VODNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U NEVESINJU OD 18 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA ITALIJANSKE VOJSKE PROTIV PARTIZANA NA PROSTORIJI KIFINO SELO — BRATAČ — ODŽACI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA HUM U MOSTARU
Prez. Broj: 1220/42.

Mostar, 28 travnja 1942.

Borba talijanske vojske sa
partizanima kod Nevesinja.

- 1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
Tajništvo ministra

ZAGREB.

- 2) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA
3) OBĆE UPRAVNOM POVJERENIČTVU
KOD II ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

SUŠAK.

Zapovjedništvo oružničkog krila u Mostaru svojim dopisom broj 870/Taj. od 24 travnja obavijestilo je ovu Veliku Župu sljedeće:
»Vodno oružničko zapovjedništvo u Nevesinju pod broj 254/Taj. od 18 travnja 1942 dostavilo je slijedeći izvještaj:

»U vremenu od 5 do 17 travnja o.g. talijanska vojska iz Nevesinja vodila je akciju protivu partizana i to u pravcu Kifina Sela, Bratača i Odžaka.

Rezultati točni nisu se mogli ustanoviti, pošto su Talijani vodili operacije u saradnji sa četnicima, a na tom dijelu nema naših vlasti, niti oružničkih postaja.

Jedino se moglo utvrditi, da su Talijani spalili i uništili sela Miljevac, Šurići, Žiljevo, Zalužje, Bablja G., Biograd, Odžak i nešto od sela Drežanj.

Stanovništvo, većinom žene i djeca, su dovedene u Nevesinje i nalazi se u zatvoru.

Koliko je ubijeno partizana nije se moglo utvrditi.

Talijanski gubitci su: 23 mrtvih i oko 40 ranjenih vojnika. Ovi poginuli zakopani su u krugu vojarne u Nevesinju¹.

¹ U to vrijeme sve partizanske jedinice sa ove prostorije otišle su prema Borču, na koji se pripremao napad. Ostale su samo mjesne seoske straže i straže pri komandama mjesta. Talijani i četnici su iskoristili otustvo partizanskih jedinica sa ovog terena i izvršili pomenuti napad. Ipak je Talijanima i četnicima pružen odlučan otpor. Neprijatelj je popalio mnogo kuća, poubijao dosta nevinog stanovništva, a veliki broj stanovnika odveo u Nevesinje, a zatim u internaciju.

Talijansko zapovjedništvo u Nevesinju je navodno obustavilo dalju akciju na intervenciju jednog četnika-bivšeg oficira s tim, da je dala rok partizanima, da se vrate svojim kućama u roku od 3 dana, a ako se ne vrate, da će nastaviti sa uništenjem sela.

Skupa sa talijanskom vojskom došli su u Nevesinje i četnici, njih oko 300 na broju, a puške su pohranili kod talijanskog zapovjedništva.

Četnici se slobodno kreću po Nevesinju, a ima ih, koji nose one dijelove oružničke odore, koje su četnici oduzeli oružnicima postaje Rilje na 20 ožujka o.g.

Kretanje četnika u Nevesinju hrvatski živalj gleda sa strahom, jer se boji, da će četnici preuzeti civilnu vlast u kotaru Nevesinjskom.«

Na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

ZAMJENIK VELIKOG ŽUPANA
PODŽUPAN:
(potpis nečitak)

(M. P.)

BR. 130

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
OD 23 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI**

DNEVNO IZVJEŠĆE Br. 113

(po podacima primljenim 23. IV. 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Na putu s. Maja (7 km istočno od Gline) — s. Klasnić (12 km jugozapadno od Gline) vrši se podizanje brzojavno-brzoglasne veze. Rad na podizanju željezne konstrukcije mosta preko potoka Maje odpočeo je.

Vrhovno oružničko zapovjedništvo javlja da su 22. IV. oko 5.30 sati partizani naišli na oružničku zasjedu kod Brezove Glave (13 km jugoistočno od Karlovca — kod Tušilovića). Jedan partizan je ubijen, a 6 ih je uhićeno i dopraćeno u Vojnić.

22. IV. oko 14 sati na cesti kod s. Božići (7 km jugozapadno od Vojnića a 3 km južno od Krnjaka) napadnuta je od partizana oružnička ophodnja jačine 38 oružnika sa 1 strojnicom. Tri oružnika su poginula, 3 su ranjena, 23 sa strojnicom zarobljeni su, a

9 ih se je vratilo. Ustaška bojna iz Vojnića poslala je u pomoć 2 tenka na koja je takođe pucano.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

22. IV. u 23 sata napalo je oko 700—800 pobunjenika Bos. Dubicu sa sviju strana¹. Napad je trajao do 23. IV. u 3 sata a potom slabije puškaranje do 5.30 sati. Odmetnici su prodrli u Bos. Dubicu i zauzeli nastanbu 48 ustaškog sata (školu) u kojoj su zaklali 1 ustašu. Naši gubitci 1 domobran i 1 ustaša poginuli, zapovjednik oružničke postaje teško i 5 domobrana lakše ranjeni. Domobranske postrojbe zauzele su i posjele položaje koji su u toku noći uslied pritiska pobunjenika bili napušteni.

21. IV. pobunjenici su obkolili i napali s. Živkovo Polje (6 km sjeverozapadno od Gradačca). Protunapadom susjednih domobranskih i milicionarskih delova pobunjenici kojih je bilo oko 40 oboružanih puškama, 2 strojnicama i 5—6 samokresa protjerani su. Jedan milicionar je ranjen dok gubitci pobunjenika nisu poznati.

1¹ domobrana koji su bili 17. IV. kod s. Ledenica (4 km sjeverno od Gradačca) zarobljeni vratili su se bez opreme. Protiv njih poveljen je postupak.

Tokom 21. IV. pobunjenici su kod s. Podnovlje (14 km jugozapadno od Modriča) prelazili r. Bosnu i napadali na s. Bukovica (5 km sjeverozapadno od s. Podnovlje) prebacujući oružje i streljivo. Narod bježi u pravcu Bos. Broda. U s. Podnovlje upućen je 1 sat.

21. IV. u manjoj akciji čišćenja sjeverozapadno, zapadno i jugozapadno od Doboja zauzeta su sela: Kladari (7 km sjeverozapadno od Doboja), M. Prnjavor (2 km sjeverozapadno od s. Kladari) i Gojakovac (14 km jugozapadno od Doboja). Potankosti nedostaju ali izgleda da se na odpor pobunjenika nije naišlo.

U s. Šuljam (12 km sjeveroistočno od Hrv. Mitrovice) i s. Stari Divoš (15 km sjeverozapadno od Hrv. Mitrovice) bila je 1. IV i 20. IV. slaba djelatnost pobunjenika. Iz ovih mjesta ubijena su ili odvedena pojedina lica.

Naknadno se saznaje:

Prilikom zauzeća s. Osmaci (14 km zapadno od Zvornika) od strane naših četa (Dnevno izvješće br. 111) pobunjeničke snage bile su jake oko 400 ljudi. Po zauzeću s. Osmaci pobunjenici su se povukli prema visu Kakanj (2 km jugozapadno od s. Osmaci) i uputili svoje pregovarače radi predaje pod uslovom da budu zaštićeni od nasilja dobrovoljaca². Pregovaračima su predati uvjeti pod kojima su se imali predati 21. IV. do 11 sati.

¹ Bosansku Dubicu su napadali dijelovi Prvog i Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 111.

² Ove pregovore vodili su četnici iz Paprače.

U borbi koja je 21. ovog mjeseca vođena kod s. Gornji Kijevci (12 km jugozapadno od Bos. Gradiške) (Dnevno izvješće br 112) bilo je 5 mrtvih i 6 ranjenih Njemaca, a kod pobunjenika 12 mrtvih i 7 ranjenih koji su zarobljeni sa oružjem.³

U s. Bronzani Majdan (17 km zapadno od Banja Luke) poubijali su pobunjenici oko 300 ljudi, žena i djece, a u s. Donja Stratinska (15 km sjeveroistočno od Sanskog Mosta) popalili sve kuće i crkvu.

10. IV. napadnuta je od strane odmetnika Gornja Sanica (16 km južno od Sanskog Mosta). Od naših 1 poginuo, 6 ranjeno a 1 zarobljen. Kod pobunjenika 29 je ubijeno⁴.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Na području sbora nije bilo važnijih događaja.

Manja prikupljanja odmetnika primjećena su oko Rogatice. — Zrakoplovnim razviđanjem primjećeno je 22. IV. u 12.30 sati jedna dugačka kolona ljudi, stoke i kola u pokretu putem od Rogatice prema Višegradu.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik

(M. P.)

(Vitez-Laxa)

Laxa

³ Ovu borbu protiv Nijemaca vodili su partizani Trećeg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Partizani su imali 9 mrtvih i oko 10 ranjenih. Vidi dok. br. 111.

⁴ Napad na Gornju Sanicu izvršili su partizani Prvog bataljona Prvog krajiškog odreda. Kod partizana nije bilo gubitaka.

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
OD 24 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I
HERCEGOVINI**

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 114

(po podacima primljenim 24 travnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Na području sbara stanje nepromijenjeno.

Noću 22/23. IV. odbijena su dva napada pobunjenika na južnu stranu Bos. Novog¹.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 22/23. IV. odbijen je bez vlastitih gubitaka prepad odmetnika na naše uporište kod Bos. Petrovog Sela (25 km jugoistočno od Doboja).²

22. IV. vođena kod s. Mahala (13 km jugozapadno od Bjelejine manja akcija radi hvatanja jedne skupine od oko 50 pobunjenika. Ishod akcije još nije poznat.

Prilikom uspješne akcije kod s. Osmaci (14 km zapadno od Zvornika) pobunjenici su 20. IV. ponudili pregovore radi predaje. Pregovori su vođeni 21. IV. u s. Capardi (10 km zapadno od Zvornika) gdje su njihovi pregovarači primili naše uslove i po njima će dati odgovor kada iste prouče. Do odgovora, obustavljene su naše akcije na tom odsjeku.

22. IV. vođena je borba kod s. Turjak (17 km jugozapadno od Bos. Gradiške). Položaj je održan. Jedan domobran je lakše ranjen, dok gubitci pobunjenika nisu poznati.³

22. IV. oko 17. sati u s. Batinjani (5 km sjeverozapadno od Pakraca) otvorena je od strane 7 naoružanih partizana vatra na ustašku ophodnju. Ophodnja se povukla a partizani su napustili selo. Jedan ustaša je ranjen. Upućen je jedan odjel da raščisti selo.

U toku 18. i 19. IV. naše topništvo iz Dubice tuklo je uspješno neprijateljske objekte. Čule su se eksplozije strijeljiva.

¹ Tada su uznemiravanje neprijateljske posade u Bos. Novom vršili dijelovi Prvog krajiškog NOP odreda.

² Ovaj prepad kod Bos. Petrovog Sela izvršili su borci bivšeg Ozrenskog partizanskog odreda nekoliko dana poslije četničkog puča.

³ Pomenuti prepad na Turjak izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

Akcija Krndija — Papuk odvijala se u toku 23. IV. po utvrđenoj osnovi.

Naknadno se saznalo da je Sanska posadna bojna u akciji prema Prijedoru na dan 9, 10. i 11. IV. imala 3 mrtva, 3 ranjena i 1 zarobljen, a pobunjenici veći broj mrtvih. Zaplijenjeno je i nekoliko pušaka.⁴

O napadu pobunjenika na Bos. Dubicu (Dnevno izvješće br. 113) naknadno se saznalo da su naši gubitci: 2 ustaše i 2 domobrana poginuli, 2 ustaše, 3 domobrana i 2 oružnika ranjeni. Pobijen je veći broj pobunjenika. Sada je stanje u Bos. Dubici normalno.⁵

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 22/23. IV. kod s. Bratunac (9 km sjeveroistočno od Srebrenice) napadnute su ustaše istovremeno iz Srbije i sa naše strane. Od naših je 7 poginulo a 9 ranjeno. Kod četnika ima 30 mrtvih.

22. IV. odpočelo je čišćenje Rogatičke kotline. Hrvatske čete i ustaške bojne podpukovnika Francetića dostigle su 22. IV. crtu: Brnjica (4 km sjeverno od Prače) — s. Nepravdići (9 km sjeverno od Prače) — Velika Gradina (5 km južno od Sokolca) — s. Rešetnica (1.5 km jugoistočno od Sokolca) — s. Vidrići (4 km sjeveroistočno od Sokolca) — s. Kramić (8 km jugozapadno od Han Pijeska) — s. Džimrije (9 km jugoistočno od Han Pijeska) — s. Borovac (16 km jugoistočno od Han Pijeska) — s. Žepa (20 km sjeveroistočno od Rogatice) — s. Slap (20 km sjeverozapadno od Višegrada). Odpor odmetnika bio je slab. Odmetnici bježe prema višegradu i Goraždu. Talijanske snage vrše prikupljanje na određenim prostorijama.

19. IV. poduzeo je pukovnik Šimić akciju čišćenje na pravcu Jajce — Krezluk — Sokolina — Doganovci (Sva mjesta oko 12 km jugoistočno od Jajca).

Ova akcija nije uspjela. Odpor pobunjenika bio je jak. Pobunjenici imali su u okolnim selima svoje simpatizere te se u ovoj akciji osjetila sabotaža od strane mještana. Izgubljen je 1 gorski top, a naši gubitci u ljudstvu iznose 3 domobrana ranjena a izvještajni broj nestao. Kod pobunjenika 2 mrtva, više ranjenih i 1 zarobljen.⁶

Glavar Talijanske vojne misije u Hrvatskoj javlja:

⁴ Vidi dok. br. 76.

⁵ Vidi dok. br. 111 i dok. br. 130.

⁶ Ovu akciju ustaše su preduzele protiv jedne čete Trećeg krajiškog odreda koja je djelovala samostalno na desnoj strani Vrbasa pod komandom Stanka Kutanjca. Četa je, zajedno sa svojim komandirima, više puta podlijevala uticaju četničke propagande, ali su se komandiri i jezgri čete ubrzo afirmirali kao partizani i ostali takvi do kraja rata.

U akciji oko Nevesinja koju su vodile talijanske čete ustanovljeni su ovi gubitci: kod odmetnika 70 mrtvih. Kod Talijana: 11 mrtvih, 43 ranjena i 1 nestao.⁷

Jedna Talijanska bojna ojačana topničtvom raspršila je između visa Klanci (10 km sjeveroistočno od Trebinja) i Trebinja jednu odmetničku skupinu. Jedan talijanski častnik i 2 vojnika ranjeni su.

U akciji čišćenja na Mosor pl. (6 km sjeverno od Omiša) ubijeno je 63 odmetnika. Akcija se nastavlja.

16. IV. jedna Talijanska gorska bojna izvršila je noćnu akciju prema s. Sopot (11. km iztoč. od Nevesinja). Ubijeno je 4, a ranjen 21 odmetnik. Kod Talijana 1 mrtav i 7 ranjenih.⁸

17. IV. u okolini Knina napadnute su i protjerane jače skupine odmetnika. Odmetnici su ostavili 20 mrtvih, a kod Talijana 2 mrtva i 7 ranjenih među kojima i 1 častnik.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M P.)

⁷ Vidi dok. br. 129, primjedba br. 1.

⁸ Ovaj napad izvršili su Talijani u sklopu svoje akcije na sela oko Nevesinja pred partizanski napad na Borač. Vidi dok. br. 129, primjedba br. 1.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 24 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA NA PODRUČJU
BOSNE I HERCEGOVINE**

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel.
Op. br. 1840/taj.

U Sarajevu, dana 24. travnja
1942 god.

Predmet: Stanje pobunjeničke ak-
cije na osnovi izvještaja primljenih
u vremenu od 23. travnja 8 sati do
24. travnja 8 sati.

1. — GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA
(operativni i očevidni odjel).
2. — VRHOVNOM ZAPOVJEDNIČTVU
ORUŽNIČTVA
3. — ZAPOVJEDNIČTVU I. i II. DOMOBRAN-
SKOG SBORA
4. — ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRAN-
SKOG SBORNOG PODRUČJA.
5. — ZAPOVJEDNIČTVU VOJNE KRAJINE.
6. — ZAPOVJEDNIČTVU 6. PJESAČKE DIVI-
ZIJE.
7. — ZAPOVJEDNIČTVU 4. ORUŽNIČKE PU-
KOVNIJE.
8. — ZAPOVJEDNIČTVU ZRAČNE LUKE SA-
RAJEVO.

(Mjesta se označuju prema karti 1:100.000).

I. Taktička situacija

1.) POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA

I. ZONA.

Oblast Jajce.

Akcija povedena 22. ov. mjes. pod zapovjedništvom pukov-
nika Šimića, konačno je očistila prostor u trokutu, Jajce — Turbe
Donji Vakuf od pobunjenika.¹

¹ U predjelu oko Jajca djelovale su u to vrijeme jedinice Trećeg
krajiškog NOP odreda.

Izgubljeni gorski, top dana 19. ov. mjes. kod Dobrog Polja, opet je povraćen kod Krezluka. Pobunjenici su ga manje oštetili i moći će se lako popraviti.

Prilikom ove akcije pobunjenici su se razbjegli u grupama, koje su pri svome povlačenju naišle na naše posade i zasjede i to:

Jedan dio pobunjenika (150—180 ljudi) povukao se je preko s. Božikovac ka Gostilje² i napali su našu posadu od 13 domobrana.

Tamo je ubijen 1 naš razvodnik i 1 domobran ranjen, ostali dombrani su pobjegli.

Zapovjednik posade Gostilje bio je u to vrijeme u zasjedi kod Božića brijega³, gde je naišla druga grupa pobunjenika.

Tu je u borbi poginuo 1 a ranjena su 2 domobrana.

Kod sela Božikovac bila je postavljena zasjeda od ustaša. Tu je naišla treća grupa pobunjenika, kojom su prilikom u borbi poginula 2 ustaše i 2 ranjena.

Od pobunjenika poginulo je svega 10, a veliki broj ih je ranjeno.

Izgleda, da se razbijene grupe pobunjenika povlače na sjever obćim pravcem ka Skender Vakufu.

Oblast Bugojno — Kupres

Naknadno se doznaje, da u noći 20/21 ov. mjes. pobunjenici nisu posjekli samo 6—7 stubova (vidi izvješće od 23. ov. mjes.) već 83 stupa, razbili izolatore i posve isjekli žicu a dielom ponieili sobom.

Popravak linije trajaće nekoliko dana.

II. ZONA.

Oblast Nevesinje.

1.) U vremenu od 5/IV. do 17. IV. talijanska vojska iz Nevesinja vodila je akciju protiv partizana i to u pravcu Kifina Sela, Bratača i Odžaka.⁴

Točni rezultati nisu se mogli ustanoviti, pošto su Talijani vodili akciju u suradnji sa četnicima, a na tom dielu nema naših vlasti, niti oružničkih postaja. Jedino se je moglo utvrditi, da su Talijani spalili i uništili sela: Miljevac, Šurići, Žiljev⁵, Zalužje, Babja Gl., Biograd, Odžak i nešto od s. Udrežanj.⁶

Stanovništvo, većinom žene i djeca, su dovedene u Nevesinje i nalaze se u zatvoru.

Koliko je ubijeno partizana nije se moglo utvrditi.

² Gostilj

³ Božića Brijeg

⁴ O ovoj akciji Talijana vidi dok. br. 129, primjedba br. 1.

⁵ Žiljevo

⁶ Udrežnje

Talijanski gubitci: 23 mrtvih i oko 40 ranjenih vojnika. Ovi poginuli su zakopani u krugu vojarne u Nevesinju.

Talijansko zapovjedništvo u Nevesinju je navodno obustavilo dalju akciju na intervenciju jednog četnika — bivšeg oficira — stim, da je dalo rok partizanima, da se vrate svojim kućama u roku od 3 dana, a ako se ne vrate, da će nastaviti sa uništavanjem sela.

Skupa sa talijanskom vojskom došli su u Nevesinje i četnici. njih oko 300 na broju, a puške su pohranili kod talijanskog zapovjedništva.

Četnici se slobodno kreću po Nevesinju, ima ih koji nose one dielove oružničke odore, koje su četnici oduzeli oružnicima postaje Rilje na 20. III. ove godine.

Ovo kretanje četnika po Nevesinju naš živalj gleda sa strahom, jer se navodno boji, da će četnici preuzeti civilnu vlast u kotaru Nevesinje.

2.) Dana 22. IV. u jutru otišla je iz Mostara u pravcu Nevesinja jedna italijanska samovozna preselica, od 250 teretnih samo-voza punih četa.

Oblast Dubrovnik.

Dana 19. ov. mjes. oko 17 sati na pruzi Hum — Uskoplje a na 256 km, pobunjenici su razorili tračnice te je parostroj jednog teretnog vlaka iskočio.

Na vlak je otvorena puščana vatra, a u oklopljeni vagon, gdje je bila talijanska pratnja, bačena je bomba, od koje je poginuo jedan a ranjeno nekoliko talijanskih vojnika.

Oblast Kalinovnik.

Doznaje se da su pobunjenici oko Kalinovika tražili pregovore za prekid neprijateljstva.

Dana 28. ožujka došlo je do pregovora u prisutnosti zapovjednika hrvatske posade u Kalinoviku i zapovjednika proletherske brigade Rade Hamovića.⁷

Pošto pobunjenici nisu pristali na uslove predaje oružja, pregovori su prekinuti.

⁷ Rade Hamović je tada bio komandant Kalinovičkog sektora. Pomenuti pregovori u ovom izvještaju Ministarstva domobranstva prikazani su u sasvim krivom svjetlu. Pregovore su tražili sami domobrani iz neprijateljske posade u Kalinoviku, jer su, zbog partizanske blokade Kalinovika, bili u teškom položaju. Partizanski i domobranski pregovarači sastali su se kod sela Jažići, ali taj sastanak nije doveo ni do kakvog rezultata, jer domobrani nisu pristali da polože oružje.

Oblast Mostar.

Talijani su 22. ov. mjes. doveli iz Nevesinja u Mostar 58 pravoslavnih taoca (13 muških ostalo žene i djece).

III. ZONA.

Oblast Prača.

Posada u Prači uhvatila je dana 23 ov. mjes. vezu sa desnim krilom njemačke grupe Suschnigg na Debelj k 1012 (4 km s. z. od Prača) i na k 964 (2 1/2 km sjev. od Prača).

IV. ZONA.

Oblast Vareš — Breza.

1.) Dana 22. ov. mjes. u 4.30 sati pobunjenici su napali na miliciju u s. Kračići (6 km j. z. od Vareš Majdan).

Poslije dvo satne borbe 1 je milicioner poginuo. Pobunjenici su zaplieni 6 pušaka. Njihovi gubitci su nepoznati.⁸

2.) Dana 22. ov. mjes. na pruži Breza — Vareš, posada oklopljenog vlaka primietila je između Dabravine⁹ i Breze 3 naoružana pobunjenika i otvorila vatru na njih. Tom prilikom poginula su dva pobunjenika a 1 je pobjegao, a naši su zaplijenili pušku, samokres, 2 bombe i 250 naboja.

Poginuli su prevezeni u Brezu.

VII. ZONA.

Oblast Trnovo.

Od jednog pouzdanog grkoistočnjaka dobiveni su sljedeći podatci o pobunjenicima u ovoj oblasti:

Seljaci bi se svi rado povratili svojim kućama, samo da se učini promičba putem letaka. Mole seljaci da im se ne činil ništa od strane vojske i ustaša, jer kažu da se je već dosta porodica vratilo, ali da je među tim porodicama jedan član odveden od ustaša u Ilidže i mole da se isti vrati, kako bi i ostali vidjeli da im se ništa neće učiniti.

Dva mladića Srbina imali su da pobiju zapovjednike Andrića¹⁰ i Đokića,¹¹ ali ih je neko prokazao i streljani su:

Zatim mole, da im se omogući nabavka sjemeni, da mogu posijati još neobrađena zemljišta. I konačno, da snage pobunjenika nisu velike i mogle bi se sa manjim snagama protjerati.

⁸ Napad na ustašku miliciju u selu Kračići izveli su partizani NOP odreda »Zvijezda«.

⁹ Dobravine

¹⁰ Obren Andrić, tada komandant Udarnog bataljona Kalinovičkog sektora. Poginuo na Rogoju za vrijeme Treće neprijateljske ofanzive.

¹¹ Narodni heroj Vojislav Đokić

ZRAKOPLOVSTVO

Vrieme dielimično liepo, te je zrakoplovstvo izvršilo sliedeće zadatke:

1.) **Razvidjalo** pravac Foča — uz Drinu — s. Kosman (ušće Sutjeske u Drinu). Primjećeno, da su skoro svi mostovi preko Drine porušeni.

Razvidjalo prometne pravce na prostoru: Višegrad — Rogatica — Prača — Foča — Goražde — Višegrad.

Primjećeno oko 1500 sati:

— na putu Semeć — Višegrad mnogo ljudi i stoke na odmor... (vjerojatno ista kolona, koja je 22. ov. mjes. primjećena);

— 8 kola i nešto stoke kreće se od Semeća na zapad ka s. Pešurici (vjerojatno se vraćaju kući);

— na pruzi Ustikolina — Foča u prometu vlak sa 7 vagona;

— južno od Renovice 2 km porušen — zapaljen most, a put serpentinama (3 1/2 km j. od Renovice) na nekoliko mjesta porušen i barikadiran gredama;

— između Renovice i Prače put i pruga razrušeni.

2.) **Bombardiralo** u oblasti Okruglica, s. Šabanci, Nišići, Gajevi i Srednje. Utrošeno 700 kgr bombi. Pogođen sokolski dom u Srednjem, crkva u Nišićima i još jedna kuća.

Bombardiralo V. Polje i Brezovaču (Igman) i utrošeno 160 kgr bombi, zatim s. Lađevine i Mesići i utrošeno 50 kgr bombi (u cilju uznemiravanja).

3.) **Prenieti** liekovi za Rogaticu. Kod pristajanja zrakoplov je slomio jedan kotač.

4.) **Bacalo** hranu za Niemce u s. Žepa.

GUBITCI

Mrtvih : 2 domobrana, 2 ustaše i 1 milicioner.

Ranjenih : 5 domobrana i 2 ustaše.

2.) KRATKA OCJENA TAKTIČKE PRIRODE

Stanje u glavnom nepromjenjeno.

1.) U oblasti **Jajce** pobunjenici su konačno rastjerani i povlače se na sjever ka rijeci Ugar i Blatnici u pravcu Skender Vakufa.

Tim je za akciju Jajce—Varcar Vakuf osigurano zaleđe i odklonjena trenutna pogibelj da pobunjenici napadnu Jajce dok se izvodi ova akcija ka V. Vakufu.

2.) U oblasti **Nevesinja** Talijani su izvodili akcije u zajednici sa četnicima protiv partizana. Isto tako, četnici se slobodno kreću po Nevesinju, a naše pučanstvo sa strahom posmatra i boj[i] se posljedica ako ovi uzmu i civilnu vlast u Nevesinju.

Pokret talijanskih 250 samovoza punih četa je vjerojatno u cilju izvođenja akcija u toj oblasti. Službenih podataka o ovome pokretu Talijani ne daju.

3.) Naša posada iz **Prače** uhvatila je vezu sa desnim krilom grupe Suschnigg (»Trio I.«, koje je bilo kod s. Podložnik.

Time je zatvoren dio fronta od Podložnika do Prače i onemogućen nesmetan prolaz pobunjenika pri eventualnom povlačenju u tom pravcu.

4.) Prema podacima koji se imaju o stanju kod pobunjenika u obće, može se zaključiti da su pobunjenici već zamoreni, da im ne dostaju potrebe za obskrbu i borbu i da je narod pod njihovom vlašću nezadovoljan. Među njihovim vojnicima počele su se stvarati urote protiv zapovjednika.

Sve su to očiti znaci da se je otpornost pobunjenika u mnogome smanjila i da su svi za smirenje prilika.

3.) VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE.

1.) Svratiti pozornost talijanskim vojnim vlastima na njihov rad u zajednici sa četnicima, i odjek ovakvog rada na obće probitke naše države i našeg pučanstva.

2.) Preko promičbenog ureda tražiti bacanje promičbenog materijala, radi predaje pobunjenika.

3.) Podpomoći akcije naših i savezničkih snaga svim raspoloživim sredstvima.

II. DOGAĐAJA IZVAN ZONE BORBENE DELATNOSTI — nije bilo.

(M. P.)

Zamjenik zapovjednika
pukovnik,
Prohaska

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
OD 26 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGO-
VINI**

DNEVNO IZVJEŠĆE Broj 116

(po podacima primljenim 26. IV. 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

24. IV. oko 19 sati jedan vod domobrana koji je bio upućen radi hvatanja veze sa stražama kod Petrinjskog vodovoda napadnut je iznenada od jače skupine pobunjenika sa visa Cepeliš (k. 415) i visa Tešnjak (oko 5 km južno od Petrinje). Jedan domobran je poginuo, 1 je ranjen a 1 nestao. Vod se pred nadmoćnim protivnikom povukao u s. Gornja Bačuga (6.5 km južno od Petrinje). — 25. IV. izvršeno je krstarenje na prostoru južno od Petrinje, ali se na odmetnike nije naišlo.

Istog dana u 21. sat kod Tešnjaka napadnut je teretni samovoz iz Petrinjskog zdruga. Upravljač samovoza sa samovozom srušen je u potok, 2 domobrana nestala su, a 4 domobrana stigla su na željezničku postaju Kraljevecani (8 km južno od Petrinje).

U toku 24. i 25. IV. Utinjski zdrug vršio je čišćenje na području s. Miholjsko — Vojnić — Krnjak — s. G. Budački (6 km južno od Krnjaka) bez rezultata.

25. IV. izvršen je prepad iz zasjede od jedne jače skupine pobunjenika između željezničke postaje Vojnić i mjesta Vojnić na teretni samovoz koji je krenuo iz Vrgin Mosta u Vojnić. Sedam ustaša je poginulo, 3 teško i 1 lakše ranjen.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

U akciji Papuk — Krndija na odmetnike se do sada nije naišlo. Prostor Papuka obkoljen je i nadalje pojedinim slabim posadama, mjestnim ustašama, naoružanim pripadnicima Njemačke narodne skupine i oružničkim postajama. Postavljen je zajednički zapovjednik za sve oružane snage koji će davati zapoviedi posadama za svakodnevno krstarenje. Na vrh Papuka upućeno je oko 120 ustaša.

18. IV. južno od Janje prebacilo se oko 80 četnika iz Srbije u Bosnu.

Pregovori koji se vode u s. Capardi radi predaje pobunjenika nisu još završeni. Pobunjenici su predali svoj odgovor na postavljene naše uslove, koji je 23. IV. dostavljen II. domobranskom sbo-

ru. Sada se čeka rješenje i određivanje povjerenstva pošto oblast predaje zahtjeva dio II. i III. domobranskog sбора¹.

Sa područja Gradiškog zdruga stižu i dalje viesti o djelatnosti pobunjenika, koji napadaju razna sela, održavaju govore, pljačkaju i odvođe pojedine osobe.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

U akciji TRIO I² Njemačke i Hrvatske čete dostigle su 25. IV. crtu: s. Gornja Vinča (3 km sjeveroistočno od Prače) — s. Vrhlaže (9 km sjeveroistočno od Prače) — s. Božine (11 km sjeverozapadno od Rogatice) — s. Grivci (10 km sjeverozapadno od Rogatice) — s. Rakitnica (10 km sjeverozapadno od Rogatice) — s. Godomilje (15 km sjeveroistočno od Rogatice). Pobunjenici i pučanstvo povlače se prema Drini i Prači. — Divizija »PUSTERIA« stigla je na crtu Višegrad — Goražde. U Goražde ušle su Talijanske trupe. — Divizija »KACCIATORI« u napredovanju je na pravcu Nevesinje — Gacko. — Divizija »TAURINENSE« i dalje se prikuplja kod Sarajeva i priprema operacije prema Trnovu.

22. IV. napali su pobunjenici našu miliciju u s. Kračići (7 km jugozapadno od Vareša). Jedan milicioner je poginuo. Pobunjenici su zaplieni 6 pušaka³. Njihovi gubitci nisu poznati.

Prema izvješću Ministarstva unutarnjih poslova 25. IV. napadnuto je i zauzeto s. Baranje (3 km sjeverno od Stolca). Odmetnici su naše milicionare razoružali, a neke i zarobili.

Naknadno se doznalo:

U ponovnoj akciji povedenoj 22. IV. pod zapovjedništvom pukovnika Šimića na prostoru: Jajce — Turbe — Donji Vakuf pobunjenici su raspršeni i pomenuti prostor je očišćen. Izgubljeni gorski top dana 19. IV. (Dnevno izvješće br. 114) opet je povraćen. Raspršene skupine odmetnika u svom povlačenju općim pravcem prema Skender Vakufu (18 km sjeveroistočno od Jajca) imale su nekoliko okršaja sa našim posadama i zasjedama u kojima je 10 pobunjenika poginulo, a veći broj ih je ranjen. Vlastiti gubitci iznose 4 poginula (od ovih 2 ustaše) a 3 domobrana i 2 ustaše ranjeni⁴.

U vremenu od 5 — 17. IV. Talijanske čete iz Nevesinja u suradnji sa četnicima vodile su akciju protiv partizana na pravcu Kišino Selo (7 km sjeveroistočno od Nevesinja) — s. Bratač (9 km istočno od Nevesinja) — s. Odžak (7 km jugoistočno od Nevesinja).

¹ Ove pregovore sa predstavnicima domobranstva vodili su paprački četnici.

² Treća neprijateljska ofanziva

³ Ovaj napad izvršio je Vareški bataljon NOP odreda »Zvijezda«.

⁴ Tada su na ovom terenu ustaše i domobranci vodili borbu protiv jedne čete Trećeg krajiškog NOP odreda koja je samostalno djelovala na desnoj strani Vrbasa. Vidi dok. 131, primjedba br. 6.

Po završenoj akciji sa Talijanskom vojskom došlo je u Nevesinje i oko 300 četnika⁵ koji su svoje puške pohranili kod Talijanskog zapovjedništva.

OSOBITI DOGAĐAJI:

(M. P.) Glavar glavnog stožera
 general-poručnik
 (Vitez-Laxa)
 Laxa

⁵ Četnici Petra Samardžića

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE BJELEMIČI OD 28 APRILA
1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA BORAČ**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA HUM U MOSTARU

Prez. Broj: 1304/42.
Stanje na području oružn.
postaje Bjelemići i okolina.

1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA

Tajništvo ministra

Z A G R E B.

2) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA

3) OBĆE UPRAVNOM POVJERENIČTVU KOD

II ARMATE TALIJANSKE VOJSKE

S U Š A K.

Zapovjedništvo oružničkog krila u Mostaru svojim dopisom od 6 svibnja 1942 g. Taj. br. 1013/42 izvijestilo je ovu Župu sljedeće:
Zapovjedništvo oružničkog voda u Konjicu pod br. 563/Taj. od 2. svibnja o. g. dostavlja: izvješće postaje Bjelemići br. 129/Taj. od 28 travnja o. g. sljedećeg sadržaja:

»17. travnja 1942. partizani su jačim snagama udarili na selo Borač, kotara Gacko, koga su nakon žestoke borbe konačno i zauzeli¹. Svo pučanstvo, koje je imalo priliku spasiti se, pobjeglo je u raznim pravcima: Gacko, Nevesinje i dr. mjesta.

Pad Borča, nemilo se je dojmio pučanstva sela Bjelemića (26 km. jugoist. od Konjica) i sada ni našta drugo ne misle, nego na bjegstvo iz ovog sela, jer se boje, da ih partizani iz sela Trnovo (kotar Sarajevo) i Glavatičevo (20 km. jugoist. od Konjica) ne bi obkolili i selo uništili.

Povodom ovog, već su neki odpočeli izgoniti stoku iz sela u raznim pravcima, a po nekoji i obitelji, što se spriječava od strane oružnika, ali je nemoguće sve prolaze zatvoriti i spriječiti izse-ljavanje, te ima izgleda, da se ovi više i nemisle boriti, u koliko bi partizani pokušali ponovno udariti na Bjelemiće.

19 travnja jedna skupina partizana udarila je na selo Dužane² (6 km zapadno od Bjelemića, 21 km jugoist. od Konjica) i ovo su selo zauzeli.

¹ O borbi na Borču, vidi dok. br. 79.

² Napad na ustaško uporište u selu Dužanima izvršili su partizani Konjičkog bataljona.

Prilikom zauzimanja ovog sela, poginulo je 6 osoba, a 1 su odveli u Glavatičevo i tamo strijeljali.

Odnešeno je 6 komada pušaka i još dvije su date partizanima kako bi pustili uhvaćenog Osmana Mrnđića, što je i uspjelo, te su za dvije puške ovog pustili na slobodu.

Osman Mrnđić pošto je pušten iz zarobstva partizana, izjavio je, da je njega kada je došao u zarobstvo, ispitivao pobunjenički zapovjednik o stanju po selima, pa i o tom, koliko je milicija utrošila strijeljiva prilikom borbi u selima Seljanima (8 km jugozap. od Bjelemića) i Dramiševa (11 km jugozap. od Bjelemića). Kad mu je ovaj odgovorio da nezna, zapovjednik pobunjenika neki Šatar³ izvadio je komadić papira pisan na mašini i rekao mu »Vidiš ovo je prepis izvješća koga je zapovjednik postaje Bjelemići, podnio kotarskoj oblasti i vodu u Konjicu, utrošeno je 7150 komada naboja«, jer da oni imaju svojih ljudi svugdje, pa da znaju sve šta se radi. Istu večer, kada je vođa milicije u Bjelemiću Ferhat Kurtović poginuo u Konjicu, odmah su oni rekli, da je ubijen od njihovih ljudi.

Ova postaja zaista dostavila je izvješće o vođenju borbi u selima Seljani i Dramiševo kotarskoj oblasti u Konjicu i vodnom zapovjedniku pod br. 222 od 10 travnja po Dedagi Šurkoviću, pa u koliko je imenovani donio ovo izvješće, molim da se provjeri, kako je došlo do znanja partizanima, jer se podaci iznieti u postajnom izvješću, slažu sa onim. koje je dao vođa pobunjenika i kazao Mrnđiću. Ako je Dedaga Šurković uhićen po partizanima, onda je možda na taj način došlo do znanja partizanima, a ako nije uhvaćen i ako je pismo predao kome treba, onda je vjerovatno, da neka osoba zaposlena u kotarskoj oblasti u Konjicu, stoji u dojavnoj službi sa partizanima i odaje službene tajne.«

Dostavljam prednje izvješće na mjerodavnost.

Prema izvješću vodnog zapovjednika u Konjicu teklić⁴ Dedaga Šurković predao je zapečaćeno pismo od postaje Bjelemići kako u vodnom zapovjedništvu tako i kotarskoj oblasti u Konjicu. Povodom odavanja službene tajne zapovjedio sam da se provede istraga i o ishodu isto izvesti, o čemu će se svojedobno izvestiti.

Na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

(M. P.)

PODŽUPAN:
(Potpis nečitak)

³ Ibro Šator

⁴ Kurir

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 29 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE Br. 119

(po podatcima primljenim 29. travnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

28. IV. oko 7.30 sati između željezničke postaje Rudica i Blatna (na pruzi Bos. Novi — Bos. Krupa) napadnute su ophodnje za pregled pruge. Deset domobrana nađeni su mrtvi (djelom iznakaženi) a 16 ih je nestalo. Kod odmetnika je 25 poginulo¹.

28. IV. prebacila se jedna jača skupina partizana (oko 300) preko željezničke pruge između s. Utinja (8 km sjeverno od Vojnića) i s. Skakavac (12 km jugoistočno od Karlovca) u pravcu s. Vukmanska Bukovica (17 km sjeverno od Vojnića). U borbi kod s. Kneževića Kosa (3.5 km sjeverno od Vojnića) ubijeno je 85 odmetnika, a 3 puške su zaplijenjene. Među poginulim odmetnicima koji su sudjelovali nađeni su i seljaci koji su već imali naše nove propusnice.

Nakon 14 satne žilave obrane Prijeboj (16 km sjeverozapadno od Bihaća) je 27. IV. u 21 sat pao odmetnicima u ruke. U napadu na Prijeboj odmetnici su upotrebili i 2 tanka. Pobunjeničke snage napadaju od 28. IV. u 7 sati Ličko Petrovo Selo (14 km sjeverozapadno od Bihaća), a sudbina Plitvičkih Jezera je nepoznata. Zapovjedniku 2. pješačke divizije naloženo je, da pojača u koliko mu je iz svojih slabih snaga moguće posadu Ličkog Petrovog Sela i Drežnik Grada (21 km sjeverozapadno od Bihaća).

Prema izvješću iz Bihaća pobunjenici iz s. Močila (10 km jugozapadno od Slunja) napali su s. Oštarski Stanovi (3 km sjeverno od Rakovice). — Rakovica je ugrožena.

U prostoru Grmeč pl. opaženo je prikupljanje jačih odmetničkih snaga².

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

27. IV. odbijen je bez gubitaka manji odmetnički prepad na vis Kačun (1.5 km zapadno od Teslića).

¹ Na željezničku prugu Bos. Novi — Bos. Krupa napadao je u to vrijeme Drugi bataljon Prvog krajiškog NOP odreda. Partizani prilikom ove akcije nisu imali gubitaka.

² Na ovom terenu tada je djelovao Prvi krajiški NOP odred.

28. IV. u 5 sati odbijen je jači napad pobunjenika kod s. Musl. Čelinac (11 km jugoistočno od Banja Luke). Jedan domobran je lakše ranjen, dok gubitci odmetnika nisu poznati.

28. IV. od 4—5.30 sati napadali su pobunjenici Bos. Dubicu. Položaji su održani. Vlastitih gubitaka nije bilo, a pobunjenički nisu poznati³.

c) III. DOMOBRANSKI SEOR:

U akciji TRIO I, Njemačke i Hrvatske čete stigle su do crte: s. Renovica (11 km jugozapadno od Rogatice) — s. Mesići (5 km južno od Rogatice) — s. Borač (7 km južno od Rogatice) — s. Paprica (8 km jugoistočno od Rogatice) — vis Ivica (k. 1497 — 9 km zapadno od Višegrada) — s. Jelačići (na Drini — 4 km sjeverozapadno od Višegrada). Neprijatelj utvrđuje visove južno od r. Prače i izgleda da ih hoće braniti. — Divizija »PUSTERIA« čisti okolicu Goražda. Podizanje mosta kod Goražda sprečeno je odmetničkom vatrom. — Divizija »CACCIATORI D' ALPI« desnom kolonom u nastupanju prema Gackom razbila je odmetnički odpor i dospjela do s. Dobro Polje (9 km sjeverozapadno od Gacka). Lieva kolona još nije poduzela napredovanje prema Kalinoviku. Gubitci divizije: 11 mrtvih i 41 ranjenih.

Od 27. IV. u 21 sat do 28. IV. u 5 sati premoćniji broj odmetnika bezprekidno je napadao Begov Han, s. Mračaj (15 km jugoistočno od Begov Hana) i s. Želeče (5 km sjeveroistočno od Begov Hana) sa namjerom da se prebaci preko r. Bosne⁴. Svi su napadi odbijeni bez gubitaka.

U Rogaticu upućena je preselica.

Zrakoplovstvo bacalo je hranu u Varcar Vakuf i primjetilo da je kolona pučanstva sa puta Semeć — Višegrad krenula na sjever i kod s. Stari Brod (na Drini — 11 km sjeverozapadno od Višegrada) počela prebacivati se na Srbsku stranu.

Akcija Jajce — Varcar Vakuf uspjela je⁵. Potankosti još nisu poznate. Pukovnik Šimić javlja, da su Talijani napustili Varcar Vakuf i krenuli u pravcu Ključa. U Varcar Vakufu vlada glad i bolest. Poduzete su mjere za ishranu Varcar Vakufa.

O borbama koje su vođene 17. IV. oko Borača⁶ (15 km sjeverozapadno od Gackog) doznale su se još ove pojedinosti:

U početku napada koji je izvršen jednovremeno na sva sela, straže milicionera davale su jak odpor tako da se ni jedan od njih

³ Ovaj napad na Dubicu izvršio je Prvi i Drugi bataljon Drugog krajiškog NOP odreda.

⁴ Pomenuta ustaška uporišta napadali su partizani NOP odreda »Zvijezda«.

⁵ O situaciji oko Mrkonjić Grada vidi dok. br. 122 primjedba br. 7

⁶ O napadu partizana na Borač vidi dok. br. 79.

nije spasao. Istog trenutka stupila je ciela Boračka milicija u borbu koja se vodila do 21 sat. Najjači napad bio je na oružničku postaju koja je tučena i topovima. Oružnici su se borili prvo iz same zgrade, a potom iz rovova oko zgrade. — Pred nadmoćnim pobunjeničkim snagama (cienjene navodno više tisuća) u prvi mrak počelo je povlačenje prema Ulogu (15 km jugozapadno od Kalinovika) pod stalnom vatrom pobunjenika. Naši gubitci ciene se na 7 poginulih i nestalih oružnika, a od pučanstva izginulo je i nestalo ili zarobljeno oko 400 osoba, a ranjeno oko 60. Pobunjenici su imali velike gubitke.

(M P.) Glavar glavnog stožera
 general-poručnik
 (Vitez-Laxa)
 Laxa

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
OD 30 APRILA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I
HERCEGOVINI**

DNEVNO IZVJEŠĆE Br. 120

(po podacima primljenim 30. travnja 1942. godine do 9 sati)

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

U akciji TRIO I,¹ dio Njemačkih i Hrvatskih četa sa skupinom zapovjedajućeg generala iz Srbije čistili su 29. IV. područja u okuci r. Drina i Prača. Ostale snage drže sjevernu obalu Prače, od s. Renovica do visa Borovca (3 km sjeverozapadno od Ustiprače). Divizija »PUSTERIA« čisti desnu obalu r. Drine između Višegrada i Međeđe. — Divizija »CACCIATORI D' ALPI« nalazi se oko Gackog. Divizija »TAURINENSE« završila je skupljanje kod Sarajeva.

Od 29. IV. u 13 sati vodi se borba kod Begov Hana² (17 km jugozapadno od Zavidovići). Ishod još nije poznat.

Pobunjenici iz oblasti Stolca i dalje uništavaju okolna hrvatska sela i približavaju se dielu željezničke pruge Žitomislić — Čapljina — Gabela (pruga Mostar — Dubrovnik)³.

27. IV. došli su u Varcar Vakuf zapovjednik četničke komande Kocić, učitelj Drenović i predstavnik političkih četničkih organizacija Mitrović i podnieli predlog za prekid neprijateljstva⁴.

(M. P.)

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

¹ Odnosi se na Treću neprijateljsku ofanzivu.

² Povremena uznemiravanja ustaško-domobranske posade u Begovom Hanu u to vrijeme izvodili su partizani Prvog udarnog bosanskog bataljona u zajednici sa dijelovima Zeničkog partizanskog odreda.

³ Na pomenutu željezničku prugu napadali su partizani Južnohercegovačkog partizanskog odreda.

⁴ Odnosi se na prijedlog za sporazum koji je ustaškim vlastima ponudio Uroš Drenović, komandant četničkog bataljona »Petar Kočić«.

R E G I S T A R

A

Avramović — 18;
 Avtovac — 29, 316;
 Agino Selo — 248;
 Agići (Prav.) — 146;
 Alagić Adil — 265, 270;
 Aleksić Petar — 205;
 Alipašin Most — 250, 254;
 Andrić Veso — 256;
 Andrić Vlajko — 255, 256;
 Andrić Obren — 90, 91, 342;
 Antunović Kojo — 60;
 Aračić (čet. kap.) — 70;

B

Babine D. — 84;
 Babić Aleksandar — 97;
 Babić Aćim — 22;
 Babić Branko — 150, 156;
 Babja Gl. — 332, 340;
 Babović Cana — 282;
 Baduša — 253;
 Bajić Simo — 184;
 Bak — 253;
 Balorda Janko — 125;
 Baltina Bara — 37, 38;
 Baljvine — 248;
 Banija — 196;
 Banja Luka — 151, 187, 188 211,
 244, 311, 326;
 Banjani — 326;
 Banjac Đuro — 145;
 Baranje (s.) — 291, 346;
 Bare (Čajniče) — 280;
 Bare (Barice karta Sarajevo) — 164;
 Bastasi (karta Gacko) — 83;
 Bastasi (Drvar) — 200;
 Bastaški Do — 297;
 Bataljon »Bajo Pivljanin« Durmitor-
 skog NOP odreda — 27;

Bataljon banjsko-vučedolski — 102;
 Bataljon beogradski proleterski —
 25, 128;
 Bataljon bilečki — 77, 102, 294, 318,
 331;
 Bataljon boračko-jezerski — 29;
 Bataljon prvi bosanski udarni — 79,
 85, 93, 95, 104, 108, 110, 111, 112,
 126, 127, 139, 318, 320, 330, 353;
 Bataljon drugi bosanski udarni (Ma-
 jevički) — 95, 98, 99, 109, 112, 117,
 139, 173, 192, 193;
 Bataljon brajinački — 109;
 Bataljon bratunački — 109;
 Bataljon vareški — 48, 49, 110, 125,
 126, 178, 329, 331, 346;
 Bataljon »Vladimir Gaćinović« —
 103, 294;
 Bataljon »Vojvoda Momčilo« — 27;
 Bataljon gajevski — 125, 178;
 Bataljon glasinački — 47, 95, 106,
 107, 121, 165;
 Bataljon grahovski — 68;
 Bataljon devetački — 128;
 Bataljon derventske (Čelonja) — 94;
 Bataljon donjozalukovački — 94;
 Bataljon dubčki — 115;
 Bataljon župopivski — 71;
 Bataljon zagorski — 250, 253, 258,
 286;
 Bataljon zakmurski — 239;
 Bataljon zenički — 45, 49, 110, 124,
 125, 139, 172, 173, 174, 269;
 Bataljon igmanski — 91, 249, 254
 276;
 Bataljon jabučki — 59, 61, 82;
 Bataljon jahorinski dobrovoljački
 — 33;
 Bataljon udarni kalinovickog sekto-
 ra — 250;
 Bataljon kijevski — 90, 91;

- Bataljon knežinski — 46, 47, 84, 93, 95, 105, 106, 107, 110, 121, 164, 178, 193;
 Bataljon kozarski udarni — 187, 195, 235, 299;
 Bataljon kombinovani (Hercegovina) — 239, 277, 294;
 Bataljon konjički (Konjic) — 236, 240, 242, 250, 253, 257, 276, 277, 285, 287, 290, 292, 348;
 Bataljon kopitski — 105, 106, 121, 128, 164, 165;
 Bataljon kosmajski — 21, 24;
 Bataljon kostajnički (Doboj) — 135, 137, 138;
 Bataljon kravički (Drinjača) — 109;
 Bataljon kragujevački (Prve proleterske brigade) — 35;
 Bataljon krajiški (Istočna Bosna) — 94, 99, 109, 193;
 Bataljon kraljevački (Prve proleterske brigade) — 10, 13, 26, 33, 63, 64;
 Bataljon »Luka Vukalović« — 294, 318;
 Bataljon ljubinski — 278, 291;
 Bataljon ljubomirski — 77, 83, 294;
 Bataljon majevički vidi bataljon
 Drugi udarni bosanski
 Bataljon manjački — 187, 220;
 Bataljon »Marko Orešković« — 296;
 Bataljon mednički — 49, 52;
 Bataljon milički — 94;
 Bataljon miljevinski — 250;
 Bataljon mokranijski — 10, 22, 31, 47, 48, 80, 105, 106, 112, 121, 193, 307;
 Bataljon mostarski — 278;
 Bataljon »Nedeljko Čabrinović« — 68;
 Bataljon niškički — 49, 110, 321;
 Bataljon obaljski — 250, 276;
 Bataljon olovski — 84, 93, 94, 95, 105, 107, 110, 125, 126, 127;
 Bataljon paljanski — 106, 121, 164, 165;
 Bataljon planinski (Svetozara Kosića) — 21, 23, 25, 94;
 Bataljon pračanski — 12, 47, 48, 59, 62, 97, 106, 118, 121, 164, 165;
 Bataljon proleterski udarni Druge proleterske brigade — 186;
 Bataljon proleterski Operativnog štaba za Bos. Krajinu — 128, 232, 247, 260, 263, 264, 267, 299;
 Bataljon »Ranko Divljan« udarni — 90, 91;
 Bataljon rogatički — 11, 114;
 Bataljon romaniski — 12, 43;
 Bataljon semečki — 115;
 Bataljon sitnički (Sitnica) — 294;
 Bataljon skelanski — 109;
 Bataljon sokolovički — 95, 105, 106, 121, 165;
 Bataljon sprečanski — 321;
 Bataljon srebrenički — 109;
 Bataljon »Stojan Matić« — 295;
 Bataljon stolački — 291, 294;
 Bataljon trebevički — 90;
 Bataljon trnovski — 91;
 Bataljon ustikolinski — 59, 60;
 Bataljon fakovički — 109;
 Bataljon prvi fočanski — 56, 250;
 Bataljon prvi hercegovačko-crnogorski udarni — 71, 72, 73, 74, 133, 226, 236, 237, 253, 285, 290, 291, 294, 314, 318;
 Bataljon drugi hercegovački udarni — 290;
 Bataljon crnovrški NOP odreda »Zvijezda« — 9, 32, 48, 110, 125, 193;
 Bataljon prvi crnogorski — 117;
 Bataljon drugi crnogorski — 10, 117;
 Bataljon prvi čajnički — 57, 58;
 Bataljon šumadiski — 11, 12, 20, 128, 226, 236, 240, 242, 250, 253, 258, 276;
 Bataljon peti šumadiski — 65;
 Bataljon šumski (Šuma) — 294;
 Bataljon prvi Drinskog NOP odreda — 75;
 Bataljon drugi Drinskog NOP odreda — 75;
 Bataljon treći Drinskog NOP odreda — 75;
 Bataljon udarni Prvog krajiškog NOP odreda — 195, 224, 229, 232, 263;
 Bataljon prvi »Petar Škundrić« Prvog krajiškog NOP odreda — 163, 223, 335;
 Bataljon drugi Prvog krajiškog NOP odreda — 350;
 Bataljon treći Prvog krajiškog NOP odreda — 229;
 Bataljon četvrti Prvog krajiškog NOP odreda — 230;
 Bataljon udarni Drugog krajiškog NOP odreda — 263;

- Bataljon prvi Drugog krajiškog NOP odreda — 169, 189, 208, 317, 319, 326, 334, 351;
 Bataljon drugi Drugog krajiškog NOP odreda — 161, 169, 194, 229, 311, 334, 351;
 Bataljon treći Drugog krajiškog NOP odreda — 208, 335;
 Bataljon prvi (Petrovački) Petog krajiškog NOP odreda — 145, 158;
 Bataljon drugi Petog krajiškog NOP odreda — 143, 146, 157, 158, 170, 184, 295, 298;
 Bataljon treći Petog krajiškog NOP odreda — 170;
 Bataljon prvi Ozrenskog NOP odreda — 111;
 Bataljon drugi Ozrenskog NOP odreda — 111;
 Bataljon treći Ozrenskog NOP odreda — 111;
 Bataljon četvrti Ozrenskog NOP odreda — 111;
 Bataljon peti Ozrenskog NOP odreda — 111;
 Batinjani (Pakrac) — 336;
 Bauk Miloš — 246;
 Bačuga G. — 345;
 Bašović Sofren — 67;
 Baštra — 326;
 Begov Han — 351, 353;
 Belova Torina — 225;
 Bibić Miro — 249, 254;
 Bijela Voda — 12, 43;
 Bijeli Potok (karta Jajce) — 248;
 Bijeljina — 17, 19, 54;
 Bileća — 73, 102, 286, 290, 318, 327, 331;
 Biograd (karta Nevesinje) — 332, 340;
 Bionoge — 253;
 Bioska (G. i D.) — 10;
 Bioštica (r.) — 93, 95;
 Bistrica (r. kod Banja Luke) — 151;
 Bistrica (sarajevski vodovod) — 82;
 Bistrica (r. kod Foče) — 276;
 Bistrik (r.) — 16;
 Bihać — 167, 181, 223, 350;
 Bjelašnica Pl. — 28, 237;
 Bjelemić — 81, 225, 227, 236, 239, 240, 253, 255, 257, 258, 275, 276, 286, 292, 348, 349;
 Bjeletić Krsto — 15;
 Bjelo Polje (Stupari) — 325;
 Bjelomići (Bjelemaći) vidi Bjelemaći
 Bjelosavići — 47;
 Bjeluše — 280;
 Blagaj — 36, 315, 317;
 Blagaj (Hrv.) — 317;
 Blagojević Vlado — 59;
 Blažuj — 240;
 Blatna — 350;
 Blatnica — 219, 264, 268, 343;
 Bobani — 68;
 Bobetino Brdo — 17;
 Bobić Miloš — 61;
 Boboljuske — 170, 185;
 Boganovići — 110, 321, 325;
 Bogovića — 67, 97, 255;
 Bogunović Brana — 167, 199;
 Bodiroda Vasilije — 56;
 Božanovići — 35;
 Božić Đuro — 17, 18;
 Božić Jovo — 271;
 Božići — 333;
 Božikovac — 340;
 Božine — 346;
 Božića Brijeg — 340;
 Božović Petar — 101;
 Bojandić Branko — 271;
 Bojović Aleksa-Brko — 90;
 Bojčić Mah. — 250;
 Boka — 78;
 Bokan Dane — 296, 297;
 Bokare — 253;
 Boljanić (kod Doboja) — 318, 325;
 Boljanići — 281;
 Borja Pl. 220, 234, 238, 260, 265;
 Borike vidi Ergele Borike
 Borač — 28, 29, 35, 72, 83, 133, 152, 153, 217, 218, 225, 226, 227, 236, 237, 240, 242, 250, 253, 256, 276, 285, 286, 288, 289, 290, 293, 294, 331, 332, 338, 348, 351;
 Borovac — 353;
 Borogovo (M. i V.) — 70;
 Bos. Brod — 48, 255, 259, 334;
 Bos. Grahovo — 167, 168, 181, 197, 199, 201, 295;
 Bos. Dubica — 188, 298, 299, 303, 334, 336, 337, 351;
 Bos. Krupa — 223, 350;
 Bos. Novi — 36, 37, 39, 146, 169, 188, 190, 208, 223, 298, 299, 315, 317, 318, 336, 350;
 Bos. Petrovac — 158, 167, 168, 170, 171, 181, 197, 198, 199, 201, 223, 263;

Bos. Petrovo Selo — 336;
 Bosanska Krajina — 96, 186, 195;
 Bosna (r.) — 142, 188, 220, 234, 269, 334, 351;
 Bosna — 79, 85, 94, 98, 108, 133, 154, 194, 231, 290, 294, 300, 310, 314, 317, 326, 333, 336, 339, 345, 350, 353;
 Bosnić Rajko — 187;
 Botić Stevan — 137, 138;
 Bočac — 244, 248, 263, 303;
 Bravski Vaganac — 167, 199;
 Brajakovići — 66, 193;
 Branešci — 203, 220, 237, 249;
 Brani Do — 83;
 Branković Milan (Pavle) — 327;
 Brankovići — 151, 161;
 Bratač — 71, 73, 313, 314, 332, 340, 346;
 Bratunac — 70, 85, 94, 95, 117, 322, 325, 337;
 Brdari — 222;
 Brežica — 322;
 Breza 177, 342;
 Brezići — 347;
 Brežičani — 40, 203, 243;
 Brezova Glava (Karlovac) — 333;
 Brezovača (Igman) — 343;
 Brezovo Polje — 18;
 Brigada prva proleterska NOP — 13, 23, 25, 46, 50, 51, 55, 63, 70, 80, 84, 93, 95, 98, 107, 114, 117, 126, 131, 193, 307;
 Brigada druga proleterska NOP — 95, 131, 193, 280, 307, 320;
 Brigada treća proleterska NOP — 113;
 Brigada šesta NOP istočnobosanska — 79, 171, 173, 176, 247, 318, 330;
 Brigada deseta hercegovačka — 278;
 Brijesnica — 135;
 Briševo — 145, 146, 162, 222;
 Brkić Hasan-Aco — 52, 124;
 Brnjic — 171, 172;
 Broz Josip-Tito — 23, 93, 98;
 Bronzani Majdan — 150, 151, 207, 335;
 Brusna — 281;
 Brčko — 20, 54;
 Bugojno — 340;
 Budački G. — 345;
 Budelj G. — 222;
 Budimlić Japra — 145, 188, 223;
 Bužim (karta Petrinje) — 326;
 Bujadince — 199;
 Bukovica (Modrič) — 334;

Buletići — 267;
 Bundići — 217, 218;
 Burić Hasan — 20;
 Bursać Milan — 296;
 Bursać Nikola — 265;
 Busnovi — 40;
 Butozan Vaso — 194;
 Buhro (ust.) — 17;
 Bušletić — 138;

V

Vagan (kod Trubara) — 157, 184, 200;
 Vajner Slaviša-Čiča 11, 13, 24, 26;
 Vardište — 21;
 Vareš — 45, 48, 49, 110, 126, 171, 177, 331, 342;
 Varcar Vakuf vidi Mrkonjić Grad
 Vasić Nenad — 78, 101;
 Vasić Perica 271;
 Vasiljevci — 347;
 Vel. Gradina (Sokolac) — 312;
 Vel. Kladuša — 310, 317;
 Veliko Brdo — 151;
 Veliko Polje (Bjelašnica) — 343;
 Veličanin Ivan — 91;
 Velja Glava — 316;
 Venje — 318;
 Verić (ust. por.) — 327;
 Vidrići — 23, 45, 66;
 Vijačani — 234, 235, 260, 263;
 Vilišta — 240, 250;
 Vinča G. — 346;
 Visori — 15;
 Visočica Pl. — 237, 253, 286;
 Vitkovci — 267;
 Vihovići — 35;
 Višegrad — 11, 21, 27, 28, 48, 85, 114, 115, 241, 335, 346, 351, 353;
 Vjetreno — 68, 69;
 Vlajinje (Vlahinje) — 102, 103, 104;
 Vlajići — 267, 269;
 Vlaka — 68;
 Vlasenica — 21, 23, 25, 43, 45, 46, 52, 69, 70, 79, 80, 86, 87, 88, 89, 93, 94, 98, 99, 108, 112, 116, 117, 126, 128, 131, 164, 308, 315, 316, 319, 325;
 Vlaholje — 35;
 Vlaški Mladen — 91;
 Vodičevo (G. i D.) — 39, 326;
 Vođević Pod — 270, 271;
 Vožuća — 320;
 Vojnović Petar — 189;
 Vojkovići — 92, 249, 250, 277;
 Vojnić — 333, 345;

Vokača — 250;
 Vokić Dragoje — 38;
 Volar — 208;
 Volinjski most — 208;
 Vrabci — 84;
 Vranješević (čet. major) — 86;
 Vračevica — 102;
 Vrba — 217;
 Vrbanja (r.) — 243;
 Vrbas (r.) — 152, 346;
 Vrbaška — 38;
 Vrgin Most — 345;
 Vrijeska (Omarska) — 37;
 Vrtoče (G. i D.) — 167, 200;
 Vrhlaže — 346;
 Vrhovni štab NOPO Jugoslavije —
 9, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 32,
 33, 35, 45, 48, 51, 52, 57, 66, 71,
 75, 76, 79, 80, 81, 83, 84, 86, 90, 93,
 94, 96, 97, 98, 100, 104, 114, 115, 116,
 118, 121, 124, 128, 132, 139, 152,
 153, 163, 176, 182, 192, 218, 225, 236,
 239, 241, 247, 249, 254, 257, 275, 285,
 288, 289, 293, 294;
 Vrhprača — 27;
 Vujasinović Todor-Tošo — 11, 135,
 136, 137, 138, 175;
 Vujić Marko — 97;
 Vujović Borislav — 103, 104;
 Vujović Ratko-Čoče — 40;
 Vujović Tomo — 103;
 Vukadin Marko — 60;
 Vukadinović Ilija — 61;
 Vukić Lazo — 268;
 Vukmanović Svetozar-Tempo — 80,
 86, 93, 96, 98, 99, 113, 127, 140, 176,
 177, 186, 248, 320, 347;
 Vukmanska Bukovica — 350;
 Vuković Zarko-Pucar — 321;
 Vuković (čet.) — 34;
 Vuković Veljko — 59, 64;
 Vukojević Milan — 264;
 Vučenović Mile — 169;
 Vučinić Vlado — 103;
 Vučja Luka — 10, 48, 164, 193, 255;
 Vučjak — 246;
 Vučkovac (brdo) — 326;

G

Gabela — 291, 292, 353;
 Gavran Mile — 61;
 Gavrilović Branko — 213;
 Gavrić Dušan — 268;
 Gavrić Pero — 269;
 Gaj Martin — 322;
 Gajevi — 343;
 Gapići — 253;
 Garić Manojlo — 67;
 Garići — 238;
 Gačeša Boro — 170;
 Gacko — 29, 71, 76, 132, 153, 218, 280,
 285, 287, 288, 290, 291, 293, 294, 316,
 317, 318, 331, 346, 351, 353;
 Glavatičevo — 226, 348, 349;
 Glavni štab NOP odreda za Bosnu i
 Hercegovinu — 11, 14, 22, 23, 27,
 30, 46, 48, 52, 53, 59, 72, 76, 94, 104,
 112, 123, 124, 134, 139, 171, 186, 247,
 267, 308;
 Glavni štab za Sandžak — 281;
 Glavni štab za Crnu Goru i Boku —
 76, 79;
 Glamoč — 167, 194, 327;
 Glasinac — 43, 47, 48, 66, 88, 165,
 241;
 Gldevci vidi Grdijevići
 Gligorić Predrag — 60;
 Glina — 309;
 Glogovac — 267;
 Glodi — 322;
 Gnjata Milorad — 104;
 Godomilje — 346;
 Gojakovac — 334;
 Gojlović — 291;
 Golić (s.) — 248;
 Goražde — 27, 28, 59, 75, 80, 112, 115,
 241, 247, 280, 281, 282, 287, 346,
 351;
 Goranin Pavle-Ilija — 30, 52;
 Goransko — 288;
 Gornja Tuzla — 19;
 Gospić — 315;
 Gostilj — 340;
 Grabež — 222;
 Grabsko (G. i D.) — 135;
 Gravišlje (brdo) — 327;
 Gradačac — 134;
 Gradina (kod Kalinovika) — 256,
 257, 276, 285;
 Gradište (Romanija) — 163;
 Grajsalići — 35;
 Grahovac Dukica — 72, 100, 294;
 Gračanica — 134, 135, 138;
 Grbić Vojin — 265, 266, 267;
 Grbić Ilija (učitelj) — 62, 67, 121;
 Grbić (biv. akt. narednik) — 125;
 Grgurević Vera — 255;
 Grgurević Momčilo — 34;
 Grdijevići — 291;
 Grede (kod Bileća) — 102;

Grivci — 346;
 Grič — 322;
 Grk Dušan — 101;
 Grkovac Jovo — 83;
 Grmeč — 181, 350;
 Grmuša — 222;
 Grnčale — 67;
 Gromile — 57;
 Gudavac — 223;
 Gustović (ust. puk.) — 313;
 Gučevo — 57;

D

Davidović Gojko — 59;
 Davidović Jovo — 59;
 Dakić Bogdan — 85, 100;
 Dalmacija — 78, 291, 293;
 Damjanović Steva (Leka) — 54;
 Dangić Jezdimir (Jezda) — 13. 45,
 69. 88, 107, 175, 213, 220;
 Danilović (pop) — 42;
 Danilović Uglješa — 32, 118, 178;
 Daščić Dušan — 91;
 Dvor (na Uni) — 232, 326;
 Debelo Brdo — 70;
 Debelj (k. 1012) — 67, 342;
 Devetak (karta Tuzla) — 322;
 Dedići — 144;
 Delić Mirko (čet.) — 265. 268, 269;
 Demiševci — 145, 222, 223;
 Deralo — 199;
 Diklići — 68;
 Dimitrijević Diša — 97;
 Dinara Pl. — 201;
 Dobož — 134, 135, 142, 322, 325 334;
 Dobra Voda — 67;
 Dobravine — 331, 342;
 Dobrašina — 114;
 Dobrljin — 36, 39, 40, 169, 190, 208,
 299. 315, 317, 318, 319, 326;
 Dobrodoli — 13;
 Dobrun — 21;
 Doder Vera — 255;
 Doder Uroš — 255;
 Dozet Dušan — 59;
 Dolovi — 321;
 Doljane (karta Knin) — 295, 296;
 Donji Vakuf — 339, 346;
 Dopuda Savo — 97;
 Došen Ilija — 144;
 Dragojlov (ust. puk.) — 303, 316;
 Dragočaj — 152;
 Dražljevo — 218;
 Dramiševo — 349;

Drapšin Petar — 76, 78, 83, 101, 153,
 217, 218, 294, 295;
 Drvar — 143, 157, 167, 168, 181, 184,
 197, 200, 201, 263, 295;
 Drvar Selo — 167, 200;
 Drežanj — 332;
 Drežnik Grad — 350;
 Drenović Uroš — 194, 213, 224, 265,
 271, 353;
 Drina (r.) — 28, 69, 79, 80, 88. 95,
 108, 173, 241, 281, 287, 346, 353;
 Drinić — 201;
 Drinjača — 26, 70. 85, 94, 95, 98, 99,
 109, 117, 310, 315, 322;
 Dub (G. i D.) — 114, 281;
 Dubica — 169, 208, 232, 306;
 Duboka (G. i D.) — 291;
 Duboke Ljuti — 68;
 Dubrava (karta Prnjavor) — 237;
 Dubrovnik — 41. 42, 68 341;
 Duga Njiva — 135, 136, 137, 138;
 Dugo Polje — 185;
 Dužani — 348;
 Dujmovići — 33;
 Duler Ivan — 269;
 Duler Johan — 269;
 Duler Osvald — 269;
 Dumić Đura — 97;

Đ

Đedovci — 66;
 Đekić (čet.) — 13, 28;
 Đermanović Ivica — 20;
 Đilas Petar (čet.) — 296;
 Đokić J. Vojislav — 82, 92, 242, 256,
 257, 258, 342;
 Đorđević Ilija — 90;
 Đujić Momčilo (pop) — 167, 197;
 Đukanović Pero — 95;
 Đuković (čet. kap.) — 95;
 Đurđevac Radoje — 58;
 Đurić Ljubodrag — 282;
 Đuričić Blažo — 72, 133;

E

Elez Petar — 56;
 Eleta Stevo — 58;
 Ergele Borike — 45, 87, 97, 115, 131,
 281;
 Erceg Rade — 162;
 Ećimović Marko — 22;

Ž

Ždralo Dragica — 256;
 Želeće — 351;

Žepa — 343;
 Žepče — 247;
 Živanj — 240;
 Živinice — 325;
 Živkovo Polje (kod Gradačca) — 334;
 Žiljevo — 332;
 Žirovac — 326;
 Žitomislić — 353;
 Žljebovi — 66;
 Župa (Neretva) 35, 81;
 Žurinski most — 36;

Z

Zaborak — 281;
 Zabutine — 253;
 Zavidovići — 45, 49, 178, 320, 321, 326;
 Zaglavica — 184, 201;
 Zagorje (kod Kalinovika) — 227, 239, 276;
 Zagreb — 127, 310, 313, 320, 327, 348;
 Zalužje — 332, 340;
 Zaseok (kod Drvara) — 167, 200;
 Zvornik — 116, 308, 310, 321, 322, 325;
 Zebe — 167;
 Zelenika — 41;
 Zelinje — 322;
 Zenica — 49, 142, 247, 347;
 Zečević Branko — 18;
 Zečević Vlado — 85, 87;
 Zlatište (kod Bileća) — 102, 103;
 Zlo Selo vidi Zloselo
 Zloselo — 53;
 Zorić Rade — 170;
 Zorojevići — 63;
 Zotović Tripo — 83;
 Zubci — 41;
 Zukići — 316;
 Zurovići — 217, 218, 225;

I

Ivanović Obren — 91;
 Ivanović Simo — 213;
 Ivančići — 126;
 Ivanjska — 39, 152, 188;
 Ivanjska (Otoka) — 326;
 Ivica (k. 1497) — 351;
 Igman (pl.) — 249, 253, 254, 276;
 Igri — 225;
 Izgori — 239;
 Izet-beg — 19;
 Ilić Petar vidi Drapšin Petar
 Ilidža (kod Sarajeva) — 249, 254, 342;

Imamovići — 193;
 Ifsar (G. i D.) — 280;

J

Jablanac — 311, 318;
 Jablanica (r. kod Bos. Gradiške) — 38;
 Jabuka (karta Sarajeva) — 27, 28, 63;
 Javorak — 253;
 Jagodnja — 45;
 Jažić Sujo — 355;
 Jažići — 35, 341;
 Jajce — 270, 271, 339, 343, 346, 351;
 Jajč — 322;
 Jakovljević (ust. puk.) — 328;
 Jakupović — 210;
 Jakupovići (s.) — 40;
 Jakšić Milan — 47;
 Jakšić Đ. Pavle — 67, 68;
 Jandrin Pod — 170;
 Jankovići — 151;
 Japra (r.) — 223;
 Jasenica-Lug — 68;
 Jasenovac — 311;
 Jasenovi Potoci — 194;
 Jahić Fadil-Španac — 14, 15;
 Jahorina (pl.) — 241, 249, 254, 277;
 Jezero — 240, 250;
 Jelačići — 351;
 Jelašca — 35, 276;
 Jelin Val — 102;
 Jelica (pl.) — 53, 311;
 Jelička (Jelići) — 150, 206;
 Jeremić Mika — 137;
 Jeftić Kamenko — 45;
 Jovanović Arso — 112;
 Jovanović Vasilije — 97;
 Jovanović Vlado — 90;
 Jovanović Zdravko — 87;
 Jovanović Iso — 25;
 Jovanović Časlav (Gorčin) — 22, 23;
 Jović Dušan — 194;
 Jovičić Bogdan (čet.) — 347;
 Jokanović Vlado — 90;
 Jokanović Peko — 12;
 Jončić Nikola — 60;
 Josić Stjepan vidi Marković Ivan-Irac
 Jotić Drago — 268, 269;
 Jošavka — 140, 187, 203, 205, 219, 220, 238, 244, 249, 267;
 Jošanica (kod Foče) — 34;
 Jošek (s.) — 298;
 Jošilo Živko — 90;
 Jugović Božo — 30, 105, 124, 165;

Jugovići (G. i D.) — 217;
Jutrogošta — 40;

K

- Kablenice — 102;
Kadina Voda — 152;
Kadinjača — 199;
Kajkute — 206;
Kakanj (kod Zvornika) — 334;
Kakanj — 49, 321;
Kalaba Muharem — 242;
Kalajevo — 208;
Kalauzovići — 164;
Kaldurma — 296;
Kalesije — 18, 321;
Kalinić Drago — 299;
Kalinovik — 27, 28, 29, 35, 81, 82,
226, 241, 242, 249, 250, 254, 255, 256,
257, 258, 276, 277, 286, 287, 294, 341,
347, 351;
Kaličići — 322;
Kaljina — 84;
Kamen Grad — 145;
Kamenica (kod Drvara) — 157, 167,
184, 200;
Kamenica (karta Zenica) — 171, 172,
173, 176;
Kamensko (karta Kladanj) — 49;
Kapetanović Ismet — 135, 136, 137;
Kapor Čedo — 101;
Karabegović Osman — 143, 219, 221,
235, 237, 260, 263, 264, 265, 267, 268;
Karanović Vlado — 22;
Kararić Tomo — 39;
Karač — 237, 260;
Kardelj Edvard-Bevc — 127;
Karlovac — 310, 315;
Kačun — 350;
Kevljani — 40;
Kezunović Slobodan — 91;
Kerović Radivoje — 54;
Kešeljević Stanko — 69;
Kijevci — 298, 335;
Kikić Hasan — 243, 244, 248;
Kitić Jovo — 265, 267;
Kifino Selo — 257, 277, 314, 332, 340,
346;
Kladanj — 46, 70, 95, 109, 316, 321,
322, 325;
Kladari — 334;
Klasnić — 326, 333;
Klis — 16;
Klokotnica — 135;
Kluz Franjo — 210, 245;
Klupe — 263, 327;
Kljajić Filip-Fića — 21;
Kljevc — 145;
Ključ — 166, 167, 171, 181, 351;
Kneževića Kosa — 350;
Knežina — 45, 94, 95, 107, 164;
Knežpolje — 303;
Knin — 167, 198, 199, 223, 338;
Kovač Aćim — 60;
Kovač Vaso — 61;
Kovač Derviš — 242;
Kovač Sava — 103;
Kovačević Vasilije — 83;
Kovačević Vlado — 61;
Kovačević Đuro — 266;
Kovačević Pavle — 101;
Kovačević Sava — 76, 78;
Kovačevići (kod Foče) — 281;
Kovačići — 17;
Kozara (pl.) — 140, 188, 209, 210, 220,
232, 234, 248, 263, 265;
Kozara (s.) — 280, 281, 282;
Kozarac — 37, 38, 188;
Kokošinjac Suma — 225;
Komlenić Krsto — 104;
Komljenić Dujko — 243, 245, 248,
266;
Komnenić Petar — 103, 294;
Komora — 326;
Komušina — 264;
Konavlje — 291;
Konjic — 226, 236, 237, 241, 253, 276,
289, 290, 348, 349;
Koprivna — 162, 222;
Koraj — 17, 18;
Korana (r.) — 310;
Korač — 220;
Kordina Draga — 246;
Kordun (predeo) — 326;
Kordun (s.) — 117;
Korenita — 16;
Korito (karta Knin) — 157, 167, 170;
Korjen Pl. — 27;
Korjenita vidi Korenita
Kosorić Pero — 35, 99, 105;
Kosorić Svetozar — 21;
Kostajnica — 188;
Kostajnica (karta Derventa) — 137;
Kostić Nikola — 137, 138;
Kotle N. Nikola — 168, 201, 246;
Kotor Varoš — 187, 311, 312, 326,
327;
Kočić (čet.) — 353;
Košpić Obrad — 265, 266, 267, 268;
Košutica — 66;
Kravica — 74;

Kraljeva Sutjeska — 49;
 Kraljevčani — 345;
 Kram — 105, 117;
 Kračići — 342, 346;
 Krezluk — 340;
 Krezović Gojko — 58, 75;
 Krivaja (r.) — 110, 111, 172;
 Krivače — 86;
 Krndija (pl.) — 337, 345;
 Krnjak — 345;
 Krupa (na Vrbasu) — 195, 303;
 Krupac (karta Gacko) — 225;
 Krupačke Stijene — 250, 277;
 Krč — 280;
 Kršlje — 144;
 Kukrika Miloš — 39;
 Kula — 12, 47;
 Kula Fazlagić — 226, 290;
 Kuljani — 39;
 Kunosić Ismet — 54;
 Kupres — 340;
 Kurtović Ferhat — 349;
 Kusače — 45, 70, 116, 117;
 Kutanjac Stanko — 337;
 Kutna — 16, 17;
 Kušić Milinko — 282;

L

Ladevine — 44, 343;
 Laxa (ust. general) — 310, 312, 316,
 319, 327, 335, 338, 347, 352, 353;
 Lanište — 347;
 Lastva (kod Trebinja) — 41;
 Levi dr Moni (Sunja) — 146, 150, 182,
 196, 224;
 Ledenica (kod Gradačca) — 344;
 Lekić Danilo — 87;
 Lijeska (G. i D.) — 11, 114;
 Lim (r.) — 241;
 Liplje — 238, 266;
 Lipovac — 207, 238;
 Ličko Petrovo Selo — 350;
 Lolić — 247;
 Lončari — 218;
 Lončina Gojko — 38;
 Lopare — 54;
 Luka (G. i D.) — 217, 218, 225;
 Luka (kod Skender Vakufa) — 245;
 Lukavac (karta Nevesinje) — 275,
 314;
 Lukavac (karta Tuzla) 325;
 Lukavica — 15, 135;
 Luke (Čajniče) — 280;
 Luketić Nikola — 161;
 Lukić Vojin — 97;

Lukić Iso — 296;
 Lunj — 114;
 Lučić Stjepan — 32;

Lj

Ljeljen (Romanija) — 309, 312;
 Ljeljenča — 17;
 Ljeska (karta Knin) — 157, 158, 170,
 200, 201;
 Lješljani — 315, 317;
 Ljubija — 39, 146, 222;
 Ljubija Rudnik — 188;
 Ljubinja — 292;
 Ljubomir — 78;
 Ljujić Vojo — 10, 52, 113;
 Ljušići — 253;

M

Magaljdol — 270, 271;
 Maglaj — 311;
 Mađar Đurađ — 38;
 Maja — 333;
 Majdan (karta Kladanj) — 325;
 Majdani (kod Pala) — 163;
 Majevisa (pl.) — 14, 18, 69, 70, 79, 94,
 95, 96, 99, 107, 108, 136, 139, 175,
 310;
 Majkić Nikola — 222;
 Makedonija — 96;
 Makić Vlado — 410;
 Maleševci — 17;
 Mali Prnjavor — 334;
 Malić Ilija — 205, 267, 268;
 Mališa Filip — 239;
 Man. Gomjenica — 152;
 Mandić Jovica — 256;
 Mandra — 43;
 Manjača (pl.) — 142, 187, 195, 224;
 Manjkalović Tomo — 67;
 Marasović Olga — 175;
 Margetići — 66;
 Marini — 318;
 Marić Đuro — 222;
 Marička (Marići) — 40, 150, 206, 304;
 Marinkovići (kod Bos. Grahova) —
 199;
 Marjanović Bogdan — 57;
 Marjanović Joco — 210;
 Marković Đorđe — 239;
 Marković Ivan-Irac — 19, 20, 55, 56;
 Martinović Pero — 42;
 Martinović Ratko — 85, 87;
 Marušić Ivica-Ratko — 192, 319;
 Marčetić Vukašin — 151, 207, 213,
 271;

- Maslo Idriz — 327;
 Maslovare — 219, 220, 221, 235, 237,
 238, 243, 245, 260, 266;
 Mastilo Vido — 61;
 Mastilo Sloboda — 34;
 Matanović Ivan (ust.) — 208;
 Matović Mile — 239;
 Matošević dr Mate — 328, 329, 330;
 Mahala (kod Bjeljine) — 336;
 Mahovljani — 37;
 Medvedovac (brdo) — 326;
 Medna — 194;
 Medjedje — 21, 25, 353;
 Međović Tomo — 34, 59, 63, 64;
 Meždra — 249, 276;
 Mekote — 116;
 Meljak — 281;
 Mesići — 343, 351;
 Metaljka — 281;
 Metković — 292;
 Metla (brdo) — 200, 201;
 Mečava Mile — 213;
 Mijatović Milorad — 146, 150, 182,
 224;
 Mijatović Milutin — 60;
 Mijatović Rajko — 13;
 Mijatović Cvijetin-Majo (Cviko) —
 55, 70, 113, 117;
 Mijatović Brdo — 151, 207;
 Mijić Mihajlo — 265, 268, 269;
 Mikić dr Žarko — 183;
 Miladije — 53, 54;
 Milanović Miloje — 60;
 Mileusnić Vojo — 296, 297;
 Milivojević Bogdan — 256;
 Milidragović Milan — 279;
 Milino Selo (Prav. i Kat.) — 16;
 Milići — 70, 85, 86, 87, 88, 89, 117,
 315, 319;
 Milojević Ratko — 151;
 Milosavljević Milosav — 87, 97;
 Milosavljević Mihailo-Spanac — 70,
 105;
 Miljakovići — 171;
 Miljanović Mihajlo — 17;
 Miljanić (ust.) — 42;
 Miljevac — 332, 340;
 Miljevinina — 249, 257, 276;
 Miljević Milan — 166;
 Miljeno — 280, 282;
 Minić Stevan — 22;
 Miošići — 255;
 Mirić Dušan — 124;
 Mirkova Kosa — 259;
 Mironje — 116;
 Miruše — 103;
 Misače — 110;
 Misiје — 157, 246;
 Misirača Dušan — 209, 231, 233, 299;
 Miskin Vaso-Crni — 96, 242;
 Mislovo — 87;
 Mitrov Danko — 143, 206, 219, 221,
 234, 235, 238, 260, 264, 265, 267, 268,
 269, 303;
 Mitrović (čet.) — 271, 353;
 Mitrović Bogosav — 97;
 Mićović Milutin — 74;
 Mihailović Draža — 213, 231;
 Mihaljsko — 345;
 Midžić Esad — 269;
 Mišići — 88;
 Mjedenik — 217, 218, 225, 239, 240,
 280, 289;
 Mladikovina — 264;
 Mlaka — 318, 327;
 Mliništa — 194;
 Modran (most) — 19;
 Modrić — 134;
 Mojović Mitar — 60;
 Mokro (karta Sarajevo) — 23, 45, 93,
 106, 112, 163, 307;
 Momčilović (čet. kap.) — 88;
 Morage — 32;
 Morača Brane — 248;
 Morača Milutin — 144, 184, 185, 297;
 Morača Petar — 166;
 Morine — 226, 249, 277;
 Mosko — 73, 74;
 Mosor (pl.) — 338;
 Mosorovići — 35;
 Most na Drini vidi Most na Limu
 Most na Limu — 114, 131;
 Mostar — 29, 42, 258, 290, 292, 313,
 314, 332, 341, 342, 348;
 Mostarsko Polje — 250;
 Motajica (pl.) — 219;
 Motike — 151, 152, 263;
 Močila — 350;
 Mrak (ust. puk.) — 326;
 Mračaj — 351;
 Mrežnica (r.) — 310;
 Mrkovići — 10;
 Mrkonjić vidi Mrkonjić Grad
 Mrkonjić Grad — 171, 207, 245, 270,
 271, 307, 309, 310, 318, 343, 351, 353;
 Mrndić Osman — 349;
 Mujbegović dr Mustafa — 19, 55;
 Musići — 325;
 Musl. Čelinac — 351;

N

Navoci — 15;
 Nadići — 66;
 Nađ Kosta — 22, 30, 36, 188, 219,
 234, 237, 243, 245, 260, 264, 270, 303,
 304;
 Nakić Olga — 113;
 Nevada — 68;
 Nevesinje — 29, 71, 72, 73, 77, 83, 132,
 218, 257, 285, 287, 291, 294, 313, 314,
 332, 333, 337, 340, 341, 342, 343, 346,
 347, 348;
 Nevesinjsko Polje — 225, 236, 250,
 253, 290, 292, 293;
 Nedeljković Raja — 36;
 Nedić Milan — 19, 46, 69, 205;
 Nedić Nedica — 267;
 Neimarović Života — 101;
 Nenadić Vojin — 59;
 Nepravdići — 27;
 Neretva (r.) — 78, 225, 236, 239, 240,
 242, 249, 253, 257, 258, 277, 288, 290,
 291, 292, 293;
 Nerić Boško — 95;
 Nešković Radomir — 97, 115;
 Nišići — 343;
 Nova Kasaba — 25, 26, 315, 319, 322;
 Nova Topola — 211;
 Novak (part.) — 135, 136;
 Novaković Grujo — 22, 30, 44, 105,
 124;
 Novaković Ljubo — 23, 26, 28, 34;
 Novosel Milorad — 124;
 Nurići — 86;

Nj

Njemačka — 301;

O

Obalj — 227, 236, 239, 241, 253, 294,
 314;
 Obodnik (s.) — 266;
 Obrnja — 253;
 Ogulin — 317;
 Odred NOP banijski — 181, 299, 303;
 Odred NOP birčanski — 22, 45, 52,
 69, 79, 80, 84, 85, 87, 89, 95, 98, 105,
 109, 116, 117, 192, 193, 310, 322, 326;
 Odred NOP valjevski — 85, 87, 99;
 Odred NOP vlasenički — 109, 117;
 Odred NOP grmečki vidi Prvi kra-
 jiški NOP odred
 Odred NOP drvarski vidi Peti dr-
 varski NOP odred

Odred NOP Peti drvarski — 187,
 226;
 Odred NOP drinski — 75, 97, 114,
 131, 282, 320;
 Odred NOP durmitorski — 57, 88;
 Odred NOP »Zvijezda« — 21, 32, 44,
 46, 48, 49, 52, 79, 84, 93, 107, 110,
 124, 126, 139, 164, 177, 193, 247, 342,
 351;
 Odred NOP zenički — 247, 353;
 Odred NOP Treći jajački — 187;
 Odred NOP dobrovoljački jahorinski
 »Gavrilo Princip« — 32, 59, 63, 64,
 97, 255;
 Odred NOP južnohercegovački —
 278, 291, 353;
 Odred NOP kalinovički — 27, 72, 81,
 90, 96, 153, 217, 218, 237, 241, 288,
 294;
 Odred NOP kozarski — 181, 187;
 Odred NOP konjički (Konjic) — 226;
 Odred NOP krajiški (Istočna Bo-
 sna) vidi Krajiški bataljon
 Odred NOP Prvi krajiški — 144, 147,
 148, 168, 181, 187, 189, 195, 201,
 222, 299, 303, 317, 336, 350;
 Odred NOP Drugi krajiški »Mladen
 Stojanović« — 36, 140, 201, 206,
 221, 228, 231, 297, 299, 300, 301, 302,
 303, 327, 336;
 Odred NOP Treći krajiški — 245, 299,
 318, 337, 339, 346;
 Odred NOP Četvrti krajiški — 140,
 186, 203, 234, 243, 260, 299, 303, 327;
 Odred NOP Peti krajiški — 143, 148,
 157, 167, 170, 181, 184, 197, 198, 202,
 246, 298, 299;
 Odred NOP majevički — 14, 53, 80;
 Odred NOP ozrenski — 45, 49, 52,
 110, 111, 134, 136, 173, 311, 318, 321,
 325, 336, 347;
 Odred NOP rogatički — 47, 96, 115,
 131;
 Odred NOP romaniski — 11, 20, 25,
 30, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 52, 79, 80,
 93, 104, 105, 111, 121, 132, 163, 164,
 165, 192, 193, 247;
 Odred NOP sandžački — 27;
 Odred NOP sjevernohercegovački —
 278, 286, 292;
 Odred NOP Prvi slavonski — 231,
 299;
 Odred NOP srebrenički — 109;
 Odred NOP trebavski — 134, 135,
 136, 138, 173;

Odred NOP fočanski — 239;
 Odred NOP hercegovački — 77, 278;
 Ozerkovići — 84;
 Ozren (karta Derventa) — 93, 95, 96,
 99, 105, 108, 135, 139, 142, 173, 176,
 220, 248, 315, 318, 347;
 Ojdanić (čet.) — 281;
 Okruglica — 104, 105, 126, 140, 171,
 330, 343;
 Olovo — 45, 46, 48, 49, 84, 85, 93, 95,
 105, 107, 110, 116, 126, 177, 178, 193,
 255, 315, 320, 321, 325, 326;
 Omarska — 37, 38, 39;
 Operativni štab za Bosansku Kraji-
 nu — 141, 167, 181, 186, 197, 202,
 219, 228, 233, 234, 246, 247, 270;
 Operativni štab za Istočnu Bosnu —
 43, 44, 48, 52, 66, 69, 79, 84, 88, 101,
 112, 116, 131, 134, 173, 176, 192, 193;
 Operativni štab Kalinovik — 35, 82,
 225, 236, 239, 249, 275, 285, 286;
 Operativni štab za Hercegovinu —
 41, 68, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 83, 100,
 132, 152, 217, 218, 236, 237, 242, 253,
 258, 275, 276, 285, 286, 287, 288, 289,
 290, 293, 294;
 Operativni štab Proleterske udarne
 grupe — 86, 87, 94, 128, 132;
 Orah — 67;
 Orahovica (karta Sarajevo) — 47;
 Orahovo — 40, 311, 318;
 Orešković Marko — 296;
 Orović J. Savo — 78;
 Orozović Jovo — 126;
 Osiječani — 134;
 Osmaci (kod Zvornika) — 321, 334,
 336;
 Osredci (Bosanski) — 185, 201, 296;
 Osredci (Lički) — 295;
 Otaševac — 184;
 Otoka — 326;
 Otočac — 315;
 Očauš — 268;
 Očevlje — 49, 84;
 Očijevo — 170;
 Odžak (Nevesinje) — 332, 340, 346;
 Odžaci vidi Odžak
 Oštarski Stanovi — 350;
 Oštra Luka — 162;
 Oštrelj — 143, 144, 167, 185;

P

Pavelić dr Ante — 191, 205, 224;
 Pavić (ust. puk.) — 325;
 Pavić Jovo — 168, 171, 197, 201;

Pavković Raca — 297;
 Pavlić Nikica — 168, 244, 249, 270;
 Pavlović Trifko — 61;
 Pavlovci — 152;
 Pajtov Han — 171, 331;
 Pale — 11, 12, 22, 24, 48, 82, 255, 277;
 Paležnica — 138;
 Palići — 322;
 Panić Vojin — 137;
 Pančevo — 16;
 Papić Milan — 104;
 Papraća (Papraća) — 70, 334;
 Paprica — 351;
 Papuk (pl.) — 337, 345;
 Pasjak — 185;
 Paulji — 38;
 Pašić Murat-beg — 19;
 Pediše — 13;
 Pejić Manojlo (čet. kap.) — 13, 26,
 86, 87;
 Pejići — 37;
 Pejović Ljubomir — 103, 104;
 Pejović Marjan — 61;
 Pelemiš — 70;
 Peljave — 56;
 Pelješac — 292;
 Penić Aleksa — 270, 272;
 Penić Stevan — 270, 272;
 Perić Vladimir-Valter — 127;
 Perić Ratko — 55;
 Perišić Radojica (pop) — 71, 77, 78,
 133, 152, 153, 316;
 Perović Lepa — 237, 243, 244, 260,
 264, 270, 272, 303, 304;
 Perušići — 114;
 Petković Bogdan — 269;
 Petrinja — 309, 310, 345;
 Petrova Gora — 181, 232, 309, 310;
 Petrović Milan — 281, 284;
 Petrovići — 84, 110, 177, 178;
 Pećanac Kosta — 19;
 Peći — 157, 167;
 Peulje — 199;
 Pešurići — 25, 281;
 Piva (predeo) — 294, 295;
 Pivašević Novak — 243, 267;
 Piperi (s.) — 15;
 Pirkovci — 16;
 Piskavica (G. i D.) — 38, 39, 151, 188;
 Pjenovac — 47;
 Plazače — 322;
 Planina (predeo između Bjelašnice i
 Visočice) — 253, 275, 276;
 Planinica — 171;

Plemić (čet.) — 13;
 Plitvička Jezera — 350;
 Plitki Do — 102;
 Ploča (karta Knin) — 158, 184;
 Ploča (kod Han Pijeska) — 25, 47, 79;
 Plužine — 314;
 Pljevlja — 241, 281, 287;
 Pobrić Edhem — 265, 267;
 Podvidača — 189;
 Podžeplje — 86;
 Poukozara — 280;
 Podlipnik — 32, 43;
 Podloznik — 344;
 Podlugovi — 48, 110, 126, 177, 331;
 Podnovlje — 334;
 Podovi (kod Drvara) — 200;
 Podrole — 126;
 Podrašnica — 271;
 Podromanija — 11, 12, 20, 34, 43, 45,
 47, 66, 67, 97, 106, 107, 112, 163,
 164, 255;
 Podcijelovo — 172;
 Požarnica — 18;
 Pojezna — 267;
 Polom — 322;
 Poljavnica — 37, 38;
 Ponor (karta Sarajevo) — 115, 255;
 Popara Miro — 78, 101, 153, 217, 218,
 294, 295;
 Popivoda Pero — 294;
 Popina — 296;
 Popić Manojlo — 124, 247;
 Popov Most — 71, 72;
 Popovac Luka — 83;
 Popović Jefto — 256;
 Popović A. Koča — 89, 95;
 Popović Pero — 42;
 Popović Uroš — 57;
 Postoljani — 314;
 Pohovac — 163;
 Počelje — 225;
 Pravica Rade — 42;
 Prača (r.) — 287, 351, 353;
 Prača — 13, 21, 22, 24, 28, 29, 67, 68,
 165, 342, 344, 346;
 Prašćev Vrh — 200;
 Previla — 28, 63;
 Predojević Đurin — 189;
 Prejugovac vidi Prjugovac
 Preradović Živa — 265;
 Presjeka — 68;
 Presjenica — 249;
 Pribinić — 219, 265, 266, 267, 268;
 Pribišić Lazo — 279;
 Priboj — 56;

Pridvorica — 225;
 Prijeboj — 350;
 Prijedor — 37, 38, 40, 141, 142, 166,
 188, 209, 297, 298, 337;
 Primišlje — 310, 317;
 Primorac Ivan — 41;
 Princip Slobodan-Sejlo — 22, 80, 85,
 107, 110, 126, 193;
 Prinčiči — 48;
 Prnjavor (karta Banja Luka) — 152;
 Prozor — 226, 241, 247, 278, 290;
 Prohaska (ust. puk.) — 344;
 Prutača — 225;
 Pruša — 40;
 Puračić — 322;
 Pusto Selo — 26;
 Putica Đoko — 78;
 Puharska (G. i D.) — 209;
 Pucar Đuro-Stari — 142, 150, 195,
 202, 210, 234, 235, 238, 243, 244, 248,
 260, 263, 264, 266, 267, 303;
 Pušić Andrija — 42;

R

Ravan vidi Semberija
 Ravna Gora (Jahorina) vidi Ravna
 Planina
 Ravna Planina — 82;
 Ravnice — 36, 37, 38, 39, 299;
 Ravska — 207;
 Radelj Mato — 41;
 Radić (V. i M.) — 223;
 Radić Rade (čet.) — 205, 267;
 Radišić Pavle — 59;
 Radman Milan — 235;
 Radovanović Mirko — 74;
 Radović Manojlo — 62;
 Radović Mile — 59, 60, 240;
 Radović Petar — 61;
 Radonja Milan — 69;
 Radosavska — 150;
 Radulović Mato — 61;
 Rađevići — 87;
 Rajac — 250;
 Rakita Dušan — 270, 271;
 Rakita Leko — 270;
 Rakite — 27;
 Rakitnica — 226, 240, 258, 290, 292,
 346;
 Rakovica (kod Slunja) — 350;
 Ranković Aleksandar-Marko — 109,
 113, 128, 132;
 Rankovići — 268;
 Rapo Franjo — 205, 267, 268;
 Rasavci — 38, 146;

Rastošnica — 311;
 Račić (Miletić) — 69, 85, 87, 88, 89;
 Raševo — 70;
 Rašid (ust.) — 20;
 Rašinovac — 198, 199;
 Raškovine — 322;
 Rebelj — 85;
 Reljić Drago — 268;
 Renovica — 57, 75, 82, 115, 255, 351, 353;
 Resavci — 162;
 Resanovci — 157, 167, 184, 200, 295, 297;
 Ribnik (G. i D.) — 194, 244;
 Riger Petar — 232;
 Rizovići — 250;
 Rijeća — 193;
 Rilje — 313, 314, 333, 341;
 Ripački Klanac — 223;
 Rišnik — 291;
 Rječica — 311;
 Rogatica — 11, 12, 20, 25, 26, 28, 43, 45, 47, 48, 49, 57, 58, 66, 67, 97, 114, 115, 128, 131, 132, 307, 309, 310, 312, 318, 327, 331, 335, 343, 351;
 Rogoj — 342;
 Rodić Gojko — 166;
 Rodić Slavko — 144, 157, 158, 170, 185, 296;
 Rodić Stevica — 296;
 Rožanj — 311;
 Rojc Karlo — 243;
 Romanija (pl.) — 12, 13, 14, 20, 29, 43, 49, 66, 67, 80, 88, 106, 126, 127, 163, 164, 244, 247, 255, 307, 309;
 Rudan Krsto — 256;
 Rudice — 350;
 Rudo — 21;
 Rustanović Rade — 97;

S

Sava (r.) — 16, 54, 297, 298;
 Savić Ljubomir — 60;
 Sajtovići — 70;
 Salaj Đuro — 233;
 Salihović Salih (ust.) — 17;
 Salihodžić Zijah — 20;
 Salihodžić Safet — 20;
 Salčik (ust.) — 226;
 Samardić Jovan — 61;
 Samardžić Jovo — 61;
 Samardžić Petar — 133, 314, 347;
 Samopjan Pero — 69;
 Sanica (G. i D.) — 145, 335;

Sanski Most — 145, 166, 171, 181, 223;
 Sandžak — 241, 290;
 Sarajevo — 28, 29, 45, 48, 50, 81, 92, 96, 106, 111, 112, 113, 124, 126, 127, 139, 163, 164, 165, 177, 186, 193, 232, 241, 250, 253, 257, 258, 276, 277, 287, 292, 346, 353;
 Sarajevsko Polje — 250, 253;
 Sarić Petar — 38;
 Sadžaci — 291;
 Svodna — 36, 38, 39;
 Sektor istočni (Gacko) — 132;
 Sekulić Radoje — 59, 60;
 Sekulić Stevan — 265;
 Sela (karta Nevesinje) — 240, 250;
 Seljani — 349;
 Semberija (predeo) — 15, 18, 20;
 Semeć — 11, 21, 23, 281, 351;
 Semizovac — 84, 177;
 Sikira — 88;
 Simić Đorđe (part.) — 135, 136, 137, 138;
 Simović Milan — 11, 12, 47;
 Sitnica — 152;
 Sjetlina — 13, 21, 24, 27, 28, 67, 68, 82, 255;
 Skakavac (s.) — 350;
 Skakavac Viado — 61;
 Skatavica — 203;
 Skender Vakuf — 219, 220, 234, 238, 243, 245, 260, 263, 340, 343, 346;
 Skoko Vuče — 294;
 Skočajić Đ. — 79;
 Skugrić — 136;
 Slatina (G. i D. kod Foče) — 34, 281;
 Slivije — 253, 277, 291, 313, 314;
 Slivno — 303;
 Slunj — 310, 317;
 Smilj — 15;
 Sojić (čet.) — 135, 136, 137, 138;
 Sokolac — 43, 45, 47, 48, 66, 70, 93, 95, 105, 106, 107, 112, 128, 163, 164, 165, 193, 307, 309;
 Sokol — 134;
 Sokolovići — 11, 12, 66, 94, 97, 164;
 Sopot (karta Nevesinje) — 338;
 Sofijanić Ratko — 282;
 Sočkovac — 318;
 Srb (G. i D.) — 198, 201;
 Srbija — 22, 45, 67, 85, 87, 89, 94, 95, 99, 108, 154, 231, 232, 265, 337, 345;
 Srbljani — 222;
 Srbljanin Ignjatije — 38;
 Srebrenica vidi Srebrnica

Srebrnica — 43, 70, 88, 94, 95, 117, 322, 325;
 Srednje (Čevljanovići) — 84, 85, 99, 124, 126, 127, 343;
 Srednje (Prača) — 64;
 Srndo — 253;
 Stambulčić — 27, 28;
 Stanišić Milija 100;
 Stanko (Branko Poljanac) — 24;
 Stanković Dušan — 269;
 Stanković Jovo — 268;
 Stanojević Sekula — 281;
 Stanojlović Mića — 97;
 Stara Rijeka — 145, 162, 222, 223;
 Stari Brod — 45, 87, 115, 351;
 Stari Divoš — 334;
 Stari Majdan — 145, 222;
 Staro Selo — 66;
 Stevandić Mile — 149, 187;
 Stefanović Sveto-Čečo — 278;
 Stišović Obrad — 209, 210, 234, 238;
 Stjepan Polje (s.) — 135;
 Stožine — 218;
 Stojanović dr Mladen — 140, 187, 195, 212, 221, 232, 243, 267, 327;
 Stojnić Velimir-Veljo — 194, 195;
 Stolac — 292, 353;
 Stražbenica (Knin) — 170;
 Stratinska — 335;
 Strižanski most — 36, 299;
 Strižna (r.) — 319, 326;
 Strmica — 184, 199, 322;
 Stupar Vojo — 143;
 Stupari — 109, 325;
 Suvaja (kod Bos. Petrovca) — 199;
 Supač — 88, 89;
 Susječno — 240, 250;
 Sutjeska (r.) — 239;
 Suhača — 144, 146, 223;
 Suhi Karlo — 321;
 Suho Polje — 318, 325;
 Sušak — 310, 313, 348;

T

Tatinac (potok) — 277;
 Terzić Salko — 265;
 Teslić — 267;
 Tešanović Lazo — 207, 213, 271;
 Tešnjak — 345;
 Tilija Paul — 68;
 Tiškovac (G. i D.) — 170, 197, 296;
 Todić (čet.) — 271;
 Todić Cvijetin — 137, 138, 318;
 Todorović Boško — 13, 71, 79, 86, 313;

Todorović Vojo — 194;
 Toliše — 250;
 Tomanović Vlado — 101, 331;
 Tomina — 166;
 Tomić Veljko — 65;
 Tomić Jandrija — 246;
 Tomić Nikola — 60;
 Tomići — 70;
 Torija vidi Belova Torina
 Tounjski Tržić — 317;
 Tošić Savo — 249, 254;
 Tošović Boro — 56;
 Travnik — 247;
 Trebava (pl.) — 95, 99, 107, 108, 113, 139, 173;
 Trebević (pl.) — 28, 29, 241, 249;
 Trebinje — 41, 42, 68, 73, 293, 327, 331, 338;
 Trebinčević Hasan — 20;
 Treskavica Pl. — 236, 276, 286, 288;
 Trešnjevica — 240, 253;
 Trinki Albert — 168, 243, 244, 248;
 Trifković Slobodan — 61, 62;
 Tričković Zlatko — 26, 105, 165;
 Trklja Lazar — 71;
 Trninić Breg — 167, 200;
 Trninić Branko — 264, 268;
 Trninić Jovo — 222;
 Trnovo (karta Sarajevo) — 28, 29, 33, 82, 112, 127, 145, 226, 227, 236, 237, 239, 240, 241, 250, 253, 257, 258, 276, 277, 288, 342, 346, 348;
 Trnovo (karta Kladanj) — 70;
 Trubar — 157, 184, 246, 296;
 Tuzla — 14, 15, 18, 19, 54, 175, 321, 322, 325;
 Tupkovići — 325;
 Turbe — 339, 346;
 Turija (karta Tuzla) — 322;
 Turjak (Bos. Gradiška) — 336;
 Turkovići — 326;

C

Čela — 223;
 Čivša Radiša — 163;
 Čopić Rajko — 264, 269;
 Čosović Mladen — 67;
 Čulibrk Vico — 222;

U

Ugar (r.) — 343;
 Ugljevik — 18, 19;
 Udbina — 315;
 Udrežnje — 340;
 Užice — 85;

Uzlomac — 203, 219;
 Uzriječje — 253;
 Uilica (pl.) — 143;
 Ulog — 29, 35, 81, 226, 249, 253, 257,
 258, 276, 277, 286, 314, 352;
 Umićević Zaga — 211, 244;
 Una (r.) — 36, 37, 196, 326;
 Urije — 40;
 Uskoplje — 41, 42, 291, 341;
 Ustikolina — 27, 28, 59, 63;
 Ustiprača — 27, 241;
 Utinja — 350;
 Utješinović Dušan — 161, 169, 194;

F

Fakovići — 85, 94;
 Fatimići vidi Fatmići
 Fatmići — 280;
 Filipović Sulejman — 250, 254;
 Fliker Moric-Mika — 14;
 Fojnica (karta Gacko) — 291;
 Fojnica (karta Konjic) — 248;
 Forcan Risto — 62;
 Foča — 21, 27, 28, 29, 32, 34, 63, 72,
 81, 90, 112, 115, 118, 131, 182, 183,
 242, 249, 253, 257, 276, 280, 281, 285;
 Francetić Jure (ust. bojnik) — 308,
 315, 322, 337;
 Fuštar Janko — 60;

H

Hadrovići — 114;
 Hamović Rade — 30, 35, 82, 227, 236,
 240, 241, 253, 257, 277, 285, 288, 289,
 290, 294, 341, 347;
 Han Kola — 150, 152, 161, 207, 303;
 Han Pijesak — 13, 21, 23, 25, 43, 45,
 46, 47, 48, 52, 70, 79, 84, 85, 86, 87,
 88, 89, 93, 94, 95, 106, 107, 109, 112,
 116, 117, 128, 131, 164, 177, 193, 255,
 309, 315;
 Han Stijenica — 44, 97;
 Handanović Reuf — 265;
 Hasa — 164, 193;
 Hadžiefendić — 14;
 Hadžimehtić — 37;
 Hadžići — 240;
 Herić Ekrem — 270, 272;
 Hercegovina — 27, 29, 76, 77, 78, 226,
 241, 253, 275, 290, 293, 317, 336, 339,
 345, 350, 353;
 Hitler Adolf — 191, 204, 301;
 Hodžić Avdo — 11;
 Hrasno — 291, 292;

Hrvatska — 299;
 Hreša — 193;
 Hrnjadi — 246;
 Hum — 41, 42, 291, 292, 341;
 Humci — 15;

C

Capardi — 310, 336;
 Cvetanović Grujo — 62;
 Cvijanović Brdo — 317;
 Cvijetinović Živan — 15;
 Cvitković Miljenko — 138, 139;
 Cvitković Mladen — 12, 30, 52;
 Cvjetnić (V. i M.) — 184, 185, 296;
 Cvjetinović Grujo — 67;
 Cepeliš (k. 415) — 345;
 Cernik (rudnik) — 318;
 Cerovina Spasoje — 58;
 Cerović Danilo — 61;
 Cerović Jovan — 255, 256;
 Cetin Grad — 317;
 Cikota — 37;
 Cicmil Obrad — 58;
 Crvanj Pl. — 250;
 Crvena Stijena — 163;
 Crepoljsko — 10;
 Crijep — 114;
 Crljivica — 167;
 Crljivički Visovi — 200;
 Crna Gora — 27, 28, 29, 78, 285, 288,
 293;
 Crna Rijeka — 82;
 Crni Vrh (karta Prnjavor) — 219,
 234, 260, 264;
 Crni Vrh (karta Sarajevo) — 88;
 Crni Lug — 199;
 Crnjelovo — 16;
 Culine — 85;

Č

Čavčevo Polje — 163;
 Čadevica — 271;
 Čajniče — 27, 241, 242, 280, 281, 282;
 Čaplje — 145, 166;
 Čapljina — 291, 353;
 Čarakovo — 222;
 Čvoro Mihailo — 67;
 Čvoro Vuko — 62;
 Čevljanovići — 9;
 Čelar Zdravko — 265, 267;
 Čelebić — 281;
 Čelinac — 235;
 Čelić (s.) — 18, 54;
 Čelić Nikola — 135, 136, 137;
 Čelonja Rajko — 69, 70, 84, 85;

- Čemernica (pl.) — 248, 249;
 Čemerno — 241, 253, 286;
 Četa baljačka — 102;
 Četa bijeljinska — 16, 17, 19;
 Četa bistrička — 32, 33, 90;
 Četa blatnička — 265, 268, 269;
 Četa brajinačka — 88;
 Četa brčanska — 16;
 Četa viluška — 69;
 Četa visočka — 49;
 Četa viteška (Vitez) Prva — 62, 121;
 Četa vitkovačka — 265;
 Četa Prva glasinačka — 12, 47, 67;
 Četa Druga glasinačka — 12;
 Četa gučevska — 11, 25, 45, 47, 48, 57, 67;
 Četa donjovučedolska — 102;
 Četa žeščanska — 60;
 Četa zahumska — 69;
 Četa zenička — 85, 110;
 Četa zubačka — 42;
 Četa ilovačka — 60;
 Četa imljanska — 221, 264, 266, 269;
 Četa Prva jabučka — 32, 33, 61;
 Četa Druga jabučka — 32, 33, 61;
 Četa jahorinska — 32, 33;
 Četa Prva jahorinska — 61;
 Četa Druga jahorinska — 60;
 Četa jošanička — 61;
 Četa kasindolska — 90;
 Četa kijevska — 90;
 Četa knežinska — 94;
 Četa kokrekavička vidi četa kreka-
 vička
 Četa kopitska — 11, 20;
 Četa krnjeuška — 181;
 Četa kreka vička — 291;
 Četa krupačka Kijevskog bataljona — 90, 91;
 Četa majevička — 88;
 Četa mesička — 11, 25, 47;
 Četa Prva miljevsko-dragočavska — 226;
 Četa Druga miljevsko-dragočavska — 226;
 Četa miruška — 102;
 Četa mravaljska — 60;
 Četa mrežička — 32, 33, 90;
 Četa obaljska — 226;
 Četa ozrenska (Doboj) — 135;
 Četa ozrenska (Sarajevo) — 106;
 Četa omladinska »Ranka Divljana« — 91;
 Četa omladinska bataljona Kraji-
 škog (Istočna Bosna) — 193;
 Četa omladinska fočanska — 56;
 Četa omladinska Prvog čajničkog
 bataljona — 58;
 Četa omladinska čelebička — 75;
 Četa paljanska Trebevičkog bata-
 ljona — 90;
 Četa Treća paljanska Pračanskog
 bataljona — 62;
 Četa pojezinska — 265;
 Četva posavska (Srbija) — 12, 26;
 Četa Prva pračanska (Čvorska) —
 62, 67, 121;
 Četa Druga pračanska — 62, 67, 121;
 Četa proleterska (Kozara) — 141,
 232;
 Četa romaniska — 11, 12, 25, 106;
 Četa Prva romaniska — 47, 48;
 Četa Druga romaniska — 47;
 Četa Treća romaniska — 47;
 Četa Četvrta romaniska — 67;
 Četa seljanska — 11, 25, 46, 48;
 Četa semizovačka — 106, 126;
 Četa sinjevska — 22;
 Četa sjetlinska — 47;
 Četa skendervakufska — 245;
 Četa sokolovička — 12;
 Četa sočička — 47;
 Četa Prva sočička — 67;
 Četa Druga sočička — 67;
 Četa trebevička — 90;
 Četa trnovska — 90, 91;
 Četa Druga uskočka bataljona »Voj-
 vode Momčila« — 35;
 Četa ustikolinska — 32, 33, 59;
 Četa Prva fočanska — 56;
 Četa crepoljska — 10;
 Četa crkvička — 103;
 Četa Prva crnogorska Drugog ba-
 taljona Prve proleterske brigade
 — 9, 10;
 Četa Treća crnogorska Trećeg ba-
 taljona Prve proleterske brigade
 — 33, 62, 63;
 Četa crnoriječka — 91;
 Četa šumska — 41, 69;
 Četa Četvrta bataljona »Marko Ore-
 šković« — 296, 297;
 Četa Treća bataljona »Stojan Matić«
 — 295;
 Četa Prva Prvog čajničkog bataljo-
 na — 58;
 Četa Druga Prvog čajničkog bata-
 ljona — 58;
 Četa Treća Prvog čajničkog bata-
 ljona — 58;

Četa Četvrta Prvog čajničkog bataljona — 58;
 Četa Prva Drugog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 143, 146, 147;
 Četa Treća Drugog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 143, 145, 146, 157, 246;
 Četa Četvrta Drugog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 145, 146, 152, 157, 198;
 Četa Peta Prvog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 146;
 Četa Druga Drugog bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 143, 145;
 Četa Druga Trećeg bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 143, 157;
 Četa Treća Trećeg bataljona Petog krajiškog NOP odreda — 184;
 Četa Treća Prvog krajiškog NOP odreda — 145, 162;
 Četa Četvrta Prvog krajiškog NOP odreda — 162, 166, 189;
 Četa Prva miljevska Četvrtog bataljona — 56;
 Četa Druga miljevska Četvrtog bataljona — 56;
 Četa crnovrška Crnovrškog bataljona NOP odreda »Zvijezda« — 9, 10;
 Čečava — 264, 265, 267, 268, 269;
 Čolaković Rodoljub-Ročko — 23, 25, 95, 99;
 Čolić Jovanka-Žuta — 267;
 Čolović Risto — 291;
 Čupić Mato — 42;

Dž

Džingalašević Stanko — 65;

Š

Šabanci — 343;
 Šajkovići vidi Šekovići
 Šajnovići — 67;
 Samarica (pl.) — 309;
 Šaranović Dimitrije — 61;
 Šarenac Rade — 46;
 Šarović Mladen — 61;
 Šarulje — 67;
 Šator Ibro — 349;
 Šahbegovići — 26;
 Šegrt Vlado — 100, 278, 294;
 Šekovac (kod Drvara) — 167, 199;
 Šekovići — 20, 23, 25, 70, 98, 109, 131, 308, 322, 325;
 Šibenik — 42;
 Šibošica — 14;
 Šibošnica vidi Šibošica
 Šiljegović Boško — 40, 152, 304;
 Šimić Franjo (ust. puk.) — 337, 339, 346, 351;
 Šipovica — 217, 218, 225;
 Šipovljani — 167, 184, 185, 200;
 Šiprage — 245;
 Škorić Miloš — 25;
 Šnjegotina — 237, 260;
 Šobatova Glavica — 201;
 Šobić Jovan — 164;
 Šolaja Simo — 270, 271;
 Štedra — 86;
 Šćepan Polje — 28, 287;
 Šćepanović Mirko — 59, 64;
 Šuko Milovan — 61, 62;
 Šuljam — 334;
 Šupić Obren — 104;
 Šurići — 332, 340;
 Šurjani — 260;
 Šurkovac — 208;
 Šurković Dedaga — 349;
 Šurlan Milan — 38;
 Šušnjari — 38.

S A D R Ź A J

Strana

Napomene Redakcije — — — — — 5

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1942

I

Dokumenta partizanskih jedinica i partiskih organizacija

Izveštaj štaba Crnovrškog bataljona NOP odreda »Zvijezda« od 9 januara 1942 god. Vrhovnom štabu o razoružavanju četnika	9
Izveštaj štaba Romaniskog NOP odreda od 10 januara 1942 god. Glavnom štabu NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu o preduzetim mjerama za slučaj neprijateljskog napada i o razoružavanju četnika — — — — —	11
Izveštaj štaba Majevičkog NOP odreda od 13 januara 1942 god. Glavnom štabu NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu o borbama i političkoj situaciji na Majevici — — — — —	14
Izveštaj štaba Romaniskog NOP odreda od 14 januara 1942 god. Vrhovnom štabu o stanju na položajima u vezi sa pripremanjem neprijateljske ofanzive — — — — —	20
Izveštaj štaba Romaniskog NOP odreda od 14 januara 1942 god. Vrhovnom štabu o pokretima njemačkih trupa i rasporedu jedinica — — — — —	25
Izveštaj štaba Kalinovičkog NOP odreda od 22 januara 1942 god. Glavnom štabu NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu o situaciji u vezi sa neprijateljskom ofanzivom — — — — —	27
Naredba Glavnog štaba NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu od 24 januara 1942 god. štabu Romaniskog NOP odreda o imenovanju članova štaba odreda i naređenje za sređivanje stanja u odredu — — — — —	30
Izveštaj štaba Jahorinskog NO dobrovoljačkog odreda od 1 februara 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o formiranju odreda i rasporedu jedinica — — — — —	32
Izveštaj Operativnog štaba Kalinovičkog sektora od 7 februara 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o stanju oko Kalinovika i o rasporedu jedinica — — — — —	35
Izveštaj štaba Drugog krajiškog NOP odreda o izvedenim akcijama i političkom radu u vremenu od 30 januara do 9 februara 1942 godine — — — — —	36
Izveštaj Komande sektora Trebinje — Dubrovnik od 11 februara 1942 god. Operativnom štabu NOP odreda za Hercegovinu o rezultatima napada na prugu Hum — Uskoplje — Zelenika i stanju na sektoru — — — — —	41

Izvještaj štaba Romaniskog NOP odreda od 12 februara 1942 god. Operativnom štabu za Istočnu Bosnu o stanju u odredu posle Druge neprijateljske ofanzive — — — — —	43
Izvještaj štabova Romaniskog NOP odreda i NOP odreda »Zvi-jezda« od 14 februara 1942 god. Operativnom štabu za Istočnu Bosnu o situaciji poslije Druge neprijateljske ofanzive — — — — —	44
Izvještaj štaba Majevičkog NOP odreda od 18 februara 1942 god. Glavnom štabu NOP odreda Bosne i Hercegovine o četničkim provokacijama i o rezultatu napada na Miladije — — — — —	53
Izvještaj štaba Prvog fočanskog bataljona od 22 februara 1942 god. o jačini jedinica na položaju i mobilizaciji novih boraca — — — — —	56
Izvještaj Operativnog štaba Durmitorskog NOP odreda od 23 februara 1942 god. Vrhovnom štabu o koncentraciji neprijateljskih snaga u Rogatici i formiranju Prvog čajničkog bataljona — — — — —	57
Izvještaj štaba Jahorinskog odreda od 25 februara 1942 god. Glavnom štabu NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu o sastavu i stanju odreda — — — — —	59
Brojno stanje Petog šumadiskog bataljona Prve proleterske brigade na dan 26 februara 1942 godine — — — — —	65
Izvještaj Operativnog štaba NOP i dobrovoljačkih odreda Istočne Bosne od 28 februara 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o stanju u mještanskim jedinicama i na terenu Romanije i Glasinca — — — — —	66
Saopštenje Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 28 februara 1942 god. o borbi protiv Italijana u selu Vjetrenu — — — — —	68
Izvještaj štaba Birčanskog NOP odreda od 2 marta 1942 god. Operativnom štabu za Istočnu Bosnu o situaciji u Birčanskom kraju — — — — —	69
Izvještaj štaba Operativnog sektora za Gacko i Nevesinje od 3 marta 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o izvršenim akcijama i situaciji u Gatačkom i Nevesinjskom srezu — — — — —	71
Saopštenje Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 4 marta 1942 god. o borbama protiv Italijana i četnika kod Bratača i Moska — — — — —	73
Izvještaj štaba NOP i dobrovoljačkog Drinskog odreda od 4 marta 1942 god. Vrhovnom štabu o stanju u odredu — — — — —	75
Izvještaj Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 5 marta 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o situaciji u Hercegovini — — — — —	76
Izvještaj Operativnog štaba NOP i dobrovoljačkih odreda Istočne Bosne od 7 marta 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o situaciji u Istočnoj Bosni — — — — —	79
Izvještaj štaba Kalinovičkog NOP odreda od 10 marta 1942 god. Vrhovnom štabu o izvršenim akcijama i stanju oko Kalinovika — — — — —	81
Izvještaj Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 13 marta 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o pripremama za napad na Borač i o borbi protiv italijanske vojske kod Branog Dola — — — — —	83
Izvještaj Operativnog štaba za Istočnu Bosnu od 15 marta 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o formiranju Proleterskog bataljona i vojno-političkoj situaciji u Sarajevskoj oblasti i Firčanskom kraju — — — — —	84

Izveštaj Operativnog štaba Proleterske udarne grupe od 16 marta 1942 god. Vrhovnom štabu o izvršenom pokretu prema Vlasenici i predlog za likvidaciju četnika — — — — —	86
Izveštaj štaba Kalinovičkog NOP odreda od 17 marta 1942 god. Vrhovnom štabu o sastavu odreda, formiranju novih jedinica i organizovanju civilne vlasti — — — — —	90
Izveštaj Svetozara Vukmanovića-Tempa od 18 marta 1942 god. drugu Titu o oslobođenju Vlasenice — — — — —	93
Izveštaj komandanta Glavnog štaba NOP i dobrovoljačkih odreda za Bosnu i Hercegovinu od 18 marta 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o situaciji u Istočnoj Bosni — — — — —	94
Naredba Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od 21 marta 1942 god. za formiranje Rogatičkog NO dobrovoljačkog odreda — — — — —	96
Izveštaj Svetozara Vukmanovića-Tempa, komandanta Glavnog štaba NOP i DO za Bosnu i Hercegovinu od 24 marta 1942 god. Vrhovnom štabu o organizovanju jedinica u Istočnoj Bosni — — — — —	98
Prijedlog Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 28 marta 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije za postavljanje rukovodećeg kadra u Sjevernom i Južnom hercegovačkom odredu — — — — —	100
Saopštenje štaba Bilečkog NOP bataljona od 23 marta 1942 god. o borbi protiv Talijana kod s. Vlajinje — — — — —	102
Izveštaj komandanta Glavnog štaba NOP i dobrovoljačkih odreda Bosne i Hercegovine od 31 marta 1942 god. Vrhovnom štabu o stanju u Istočnoj Bosni, formiranju novih odreda i reorganizaciji Romaniskog odreda — — — — —	104
Naređenje Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od 1 aprila 1942 god. štabu Prve proleterske NOU brigade za pripremanje napada na Rogaticu i obaveštenje o stanju u dobrovoljačkim jedinicama — — — — —	114
Izveštaj Operativnog štaba NOP odreda za Istočnu Bosnu od 1 aprila 1942 god. o prodoru neprijatelja u Vlasenicu — — — — —	116
Izveštaj političkog komesara Pračanskog bataljona Romaniskog NOP odreda od 1 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o stanju u bataljonu — — — — —	118
Naredba štaba Romaniskog NOP odreda od 1 aprila 1942 godine — — — — —	121
Izveštaj komandanta Glavnog štaba NOP i DO Bosne i Hercegovine od 2 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o organizaciji NOP odreda »Zvijezda« i stanju u Sarajevu — — — — —	124
Izveštaj Operativnog štaba udarne Proleterske grupe od 2 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o rasporedu i neposrednim zadacima potčinjenih jedinica — — — — —	128
Izveštaj štaba Istočnog sektora od 3 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o čišćenju Nevesinjskog i Gatačkog sresa od četnika — — — — —	132
Izveštaj političkog komesara Ozrenskog NOP odreda od 3 aprila 1942 god. Operativnom štabu za Istočnu Bosnu o stanju u Posavini — — — — —	134
Izveštaj komandanta Glavnog štaba NOP i D odreda za Bosnu i Hercegovinu od 4 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i D odreda Jugoslavije o pokretu Prvog udarnog bataljona na Ozren i o situaciji na Majevici — — — — —	139

Saopštenje štaba Četvrtog krajiškog NOP odreda od 4 aprila 1942 god. štabu Drugog krajiškog NOP odreda o pogibiji Mladena Stojanovića i razbojničkom djelovanju četnika — — — — —	140
Naređenje štaba Petog krajiškog NOP odreda od 4 aprila 1942 god. štabu Drugog bataljona za protjerivanje Italijana sa Kamenice — — — — —	143
Petnaestodnevni izvještaj štaba Prvog krajiškog NOP odreda od 4 aprila 1942 god. o akcijama i političkom radu potčinjenih jedinica — — — — —	144
Izvještaj štaba Prvog krajiškog NOP odreda od 4 aprila 1942 god. o ishrani ljudstva, organizaciji saniteta i borbenoj sposobnosti četa — — — — —	147
Izvještaj Okružnog komiteta KPJ Drugog krajiškog NOP odreda od 5 aprila 1942 god. sekretaru komiteta o čišćenju terena od četnika u okolini Bronzanog Majdana i Han Kola — — — — —	150
Obavještenje Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 6 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu o danu napada na Borač — — — — —	152
Pismo Okružnog komiteta KPJ Drugog krajiškog NOP odreda od 6 aprila 1942 god. partiskim organizacijama u vojsci i pozadini — — — — —	153
Naređenje štaba Petog krajiškog NOP odreda od 6 aprila 1942 god. štabu Drugog bataljona za napad na kolonu Talijana između Kamenice i Ljeske — — — — —	157
Izvještaj štaba Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda od 7 aprila 1942 god. o borbama protiv četničkih bandi na Manjači — — — — —	161
Obavještenje štaba Treće čete Prvog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda od 7 aprila 1942 god. štabu Četvrtе čete o prikupljanju i evakuaciji žita sa područja čete — — — — —	162
Izvještaj štaba Romaniskog NOP odreda od 8 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o rasporedu i snazi neprijateljskih jedinica na drumu Sarajevo — Sokolac — — — — —	163
Naređenje štaba Prvog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda od 8 aprila 1942 god. štabu Četvrtе čete za strogu pripravnost u vezi sa pretstojećim pokretom neprijatelja iz Sanskog Mosta — — — — —	166
Izvještaj štaba Petog krajiškog NOP odreda od 9 aprila 1942 god. Operativnom štabu NOP odreda za Bos. Krajinu o talijanskoj ofanzivi na sektoru Grahovo — Drvar — Petrovac i rasporedu snaga odreda — — — — —	167
Naređenje štaba Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda od 9 aprila 1942 god. potčinjenim četama za pripremanje boraca za pretstojeći napad neprijatelja — — — — —	169
Obavještenje štaba Petog krajiškog NOP odreda od 9 aprila 1942 god. štabu Drugog bataljona o situaciji na sektoru Trećeg bataljona i oko Bos. Petrovca — — — — —	170
Izvještaj komandanta Glavnog štaba NOP i DO Bosne i Hercegovine od 10 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o pripremama za formiranje Istočnobosanske brigade i vojno-političkoj situaciji u Istočnoj Bosni — — — — —	171
Izvještaj Operativnog štaba NOP i dobrovoljačkih odreda za Istočnu Bosnu od 10 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o akcijama odreda i rasporedu neprijateljskih snaga — — — — —	176
Izvještaj štaba Prvog krajiškog NOP odreda od 10 aprila 1942 god. Operativnom štabu NOP odreda za Bos. Krajinu o preduzetim mjerama za suzbijanje talijanske ofanzive — — — — —	181

Izveštaj referenta saniteta Komande mjesta u Foči od 10 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o preduzetim sanitarnim mjerama u Foči u cilju suzbijanja zaraznih bolesti — — — — —	182
Naređenje komandanta Petog krajiškog NOP odreda od 11 aprila 1942 god. štabu Drugog bataljona za podnošenje iscrpnog izvještaja o borbama protiv Talijana na sektoru Drvar i obavještenje o situaciji oko Šipovljana — — — — —	184
Izveštaj Operativnog štaba NOP odreda za Bos. Krajinu od 11 aprila 1942 god. Glavnom štabu NOP i DO za Bosnu i Hercegovinu o borbama protiv četnika i njemačko-ustaških snaga u Bos. Krajini i Centralnoj Bosni — — — — —	186
Naređenje zamjenika komandanta Prvog krajiškog NOP odreda od 12 aprila 1942 god. komandiru Četvrte čete Prvog bataljona da dođe u Podvidaču i podnese izvještaj o borbi vođenoj 11 aprila — — — — —	189
Proglas štaba Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda od 12 aprila 1942 god. pripadnicima domobranstva — — — — —	190
Izveštaj Operativnog štaba NOP i DO za Istočnu Bosnu od 13 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu o situaciji i rasporedu jedinica — — — — —	192
Saopštenje štaba Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda od 13 aprila 1942 god. komandama četa o borbama krajiških udarnih jedinica protiv četnika u Centralnoj Bosni — — — — —	194
Izveštaj štaba Prvog krajiškog NOP odreda od 14 aprila 1942 god. sekretaru Oblasnog komiteta KPJ za Bos. Krajinu o uspjesima Udarnog bataljona u borbama protiv četnika i stanju na teritoriji odreda — — — — —	195
Izveštaj štaba Petog krajiškog NOP odreda Operativnom štabu NOP odreda za Bos. Krajinu o borbama i političkom radu odreda u vremenu od 26 marta do 14 aprila 1942 godine — — — — —	197
Proglas štaba Četvrtog krajiškog NOP odreda od 15 aprila 1942 god. povodom napada četnika na štab odreda i partizansku bolnicu u Jošavki — — — — —	203
Izveštaj štaba Drugog krajiškog NOP odreda o izvedenim akcijama i političkom radu u vremenu od 1 do 15 aprila 1942 godine — — — — —	206
Pismo sekretara Gradskog komiteta KPJ u Banjoj Luci od 15 aprila 1942 god. komandantu Drugog krajiškog NOP odreda o potrebi uspostavljanja međusobne veze i o situaciji u Banjoj Luci — — — — —	209
Zajednički proglas Okružnog komiteta KPJ Okruga kozarskog i štaba Drugog krajiškog NOP odreda od 16 aprila 1942 god. povodom ubistva Mladena Stojanovića od strane četnika — — — — —	212
Saopštenje Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 17 aprila 1942 god. o toku borbi za Borač — — — — —	217
Izveštaj Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 17 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu o početku napada na Borač — — — — —	218
Pismo Osmana Karabegovića i Danka Mitrova od 18 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba za Bos. Krajinu o borbama protiv četnika i političkoj situaciji u Centralnoj Bosni — — — — —	219
Naredba štaba Drugog krajiškog NOP odreda od 19 aprila 1942 god. o promjeni naziva odreda — — — — —	221
Izveštaj štaba Prvog krajiškog NOP odreda o izvršenim akcijama i političkom radu u vremenu od 1 do 15 aprila 1942 godine — — — — —	222

Izveštaj Operativnog štaba Kalinovičkog sektora od 20 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu o napadu na Borač — — — —	225
Izveštaj štaba Drugog krajiškog NOP odreda od 20 aprila 1942 god. Operativnom štabu za Bos. Krajinu o stanju i političkom radu u jedinicama odreda i u pozadini u prvoj polovici aprila	228
Pismo štaba Drugog krajiškog NOP odreda od 20 aprila 1942 god. štabu Prvog slavonskog NOP odreda o pripremama neprijatelja za ofanzivne akcije u Bosni i o namjerama četnika da vrše napade na partizanske štabove — — — — —	231
Izveštaj komesara Operativnog štaba za Bos. Krajinu i komandanta Četvrtog krajiškog NOP odreda od 21 aprila 1942 god. o situaciji i borbama protiv četnika na terenu Četvrtog krajiškog odreda — — — — —	234
Naredenje Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od 22 aprila 1942 god. štabu Kalinovičkog sektora za likvidiranje petokolonaša i sabotera i čišćenje terena prema Konjicu — —	236
Pismo sekretara Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku Krajinu od 22 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba za Bos. Krajinu o akcijama protiv četnika u selima oko Maslovara	237
Izveštaj Operativnog štaba Kalinovik od 22 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o čišćenju petokolonskih elemenata i o pripremama za likvidaciju neprijateljskih uporišta na lijevoj obali Neretve — — — — —	239
Saopštenje Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od aprila 1942 god. komandantu Kalinovičkog NOP odreda o situaciji u Sandžaku i Sarajevskoj oblasti — — — — —	241
Izveštaj rukovodioca Partizanskog obavještajnog biroa od 22 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba za Bos. Krajinu o preseljenju POB-a u Skender Vakuf i o uslovima za rad —	243
Izveštaj komandira Skendervakufske čete Četvrtog bataljona Trećeg krajiškog NOP odreda od 22 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba za Bos. Krajinu o pokretu Proleterskog bataljona za Maslovane i o rasporedu čete — — — —	245
Izveštaj štaba Treće čete Drugog bataljona Petog krajiškog NOP odreda od 23 aprila 1942 god. štabu odreda o postavljanju zasjeda na željezničkoj pruzi Hrnjadi — Trubar — — —	246
Naredenje komandanta Glavnog štaba NOP odreda za Bosnu i Hercegovinu od 24 aprila 1942 god. Operativnom štabu za Bos. Krajinu da se Krajiški proleterski bataljon uputi na sektor Zenica — Travnik — Žepče i obavještenje o situaciji u Istočnoj Bosni — — — — —	247
Pismo rukovodioca Partizanskog obavještajnog biroa od 24 aprila 1942 god. Albertu Trinkiu, o potrebi što brže izgradnje bolnice u Bijelom Potoku — — — — —	248
Izveštaj Operativnog štaba Kalinovičkog sektora od 25 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o čišćenju dobrovoljačkih jedinica od četničkih elemenata i o borbi protiv ustaša duž lijeve obale Neretve — — — — —	249
Izveštaj zamjenika komandanta Kalinovičkog NOP odreda od 25 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o situaciji na Igmanu, Jahorini i u Kalinoviku — — — — —	254
Uputstvo Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od 26 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba Kalinovik za čišćenje od ustaša teritorije zapadno od Trnova, oko Bjelemaća i Rakitnice — — — — —	257

	Strana
Izvršitelj sekretara Oblasnog komiteta KPJ za Bos. Krajinu i komesara Operativnog štaba od 27 aprila 1942 god. o situaciji na terenu četvrtog krajiškog NOP odreda i o borbama protiv četnika — — — — —	260
Izvršitelj rukovodioca Partizanskog obavještajnog biroa od 27 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba NOP odreda za Bos. Krajinu o borbama između četnika i partizana u Centralnoj Bosni — — — — —	264
Pismo Lepe Perović od 28 aprila 1942 god. komandantu Operativnog štaba za Bos. Krajinu o borbama protiv Italijana i domobrana kod Mrkonjić Grada i Jajca i o izdajničkom radu četnika — — — — —	270
Uputstvo Narodnooslobodilačkog odbora za Hercegovinu od 28 aprila 1942 god. sreskim i opštinskim narodnooslobodilačkim odborima za rad na oslobođenoj teritoriji — — — — —	272
Izvršitelj Operativnog štaba Kalinovičkog sektora od 28 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu o stanju i akcijama jedinica — — — — —	275
Naređenje štaba Ljubinskog bataljona Južnohercegovačkog NOP odreda od 28 aprila 1942 god. da se izvrše pripreme za proslavu Prvog maja — — — — —	278
Izvršitelj štaba Druge proleterske brigade od 28 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu NOP i DV Jugoslavije o napadu na Italijane u selu Kozari, stanju na terenu i namjerama neprijatelja da napadne Foču — — — — —	280
Saopštenje Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od 29 aprila 1942 god. komandantu Kalinovičkog sektora o situaciji i pripremama neprijatelja za Treću ofanzivu i naređenje za sadejstvo sa hercegovačkim partizanskim jedinicama — — — — —	285
Naređenje Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije od 29. aprila 1942 god. Operativnom štabu NOP odreda za Hercegovinu za sadejstvo sa Kalinovičkim odredom na čišćenju desne obale Neretve i obavještenje o pripremama neprijatelja za Treću ofanzivu — — — — —	288
Izvršitelj Operativnog štaba NOP odreda za Hercegovinu od 29 aprila 1942 god. Vrhovnom štabu o vojnim akcijama i političkoj situaciji u Hercegovini poslije zauzeća Borča — — — — —	289
Izvršitelj komandanta Drugog bataljona Petog krajiškog NOP odreda od 29 aprila 1942 god. štabu odreda o stanju u Osredcima i okolini i o akcijama Četvrte čete — — — — —	295
Izvršitelj štaba Drugog krajiškog NOP odreda o borbama u drugoj polovini aprila 1942 godine — — — — —	297
Uputstvo štaba Drugog krajiškog NOP odreda od aprila 1942 god. komandantima opština i NO odborima za sređivanje prilika u pozadini i preduzimanje odgovarajućih mjera u vezi sa neprijateljskom ofanzivom — — — — —	300
Pismo člana Okružnog komiteta KPJ za Kozaru od 30 aprila 1942 god. sekretaru Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku Krajinu o stanju na terenu Drugog i Četvrtog krajiškog NOP odreda i o pripremanju zajedničkih akcija Prvog i Drugog krajiškog i Baniskog odreda — — — — —	303

II

Ustaško-domobranska dokumenta

Izvršitelj Trećeg domobranskog zbora od 2 aprila 1942 god. o napadu partizana na kolonu ustaško-domobranskih kamiona na putu Sokolac — Mokro — — — — —	307

Izvještaj ustaškog potpukovnika Francetića od 2 aprila 1942 god. o ulasku ustaških jedinica u Vlasenicu — — — — —	308
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 3 aprila 1942 god. o stanju na području Romanije, oko Rogatice i Mrkonjić Grada — — — — —	309
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 5 aprila 1942 god. o borbama u Bosni — — — — —	310
Izvještaj Drugog domobranskog zbora od 6 aprila 1942 god. o pregovorima između ustaša i ozrenskih četnika — — —	312
Izvještaj Velike župe Hum u Mostaru od 7 aprila 1942 god. o borbama četnika i Italijana protiv partizana na prostoriji Slivlje — Rilje — Bratač — — — — —	313
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 8 aprila 1942 god. o situaciji u Bosni — — — — —	315
Izvještaj zapovjedništva Vojne krajine od 8 aprila 1942 god. o pregovorima sa četnicima iz Gatačkog sreza — — — — —	316
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 8 aprila 1942 god. o borbama u Bosni i Hercegovini — — — — —	317
Izvještaj zapovjedništva osiguranja željezničkih pruga od 10 aprila 1942 god. o napadu na željezničku prugu Dobrljin — Strižna	319
Izvještaj Trećeg domobranskog zbora od 13 aprila 1942 god. o borbama oko Zavidovića i Rogatice — — — — —	320
Izvještaj zapovjedništva Pete oružničke pukovnije od 14 aprila 1942 god. o borbama oko Tuzle, Kladnja, Olova i Zvornika	321
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 15 aprila 1942 god. o borbama u Bosni — — — — —	326
Zapisnik sa saslušanja dr fra Mate Matoševića od 17 aprila 1942 god. prilikom njegovog povratka iz partizanskog zarobljenništva — — — — —	328
Izvještaj Trećeg domobranskog zbora od 18 aprila 1942 god. o borbama u okolini Gacka i Vareša — — — — —	331
Izvještaj vodnog oružničkog zapovjedništva u Nevesinju od 18 aprila 1942 god. o borbama italijanske vojske protiv partizana na prostoriji Kifino Selo — Bratač — Odžaci — — —	332
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 23 aprila 1942 god. o borbama u Bosni — — — — —	333
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 24 aprila 1942 god. o borbama u Bosni i Hercegovini — — — — —	336
Izvještaj zapovjedništva Trećeg domobranskog zbora od 24 aprila 1942 god. o borbama na području Bosne i Hercegovine — — —	339
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 26 aprila 1942 god. o borbama u Bosni i Hercegovini — — — — —	345
Izvještaj oružničke postaje Bjelemići od 28 aprila 1942 god. o napadu partizana na Borač — — — — —	348
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 29 aprila 1942 god. o borbama u Bosni i Hercegovini — — — — —	350
Izvještaj Ministarstva hrvatskog domobranstva od 30 aprila 1942 god. o borbama u Bosni i Hercegovini — — — — —	353

Rukopis predat u štampu februara 1952 god.

Štampanje završeno septembra 1952 god.

Tiraž 5000 primeraka